Tar Károly

BÖG VIOLA TÁRSASÁG

Három utazás regénye

ERDÉLYI SZÉPMÍVES CÉH – KOLOZSVÁR – 1995

Ez a kiadvány az újjáalakult
ERDÉLYI SZÉPMÍVES CÉH
3. könyve

ISBN 973-95809-4-7

© Tar Károly

KIADJA AZ ERDÉLYI HÍRADÓ LAP-
ÉS KÖNYVKIADÓ, KOLOZSVÁR

Felelős vezető: Szőcs Géza

Számítógépes tördelés: Nitsch Loránd, Bukarest

Nyomtatta és a kötészeti munkálatokat végezte az erdélyi Református Egyházkerület
Misztótfalusi Sajtóközpontjának nyomdája

TARTALOM

I.
Köszönöm, jól vagyok

II.
Képeslapok

III.
Nyári mese

I.
Köszönöm, jól vagyok

Szembefúvó szél szállt a vitorlátokba, hajósok;
ám engem vegyetek föl mégis, s jó utatok lesz.

HOMÉROSZ

1.

Azt hiszem, nem fontos, hol születtem, ki az apám, ki az anyám, de mégiscsak el kell mondanom egyet s mást a szüleimről is, pedig a káderlapozás ideje, mint tudják, kiment a divatból, hála Istennek. Aztán írnom kell magamról is. Mert elsősorban a magam nyomorával vagyok elfoglalva. Ettől persze még megmaradok olyannak, amilyen nálunk egy átlagember, kicsit unalmas, kicsit szürke, mint a hétköznapok, amelyeken átlavírozunk. Na ugye, már ebből a megállapításból is látszik, hogy kritikus szemmel figyelem magam: az elmúlt években ezt megtanultam, legalábbis nekem furt azt mondják, hogy így kell ezt csinálni. És én is csak azt állíthatom, hogy jó az, ha az embernek megvan a véleménye a dolgokról, mert csak úgy érzi igazán, hogy él; különben ide-oda lökdösik a tömegben, tudta nélkül is odaszámítják kisebb vagy nagyobb csoportokhoz, amelyek jót, rosszat vagy éppenséggel semmit sem akarnak.

Nyugalom, nem papolok többet, különben sem az én szakmám kiötvözni a nagy igazságokat. Azt mondják, régen gyakori beköpés volt az, hogy „a suszter maradjon a kaptafánál”. Hát ez egy jó kísértés volt akkoriban, de ha elgondoljuk: a suszter valóban a kaptafák között érezhette jól magát. Ma is, magamról tudom: ha érdekes a meló, nem jön, hogy letegyem a reszelőt. Hogy most írással bajlódom, az más. Ez azért van, mert összejöttem az öregemmel; én mindenkivel összejövök, ehhez kitűnően értek, mert utálattal vagyok tele, sokszor rühellem magam, és azt kérdem: miért nem tudtam olyanná válni, akit bűbájosnak és jól neveltnek tartanak.

Most már belátom, nincs kinek dumálni, de hát én nem szeretem abba hagyni a dolgokat, nem erre születtem; hallgatni nehezebb, mint beszélni, nekem elhihetik. Ezt komolyan mondom, és tudom, mit beszélek, mert engem sokszor hülyének néztek már szótlanságomért, pedig a lelátók zsongása, amikor a szünetben Kicsoda II kihagyott gólhelyzetét kommentálják, hangyapusmogás ahhoz képest, ami bennem ilyenkor végbemegy. És velem nem lehet ezt csinálni, engem meg kell hallgatni, még ha olyanokat mondok is, ami nekem is fáj, bizony isten mondom, fáj, pedig egyáltalán nem vagyok érzelgős gyerek. Eleinte csak vitatkoztunk; a fiúkkal is megteszem ezt, sok kicsi sör mellett, és az előfordul, hogy rém okosakat mondunk, de valahogyan végül mégis talál a szó; az öregem azonban vurlitzer, megvannak a maga lemezei. Egyrészt sajnálom az öreget, mert ez, amit csinál, szegénység; nem veszi észre, hogy mennyire megkoptak a lemezei. Tulajdonképpen gyűlölnöm kellene, hiszen emlékszem, kíméletlen gyűlöletre tanított az ellen, ami nem haladó, és mindenki ellen, aki nem tartott lépést a fejlődéssel. Persze, ez még osztályharcos korában volt, a hősi korszakban. Akkor anyámat elvtársnőnek szólította, s ha nem ízlett a krumplileves, megbírálta az elvtársnőt.

Járt akkoriban hozzánk egy fiú, Alinak hívták. Azt mondta, gyűjtsünk nagylemezeket, bomba számokat. Divatban volt a bugi-vugi, hazai viszonylatban a malagamba, hát ilyesmiket gyűjtöttünk.

Apám akkor délben hazarohant ebédelni a káderességből, s miközben bekapta a gőzölgő kaját, a lábát áztatta a lavórban, hogy enyhítsen valami a lábszagán. Mondom, akkor sok ehhez hasonló dolgot csinált: naponta borotválkozott, az ünneplő ruháját viselte, szóval adott magára.

– Úgy néz ki, mint egy úriember – mondta volna anyám, s elképzeltem, amint utána szalad a ruhakefével. Pedig akkor már rég halott volt az anyám, helyette az új asszony végezte ezt a munkát is.

Hanem aznap elhibázhattuk a dolgot, mert nálunk nyekergettük az Aliék viharvert lemezjátszóját, s belefeledkezhettünk a ritmusok élvezetébe.

Apám kiugrott a gőzölgő mosdótálból, s berohant hozzánk a szobába. – Mit csináltok itt, gazemberek?! – Feltűrt nadrágjában ideges halászhoz hasonlított, olyanhoz, akinek már másodszor szakadt be a sorhorga.

– Te ki vagy? – mutatott rá Alira.

– Baranyay Aladár, III osztályos gimnáziumi tanuló – mutatkozott be Ali, és meglátszott rajta, hogy megvan a gyerekszobája.

– Ki az apád?

– Baranyay Sándor.

– A fűszerkereskedő?

– Igen. De már nincs meg az üzletünk. Apám most dolgozó – exkuzálta magát Ali.

– Na, akkor menj szépen haza – sziszegte az öregem, s Ali jóformán ki sem lépett az ajtón, amikor megkezdődött a házi röpgyűlés. Apám magának rezelválta a napirendi pont ismertetését, utána, ha leszámítjuk az anyám bólogatásait és az én enyhe közönyömet: egyetértés született.

– Hát ide jutottunk! Leállasz az osztályellenséggel, behozod a házamba. Persze hogy kihasználják az alkalmat és megfertőznek az ilyen burzsoá nyikorgással. Hát zene ez?! Fertő, amely a lejtőre taszít. Holnap vastagtalpú cipőt akarsz és malagamba nadrágot, szégyent hozol a fejemre. Úgy látszik, a jólét megárt a mai ifjúságnak. Amikor én akkora voltam, mint te, már dolgoztam, vasúti sínek között telt minden időm, a kezem is kisebzett a gyomlálástól...

Ezt a mesét eddig is, de utána még többször hallottam. Akkor ugyanis divat volt a sötétnél is sötétebbre festeni a múltat, hogy mindenki érzékelhesse a két világ közötti kontrasztot. Apám annyiszor elmesélte a gyerekkorát, hogy lassan megtanultam belőle értékelni, ami hasznos; a túlzásokat elhagyom, mint az ajándék csomagolását, amely szép és sokszor cifrább, mint az ajándék maga, de haszontalan.

2.

Apám büszke arra, hogy a nagyapja városon élt, afféle polgáremberként, talán valamiféle hivatala is volt a városházán. A lányai varrónők, egyik talán postáskisasszony, de egyetlen fia semmire sem vitte, egy községi fogadóval bajlódott, kocsmát és könyvtárat tartott, amíg bírta a hadakozást a kölcsönzőkkel. Aztán szabóságot nyitott, de vesztére, mert az akkori idők nem

kedveztek az öltözködésnek. Maga is egy szál ruhában, báránybekecsesen indult útnak, s amikor minden üzleti próbálkozása bedöglött, Amerikába ment, sodortatta magát a többi kivándorlóval. Különben ügyes ember lehetett, mert hat év múlva már összegyűjtött annyi pénzt, amennyivel hazajöhetett.

– Máj ném iz Zsoas Jú – tanította angolra a legkisebb fiát, és várta a saját halálát. Tulajdonképpen ezért jött haza. A bostoni cipőgyárban árurakodás közben eltörte a kezét, s lábadozása alatt úgy rátelepedett a halál gondolata, hogy nem bírt magával.

– Hazamegyek meghalni – mondta egy falubélinek, s a magyar kolónián elterjedt a hír: Joó György meghibbant.

A legkisebb fia négyéves volt, a halál pedig sehogy sem jött, csak a nyomorúság; a kertet a patakparton eladta az asszony, a nagyház düledezett, télen is a nyári konyhába szorultak, fűteni csak ott lehetett. Összesen hat gyermek viselte a Joó nevet; senki sem csodálkozott azon, hogy Joó György tavasszal, amikor újabb transzportot indítottak a tengerentúlra, velük tartott.

Apám tehát falusinak született, később a cigánysoron laktak és mezítláb csicsonkázott a jégen. Az iskolából kimaradt, mert nem volt bakancsa, de ahogy az idő engedte, kint volt a strekken, a gyomlálást megfizették, a szénaprésnél a lóhajtásért kenyeret adtak. Az anyja napszámból tartotta gyermekeit, szerencsére a nagyobbak mind elszéledtek; ki szolgált, ki mesterséget tanult. Apjukra csak az emlékeztette őket, hogy azon év őszén, mikor elment, még lett egy kicsi, akinek az anyjuk hazahordta a mosáskor kapott ételt. A mosóasszonyoknak akkoriban pálinka is járt. Nagyanyám minden nap mosott és minden nap pálinkát tízóraizott, nem csoda, hogy megszerette az italt.

Az öregem is sietett elhagynia szülői házat, beállt suszterinasnak egy közeli kisvárosba (nem untatom az olvasót a mesterségtanulással járó pofonok leírásával). Segédkorában azonban tett valamit, amit mostanában lázadásnak neveznek.

„– Reggelire puliszkalevet adtak – meséli az öregem –, és egy alkalommal azt mondtam magamban, hogy nincs ez jól. Felálltam az asztaltól, még ma is látom a segédek riadt pillantását. Az inasok is eltátották a szájukat. Ketten a küszöbön ültek, szóltam nekik, hogy pusztuljanak az utamból, közben ledobtam a kötényemet s kiléptem az utcára. Amikor rátértem az országútra, akkor ért utol a mester.

– Hova mész, te! – ordított, de én rá se néztem.

– Hova mész, János? – szuszogott mellettem, mert én ugyancsak szaporáztam.

– Megyek haza reggelizni – feleltem a mesternek, s valóban hazamentem.”

Hát ez egy helyes kis történet, sokszor megröhögtet, mert elképzelem a kis bajuszos, mitugrász mestert, ahogyan forgolódik az öregem körül, aki meg kell adni, nagy vagány volt. Mert ahhoz még ma is merészség kell, hogy csak úgy otthagyja az ember a munkahelyét és továbbálljon. Persze bárki megteheti, de köszönöm szépen, nekem már nem kell belőle, miért nézzék az embert olyan lézengő figurának, akit csak úgy ide-oda tologathatnak. Ezt most mondom... Na, de én is voltam lázongó kamasz, s ha valahonnan el akartam menni, nem tudtak visszatartani szakszervezeti csoportgyűléssel sem.

Nem mondta az öregem, hogy melyik állomáson, de én úgy képzelem, hogy éppen itt, a mi városunk pályaudvarán történhetett.

- Hárman voltunk – mesélte az öregem –, szakmabeliek és úgy ahogy barátok, mert a szaktársak összetartoztak és barátokká váltak abban az időben. Lajcsi feldobta a simléderes sapkáját, amerre az ellenzőjével esett, arra mentünk. Így jutottunk el a bányavidékre.

Világéletében szerencsés ember volt az öreg, egy olyan mesterhez került, aki megjárta az első világháborút, a szibériai fogságot, és részt vett a forradalomban. A segédekkel egy asztalnál evett, és ott ült asszonya és lánya is, akikért hazajött Petrográdból. Ezenkívül a konok suszter „kis köztársaságában" magázódtak az emberek, a fizetést munka után osztották el, s hét végén itt nem volt szokásban az italozás. Ehelyett a suszter azokat nézte jó szemmel, akik olvasták titkon szerzett könyveit és részt vettek a házi vitákon, amelyek késő éjszakába nyúltak. Az öregemnek – úgy látszik tetszett a káderiskola, dolgozott is néhány évig azon a helyen.

A suszter lánya vékonyka volt, fürge, mozgékony fajta, szeme fénye barna cikkanás, naivan röpködött ide-oda a világban. Csivitelt a szája: közvetlen volt és barátságos.

– János, magának olyan fekete a szeme, mint az antracit – mondta egyszer a lány, akkor hosszan beszélgettek a verandán. Vasárnap, amikor elindultak a sétára, minden olyan volt, mint azok a pillanatok, amikor az igazán nagy szerelmek nyílnak. Az utca bölcső volt, lágyan ringatta a lányt. Ha az, aki az oldalán megy, akkor érzelmeire hallgat és megfogja a lány kezét, talán élettársát kaphatta volna meg benne. De az öregem szégyenlős, pirulós fiú volt. Nézte a lányt, lágy csivitelése álmokba ragadta.

„Elveszem ezt a lányt – gondolta –, mert nagyon szerethet engem."

A Kiserdő felé sétáltak. Az erdő melletti útról ösvények vittek fel a tetőre. Az egyik ösvényről négy tökrészeg bányafekete fiú jött libasorban. Körülöttük mint a tenger hullámzottak a bokrok.

– Jé, a zsidó bébi – lődörgött elébük az egyik bányászfiú.

– Fuss! – kiáltott apám az ijedtségtől falfehér lányra, s már ütött is. Négyen voltak a bányászfiúk, volt még egy liter pálinkájuk, s az üveggel fejbe verték az öregemet. A vér és a pálinka csaknem egyszerre ömlött az arcára és folyt végig a mellén.

Amikor hazatántorgott, a mester kiadta az útját. Pálinka- és vérszagú volt az öregem és nem merte bevallani, hogy az egész a mester lánya miatt történt.

Gyerekésszel ilyeneket gondoltam az apámról; s még néha ma is azt hiszem, így történt, nem másként. Pedig tudom, hogy az öregem csak a maga módján udvarolgatott annak a lánynak, aki viszont nem látta meg benne a férfit. Ezért hagyta ott azt a bizonyos mesesuszterájt. És azt is tudom nem illetlenség, ha elmondom –, az öregemnek sohasem volt bátorsága verekedni.

3.

Anyámat egy csütörtök délelőtt küldte le a fiatal nagyságos asszony a cipészműhelybe. Szőke, fehér bőrű székely lány volt az anyám. Fénykép bizonyítja egykori karcsúságát.

– Tessék mondani, kész van-e az idősebb nagyságos asszony magas szárú cipője? – kérdezte.

A tulajdonos anyagért ment, helyette az öregem állt a puff mögé.

– Ki küldte?

– A fiatal nagyságos asszony...

– Milyen fiatal?...

– Hát, mint én – szólt a butuska válasz.

Kezdődhetett a tréfa.

– Ide figyeljen, kész van az a cipő, mert ha jól értettem, a Lambrik nagysága cipőjéről van szó...

– Az...

– De nem adhatom ki.

– Hát miért?

– Honnét tudjam, hogy maga kicsoda?

– Én vagyok a cseléd.

– Jó, de hogy hívják?

– Lőrincz Kata.

– Hány éves?

– Húsz.

– Hányas cipőt visel?

– Olyan... kicsit.

– Ki az udvarlója?

– Senki.

– Na, akkor rendben van. Itt a cipő – emelte fel a papírról ceruzáját apám –, ma délután várom a szobor előtt.

Azt gondolhatnánk, hogy rámenős fickó volt az öregem, pedig csak az eltelt évei miatt volt ilyen. Közeledett a harminchoz, asszony nélkül nehezen boldogul ilyen korban az ember. Anyám is unhatta már a cselédsort, nem csoda, négy évig csinálta. Érdekeik megegyeztek, az azonban apámat dicséri, hogy mielőtt a szuterénlakásba vitte élettársát, egy télen át kísérgette a dalárdába. Ennek többek között az lett az eredménye, hogy házasságuk után négy hónappal születtem, s ezzel már akkor zavarba hoztam a rokonságot.

4.

Mástól hallottam, hogy az öregemnek a kisujjában volt a szakmája. Ezt jó érzés volt hallani, mert én mondom, aki dolgozni tud, az egy császár, az ilyennek a hibáit is elnézik a fejesek. Persze, ennél ezerszer többet ér a melósok becsülete. Nekem beszélhetnek, hogy régen így vagy úgy volt, én abból a világból legfeljebb az anyatejet ismerem, meg a kormot, amit felénk okádott a fűtőház. Úgy tetszik azonban, hogy ebben a dologban nem sokat változott a világ.

Hanem egészen másként alakultak a dolgok, ha a muki pofázós volt, ha mindegyre felfortyant benne az igazságkeresés vágya, és mérgével gyakran kipakolt. Ezt a fajtát a jó Isten sem kedvelte, mehetett magának, még ha aranyból volt is a keze. Megjegyzem, hogy az ilyeneket ma sem szeretik, azt mondják, a kettő nem is fér össze.

Pontosan ilyenféle ember lehetett az apám. Mondják, hogy egy nagy cégnél dolgozott, s abba a cipőbe, ami a keze alól kikerült, francia szövegű pecsétet ütöttek, és külföldre vitték, mert meg kell adni, a régi világban értettek az üzleteléshez.

Gyárlátogatni voltunk a cipőgyárban, ott mondta el nekem ezt egy öreg mókus. Ha jól emlékszem, nagyon megörültem a dolognak. Mondtam is az öregnek, műszak után megvárom a „Hubiban" egy sörre. Hát el is jött és azt mondta, roppant örül, hogy szép nagyra sikerült megnőnöm, amióta nem látott, meg azt, hogy megtiszteltetésnek veszi, hogy leülök vele egy sörre. De szerencsére ismertem már ezt a dumát, és különben sem vagyok egy olyan figura, aki az ilyen dorombolásra elérzékenyül. Érzésem nem csalt, az a muki egy rövid prológus után, amelyben jelszavakkal megtűzdelve vázolta az osztályharc fontosabb eszközeit és a helyi eredményeket, rátért a lényegre:

– Ha a kedves édesapja szíveskedne visszaemlékezni, hogy 1933-ban részese voltam a sztrájkmozgalomnak, s utána is szimpatizáltam a kommunistákkal, akkor ugye kaphatnék egy kicsivel jobb nyugdíjat. Államunk megbecsüli a régi harcosokat. Persze, lehet, hogy a maga édesapja nem emlékszik rám és ez nem is csoda, mert borzasztóan zűrzavaros idők voltak azok, amelyeken mi keresztülmentünk.

Megadtam a pasinak a címünket, és azt is megmondtam neki, hogy a közbejárást nem szeretem. A hősi múltja pedig nem tudott izgatni. Valahol olvastam egy aranyköpést. Az volt az értelme, hogy minden háború után rengeteg a hős, és ez így is van. Hát mit csináltam volna a szerencsétlennel? Megkérdezhettem volna, hogy ismeri-e ezt és ezt az elvtársat, kivel volt kapcsolatban, hányszor volt elzárva, s annyi felszabadult év után miért nem az öregemmel beszéli meg a nyugdíjazási ügyét. Tapasztalatom szerint ezt az utóbbi kérdést kevesen bírták ki, egyből elrontottam vele a hangulatukat. Akkor gyorsan kifizettem a sört és leléptem, mert szívből és nagyon tudom utálni a dicsekedőket.

Az apám keze fogásáról azonban elhittem, amit a pali mondott.

Ezt most is hiszem, mert mondom, hogy aki tud dolgozni, az mindenkor császár, és jó érzés az, ha az embernek ilyen apja van. A fene tudja, hogy miért kell ehhez ragaszkodnom; ha elhantolnám az egészet, könnyebben menne nekem, nem fájna annyira. De lehet, hogy éppen ezt akarom: csak azért is fájjon. Persze, vannak okosak, akiknek ha elmesélem a nyomoromat, az elkerülhetetlenről beszélnek, Turgenyevet említik és azt, hogy kell ez az ellentét. Apák és fiúk között mindig volt ilyen. Én csak azt tudom, hogy fáj ez nekem. Jó, hogy még fáj...

Miután lábra álltam, s nem lehetett velem bírni az egyetlen és kicsi szobában, apám akkor is hazahozta a megrendeléseket. Közreműködtem hébe-korba a bankli mellett, aminek aztán az lett a vége, hogy több cipőt szét kellett bontania, mert valamiféle mintákkal díszítettem ezeket, mégpedig a csiszoláshoz használt üvegcserép segítségével. Akkor azt mondta az apám, hogy kotródjam el a háztól, és arra ma is emlékszem, szép nyugodtan megindultam a híd felé. Ez lényeges pont az életemben, mert, azt hiszem, azóta számíthatom önállóságomat, amit egyesek félreértésből nyakasságnak neveznek. Bennem azóta egyszerre két, három vagy mit tudom én hány ember lakik. Mikor egyik bolondos, a másik komoly, sír a harmadik. Beszélgetünk egymással mi; innen van bennem az a nagy buli. Amikor gyerek voltam, kiraktak egy takaróra reggel az udvarra, s délben ott kaptak meg, a szám sem mozgott, úgy odafigyeltem társaimra, akik bennem motyogtak. Így aztán később tanultam meg beszélni, s ma is megtörténik, hogy amikor nagyon mondani akarok valamit, a bennem dúló zűrzavartól nincsen hangom.

Az öregemék ide-oda kötöztek, mert a párt fizette a lakást, amikor gyanússá vált egy hely, menniük kellett. Ők, azt hiszem, legszívesebben a Templom utcában laktak, mert ott házmesteri lakásuk volt és hozzá az állás, amiért pénz járt. Egy bíró lakott abban a házban, nem

szerette a kövek között sarjadó füvet, ősszel a hulló faleveleket, télen pedig a havat. Sajnáltam, hogy annyi mindent nem tudott szeretni, mert az öregem azt mondta: ez már sok. Volt mit tennünk egész évben. A seprésen és gyomláláson kívül javítani kellett a kenést is a teniszpályák mellett; mert ez is volt a kert végében. Volt ezenkívül fürdőmedence, filagória, s körülötte nyírni való bokrokkal szegélyezett kavicsos út. Az utca meredek volt; itt tanultam meg korcsolyázni. Egyébre nem emlékszem, még a mosónő fiára is csak halványan, pedig ő fogta a kezem az első leereszkedésnél. Azt hiszem, Lacinak hívták ezt a srácot. Egyszer egy darab alabástromot hozott nekem, élveztem, hogy faraghatom a bicskámmal. Apámnak is megmutattam, s ő gondolt egyet, kifaragta belőle a képmását.

Hát egy irtó muris dolog jött ki belőle.

Bozontos szemöldökű, hátrafésült hajú, Jávor-bajuszos alak kerekedett ki a fehér kőből. Csak a szemölcs hiányzott az orra szegletéből és a ráncok, amelyek már akkor sűrűn ellepték a homlokát és a szeme alatti részt. Hunyorgott az öreg, s ebből a nyugtalan környezetből furcsán szökkent előre hegyes orra; keskeny ajkát az arca mindkét felén széles árkú férfias vonás fogta közre. Csapott vállú, kiugró ádámcsutkájú, vékony ember volt; sajnálta, hogy a fejnyi alabástromból nem jutott csak egy apró mellszoborra.

A háború vége felé járt; nem csoda, hogy apámnak kedve kerekedett magát megszoborni.

Aztán újra költözködnünk kellett; lekapták azt az embert, akinek a felszabadulás után elsőnek állítottak szobrot; egyszeriben eltűntek addigi látogatóink, az öregem sugdolózott anyámmal; egy stráfszekérrel trappban vittek ki a külvárosba.

Néhány nap múlva behívó jött, s egy reggel nagyot rohantunk, hogy lássuk az öregem elvonulását. A bakon ült, mereven, mint fatuskó, fekete haja kicsillogott a kicsi katonasapka alól. Ruhája bő volt, zubbonya ujja felhajtva. Mondom, hogy szégyenlős volt az öregem, nem nézett rám. Persze, olyan hangzavar volt körülöttünk, hogy kiáltásunkat nem hallhatta, de anyám ezt nem volt hajlandó figyelembe venni; azt mondta, legalább integethetett volna.

De nemsokára minden jóra fordult, mert mázli is van az életben, ezen nem kell vitatkozni, mások is mondták, hogy az öregem egy nagy mázlista: egyszer sem kapták le az illegalitásban.

Egy este belépett a századparancsnok sátrába és tiszteletteljesen jelentkezett:

– Századparancsnok úrnak alázatosan jelentem, Joó János megszökött.

Ez még Erdélyben történt, közel hozzánk, erősnek érezhette magát az öregem. Ilyet persze, csak egy falusi csinálhat, mellveregetés volt ez, a kilátástalanságból hirtelen sarjadt kivagyiság, de én elhiszem ezt neki, mert felderül a képe, amikor meséli; ilyen ócska a humora. A századparancsnok ügyvéd volt civilben és az öregemet ismerhette valahonnan.

„A tábori lámpa gyér fényt árasztott a kifeszített sátor alatt. A századparancsnok akarattal lelassította mozdulatait. Cigarettára gyújtott, s egy darabig elnézett a fejem felett.

– Ismerem magát, Joó János – mondta, és hanyagul leverte a cigarettahamut a félhomályba. Igen, akkor már olyan idők jártak; az emberek egymásra ismertek. – Ide figyeljen, én értékelem a humorát, de ezért a kis passzióért golyó általi halál jár. Érti ezt, őrvezető úr?!

– Igenis! – bokáztam.

– Na, akkor elmehet, Joó János őrvezető...”

Három nappal később az öregem teljes felszereléssel hazaérkezett. A kert végi szőlősbe vájt egy kis menedékhelyet, négy hónapot húzott ki ott, mert ennyi volt még a felszabadulásig.

5.

A szomszéd tehenet tartott, az istálló magas szénatartóval épült, ez volt a legmagasabb hely a környéken. Valamikor az istálló is lakóház volt, s körülötte nagy darab szabad terület terjeszkedett le a patakig. A patakon palló lengedezett a vasutasok lába alatt, amikor átkeltek a túlsó partra, a fűtőházba. A kertet felszabdalták a házépítők, az istálló egyik oldalára Popék vályogházat húztak, a másik oldalon pékség nyílt. A két háznak egy kútja volt az utca felőli részen, a patakpart felől hiányzott a kerítés. A péknél béreltünk szobát a patak felé eső kicsi házban, Popéktól kaptuk a tejet, a pék később málét sütött, feketén.

Az a nap, amikor végleg hazajött apám, dermedt csenddel kezdődött. A Pop-fiúk fent aludtak a szénapadláson, két éles füttyentéssel hívtak, amikor kijöttem a fegyverropogásra.

– Oda nézz, Béla – mutatott Sandu a patakhíd felé. Közvetlenül a híd mellett földtöltés húzódott, lezárta a patak holtágát, errébb gyümölcsöskert terült el a Popék telkéig. A patak túlsó oldalán kukoricáson át vezetett az út a fűtőházba.

Két orosz katona kúszott a szilvafák alatt.

– Dobos géppisztolyuk van – magyarázta Sandu –, azok ott a híd mellett kényszerítették hasra őket. – A töltés elején két szürke pontot láttam, ijesztően gömbölyödött a sisakjuk. Felváltva lőttek a németek; a két orosz megállás nélkül kúszott előre. Aztán csend lett. Semmi mozgás. Talán öt perc telhetett el, amikor a két német visszafelé futott a töltésen. Az egyik orosz felugrott, hosszú sorozatot engedett utánuk géppisztolyából. A másik mozdulatlanul feküdt a füvön, mi tudtuk már, hogy halott. A hátrább lévő német elesett és mozdulatlan maradt, a másik visszafordult és lőtt. A hidat egyik sem érte el. Az orosz katona görnyedten vánszorgott a hídlépcsőkig, ott az oldalára feküdt, megpillanthattuk végre az arcát. Lelógó bajuszos, nagydarab szürke ember volt. Kozák sapkáját a feje búbjára tolta.

– Mit csinál? – kérdezte Gelu, aki elől eltakarta a kilátást a meggyfa ága...

– Cigarettát sodor – suttogta az öccse.

Mindnyájan be voltunk tojva.

Füstcsík szállt a magasba a katona cigarettájából. Félig szívhatta, amikor a pallóhoz vezető ösvényen három orosz tűnt fel. A katona a patakon túlra mutatott, és lefordult a lépcsőről.

Szóval rohadt dolog a háború, én mondom, most is ideges vagyok, ha a hősi halálról dumálnak. Egy vacak pallóért négy ember harapott a fűbe. Nem mondok nagyot, ha azt mondom, hogy megutáltuk azt a pallót, néhány hét múlva két gránátot hajítottunk rá; a vasutasok káromkodtak, kövekről kövekre ugrálva kelhettek át a vízen.

Sötétedéskor jött haza az öregem.

– Vége a bujkálásnak. Eljött a mi világunk – pattogott vidáman, s anyám egyre azon csodálkozott, miként lehetséges, hogy életben maradtunk. Apám máról holnapra nagy ember lett, beköltöztünk a központba egy elhagyott lakásba.

– Miénk lett az úri negyed – mondta az öregem –, nehezen szokja meg a munkásember itt, de hát ez a rendje. Elszaladtak az urak, vissza sem jönnek többé.

A villanegyedben volt egy csomó ház, de az öregem mindjárt az elsőt választotta, a hegyre vivő macskaköves utcában. A kapu kovácsoltvasból volt, címerrel, huszonnyolc lépcső vezetett az első bejárathoz. A hátsó bejáraton elérhető szobát választottuk, egy másik szobát pedig konyhának rendeztünk be. A villa többi szobája még jó ideig üresen maradt, nem mertek az emberek beköltözni. Popékat is hívta apám, de nem hagyták a tehenet; a villa mellől

nagy kert futott fel a dombra, ott legelhetett volna nyugodtan a tehén, de a törpe termetű Pop bácsi fejét ingatta, azt mondta, nem való ide a tehén, s különben sem hagyhatja a saját házát, nem azért építette.

Sokáig tiszteltem apámat egy kijelentéséért.

– Fiam – mondta –, csak a műveletlenek építenek saját maguknak házat.

Most persze röhögni lehet egy ilyen kijelentésen. Akkor egy ház felépítése egy életet jelentett, gondoljuk csak el, ma sem könnyű ez. Az öregem pedig roppant kényelmes ember volt, azt mondta, nem neki való a virtuskodás.

Ismerek egy embert, amikor összeállt egy nővel, megesküdött, hogy addig nem nyugszik, amíg saját fedelet nem húz a feje fölé. Baromi módon dolgozott ez az ember. Ahogy ledobta a melót, rohant haza alapot ásni, betont önteni, falat rakni, vakolni. Nem ismert megállást. Az asszonya is olyan volt; mintha valamiféle betegség szállta volna meg mindkettőjüket. Nem volt se vasárnap, se hétköznap. Amikor elfogyott az építőanyag, fusizott az akaratos, ki is utálták lassan mindenünnen. Felszabadulás után tíz évre készült el a házuk, s akkor megcsillapodtak, néztek egymásra, hogy már mi lesz. Gyermekük, barátjuk, rokonuk, s még jó ismerősük sem volt. A környék utálta őket, a pofájára van írva az ilyen embernek a kapzsiság. Kiültek a ház elé a padra, és azt hiszem, hogy bánták már az egészet. Csakhogy akkor már nem tudták abbahagyni. Eladták a házat, és újat kezdtek építeni, egy másik negyedben.

Akinek esze volt, az nem épített házat, hanem azt a kis lóvét, amit felcsípett, másra fordította.

Ettől eltekintve apám úgy félt a megvagyonosodástól, hogy még rendes bútort sem vett, csak amikor már tiszta szégyen volt, hogy egy ilyen nagy főnöknek ócska a lakása. A szoba-konyha is azért volt jó ideig elég.

Nagy dolog ez, kérem, elvi kérdés, túlhajtott becsületesség dolga. Ámultam is, tiszteltem az öregemet, de aztán megszoktam, hogy a magunkfajta embernek így kell ezt csinálni. Azt kérdem: miért nem tudott mindvégig ilyennek maradni?

Végül aztán szomszédunk is került. Az özvegy Nagynét hozta mellénk az apám. A kicsi fekete asszonynak nem volt senkije. A férje részt vett a mozgalomban. Amikor elvitték a frontra, az öregemre bízta a feleségét. Állapotos volt az asszony, de a gyerek halva született, azt mondják, az ijedtség, pedig ez az asszony egyáltalán nem volt ijedős fajta. A felszabadulás után kitűnt, hogy a harmincas években illegális nyomdában dolgozott, szatyorban hordta a röpcét egy öregasszonytól, aki analfabéta volt, de kitűnően kezelte a másológépet. Nagyné örökbe fogadott aztán egy kislányt, aki velem egykorú, nyápic gyerek volt.

Az utca felőli részen egymást váltogatták a lakók, mindenki alakított valamit a szobákon, a nagy, fehér ajtókat berakták, a szobákba falakat húztak. A sok hurcolkodástól az ajtók megkoptak, a ház málladozni kezdett. A virággruppokat átalakították; a kertben minden lakónak megvolt a maga része. A gyümölcsfákat senki sem gondozta. Két év alatt tökéletes proliház lett a fényes villából. Akkor olyan iramban haladt az élet, hogy az ilyen kicsiségre rá sem bagóztak.

6.

Sokan el sem hiszik: gimnazista is voltam. Anyám íratott be, hogy tanult ember váljék belőlem. Mire az öregem rájött, már jól benne jártunk a félévben; átadtak az állami iskolába, ott nem volt vallásóra, s akinek fejes volt az apja, vitatkozhatott a tanárral, és még szép kerek beszédeket is kivághatott időszerű politikai kérdésekről.

Egyszer az egyik okos azt reklamálta osztályfőnöki órán, hogy Szalonkainak, aki az első padban ült és tudvalevőleg nagy magolós volt, miért vannak jobb jegyei, mint neki, mert ő papájára nézve egészséges munkásszármazású, a Szalonkai apja pedig csupán gyógyszerész. Szóval akkoriban sikk volt az apák helyzetéből érdemet faragni. Volt egy rendelkezés, hogy, ennyi és ennyi százalék munkásgyereknek kell közép-, majd felső iskolába kerülnie. A rendelkezést végrehajtani nem volt nehéz. Csakhogy nem minden munkásapa s még kevesebb munkásfiú értette meg, hogy előnyük csupán biztosíték a káderneveléssben. S hogy az előny semmivé foszlik a későbbiek során, ha gyatrán felkészült gyerekeik csak végigbotladozzák az iskoláztatás lépcsőit; ha nem előbb, később az életben megbuknak.

– Csigavér, apafejek – mondtam a hevülőknek, és szünetben elhúztam a csíkot.

A patak partjára mentem legtöbbször. Tavaszi napokon tettem legszívesebben ezeket a kirándulásokat. A vasúti műhelyek mellett kanyargott a patak; a víz tetején gépolaj úszott, csillogott a napfényben. Az ösvény puha volt a patakparton, ruganyos, sárga agyag. Ledobtam a cipőm, s az öregem katonaposztójából készített rövidnadrágot is elrejtettem a bokorban. Beálltam a cigánynők közé, akik a patakpartra kiborított finom öntvényhomokból rezet és ólmot kotortak elő. Amikor meguntam a kapirgálást, tovább mentem, néztem a maszatos kacsákat s a bokrok alatt fodrozódó vizet. Szép, szomorú muzsika támadt bennem olyan élesen, hogy dúdolnom kellett, mámorító érzések fogtak körül, a fülem hol csengett a fortissimóktól, hol olyan halk volt a muzsika, hogy meg kellett állnom hallgatózni. Csapongó zene volt, időnként visszatértek belőle részek, mint valami leitmotívok. Örömömben, hogy újra és újra hallhatom ezeket, sóhajtottam és mosolyogtam. A parton burjánt szedett a két Vaszi-gyerek. A kisebbiken csak ing volt, a nagyobbikon csak gatya. Szennyesek voltak, ótvarosak, és nagyon siettek. Mondtam nekik, hogy zenét hallok. A nagyobbik erősen ráncolta a homlokát, Ionel, a kisebbik pedig nyíltan megkérdezte:

– Béla, te hülye vagy?

Sajnáltam őket, mint mindig, mert az apjuk szerencsétlen embernek volt elkönyvelve. Szibériából lefagyott lábbal jött haza. Mesélte, hogy nem fért fel valami szekérre, s akkor csonka sítalpra térdelt, rákötötte a lábszárát; mindkét lábfeje csupa seb volt; a szekér után kötötték, így húzták; térden állva érkezett haza. Amikor jártányi ereje volt, kiment egyet sétálni. Valami szökevényeket üldöztek akkor éppen a patakparton, egy golyó neki is jutott a karjába. Ezt is kiheverte, aztán lovat vett, hogy fuvarozzon; két hétre rá megdöglött a lova. Eladta házát és abban az évben újabb két lovat vásárolt. Homokot hordott, azt jól megfizették, de a lovak háborút viselt, hosszú szőrű állatok voltak, nem bírták már a strapát, felfordultak. Mindkettőt kihúzta a patakpartra, ott puffadoztak, a bőrük sem kellett senkinek. Máskülönben nyulaikból éltek. Két fia egész nap burjánt szedett. Hát ezért sajnáltam őket általában, de akkor különösen is, amikor nem hittek a bennem lévő zenében.

Odamentünk, ahol Popék a tehenet legeltették hosszú kötélen tartva, mert itt a parton zöldséges kertek feszültek tisztára gereblyézve, nem volt szabad letapostatni ezeket. Egy helyen tavalyi krumplira akadtunk. A kiszáradt patakmederben gyújtottunk tüzet és sütöttük meg a krumplit. Délután átvágtam a fűtőházon, megbámultam az ócska mozdonyokat és megnyugodva hazatértem.

Anyámnak elmeséltem, hogy Biri néni most is kalappal a fején teljes díszben legelteti kecskéjét, s hogy az idén talán még fehérebb a haja a vénkisasszonynak.

Anyám hitt bennem, tőle tekereghettem volna eleget, bármilyen mesét beadhattam neki. Mondtam is nagy meséket pótórákról s a kerületi szervezetről, ahol újságkihordással bíztak meg. Meghallgatott és azt mondta, bízik bennem, rosszat ne csináljak.

Ilyenkor hirtelen fordítottam a dolgon, megmondtam, mennyi a szövegemből a kitalálás és mennyi az igaz.

Nem bánkódott, hogy Popéknél voltam, de a bennem rejlő zenét ő sem értette.

– Tanuljál csak – mondta –, később majd elválik, mi lesz belőled.

Aztán apámat egyszer felhívták az iskolába, s amikor késő este hazajött, azt mondta, tegyem le a könyvet, meg akar valamit tárgyalni velem. Szép kis előadást vágott le, mások is mondták már, hogy irtón tud az öregem beszélni, ha kell, két órát is egyfolytában. Előadásának címe egy idézet volt.

– Sztálin elvtárs azt mondta – emelte fel az ujját apám –: „a tudás hatalom”.

Én úgy gondoltam, ismerem Sztálint és szerettem, hogy pipája volt. Akkoriban naponta az újságok első oldalán jelent meg a fényképe, és tudtam tőle egy csomó idézetet, mert az osztályban engem bíztak meg, tartsak előadást róla. Ismertek: tíz perc alatt lekavarom az egészet. Bennem nem csalódtak a fiúk, hat-hét brosúrában ami érdekeset olvastam róla, azt mind összehordtam, az osztályfőnök is megdicsért, biztosan közvetlen stílusomért, vagy mert ő is áhítozott már a rövid előadások után.

De akkor este nem tudtam odafigyelni apámra, mert a Réztábla a kapu alattot olvastam, és jobban izgatott az orvos sorsa, mint a saját életem. És ez máskor is így volt. Mert a könyvekből is hangokat véltem hallani, és tiszteletlenségnek tartottam félbeszakítani az okos beszédet, nem mertem rájuk csapni a könyv fedelét, sokszor reggelig olvastam, szüleim hiába szidtak. Ezért aztán megmaradtam közepes tanulónak.

Az első padban ültem és figyeltem a tanárt, ha untatott, bárányfelhőkként gomolyogtak bennem a történetek, szép fellegvárakat építettem magamnak belőlük, amelyek, sajnos, mind összeomlottak az óra végi csengő hangjára.

A nyelvtant nem szerettem, mert magolni is kellett, az algebra a szigorított betűk világa volt, úgy találtam, kár időt vesztegetni rá. De a kézimunkát annál inkább, mert a tanár dicsért és csodálkozott azon, hogy mit tudnak a kezeim. Hát az igaz, hogy már akkor tudtam bánni a szerszámokkal, szívesen véstem fát, figurákat gyúrtam agyagból. Türelmem volt a vashoz is, mert ha dolgoztam, látszott, hogy dolgozom. Tisztelték ezt a tulajdonságomat, ilyenkor senki sem háborgatott. Nekem meg egyre több időre volt szükségem, mert abban az időben sok zavaros dolognak kellett lehiggadnia bennem.

Pályaválasztás előtt álltam, amikor egy forró augusztusi napon, anyám, aki éppen állapotos volt, és életében ekkor láttam először jó húsban, sápadtan leült a konyhai díványra, később hanyatt feküdt és nem törődött vele, hogy kilátszik fakó házi ruhája alól a lába combközépig. Tenyerét homlokára tapasztotta, lecsukott szemekkel feküdt. Két fekete gödröt pillantottam meg hófehér arcán, és akkor nagyon megijedtem, mert megéreztem a halál borzongató közeledtét. Apám akarta a gyereket, azt mondta, nincs megelégedve velem, kislányt akar, aki gondoskodik róla öregségére. Olyat, aki szabad világban születik és magasabb lesz mindnyájunknál, ez volt az öregem teóriája. Ő magasabbra nőtt az apjánál, nekem túl kell haladnom őt, mert már három éve a demokrácia kenyerét eszem, testvérem pedig majd elhagy engem növésben, észben, finomságban is. Vártuk ezt a csodagyermeket, de amikor Nagynéval visszatértem a konyhába, anyámat ájultan a padlón találtuk. A szája kék volt, kontya zilált, teste hideg.

Nagyné dörzsölte, amíg megérkeztek a mentők; azt mondják, sohasem tért többet magához, a szíve vitte el. A gyermeket császármetszéssel vették ki, négy órát élt az inkubátorban; kislány volt éppen.

Mire az öregem hazajött a terepről, mehettünk a temetésre. Akkor sokat sírtam és bámultam a semmibe összeszorult torokkal, súlyos dallamok úszkáltak bennem, és akik ott mélyen bennem voltak, összehúzódtak, közrefogták anyámat, akit befogadtam. És simogattuk, mert én sohasem simogattam, és becéztük, mert életében ezt sohasem engedte. És beszélgettünk; anyám szelíden óvott, hogy mi ott bent ne vitatkozzunk.

Apámat várták a gyűlések. Nemrég tették meg káderesnek. Nagyné ügyelt rám, de nem ízlett a főztje, pedig soha nem voltam válogatós. Nem akartam megsérteni ezt a kicsi fekete asszonyt, hullafáradtan jött meg a gyárból, sztahanovista volt, este pedig előadást kellett tartania az ifjúmunkásoknak az illegális időkről. A lányt, aki örökbe fogadott, nem sikerült magához nevelnie, vagy nem akarta a háztartással kínozni; zeneiskolába járt az a lány.

És akkor én azt mondtam az öregemnek, hogy lemegyek Popékhoz, ott eltelik majd ez a nyár, majd szénapadláson alszom, és a vonatok fülembe sivítanak, hogy elcsitul bennem a fájdalom; reggelenként az erdőre járunk száraz ágat szedni és vackort, attól még illatosabb lesz a szénapadlás.

7.

Mihály Feri bácsi a Popék oldalán lakott öt házzal kinnebb, épp az utca középső részén. Tavasszal a patak új medret vágott magának a kertje mellett, úgy, hogy szinte bekerítette a telkét. A patak vize akkor az utca szélét mosta, arrébb visszafordult a medrébe, kis szigetet hagyva ott nekünk a senki földjéből. Ezt használtuk játszótérnek. Mi nagyobbak ott futballoztunk a kiszáradt meder homokján.

Mihály Feri bácsi átjött az újraépített pallón. Letette vasutasládáját; szerette nézni a játszadozó gyerekeket. Az egyik délután bőrkabátját is ledobta az utca felőli füves részen és ezt mondta:

– Fiúk, volna egy ötletem.

Megállítottuk a labdát, mert Feri bácsi tele volt jó ötletekkel. Egyszer elvitte a brancsot vonatozni, tehervonatot vezetett és vele mehettünk az első állomásig. Mondják, lekapták érte, amúgy sem volt a fejesek előtt szimpatikus fiú. Mi viszont roppant élveztük a kalandot, s hálából engedtük, hogy beleszóljon ügyeinkbe. Amikor azt tanácsolta, építsünk gátat a patakra, egy hétig hordtuk a követ, vágtuk a gyeptéglát. A gát olyan erős volt, hogy aki rövidíteni akart, azon járt át a patakon. Fürdőhely lett itt, a környék strandja.

Szóval ez a Feri bácsi egy Makarenko volt, azt hiszem, abban az időben több ilyen ember is létezett, aki csak úgy, a maga jószántából, direkte kijelölt pártfeladat nélkül foglalkozott az ifjúsággal. Nem tudom, hogy más mit érzett, de az ilyen pillanatokban apámnál is közelebb tudtam magamhoz Feri bácsit.

– Kő kellene, fiúk, minél több – mondta Feri bácsi és hunyorgó szeme nevetett.

Hát akkor elmentünk és kidobáltunk egy csomó követ a patakból. Az utca hosszában nagy kupacokban állt a krumplikő, másnap és az utána való napokon targoncával hordtuk fel az utcára, s homokot is hordtunk, mert Feri bácsi szabadnapos volt. És azután is vagy két hétig, akárhányszor szabadnapos volt, féltérdre ereszkedve négy krumplikőből álló járdaszegélyt kalapált az agyagkupacok helyére. Az emberek látták, hogy ennek a melónak van értelme, és jöttek segíteni. És minden gyereknek víz- és vérhólyagossá vált a keze mire a járda elkészült. S akinek tetszett a dolog, a háza előtt a szegélytől a kerítésig kitöltötte a járdát egymás mellé rakott krumplikővel. A nőbizottságtól is volt kint valaki, és egyszer egy fényképészt hozott.

Nagy hűhóval lefényképeztek minket és kitettek az újságba. A fényképről azonban hiányzik Feri bácsi; nem szerette a felhajtást.

Ősszel apám azt mondta, hogy első a nehézipar, és a középfokú fémipariba íratott. Sokan jártak akkor fémipariba, „Szép jövő vár ránk, mert mire megnövünk, annyi lesz a gyár, hogy megszámolni sem lehet. Miértünk meg kapkodni fognak, és ott sétálunk majd az új gyárban égszínkék köpenyben."

Szép kis rózsaszín felhő képződött ebből a dumából, naiv képzelgésünkben én még egyszer akkorára fújtam. Már a másodévet végeztem, amikor eszembe jutott, hogy nem ezt akartam. Az állami iskolában volt egy tanárom, franciát tanított és minden óra elején együtt énekelte velünk a Marseillaise-t.

„Dugattyú", „lökettyű", „forgattyú" – recsegte a jó öreg Vevé, a mechanikatanár, és eszembe jutott a francia szavak dallamossága. Erre az egyik bajkeverő ott bennem kihasználta pillanatnyi gyengeségemet: kimásztam a tanteremből az ablakon és leereszkedtem a villámhárítón. De a gimnáziumot nem érhettem el, oda újabb felvételi vizsga és szülői beleegyezés kellett. Fegyelemsértésemért pedig néhány napos kicsapás járt. Ezért aztán egyszerűen leléptem; átiratkoztam a szakmai iskolába, ahol ingyen ruhát, kosztot kaptam, és egy évvel kevesebbet kellett járnom, mint a középfokúban.

Az öregem később tudta meg a dolgot, mert akkor már az internátusban laktam. A gyűlések továbbra is hosszúak voltak, és neki más baja is volt; asszonyt szerzett magának. Az új asszonyt egy kisvárosban találta, aktivált a nőszövetségnél és rendszeresen felszólalt a gyűléseken. Jött vele egy lány is, Amáliának hívták, de ő erről nem tehetett, nálam egy évvel idősebb volt: igazán sohasem szerette az anyját.

Az „avató ünnepségre" engem is meghívtak, nagy botrányt nem csináltam, csak elmagyaráztam a „fiatalasszonynak", hogy apám a levest forrón szereti, a mosdótálat az asztal alatt, s ellenkezni meg se próbáljon, mert akkor repül a tányér. Még mással is ijesztgettem, de keményen tartotta magát, csak mosolygott, s csodálkozott, hogy olyan magas vagyok, mint az apám. Akkor, hogy én legyek az erősebb, kipakoltam, hogy már egy hónapja kegyelemből alszom az internátusban, két fiú között; az egyik egész éjjel vakarózik, a másik minden szombat éjjel, amikor megjön a kuplerájból, az orromhoz nyomja a fertőtlenítő papírt. Ez hatott, de fordítva, mint ahogyan én szerettem volna. Otthon tartottak, tíz nap alatt kigyógyítottak a rühességből.

A nyilvánosházat pedig még azon a télen feloszlatták.

Az öregem második felesége házias asszonynak bizonyult. Ezenkívül a külsejére is adott, kis festékdobozai voltak, abból rakott az arcára, merthogy ilyen volt az ízlése. A bal arcán orrmagasságban koromfekete szemölcsöt viselt, gesztenyebarna haja a vállát csapkodta, arckifejezése gyorsan változó, a csöpögő nyájastól a hamuszürke idegesig játszotta magát. Amikor karon fogta apámat, fejtartása büszke volt; merev, mint a pulyka. Hűvösen biccentett a szomszédoknak, fogadta az öregemnek kijáró köszönéseket.

Különben értett hozzá, hogy kényelmet biztosítson, sohasem ellenkezett, de a maga fejétől csinált mindent.

Családi demokráciánkat ilyenformán megfúrták, a gyűléseket néha-néha megtartottuk: az apám akarata szerint egyöntetű határozatok születtek; megszűntem ellenzék lenni. A végre-

hajtást azonban az új asszony irányította harminckilenc évével a vállán és az öregem jóhiszemű beletörődésével.

– Igen, Lujza néni – mondtam, és nem tudtak érdekelni.

Elvégeztem az iskolát, mindenütt rövidebbek lettek a gyűlések, apámnak több ideje jutott rám; el akart helyezni.

Az elhelyezkedésben specialista vagyok. Bármilyen állásra gyorsan és ügyesen szert lehet tenni, ha kiterjedt rokonsága van a munkaigénylőnek, s ha ezeket a rokoni kapcsolatokat megfelelően ápolni tudja. Ez jól bevált módszer: a rokon dolgozhat faiparban, a vámhivatalnál vagy lehet fegyházőr, mindegy. Ha például fémszakmában akarnak valakit elhelyezni, az érdekelteknek meg kell keresniük azt a legközelebbi rokont, aki ilyen helyen dolgozik. A legjobb persze az, ha van az embernek egy fejes rokona; előnye, hogy szakmától függetlenül tud intézkedni, mert egy fejesnek fejes ismerősei vannak. Ez már persze a második kategóriába tartozik. Abba, amelyikben az ismerősöket tartják nyilván.

(Hja, az ismerősök... Jó kicsi melegágy, körükben az ember gondtalanul pofázhat, szellemeskedhetik, csillogtathatja harci kedvét, még politizálhat is, megjátszhatja a kemény különvéleményest, duzzoghat és legyintgethet, mintha többrészes próbatükörbe csinálná az egészet, s figyelheti, hogy illik alakjához a sohasem divatos nyíltság, a bátor szókimondás és más egyebek, amiket mindennapi használatra magára venni nem mer csak egynéhány ember. Olyan, akinek nincs mit féltenie, aki nagyon fiatal és tapasztalatlan, és nem számít, hol alszik; az étkezés és egyebek csak megszokás. A fehér abrosz mellett vagy a kávéházakban csak azért ül az ilyen, hogy összemérje magát a szemforgatókkal, a nagyzolókkal, az affektálókkal, a titánokkal, hogy erősödjék hitében: ő valaki, különb, s évek múltán enyhe undorral adjon számot engedményeiről, arról, hogy megtört a nyíltsága, számító lett és lázongásait inkább csak baráti körének tartogatja szemszúrásként, pedig akkor mindenki tudja már róla, amit önmagának is oly kényelmetlen dolog őszintén bevallani.)

Külön kategória a borbély és a fisfis-eladó, akinek ismerőshálózata a legkiterjedtebb. (Felhívom az érdeklődők figyelmét, hogy az utóbbi időben a mészárosoknak, zöldségkereskedőknek, a rádió- és tévéárusítóknak óriásit zuhant a befolyásoló képességük. Ezekkel ne is próbálkozzanak.)

El lehet helyezkedni továbbá kérvényezés útján, szimplán és ajánlással is. Az állami kihelyezést meg sem említem, kevesen veszik igénybe.

A kihelyezésem én sem fogadtam el, mert ez akkor sikk volt, és mert nem értettem meg az idők szavát. Abba a helyzetbe kerültem, hogy rengeteg állás kínálkozott, de egyiket sem tekintettem az én munkahelyemnek.

Apám káderes volt és káderes barátai és ismerősei is voltak. (A rokonságot, mint említettem, már születésemmel zavarba hoztam, később pedig úgy hozta a sors, angyali természetemmel leszoktattam őket a nyakba borulásról, a kebelre szorításról, a nyálas csókolózásról és egyéb etyepetyékről, amiből arra következtettek, hogy belőlem hasznuk nem lesz. Lemondtak rólam, kinézték belőlem, hogy nem fogok hozzájuk tartani. Ha néha dicsérem magam, hát ezért teszem: lekoptak rólam a rokonok.) Eljött hozzánk akkoriban valamelyik káderes, nem szándékszom kicsinálni, mit tudom én, lehet, hogy a legbecsületesebb káderes volt az egész városban. Szóval ott ült, borozgattak az öregemmel, amikor szóba kerültem. Gondolt egyet a káderes, és merészen kivágta, miszerint „el vagyok intézve”, és „szorítva lesz nekem egy hely”. Ez a káderes akkor kiábrándult az ifjúságból.

– Nekem csak ne szorítson senki helyet, nem azért tanultam a szakmát – mondottam. Aztán még hozzáfűztem, hogy mi, az ifjúság, néha odafigyelünk a gyűléseken, észben tartjuk a politikai körökön hallottakat, ha már úgy esett, hogy végig kellett fenekelnünk tisztességgel.

Ilyeneket mondtam és szép kerek előadás gomolygott le az eszem tokjáról, a pasas meg belegabalyodott éles gondolatmenetembe; el is vágta készülő ellenvetéseit benne; a vér arcába tódult, dühe percek alatt szép pirosra érlelte.

– Na látod, János, ilyenek a mai fiatalok!

– Mit mondtam: nem fogadja el! – mondta apám és azt hiszem, egyetértett velem.

8.

Tíz kérvényt adtam be különböző helyekre, mert nem voltam válogatós, oda mentem volna, ahol felvesznek. De ez az ügy nem ment nekem valami jól, pedig a műszaki rajzórán tanult szigorúan egyforma betűkkel írtam meg a kérvényeket, és azt sem mondhatják, hogy untatni akartam a nagyon Tiszten Igazgatóságokat: kérésem három sorban elfért. Egy hónapig tartott saját kérvényeimmel való ügynökösködésem, és ezalatt csinos vitákat tudtunk lebonyolítani mi, ketten apámmal. Ő nem tudta, hogy bennem hányan vannak, nem értette, hogy ha egyszer fickándozom és felugrálgatok a székről, máskor miért hallgatok bűnbánóan.

– Én biza nem engedném a fiamat munka nélkül csavarogni – jelentette ki egyszer Lujza az apámmal folytatott vita holtpontján. De a sors úgy hozta, hogy engem nem bántott, éppen aznap került a zsebembe a felvételi cédula. Segédmunkásként alkalmaztak a gépgyárban, örültem neki, mint egy nyereményes lozinpliknek, amit az utolsó három lejével vásárol meg az ember. Korai öröm volt; falat vésztem, vasat hordtam és sepregettem a nagyműhelyt órabérben. A dohány kevés volt, a meló unalmas, és ráadásul tönkrement a téli ruhám, mert a gépgyárban mindent áthat az olaj. Ez a dolog érzékenyen érintett, ugyanis párbeszédeink alkalmával egyszer könnyelműen kijelentettem, hogy önellátásra rendezkedem be, és ezt a hibámat még ma sem tudom kiküszöbölni; marhául szavatartó vagyok.

Az öregem akkoriban kezdte a „lemezgyűjtést”. Ilyeneket mondott:

– Csak szomorúságot okozol nekem, nincs benned semmi örömöm, iskolába adtalak, nem végezted el, szakmára iratkoztál, rendben van, nincs ellene kifogásom, kell a szakember. De most mit dolgozol?! Mire jutsz így az életben?! Mások bezzeg ki tudják használni az óriási tanulási lehetőségeket. Nézd, a híres Ali barátod érettségizik, és hány és hány ilyen gyereket tudok. Te nem látod, fölénk akarnak kerülni, jól tanulnak, vág az eszük, míg a munkásszülők gyermekei lazsálnak. És milyen munkásszülőké? A vezetőké, akiknek példát kellene mutatniuk. Kérdem én, miért éppen a vezető elvtársak gyermekei nem mennek semmire? Baj van velük az iskolában, nem áll az eszük a jóra, csak a sétafikálás, a léhaság, a züllés kell nekik. Miért? Hát én megmondom neked. Azért mert igen jó dolgotok van. Én a te korodban már eltartottam a családot, pénzt adtam haza, komolyan gondolkoztam, kész voltam az életre. De nektek mindenetek megvan. A jó ebéd, a ruha, a mozi: minden. Minek törnétek magatokat, mi?! Hát így nem épül fel a kommunizmus, tisztelt úrfi!

Az öregem dühös volt, csapkodta az asztalt, és olykor körbesétált a szobában. Enyhén iksz lábait összedörzsölte, hallatszott, ahogyan sziszeg a szövet. Időt kaptam a gondolkodásra.

„Tisztelt öregem – szólalt meg egy hang bennem –, először is felhívom a figyelmedet arra, hogy a gyerek nem azért van, él és forgolódik ebben a rohadt életben, amiért te gondolod. A

gyermek nem kirakati bábu, nincs szüksége csodálatra, még kevésbé az a rendeltetése, hogy örökösen az apai büszkeséget csiklandozza. Továbbá a gyerek nem magántulajdon, nem dróton táncoló bábu, udvari törpe vagy jóképű kéjnő. Szögezzük le egyszer és mindenkorra: nekem mint gyermeknek saját akaratom, elképzelésem és intencióim vannak ebben az életben. Nemcsak zabálok, öltözködöm, melózom, hanem gondolkodom is. Arról viszont nem tehetek, hogy elképzeléseim nem mindig klappolnak az élettel. S ha akarod tudni, nem tud érdekelni, hogy más mit csinál."

Aztán két másik hang összekeveredett bennem.

– Az iskolát valóban ellőtted, fiú!

– Nem szerettem.

– Miért nem csináltad azt, amit szerettél?

– Hiszen éppen azt akarom. De mit tudom én, hogy mi tetszik nekem. Még olyan keveset láttam.

– Barátaid többre viszik.

– És a becsületesség, az egyenesség, a szókimondás és a nyíltság, az mind semmi? Ezzel kellene előre jutni az életben, nem meghajlással, lelki önsanyargatással és akarnoksággal.

– Tudod, mit beszélsz, te fiú, ez anarchizmus. Az élet nem végeláthatatlan rét, ahol csikóként fel-le szaladgálhatsz. Szabályok vannak!

– És korlátok...

– Normák. És mindenki betartja ezeket önszántából.

– Látod, éppen ez nem igaz.

– De én nem züllök és nem léháskodok.

– Előre nézz, fiú, lehet, hogy éppen oda vezet ez az út...

– Gatyázz csak, gatyázz – legyintett bennem a nyegle –, így szépen káderezz csak, még meggyőzöd magad.

Apámnak pedig ezt feleltem:

– Ide figyeljen, édesapám! Én megtanultam egy szakmát és szeretem. Van alapom, amelyen biztosan megállhatok, mert a munkát megfizetik és megbecsülik a munkást. De én még sok mindent meg akarok ismerni és próbálni, mert ilyen vagyok. Nem érdekelnek a diplomák, az elismervények, utálom őket, éppen azért, mert nagyon hadakoznak, tülekednek értük. Ott van nálunk Balla bácsi, a részlegvezetők hozzá fordulnak tanácsért. De jött a múlt héten két fiatal mérnök, nem tudták bekapcsolni a köszörűgépet. Nem diploma kell oda, hanem egészen más. És az, hogy egyik-másik fejes gyermeke léha lesz, mindent készen vár, hát ez igaz.

– Látod, ez a tiszteletlenség ránt vissza téged... – csapott le az öregem, de nem engedtem, hogy folytassa.

– Rendben van, a „fejes" helyett legyed vezető elvtárs. Szerintem az a baj, hogy ezek az elvtársak reggel mennek és este térnek haza, nem is látják a gyermekeiket. Igen elfoglaltak, belátom, de miért akarják jóvátenni mulasztásukat azzal, hogy évenként kétszer megjelennek az iskolában és elbeszélgetnek a tanárral, aki aztán biztosítja a papát a fia előmeneteléről. Nem akarok általánosítani, csak néhány esetről tudok. De mondja, miért nem foglalkoznak ezek a papák... jó, vezető káderek, a saját gyermekeikkel? Miért nem szakítanak időt erre, ha

akkora fontossága lesz ennek a dolognak a kommunizmus építésénél? Hiszen saját gyermekeikről van szó, és ha már vannak gyermekeik, miért nem tartják kötelességüknek nevelni őket? Vagy nekik nincs ilyen kötelességük? Megfeledkeztek erről? Mert az még nem minden, hogy ellátják őket, ruházzák őket és a többi. Engem például nem tud érdekelni az anyagi, különben is észrevettem, ügyel arra, hogy megtartsam proli külsőmet. Dehogyis szemrehányás ez, mondom, engem nem izgat, viszont az fáj, hogy csakis az anyagiakra gondol. De a ruha elkopik, ezt a bizonyos, jólétet elfeledjük a kommunizmusig. Mit viszünk magunkkal hát?

Remegett az apám szája széle, minduntalan hátrasimította a haját, észrevettem, hogy kopaszodik.

– Engem akarsz te nevelni, tanítani? – kérdezte fenyegetően, apró fekete szeme ide-oda ugrált. Angyali nyugalom szállt meg; én megtanultam vitatkozni, más tanuljon meg elviselni – gondoltam.

– Én nem akarom apámat tanítani, csupán arra emlékeztetem, hogy mindig azt mondta: nyílt legyek és legyen véleményem.

– Elég sajnos, hogy ide jutottunk! Hogy ez a véleményed. Komolyabban kellene felfognod az életet. Tudod, hol lenne a helyed? A te korodban én már szerveztem, agitáltam, politikai munkát végeztem. Úgy illene, hogy aki ilyen családban nevelkedik, többre vigye. Nem választottak be egy bizottságba sem, pedig ott kellene lenned az ifjúmunkások élén. De hiszen te még magadat sem tudod irányítani...

Rajtam volt a sor, remegtem dühömben.

– Látja, ez az, amit egykettőre kiutalnak nekünk: a bizalmatlanság. Sétafikáltok, züllötök, léháskodtok, nem tudjátok, mit akartok – ez jár nekünk. Hát én tudom, hogy mit akarok! Ember lenni, anélkül, hogy a maga dicsfényébe kapaszkodnék. Úgy, hogy ne köpjenek utánam az emberek, ne mondják: „Na, ezt a barmot is jól feltolta a papája.” Nem akarom, hogy a káderlapom legyen a varázsszőnyeg. A magam erejéből akarok repülni. És tudja mit?!... Nem akarok tudni róla, hogy van magasság és mélység. Mert aki megtalálja, amit akar, annak csak magasság van. És én meg fogom találni.

És a hangok bennem újra elcsitultak, mert ez nagy fogadalom volt; visszavonultak tanakodni, hogy most már mi lesz; én pedig beiratkoztam az esti líceumba.

9.

Ha úgy érzed, a munka, amiért megfizetnek, nem érdekel, s a gyár, amelyik terjeszkedik, nem neked épül, a pincér a sarki kiskocsmában nem neked nyitja a habzó sört, az öntözőautó nem érted mossa a járdát, s a fákat az utcán nem neked szépítik, ha úgy érzed, hogy a lányok nem fognak visszamosolyogni rád – jobb, ha elmész.

Hárman ültünk a vonatfülkében. Sanyi jó pénzes munkára vágyott.

– Két testvérem van otthon, anyám azt mondja, tanuljanak. A tanítás ingyenes, az egyik bentlakásban van, de az öregasszony fél, hogy nem tud eleget keresni rájuk, mert beteges. Egy-két évet melózom, összeverek egy kis pénzt: mérnök akarok lenni.

A vállas, de apró termetű figura minden mondatánál furcsán szipogott.

– Hagyd abba – mondtam. – Idegesít.

– Ja... Majd megszokod – mondta –, tudod, légnyomás ért.

– Uralkodj magadon, kérlek – forszírozta tovább Ali, pedig már éppen megsajnáltam.

– Ide figyelj, te simigyerek – mondta rekedtes hangon Sanyi – viseld magad szépen, különben a tyúkszemedre hágok. Ezt a dolgot nekem az égből küldték és ennek megfelelően kell ezt fogadni.

Aprókat rángatózott és mosolygott hozzá, hogy sértése telibe talált. A későbbiek folyamán szépen feltöltöttem tőle vagány szókészletemet.

Az Ali nyakában aranyláncon kis kereszt lógott, ez láthatóan idegesítette Sanyi. De Ali amúgy is le volt törve, mert erre az útra őt a sikertelen felvételi vizsga késztette. Az orvosin, mint mindig, ezen az őszön is rengetegen jelentkeztek. Egész úton duzzogott.

Sanyi szimpatikus fiúnak bizonyult, folyt belőle a vicc, csak azt nem szerettem, hogy mindenáron politizálni akart. Zavaros dolgok kavarogtak a fejében.

– Édesapám, nekem a rendszer smafu. Meló legyen dögivel, én majd kihozom belőle a dollárt. Kismesternél tanultam, hullára dolgoztatott semmiért, a keserves jóistenit, de azt hiszed, az államnál jobb? Lazsálnak a palik: alma a lóvé, túró a meló. Na, de most megpróbáljuk. Az építőtelepen van pénz dögivel. Hanem te ilyen savanyú pofával nem sokra viszed.

– Nyugalom, a törtetés nem kenyerem...

– Ja, az más. Szóval te vagy az, aki, öntudatból megy építeni a szocializmust?!

– Nem lehet mindenki olyan, mint te vagy. Ritka madár...

– Na jól kifogtalak. Neked biztosan pártkönyved van...

Sanyi a két ülés között állt. Sípcsonton rúgtam és ráborítottam a bőröndjét. A nehéz fabőrönd nyitva volt; ételmaradék, két foltos ing, alsónadrág, stoppolt zokni, egy csomó brosúra és egy kötés műszaki könyv esett ki belőle.

– Sajnálom, bocsáss meg – mondtam. Összeszedtük a holmiját és kezet nyújtott. Érdes volt a tenyere, ujjai sárgák a nikotintól.

– Majd megszokod, hogy én vagyok az ellenzék. Szeretem húzni az embereket, sok mindent összepofázok; ennyi az egész.

Az építőtelepen sár volt, és hideg szél söpört a tenger felől. Azt ajánlották az irodán, tanuljunk meg exkavátort vezetni, akkor indult egy tanfolyam. Lelkesedtünk, mert nekünk való feladat volt. Ráncigáltuk az exkavátor botkormányait, beletapostunk a pedálokba és az óriási gép engedelmeskedett; mint vajas kenyeret az ember foga, harapta a földet. És mi vihogtunk, akár a gyerekek.

Ali egy hét múlva hazautazott. Azt mondta, van oka: ellopták a kabátját. Tavaszra már megvolt a magunk gépe, kiegészült társaságunk, féllábú ember kapott helyet hálónkban. Pneumatikusan működő műlába volt, nagy ládában rengeteg fehérneműje és ruhája. A gépkocsikhoz értett, kínosan ügyelt a tisztaságra, csupán fehér ingből tizenkét darabja volt.

Ez az ember azt mondta, nem politizál, de ehhez igen furcsa volt az élete. Tizenhét éves volt, amikor már tankot vezetett és a fronton harcolt, kétszer kilőtték; a nyakán látszott, hogy összeégett. Amikor hazakerült, behívták; eljött a katonaideje, és valóban peches ember volt, mert valaki a határon túlról térdkalácson lőtte. Háromévenként adtak neki két műlábat és havi nyugdíjat is kapott. Harmincéves sem volt, amikor felesége otthagyta, pedig szép szőke, kék szemű ember volt, nálunk a barakkban Dajcsnak hívták. Sanyi bámulta ezt az embert. Talán

mert nem látott még tizenkét fehér inget egy méretre, de lehet, az hatotta meg, hogy Dajcs kijelentette, senkire sincs szüksége, egyedül is megél, akár a jég hátán is; saját magának adta be az injekciókat, ha a műlába felsértette a combját.

Jött a nyár, porzott a föld és alig látszottunk ki a munkából. Az egyik nap, amikor egy váltásban voltam Sanyival, Dajcsot az ágyban kaptuk, két ember hozta haza, zöld volt és gyenge, epét hányt. Kompótot és csokoládét szereztünk neki, forgolódtunk körülötte, mint a bábaasszonyok.

Másnapra megunta a falat nézni, kifelé fordult és azt mondta, elmegy innen, nem kapott fizetésemelést.

– Tudok egy helyet, jobban fizetnek és veszélyességi pótlék is van. Sándor velem jön – jelentette ki.

Olvastam vezércikkben a helytállásról – és nem hatott meg; szavalták valahol, hogy mi a kötelesség – azt mondtam, magas nekem; apám azt hajtogatta, sétafikálunk az életben – tiltakoztam. Most mit tegyek?

– Mit akarsz te tulajdonképpen ebben az életben? – kérdeztem.

– Pénzt! Pénzt, érted, hogy mi az; sok pénzt keresni – ordította –, ehhez jogom van! Nem?!

Azt mondtam, velük nem vitatkozom, és elmentem a gépkocsiparkhoz. Kérdeztem: mi volt itt Dajccsal. Ott dolgozott a párttitkár, az rakott be minket az iskolába. Szúrósan megnézett, nagy lajhár ember volt; istentelenül dörgött a hangja.

– Ha éppen tudni akarod, üzletet ajánlott a technikusod. Rendbe hozza az üzemanyagmérleget, ha kap még egy fizetést.

Az üzemanyaggal már régóta baj volt a telepen. Az exkavátorok töméntelen sok olajat fogyasztottak, sokkal többet a megengedettnél, a gépkocsik ették a benzint.

– Menjen az ilyen az anyjába! – mondta a garázsmester és köpött hozzá, pedig hát róla mindenki tudta, hogy egy nagy „szivacs”.

Ezek után nem volt kedvem elbúcsúzni tőlük.

10.

Éppen kiadták az öltözetet és megfelelő méretű nemezcsizmát kaptam, amikor hívatott a mérnök, és rábeszélt, hogy menjek el sürgős munkára, valami rajzot másolni, mert valahonnan hallotta rólam, hogy ez megy nekem. És látta a klubban a nyomtatott írással készített irataimat. Vannak emberek, akiket nem lehet visszautasítani és ez a mérnök ilyen volt. Ez az ember mindenkinek előre köszönt, mint egy falusi, nem lehetett őt a köszönésben megelőzni. És ha valaki azt hiszi, hogy ezzel be akart vágódni a melósoknál, akkor az nagyon téved. Végezte a maga munkáját, nem úgy nézett az ki, mint aki mindenáron fraternizálni akar velük. De az embereknek jólesett, hogy a mérnök mindenkit a nevén szólít, s feljegyzi a panaszokat. Háromszáznál több nevet kellett észben tartania, és soha nem hibázott.

Nem szívesen mentem az új munkáért, mert vissza kellett adnom az új pufajkát, káromkodtam is ezét; a kezem remegett, tuskihúzóval nem lehet így bánni. De aztán belejöttem, az igazgatóságnál meg lehettek elégedve, behívattak és újabb munkát adtak a kikötőben. Jó három

hónapra való munka volt. Úszódarun laktam egy öreg tengerésszel, aki unalmában meséket morgott nekem.

Megáll az ész, hogy milyen emberi sorsok vannak. Az öregnek nem volt senkije, pedig akinek hófehér haja van és a bőrét sós szelek cserzik éveken át, otthonra vágyik. Tetoválásait unta és még a saját hangját is utálta, mert szavaival nem volt kit simogatnia.

Kékcsíkos tengerészinget viselt az öreg, lötyögött szikkadt mellén, és egy alkalommal felhúzta az ingét és megmutatta Liát; a nőt a marseille-i kikötőből. A Lia szíve az öregével együtt dobogott és nyíl volt beledöfve, a feje az öreg vállára borult, tetovált körvonala mély volt és aránytalan.

„Két hétig álltunk a kikötőben, és egy kocsmában sört ittunk rummal. Az emeleten szobák voltak és nők; amikor nem voltak foglaltak, felszolgáltak. És Lia kiszolgált engem. Nagy mandulaszeme zöld volt, és nem nevetett, ha megpaskoltam karcsú csípője alatt. Haját befonva viselte, arcán nem volt festék, kreol bőre hűvös volt és combja hosszú. És istenem, micsoda melle volt. Mint két bója, ringatózott a levegőben. Két hétig mindennap ott voltam és szirénnek néztem azt a lányt, amilyennek a mellemre tetováltattam. Szívemet adtam a szirénnek, benne dobog, és ha a vállamra nézek, látom őt, mandulaszeme él és hívogat, mint a világítótorony. Pénzt csináltam, amiből tudtam, és minden este botrányt rendeztem, ha valaki kötődni mert a lánnyal, mert én két hétre megvettem őt, engem szolgák ki, és engedte, hogy elnézzem szabályos vonalait; megcsodáltam, mint egy iskolahajót. De felmenni nem mentem fel hozzá."

„Szerettem egy lányt a falumban, amely a Duna mellett van. De mielőtt megláttam és megszerettem, sokfelé hajóztam a világban, és a kikötőkben szórtam a pénzt, minden nőt kipróbáltam. Valami betegséget is kaptam tőlük, kikezeltek és el is feledkeztem erről, de nem kívántam utána a nőket; úgy látszik, megkomolyodtam, gondoltam, és nem törődtem a dologgal. De ez a lány, akiről beszélek, várt rám. És egyszer hosszú útról érkeztem haza, hogy megtartsuk az esküvőt. Nem tudhatták, mikor jövök, lassan mentek az előkészületek. Kettőnket ez nem érdekelt, mert sétáltunk a parton és boldogok voltunk, szép terveket gondoltunk ki az életünkről. És harmadnap a lány nagyon megkívánt engem, amikor az ölemben tartottam. Egy tisztáson ültünk, szomorúfűznek támasztottam a hátam. Azt suttogta, hogy már az enyém, egészen az enyém. Megpróbáltam, de nem tudtam szeretni. S akkor dühömben sírtam és lerohantam a dombról, a vízbe vetettem magam, nem értem, miért nem tudtam belefulladni. Lia nagyon hasonlított arra a lányra, akit nem mertem magamra tetováltatni."

És én az ilyen történetekből megtanultam, hogy az életben vannak olyan pillanatok, amelyekre érdemes mindent tartogatni.

Aztán amikor újra tavasz lett és a sétányon hajnalig szólt a gitár, a tenger felől meleg szél bújt a lányok szoknyája alá, és új színeket hozott lágy hullámain, rám mosolygott egy lány. Megfogtam a kezét és elvezettem a parkba; megkérdeztem a nevét.

– Vika – mondta, és tréfásnak találtam, mint a kakukkot, ha megjelenik az óra belsejéből. Kicsi, szeplős, vörös hajú lányt vezettem, aki huszonegy éves volt, éppen négy évvel idősebb nálam; komoly udvarlója feleségül kérte. Vikának gyermekszeme volt, egy nyáron át néztük egymást; udvarlójának azt mondta, várjon. És nem tudtunk betelni egymással. Ha azt kérdeztük, meddig leszünk boldogok, nem tudtunk időben kitalálni olyan messzeséget. És ha azt kérdeztük, mi lesz velünk, nem tudtuk előre látni a következő percet. Egyszer azonban Vika nem jött a találkára, és másnapra gyerekszeme eltűnt, egy nő nézett fel rám, józanul és hidegen mondta az igazat; nem várhat meg engem. Pedig biztattam, gyerekszeme megmarad,

de ő az alakját féltette, s szeme alatt a készülődő ráncoktól megriadt s attól, hogy talán senkié sem lesz, magára marad.

Azt mondta, tanuljunk meg lemondani, s hogy segítsen, bemutatta a férjét. Ezután nem fogadtam a köszönését, más lánnyal jártam. És aztán sokat egyedül, családi házas és kertes utcákban.

És megkérdeztem az öreg tengerészt, lemondani hogy kell.

– Lemondani?... – csodálkozott. – Lemondani nem kell. Felejteni nehéz!

11.

Apám olyan volt halálos ágyán, mint egy gyermek. Nyöszörgött, szeméből mindegyre patakzott a könny. A nővér, aki a fehér köpenyt felsegítette rám, azt mondta, semmihez se érjek, fertőz. Álltam az ajtónál, és néztem az öregemet. Sárga volt, mint a viaszbábuk, élettelen, csak apró szemei ugráltak, mint menekülni készülő szürke egerek. A fehér kórházi ágyon egy csaknem teljesen kopasz, csupasz arcú idegen ember feküdt; testének vonalait egyetlen lappá simította a takaró.

– Otthagytad őket – nyöszörögte apám. Erőfeszítésébe került, hogy összeszedje élettelen ajkait.

– Mi ott bevégeztük... Hazajöttem. – Nem tudtam, mit kell mondani ennek az embernek, az ajtó előtt hallottam, hogy biztosan elmegy.

– Most mihez kezdesz? – Keze idegesen rángatózott a kék takarón, mint felrepülni készülő nagy sárga pillangó.

– Keresek valamit...

– Én... – suttogta a beteg, és eleredtek a könnyei iszonyúan kihegyesedett orra mentén.

Lujza toloncolt ki a szobából, ápolt volt, mint mindig, szemét vörösre dörzsölte.

– Nővér, nővér – sipította. – Adjanak még neki injekciót.

Megvárta, míg az orvos és a nővér közelünkbe ér, akkor ingatni kezdte ájtatos képét.

– Fiam, fiam, hogy tudsz ilyen szívtelen lenni. Megkeserítetted utolsó perceit.

Az orvos azt mondta, menjünk haza és nyugodjunk meg. A városközpontig kísértem Lujzát, és egy közönségest meg egy őrültet türtőztettem magamban.

– Kétszínű vipera...

– Le kell szakítani a fejét és szeleteket csinálni belőle, mindenikre rá kell írni, hogy „korai öröm”, „korai megnyugvás”... „korai, korai, korai”... És szét kell szórni a tereken és a temetőben, ahol első férje nyugszik. És a járókelők összeszedik a kétszínű cetliket, és egyes sorokban kimennek a temetőbe, hogy gyertyalángnál elégessék a fehér és fekete meghívókat. A feketékből piros hamu lesz, a fehérből kék, és sáros pocsolyákba hullnak, ahonnan dögletes bűz száll fel, csípős, könnyfakasztó. És mindenki mikrofonba mond imát. Amikor pedig mindenkinek hangszalagra vették a sóhaját, összevágják és egymásra ragasztják az átkokat, egyszerre játsszák vissza, dörögve, recsegve, hogy belerepednek a kövek: „Milyen ember vagy te, Lujza!”

A központban havat takarítottak; só rágta az aszfaltot.

– Nem fog meghalni – mondtam Lujzának, és megindultam a külváros felé.

Tavaszra hazahozták apámat a kórházból és elmondta: amikor bevitték operálni, biztatta az orvost, vágja csak nyugodtan, szisszenni sem fog. Szívesen fogadták kijelentését, bár tudták, fájdalma nem lesz a műtét alatt: az érzéstelenítő erős. De ebben a kijelentésében csírája volt az akaratnak; gyógyítani e nélkül nem lehet. A műtét jól sikerült, halvány vonal maradt csupán apám nyaka körül, piros vonal. Ezután egyre ritkábban nyíltak meg könnycsatornái. Ritka gyógyszert küldtek a párttól, úgy látszott, minden jóra fordul, de az öregem nem hitte, hogy végleg felgyógyul.

Nem találta helyét a lakásban. Lujza a régi bútorokból egyet sem hagyott meg, diófafurníros kombinált szobabútort vásárolt, nagy kerek asztallal; az asztalon vörös bársonyterítő volt, rajta csipke és csavaros kagylók hamutartónak. A kredencet megrakta csecsebecsével, lánykori emlékei: nippek, dobozok és üvegcicomák voltak. A falra díszszőnyeg került. Divatos őzek merevedtek rajta fenyves alján, és víz folyt a zuhatagból. Mindez különféle rikító színekben. „Hogy tudtak ilyent büntetlenül csinálni?" – tört ki a látogatókból a megrendülés, amikor megpillantották a szőnyeget. Ágy helyett rekamié került a szobába, rajta tizenkét kicsi díszpárna különböző színű selyemhuzattal. Az íróasztal kikerült a fáskamrába. A konyha már régebben a Lujza ízlése szerint nézett ki. Most mindkét helyiségben apám több fényképe is függött fekete keretben. A fekete szalag, amivel – ha elérkezik az idő – át kell majd kötni a képek sarkát, gondosan elő volt készítve. Egy kisebb képen az öregem szíve tájékán kis kör alakú képről Lujza mosolyogva tekintett le reánk.

Én akkor már rég nem ott laktam, a külvárosban kaptam bútorozott szobát havi kétszázért. Amália még az ősszel sürgősen férjhez ment egy orvoshoz, akit kihelyeztek valahova a hegyekbe. Lujza akkor duzzogott egy kicsit, de megígértette velük, hogy legkésőbb öt év múlva visszajönnek, akkor kiadja a lánya teljes stafírungját.

Apám körbejáratta a tekintetét a szobában és sóhajtott.

– Meghalok, ez mind nektek marad...

– Igen, apukám, igen – mondta Lujza és zárdai külsőt öltött.

Hetekig feküdt az öregem a szobában, amikor meglátogattam, mindig ágyban fogadott, legtöbbször nyöszörgött, de előfordult, hogy váratlanul felugrott és körbeszaladta az asztalt.

– Tudod, mit mondott nekem az egyik orvos, amikor halálomon voltam?! Azt mondta: „A legjobb az lesz, ha most hazamegy. Virágok között sétáljon a zöldben..." Érted, mit akart ezzel mondani?! El akartak pusztítani a gazemberek...

Aki két évet fekszik kórházban, valóban megutálja az orvosokat. Értettem ellenszenvét és csitítgattam, próbáltam bátorítani. De egy bizonyos koron túl az embernek rögeszméi támadnak, nem tud tőlük szabadulni; ragadnak, mint a bogáncs.

– El akartak pusztítani egy kommunistát! Engem! Belementem a játékba és engedtem.

– Lehetséges, mert hogy fontos ember. Érdekükben állott.

Az öregem megállt, tekintetét vizsgálódva végigfuttatta szokatlanul komoly képemen, és szó nélkül visszafeküdt az ágyba.

Én láttam embert meghalni. Az állomáson egyszer előttem esett össze egy hivatalnok külsejű férfi. Nem csinált nagy cirkuszt, kicsit odasimult a falhoz, és a földre csúszott. Közben rám nézett, és nem tudtam megállapítani, milyen színű szeme volt, mert pupillájának feketéje mindent eltakart, mint ahogyan a gyász takarja az életet; az arca csodálkozott, amikor a feje

alá tették aktatáskáját, és sokáig így maradt, mert nem volt mivel letakarnunk. Az emberek hümmögtek, amiért az állomáson érte a halál ezt a hivatalnokot.

– Nem fog megérkezni, sehova sem fog megérkezni, mert elment – mondták.

Szó nélkül ment el és mégis szép halála volt. Senki sem tudta, hogy milyen volt az élete, de az biztos, hogy szép halála volt, én láttam; kicsit csodálkozott, pupillája szép lassan kitágult, nem akart cirkuszt csinálni abból, hogy ő elmegy.

És láttam télen a busz alá esni velem egyidős fiút. A kerék bordáit törte, és nem ő kiáltott, a kerék kipréselte tüdejéből a levegőt; csodálkozott, hogy máris el kell mennie, a kiskabátját átütő melegségre figyelt, amikor az autóbusz kerekét eltolták a melléről. Azóta minden embert féltek: mi lesz, ha nem tud szépen meghalni. Ismerek néhányat, elmondhatom, életüket is ismerem, sok olyan van, akit tisztelnem kell, mert szépen él, de félek, nem tisztelhetek mindenkit úgy, ahogyan azt megérdemelné, ha cirkusszal megy el. Ha vacakol az életéért és kínnal rajzolt képét hagyja itt nekünk. Nekünk, akik nem tehetünk arról, hogy egy ember, aki szépen leélte életét: halott.

Vitatkozni volt kedvem.

De az öregem már nem volt a régi, nem lehetett vele vitatkozni. Érzékeny volt, újra és újra megeredtek könnycsatornái, most már szégyellte ezt előttem, a fal felé fordult.

– Nem sokat élek én már – mondta, és erre rendszerint berohant a szobába Lujza.

Szedelőzködtem. Azután egyre ritkábban láttak arrafelé.

12.

A patak partján jártam be dolgozni, reggel korán még nagyon friss volt a levegő, és egész megbontatlan a csend. Negyedóránként dudált valamelyik gyár, nagyon lassan mentem, a dudaszó tételekre osztotta a bennem zsongó zenét.

Gitárt vásároltam, és néha beleakasztottam ujjaimat a húrokba, de nem tudtam visszaadni a bennem rejlő zenét. És úgy-ahogy megtanultam a hangokat leírni, mit sem használt; azt, ami fülemben csengett, bőrömben bizsergett, lehetetlen volt megfogni.

Egy szövetkezetben kaptam munkát, ahol huszonkét nő kerékpárküllőt készített. A mesteren kívül még egy férfisegítség. Anyagot hordtam, fúrót edztem és fentem; gépeket állítottam be, és csodáltam a munkásnőket. Nyolc órát ültek egyhuzamban, kézi fűróval menetet vágtak a csavaranyákba, s közben úgy meghányták-vetették a világ dolgát, mint a kiskapuban ülve a háziasszonyok teszik.

Egyik húgom lehetett volna, a másik nővérem, és volt olyan, aki anyámmal lett volna egyidős.

Zsóka a feleségem lehetett volna. Érte maradtam, mikor az ismerősök hívtak a gépgyárba.

Zsóka fekete hajú, ritka fogú, árva lány volt és én közel éreztem magamhoz. Ha együtt dolgoztunk a dróthúzó gépen, apró kacajokkal és bizsergéssel telt meg a levegő körülöttünk. Minden jól ment, azonban Zsókának is volt egy pasasa, mert nincs a világon olyan nő, akinek ne lenne valakije. És egyszer az öltözőben kellett dolgoznom, mert ott volt egy szabad gázcsap; mire végeztem a fúrók edzésével, dél lett, de nem mehettem ebédelni. Az udvarlója cirkuszt csinált; eltűnt az órája a szekrényéből. Ez egy igen jól megszervezett akció volt, mert nemsokára ott voltak a rendőrségtől, és mindenki tudta, hogy rajtam kívül senki sem volt az

öltözőben. Akkor én felöltöztem, és elmentem a milíciára, és röhögtem magamban, hogy ilyen palik is vannak a világon, így akarnak maguknak nőt szerezni.

A hadnagy kötelességének tekintette a karórát visszaszerezni, mondta, hogy többek között őt ezért fizetik. Semmi bajom nem volt nekem ezzel a hadnaggyal, bizonyára igen jól megértettük volna egymást, ha az óraügyet közénk nem penderítik.

– Nézze – mondta a hadnagy –, maga fiatal, megértem, mással is előfordult már ilyesmi; nem is tudja az ember, hogyan. Adja vissza azt a vacak órát, s mi részünkről befejezettnek tekintjük az ügyet.

Mit felelhettem? Nem volt nálam az óra.

– Gondolkozzék egy kicsit – mondta, és kitessékelt a várószobába. Gondolkoztam, és hamar rájöttem, honnan fúj a szél. Egy óra elteltével hívtak és kérdeztek. Mondtam, hogy mi van a lánnyal, persze, történetemnek nem volt meggyőző ereje. Azt mondták, gondoljam meg. Ültem a várószobában és elolvastam egy-két brosúrát, de nem akartam elálmosodni, mert délután ötkor kezdődött az előadás az esti líceumban. Mondtam a hadnagynak, hogy meggondoltam a dolgot. Várta, hogy adom az órát is. De én felvilágosítottam, hogy gondolkodásom eredményeképpen elhatároztam: nem maradok tovább, köszönöm a szíves vendéglátást. Akkor egy kicsit mérges lett, és aláíratott velem egy nyilatkozatot. Aztán elsorolta a jogait a kivizsgálás kapcsán és kötelességeit az állammal szemben. Azt mondta: ebben az ügyben sem könnyű kiigazodni, egyelőre bízik bennem, hogy igazat mondtam. Elnézésemet kérte, és én meglepődtem, mert biztos voltam, nem tudja, ki az apám.

Másnap Zsókától megkérdeztem, hiszi-e, hogy én loptam el azt az órát. Azt válaszolta, nem tudhatja; sajnáltam, hogy nem fogom elvenni feleségül. S akkor már mehettem volna jobb munkára, semmi sem tartott vissza, de jött egy fiú faluról, fiatal volt, még, gyerek. A lakatosok elküldték kompresszióért egy vederrel, és még járni sem tudott rendesen; furcsán rakta a lábait. Maradtam hát, mert úgy éreztem, maradnom kell, az élet mindenkinek kioszt barátot, támogatót, aki útját egyengeti, öreget, akitől tanácsot kap. És mindenkinek vállalnia kell barátot, olyat, akit támogatni kell, aki tanácsot kér. Velem lakott ez a fiú és befejeztük iskoláinkat, járni is megtanultunk szépen, úgy egyengettük egymást, hogy ne fájjon. S miután bevégeztük, amiért összefogtunk, kifújtuk magunkat, azt mondtuk: nélküled nehezebb lett volna. Aztán elmentük útjainkra. Ő most nyelvtanár valahol.

És akkor bementem a gépgyárba. A káderes kicsit hümmögött, hogy mennyi minden van beírva munkakönyvembe. Nem szégyelltem, elmondtam: valóban sokfelé jártam és van egy kis tapasztalatom, de nem vagyok egy könnyű tollú vándormadár. A káderes leültetett, feldobott egy cigit, és elmesélte, hogy rengeteg baja van a fiával, aki idősebb lehetett nálam vagy öt évvel.

„Még rövidnadrágos volt, amikor azt mondta, elmegy. Menjél, mondtam, s ha jól megy dolgod, ne írjál, ha úgy találod, hogy vacak az élet, ne siránkozz. Két hét múlva visszajött, nem volt elég mosdóvíz a telepen. Vettem egy hosszúnadrágot, viseld, mondtam neki, hátha eltakarja a gyávaságod. Beállt esztergályos tanulónak, akkor még nehéz idők voltak és kevés a jó könyv. Egy évig iskolában voltam, nem tudtam, hogy piff-puffot olvas, bár nincs abban semmi veszély, egy kis ésszel nagyot lehet nevetni egy ilyen könyvön. De a fiam komolyan vette, nála és barátainál fél évnél tovább tartott a ponyvaolvasás periódusa. Elvégeztem azt az iskolát, és még az alsónadrágom is vizes volt az új, szokatlan beosztástól. Akkor mondja a feleségem, hogy eltűnt a gyerek, az éjjel nem aludt otthon. Rohanunk a barátaihoz, egy sincs otthon, a szülők idegesek, az anyák szipognak. Végül találtunk valakit, aki látta őket hátizsákkal, kulaccsal és elemlámpával az állomáson, mindeniknek tőr volt az oldalán. Másnap az

egyik szülő levelezőlapot kapott. Egy kisállomáson tették fel, a nevére nem is emlékszem. »Ne idegeskedjetek, a prérire mentünk cowboynak. Csókol mindannyiótokat, Pista.« Na ezen jót röhögtem, meg is sértődött a Pista apja, és azt mondtam, hogy akkor rendben van, jó helyen vannak.

Két nap múlva visszatoloncolták a társaságot a határról, ünnepi ebéddel vártuk a fiút, utána kapott egy pofont, hogy máskor ne jusson eszébe búcsúzás nélkül elutazni. A felszerelést pedig jó hogy nem dobtam el, mint mások, mert még abban az évben szükségünk volt rá; elment a fiam a bumbesti-livazényi munkatáborba. Kellett az erőpróba, valami, aminek nekifeszüljön, hiányzott neki a küzdelem. Láttam ezt jól és nem ellenkeztem, hagytam, menjen, keressen. Meg is találta a helyét, most katonatiszt a határvadászoknál. Ezért aztán én azt mondom, hogy vannak hasznos kitérők is az életben, csak tudni kell idejében megállni.

Különben, hogy a tárgyra térjek, kedves szaktárs, azt hiszem, jó lesz magának a szerelőknél. Próbálja csak meg."

13.

Lujza kitett magáért. Az öregem ötvenedik születésnapján annyi volt az étel, hogy azt hittük, három napig sem fogy el.

– Jönnek a rokonok – mondta fanyalogva Lujza –, egyszer lakjanak jól ők is. Éhenkórászok...

Augusztus vége volt, vasárnap. Délben perzselt a meleg. Lujza elküldött, hozzak egy láda sört. Ki volt fizetve, csak el kellett cipelni.

A kapuban Amália ugrott ki egy szürke Moszkvicsból, a férje vezette. Fel volt tupírozva a haja, nyakamba csimpaszkodott, és rúzsnyomokat hagyott az arcomon.

– Lassan a testtel, mert izgulékony vagyok – mondtam, és bemutatkoztam a férjének.

– Doktor Macsek Géza. Nagyon örülök – morogta. – Maga az a tékozló fiú?

– Géza, hagyd őt, egy kicsit furcsa, szeret külön utakon járni – mondta Amália.

Ezzel el voltam intézve. És derékban vállas férjével befordultak a kapun.

– Doktor úr – szóltam utána –, lesz szíves fuvarozni egy kis sört. A vendégek kedvéért. – Igyekeztem finoman árnyékolt bárgyú mosott produkálni.

– Várj, Béla, először be kell mutatnom Gézát a papának – csipogott Amália, és oxigénezett haját igazgatta. Így, ezzel a mozdulattal éppen olyan volt, mint az anyja.

– A papa várhat. Ha eddig kibírta a doktor úr ismeretsége nélkül... Különben sem szándékszik most rögtön kiadni a hozományt.

– De Béla, nem kell mindjárt... – Pillái repdestek, a nyakával egy rucát utánzott.

– Hagyd csak – intette le a férje. – El voltam én erre készülve.

Elrobogtunk.

Mire visszatértünk, jelen voltak a meghívottak, mindnyájan az apám rokonai, Emma néni Tószegről, Ilus néni Komjátról, vele jött férje, a maszek csizmadia. Berta néni egyedül jött, mert a férje váltókezelő, éppen szolgálatban volt.

Viszont Margit néni kitett magáért, beszervezte az egész családot: a férjét, aki pékmester, fiát, ifjú Kecskés Józsefet és nejét, egy feltűnően vörös hajú nőt, Kovácsné Kecskés Saroltát és férjét, Kovács Kecskés Lajost (mindketten ragaszkodtak a nevükhöz) és még két Kecskés gyereket, Bandit és Palit. Emma néni mellett a fia ült, egy előreálló-pocakos ember, aki mindenkit le akart vizsgáztatni algebrából. Mellette nagyokat hallgatott százhuszonegy kilós neje. Egyszer szólalt meg, amikor valaki megkérdezte, hány kilós lehet. Szemérmesen bemondta és azt is, hogy éppen a délelőtt méretkezett.

Na és persze Amália és doktor Macsek Géza megjátszott nyugalommal. A nagy, kerek szobai asztalt és a kihúzott konyhait összetoltuk. Apám az asztalfőn ült ünnepélyesen. Szedett néhány kilót magára, majdnem egészséges színe volt, hegyes orra alá megint bajuszt növesztett. Először barackpálinkát kaptunk, az öreg narancslevet ivott. Mindenki felállt, azt kívántuk, éljen soká. Aztán előételek következtek, húsleves, sóbafőtt, rántott csirke, flekken, cukrászdai sütemények, a sör hamar elfogyott.

Ó, mennyire szívből tudott enni ez a társaság. És hogy tudtak ilyenkor örülni az életnek.

– Drágáim – mondta Lujza –, nálunk csak mutatóba van ital, hiába, szegény Jánosomnak nem szabad.

Étkezés után még sokáig az asztal mellett maradtunk; apám emlékezett a régi, nehéz időkre. A rokonok bólogattak, a betegségéről kérdezték, és láthatóan unták a dolgot. Akkor az öregem előjött a javaslatával, állítsanak sírkövet nagyapámnak és nagyanyámnak, most már megtehetik.

– Az tényleg jó lenne – mondta Emma néni –, amióta tudom, csak én gondoztam a sírt.

– Te maradtál a visszavásárolt nagy házban – vágott vissza Margit néni, és jelentőségteljesen végignézett a Kecskés famílián.

– Amikor hazajött apánk, így rendelkezett – tette hozzá. Mindenki tudta, még a Kecskés gyerekek is, hogy az öreg Joó, amikor másodszor visszajött Amerikából, kijelentette; csak Emmáról tudja biztosan, hogy ő az apja.

– Ez már így van – dörögte Emma néni fia, s egyúttal visszaböfögte a sört.

– Csináld meg, János, azt a sírt, jó nagy nyugdíjad van – biztatta Berta.

Sorra vettem a Joó lányokat. Feltűnően nem hasonlítottak az öregemre. Emma néninek gömbölyű arca és tompa, pisze orra volt, bőre rovátkált, mint egy rézmetszet, igaz, már túl járt a hetvenen. Margit lóképű, Berta dagadt szemű, vastag ajkú. Állatian finom kis társaság.

Lujza, hogy véget vessen a vitának, asztalra tette az ünnepeltnek hozott virágokat.

– Ezt – és kihúzott egy bársonyos, vörös rózsaszálat – a fia hozta. Ezt az egyetlen szálat –, és elhallgatta Galina Nyikolájeva könyvét, az Útközbent, amit azzal tett félre, hogy úgysem szabad apámnak olvasnia.

Erre rámszálltak a rokonok; csóválták a fejüket és hümmögtek, sajnálták apámat.

Aztán dicsértek: „Pedig olyan jó gyerek volt...” „Ugye, szófogadó volt?... Most aztán igazán nem volna szabad elszomorítania az apját.”

– Tudják mit, a sírkő-ügybe én is beszállok. Három szürkével – mondtam és élveztem, hogy erre megzavarodtak.

Az igazság az, hogy egyenlőtlen közöttünk a küzdelem. Ők mindig valakik akartak lenni. Én nem ismertem el a kimondatlan életszabályaikat; nem tudtak komolynak tartani.

– Hallod, hogy elvállalta apád – felelt gyorsan Berta néni.

– Igen, igen – helyeseltek kórusban a rokonok.

– Már kész van – nyugtatta meg őket az öregem –, most a magamé van soron...

Elérzékenyült. – Örülök, hogy eljöttetek. Lehet, hogy nem találkozunk többé...

Nyugtatták, csitítgatták, sóhajtoztak. Macsek doktor a pulzusát tapogatta. Nagyné szaladt át a szomszédból, egy üveg pezsgőt hozott, és kényszerítette az öregemet, hogy igyék vele, elvégre fel akarja köszönteni.

– Meghalok – mondta apám most már mosolyogva.

– Halsz a szerecsiát. Olyan fiatal vagy még... – mondta vidáman Nagyné, és koccintottak.

– A számból tetszett kivenni – emeltem fel a hangom, hogy beleharsogjak a rokonok néma csendjébe. És én is koccintottam az öregemmel.

14.

...És ha valamelyik pali katonatörténetet dobott fel, hagytuk, hogy beszéljen, mert időnk volt, és vérünkben volt az udvariasság, de amikor befejezte, egy kicsit rámásztunk, és mennie kellett annak, mert ha mi valakire rátettük a szót, és volt egy kis esze az illetőnek, akkor lelépett. Ha pedig nem értette vagy nem akarta érteni a dolgot, sorban elhúztuk a csíkot; a muki pedig ott maradt az asztalnál és fizette a csekket. Az ilyen aztán messze elkerült minket, de mi éppen ezt akartuk, mert nem szerettük a katonatörténeteket.

Jánost kigolyóztuk, pedig János egy belevaló gyerek; egyszer az igazgató bejött a műhelybe, valamin nagyon el volt gondolkozva, nyitva hagyta az ajtót, és nem köszönt; János átkiáltott hozzám. Éppen éket passzítottam egy hornyos tengelybe, le kellett tennem a reszelőt, mert a röhögéstől úgy kocogott az éken, mint az ember fogai a hidegben. De még láthattam a diri ijedt arcát, s hallottam, hogy remegte a jó napot-ot, mert János azt kérdezte tőle, bejött-e valaki. És akkor mindenki megjátszotta a jókedvűt, a mosolygós úriembert, hogy kisegítse a dirit pillanatnyi zavarából, de János angyali nyugalommal fogadta a köszönést: – Jó napot kívánok, igazgató elvtárs. Lesz szíves becsukni a budiajtót, mert egy icipicit cúg van. – Mondom, hogy belevaló gyerek volt, de amikor arról beszélt nekünk az Ursusban fenntartott törzsasztalunknál, hogy az őrségben állás alkalmával érezte a legnagyobb hideget életében, meg hogy neki nem jutott nemezcsizma, és a raktár sarkánál felbukkanó szamárra az egész tölténytárat kilőtte, mert jobban félt egy esetleges támadástól, mint a tíznapi szigorított zárkától, hát akkor mi egymásra néztünk. Én mondom, hogy sajnáltam ezt a Jánost, mert volt néhány izgalmas meséje a feketézés idejéből, amelyek tetszettek nekem és a fiúknak is. És kicsit fájt, hogy el kell tőle válnunk, mert még emlékeztünk a Lónikáról szóló történeteire, amelyekkel apró sóhajokat csalogatott elő belőlünk. És arra, hogy megfogadtuk neki, amint egy kicsi időnk lesz elérzékenyülni, megtesszük, mert olyan szépen elénk varázsolta Lónikát.

Az igazság az, hogy többnyire húszévesekből állt akkor a gárda, és megkívántuk Lónikát, mert János mondta; bomba egy nő volt. Tizenhét éves volt, és nem fogadta pongyolában a vendégeket, mert nem volt neki pongyolája, hanem fehér kötött blúzban és fekete szoknyában. János azt mondta, hogy szerelmes volt belé; nagyon tudott vetkőzni. És egy kicsit el-

merengtünk azon, hogy János minden pénzét a kupiba vitte, és inkább nem nyúlt a lányhoz, de megkérte, hogy meséljen magáról, és már a második látogatáskor bevallotta, hogy nagyon szerelmes belé. A lány valószínűleg átejtette Jánost, mert érzelgős történeteket akasztott le; eltűnt szüleiről beszélt, és arról, ahogyan abbahagyta az iskolát. És hogy azt, amit csinál, tulajdonképpen utálja, de meg kell élnie valamiből. Lónika története egy jó tízéves történet volt, kár, hogy János bő szirupban tálalta. A lényeg azonban az volt, és ezzel mindannyiunkat paffá tett, hogy részletes leírást kaptunk Lónikáról, akinek natúrszőke haja volt, gyöngyház szeme, olyan kék villanásokkal, mint a hegesztő lángja, a bőre bársonyos; feszes melle két forró zsemle; a feneke kicsi, de gömbölyű, nem kellett alá párnát tenni; combja hosszú és erős, szorítása vad, simogatása anyás. Azt mondta János, hogy a hajával takarózott; ha remegett alatta a lány, ő is remegett, és egyszer, amikor már jó ideje benn volt nála, az öreglány rájuk törte az ajtót, mert Lónikának nem volt szabad lazsálnia.

Húszévesek voltunk és tetszett nekünk, amit János mondott Lónikáról, de nem tudtuk megbocsátani a katonatörténeteit, mert fogadalmunk volt rá, hogy senkit sem kímélünk, aki azon a nyáron eszünkbe juttatja, hogy novemberben be kell vonulnunk.

De Jánossal finoman bántunk el. Azt mondtam; nem ízlik a sör. „Langyos, mint a pisi, menjünk ki a tó mellé a teraszra.”

Kimentünk. Persze asztal nuku; a pincérek vadidegennek néztek, pedig én ismertem közülük egyet, aki egy alkalommal kihozta nekünk a konyhaasztalt, és hófehér abroszt is szerzett rá, mert tudta, hogy a húszasért, amit feldobunk neki, finnyáskodhatnánk is. Pedig mi nem vagyunk murisok; nem várjuk el, hogy töltsön nekünk az ipse. Mi felváltva vagyunk sorosak, amikor a veder mellé ülünk, tudjuk, kinek tetszik a habos, kinek a sima lé.

Ezen az estén azonban nem lobogtattunk a pincérek felé semmiféle bankót, mert az az igazság, hogy le akartuk építeni Jánost.

Végigsétáltunk a parkban a fák alatt, és szépen hazamentünk. Másnap és harmadnap pedig hiába keresett János minket az Ursusban, a törzsasztalnál. Szünetet rendeltünk el, és János, akinek családja van, hamar lemorzsolódott, pedig mondom, hogy belevaló gyerek volt...

És utána megint együtt voltunk, és összetrécseltünk egy csomó dolgot a világról meg az emberekről, de valójában melankolikusak voltunk, nem döngettük az asztalt vita közben-, és aztán már nem kellett odajöjjön az asztalunkhoz Borbás bácsi, a főúr, hogy csitítgasson.

Éreztem, hogy baj van, későn érkezett abban az évben a nyár, hosszúra nyúlt a tavasz; a város fölötti szmogot áttörve illatsávokat aggatott elénk a legapróbb légvonulat. Bizsergett bennünk a vágy; Lónika dolgozott bennünk. Valamelyikünk megpróbálta elmesélni a lány vetkező-számát; sikertelenül; mert mi durvák voltunk és mocskos fantáziájúak. Mi sohasem szerettük Lónikát, csak megkívántuk. Ültünk a korsó sör mellett, és hallgattunk, mint a nyugdíjasok, akik emlékeiket láthatatlan képernyőre vetítik; kibámultunk a korzóra.

Kezdtem érteni, hogy miért vihognak a lányok. Nekünk vihognak. És amikor az ember azon kapja magát, hogy vihogásukat hívogató csilingelésként hallja, és örül neki, mint gyerek a csillagszórónak, akkor menni kell és keresni egy lányt, aki tágra nyílt pupillákkal magába fogad, és apró trillákká erősíti édes mosolyát.

Bözsit, a pincérlányt kísérgettem. Nem volt nehéz dolgom, a délutánokat úgyis a strandon töltöttem. Az edzési napokon kivártam, míg sorjában lecsobogta az adagját, fülön fogtuk a fürdőtáskát, és megindultunk hazafelé. Ezeken a napokon nem kellett bemennie, mert cserélt, volt időnk csókolózni. Nem tudom, mások hogy csinálják, de mi ahelyett, hogy kerestünk volna magunknak egy jó kis zugot, végigcsókolóztuk a várost; sétálva szerettük egymást.

Bözsi ruganyos volt, kemény, mint egy jót felfújt napozóágy, de formás, alakjára imádott sportja rakott néhány kilót. Nem volt szőke, én nem tudom, milyen színű rövid haja volt, a combja sem volt hosszú, mégis néha úgy éreztem, Lónikával sétálok, ő az enyém. De akkor túl kíváncsi voltam, a mellét szerettem volna látni. És amikor a szülei nyaralni utaztak, felmentünk hozzájuk; reggelig gyötörtük egymást, mert ahelyett, hogy egyszerűen az enyém lett volna, sírni kezdett. És ha sírt, hiába várta, hogy erőszakoskodjam, de lehet, hogy az zavart, hogy a haja fiúsan rövid volt; semmi a Lónika hajzuhatagához képest. Nem tudtam megnézni magamnak azt a lányt, mert állandóan birkóznunk kellett.

Aztán néhány nap alatt sokat komolyodtunk, Shakespeare-drámákat olvastunk együtt, a díványon.

És a nyárral együtt lassan elvonult belőlünk a vágy, nem féltünk egymástól. Egyetlenegyszer említette, hogy a feleségem lenne, pedig biztos vagyok, hogy még most is emlékszik, már az első találkán kikötöttem, hogy legalább még tíz évig nem nősülök. A medence partján üldögéltünk, lábunkkal habosra vertük a klóros vizet; egyikünk sem tulajdonított jelentőséget a kimondott szónak. – Nem kell hogy elvegyél – mondta, de csak később jöttem rá, hogy nem mondott igazat. Maga sem hitte, amit akkor mondott. S ha többet erről nem is beszéltünk, napról napra egyre inkább éreztem, hogy közibünk tolakodik, lefogja érzéseinket a félelem; mi lesz, ha mégis összegabalyodunk. Éreztem, hogy ő nem bánta volna, de ahogy múlt a nyár, úgy tűnt el belőlem a zsibongó érzés. A szerelem nem lehet ilyen.

Ritkábban találkoztunk, többet voltam a fiúkkal, mert újra jó volt összeverődni; eljött a búcsú ideje.

Csak Bözsitől nem tudtam becsületesen elbúcsúzni.

Az utolsó napon megittunk egy csomó sört a fiúkkal. – Viszlát – mondtuk, és elmentünk, három évig nem is láttuk egymást.

Bözsivel más volt. Mondani kellett volna neki valamit, ígérni, fogadkozni, vagy legalább hosszan a szemébe nézni. Akartam valamit ettől a lánytól, és ő is akarhatta, de tilalomfák között sétáltunk, a fák pedig azt suttogták, hogy mindent meg fogunk bánni. És az emberek, akikkel találkoztunk, tisztelték gyávaságunkat, mert reánk volt írva, hogy ártatlanok vagyunk. Az öregek a parkban negédesen mosolyogtak, amikor végigvonultunk a fák alatt. Utáltam őket, mert úgy éreztem, miattuk nem lehetünk őszinték egymással; nem vallhattuk meg, hogy nem értjük, mi a szerelem és sok más ilyen dolog, amiről szónokoltak nekünk, csak azt tudtuk, hogy rettenetesen kívánjuk egymást. És hogy ők rontották el a dolgot, mert belénk oltották a „mit mondanak majd?” mindent megkeserítő kérdését.

Bözsinek nem szóltam, hogy másnap be kell vonulnom.

Később rájöttem, hogy ez nem volt szép tőlem. És az sem, hogy nem írtam meg a címemet abban a levélben, amelyben szándékom szerint tisztázni akartam ügyünket.

15.

Nagyné, amikor már képes volt józanul lemérni a dolgokat, vidámabbá és közlékenyebbé, vált, mint azelőtt volt. Régóta nem jártam nála, és amikor a buszmegállónál találkoztunk, kicsit sértődötten szólított meg.

– Hát te, Béla, már meg sem ismered a szegény embert? Rég nem voltál nálunk. Juliska is kérdez, a levélben azt írja, „mit csinál a zeneszerző?” Nem is tudja, hogy katona vagy. Az ősszel férjhez ment az igazgatóhoz.

– Zenét tanít, ugye?

– Ő, igen. Mosogatni sohasem szeretett, de énekelni...

– Mikor köröznek?

– Hova?

– Hát a Nagy néni nyakára – mosolyogtam.

A kicsi asszony nevet, foghíjas szája elé tartja a kezét.

– Béla, Béla, te sohasem változol meg. Na, gyere csak velem, tegnap két tepsi túrós tésztát sütöttem, és ezek a csoportomból csak ímmel-ámmal eszegettek. A csokoládéshoz vannak hozzászokva, menjenek akkor a cukrászdába. Különben tegnap volt a névnapom.

Szombat délután volt. Elmentem Nagy nénihez, és már az úton láttam, örül a látogatásomnak. Az élelmiszerüzletnél azt mondta, várjam meg, egy percre beszalad, máskor nincs ideje vásárolni. Aztán amikor otthon felengedte a sötétítőfüggönyöket és az asztal mellé ültetett, kiderült, hogy egy kis rumot is vett a tiszteletemre.

Megkért, hogy meséljek, miként élek, milyen a sorsom. Elém tolta a túrós tésztát, talán tudta, hogy szeretem, kávét főzött, s elnézte, miként tömöm magam. És már nem is tudom miről, a sütemény illatáról, a Nagyné sürgésforgásáról vagy meleg tekintetéről jutott eszembe anyám, és mesélni kezdtem. Szipogott az öregasszony, tanácsokat adott, szája elé tett kézzel, de jóízűen kacagott, ha vicces dolgokat mondtam. Kérdeztem, miért nem csináltatja meg a fogait. Legyintett.

– Minek? – kérdezte. – Különben most időm sincs ilyesmire. Festetnem kell, rendbe hoznom a lakást, a függönyöket is kicserélem, most már nem divatos az ilyen horgolt fajta. Erzsikének sem tetszenek ezek az ósdi bútorok. Akkor vettük volt, amikor Nagy bácsival egy fedél alá költöztünk. A bútorok valóban ócskák. Sárga furnírosak. Rézfogantyús, fiókos szekrényből, ovális tükrű toalettből, ütött-kopott hajlított lábú székekből áll a szoba bútorzata. A rekamié vaskos, diófurníros, üvegezett könyvtartójában csak lefektetve férnek el a könyvek.

– Szóval Erzsikének kell az újítás. Minek kell neki, ha ők falun maradnak?

– Nekem sem árt. Amióta elment az az ember, nem érzem magam jól ebben a lakásban.

– Visszajöhet még.

– Ide soha! Tanul az ember a maga kárából.

Egy éve történt:

„- Nálunk a futószalag végén a legnehezebb, emelni és cipelni kell a cipőkkel teli ládákat. Krisztinka csinálta szegény, életemben nem láttam még egy ilyen, munkára dühös, férfias nőt. Már a negyedik hónapban volt, amikor megelégelte, a mester sem hagyta volna tovább. Akkor hozták ezt a férfit, izmos volt és erős, pedig nem volt fiatal. Játszva végezte a munkáját, a nőkkel szemben kimért volt, de értette a tréfát. Szép napbarnított bőre csillogott, tudod, mi asszonyok szeretjük a meleget, ő trikóban dolgozott. Kék szemében mindig volt egy kis szomorúság, hajába és bajuszába ősz szálak vegyültek. Azt mondták, börtönből jött, persze, senki sem merte megkérdezni, miért ült. Mi az alapszervezetben tudtuk.

– Nem kell vele éreztetni, aztán majd meglátjuk, mondta a tikár; persze, könnyű ezt mondani. Egyszer munka után megvárt a kapunál, csak úgy egyszerűen mellém lépett.

– Szeretnék magával beszélni – mondta, és akkor még szomorúbbnak láttam, mint azelőtt. Megsajnáltam, és ajánlottam, igyunk meg egy kávét, pedig tudod, hogy nem szeretem a cukrászdákat, főzök én magamnak itthon olyan kávét, különb se kell, de akkor bementem vele egy löttyre, halljam, mi fáj neki. Nagyon messziről kezdte, de nekem nem tűnt fel semmi. Olyan furcsát éreztem, azt hittem, meghasad a szívem. A kávéjába nézett, lassan beszélt, néha felemelte a fejét, hogy mélyen a szemembe nézzen. Elmondta, feleségét nagyon szerette, de az asszony nem értette meg őt, elment valakivel. Gyerekkel a hasában jött vissza hozzá, és visszafogadta, nem volt szíve ellökni magától, nem tudta gyűlölni. Aztán jött a háború, és úgy esett, hogy végig kellett harcolnia az egészet. Mire hazajött, az asszony kapott valakit magának. Nem őrjöngött és nem szitkozódott. Belépett az ajtón, köszönt, és bemutatkozott a férfinak, és megkérte a feleségét, csomagoljon össze néhány darab fehérneműt. Aztán kezet fogott velük, és elment kvártélyba. Rendőr volt a háború előtt, nem tanult más mesterséget, hát elment falura, egy tejbegyűjtő központba. Faluról származott, nem félt a munkától, de szép írása volt, és szerette a könyveket; megtették a tejbegyűjtő központ vezetőjének. Azt mondta, amíg pálinka volt az irodában, bort és harapnivalót is tudott szerezni az ellenőröknek, nem volt baj. De egyszer megelégelte a dolgot, a faluban is kezdték rossz szemmel nézni, azt terjesztették róla, hogy kocsmát nyitott a begyűjtőhelyen. Azután már semmi sem tetszett az ellenőröknek. Pedig a maga szakállára jégvermet építtetett. Azt gondolta; kikerül az ára a pluszból. Addig a főnökök is helyeselték, még meg is dicsérték gazdálkodó szelleméért, de aztán ráhúzták a vizes lepedőt. Most pedig itt a cipőgyárban, azt mondja, tolvajt látnak benne. Az öltözőben felvágottat evett ebédidőben, mert az olcsóbb, mint a kantinkoszt, és egyszer csak berohant egy fiú, hogy nyitva felejtette a szekrényét. Amíg mindenét meg nem találta ez az ember, nem mert elmozdulni onnan.

És amikor idáig jutott, felemelte a fejét és megkérdezte, hogy ő most mit csináljon. Bátorítottam, és együttéreztem vele, olyan egyedül állt ebben a szerencsétlen világban. Aztán máskor is megvárt. Hazáig beszélgettünk. Azt mondta, majdnem egyfelé lakunk, és neki jót tesz a munka utáni séta. Egyszer behívtam vacsorázni, és itt aludt nálam. Reggel kezet csókolt, s azt hittem nem jön el többé. De délután úgy jöttünk haza, mint férj és feleség. Segített rendbe rakni a lakást, és kimentünk a folyópartra sétálni. Nyár volt, szép derűs nyár, az esték hosszúak voltak és melegek. Letelepedtünk a fűbe, és néztük a fürdőzőket. Aztán átvágtunk a réten az erdő melletti dombra. Magam sem tudom, hogyan történt, kézen fogva jártunk. Úgy éreztem, fiatalasszony vagyok, nagyon fiatal. Egy hónap sem telt el és odaköltözött hozzám, miért fizessen bútorozott szobát. Kevés holmival jött, vettünk neki ezt-azt, pénzem volt a takarékban. Egy rend ruhát, cipőt, ilyesmit. Aztán egyszer italosan jött haza, akkor már külön dolgoztunk, mert azt mondta, nem jó az, ha a házastársak együtt dolgoznak. Jól kifogtam vele. A bort szerette; aztán mindig tartottam itthon az enyediből. Dolgoztunk, éltünk. Ritkábban segített az otthoni munkában, nem is kívántam tőle. Külön kasszán éltünk. Nem kérdeztem, mennyi keres. A télen hozott egy nagyobbacska lányt. Azt mondta, a lánya. Marinak hívják, és miatta nem fogadják be az internátusba. A konyhánk meleg, tudod, parkettes szoba volt valamikor, vettünk egy sezlont, ott aludt. Ezután hárman ültünk a vasárnapi ebédhez, hétköznapokon kantinban étkeztünk. Nagyon szerettem ezeket a vasárnapi ebédeket. Úgy ültünk az asztalnál, mint egy igazi család, szakácskönyvet vettem és megtanultam jókat főzni, mert nagyon akartam, hogy jól érezzük magunkat. És ebéd után bor volt az asztalon, meg sütemény, és ő mesélt, csak mesélt. Mindenről tudott valami érdekeset, de a háború volt a kedvenc témája, a katonatörténetek. Egyszer egy Tokaj környéki faluban, ez már a háború végén lehetett, a németek elzárták két bajtársát, valami zavaros ügy miatt. Akkor ő egy teherautóra

gépfegyvert szerelt, és néhány katonatársával kiverte a németeket a faluból. Hát ilyen történeteket mesélt, és én meg Mari alig tudtuk visszatartani a kacagásunkat, merthogy minden katonatörténetnek ő volt a hőse, és ez olyan nevetséges volt. Sokszor velünk nevetett, és azt mondtam magamban, lám, ha későre is, de nekem is van örömöm ebben az életben. Olyan öröm, ami egyedül csak az enyém. Mert tetszik nekem a gyárban, nem is tudnék meglenni a kollégák nélkül, de ez valami más volt, ilyenkor az ember elveszti józan ítélőképességét. Mert előfordult, hogy nem jött haza. Azt mondtam, nem vagyunk egymáshoz kötve és nem vagyunk gyerekek.

– Mikor csináljuk meg a papírokat? – kérdezte néhányszor. Azt válaszoltam, ne siessük el.

Römiztem, az embernek baráti társasága is van. Behívtak, későig dolgoztam a gyárban és nem akartalak zavarni – mondta olyankor, ha kimaradt, pedig nem is kérdeztem, hol járt. Figyelmeztettek a munkatársak, hogy látták egy özvegyasszonnyal. Nem akartam tudni róla. Aztán Mari egyszer későn jött haza, és megszidtam, azt mondtam, szégyellje magát.

– Nekem ne dirigáljon – felelte, és azt mondta, ne tanítsam őt arra, hogy mi az erkölcsös, megnézi, hogy kitől fogad el tanácsot. S hogy szégyellnivalóm nekem van, mert az apja másokkal jár. Akkor sokat sírtam, mert nem titkolhattam tovább magam előtt, hogy ez az ember egy szédelgő, egy ágyrajáró. És szégyelltem, hogy valami elhomályosította a látásomat, betapasztotta a fülemet. Másnap a lány összeszedte cókmókját, és köszönés nélkül elment. Egy cédulát hagytam az asztalon az apjának, szedje össze, vigye a holmiját, nem akarom többé látni. Három napig az egyik munkatársamnál aludtam, aztán válaszlevelét, amit az asztalon találtam, olvasatlanul elégettem, és ma is sajnálom, hogy nem vitte el mindenét ebből a lakásból. Úgy könnyebb lett volna újrakezdenem az életet.”

– Nagy néni kedves – mondtam –, azért negyvennégy éves korában is érdemes fogat csináltatni. Megéri. Azt a palit pedig én is ismerem, most is ül, elkapták, valami gyári szerszámokkal üzletelt.

– Tudom, fiam – felelte halkan Nagy néni –, nemrég küldtem neki csomagot...

16.

Rongyák azt mondta, álljunk sorfalat, úgy hatásosabb lesz. Igaza volt a szakaszvezetőnek: az új fiú krétafehér volt, Mikes pedig pulykavörös. De mi egyiküket sem sajnáltuk, magunkban röhögtünk, mert olyan volt a hangulat, mint egy kivégzésen. Láttam egy filmet, amelyben egy katonai kivégzés volt, ott mindenki nagyon halkan viselkedett; mi is így tettünk, néztük az őrvezetőt, akit „új fiúnak” hívtunk magunk között. Ha nem lett volna ott Mikes és vállán a szakaszparancsnoki jelzés, bizony isten leköptük volna azt az embert. Mert mind az öten úgy álltunk ki a fedezék elé, hogy ha egy szót is szól, kinyírjuk, legyen, ami lesz. De ők ketten nagyon csendesen viselkedtek, talán az arcunkra volt írva az a sok idegmunka, amit az új fiú szerzett nekünk, vagy elszántságot láttak a szemünkben, és féltek tőlünk.

Mi készültünk erre a percre, és bár nem beszéltük meg egymás között, éreztük, hogy egyféleképpen tudjuk fogadni és elküldeni az őrvezetőt: a lehető legridegebben. Ezért Giliszta még a reggel felmászott a figyelőbe, oda vittük fel neki a reggelit; mindegyikünk azon volt, hogy a lehető leghamarabb megtudjuk, ha jönnek. A figyelőből az egész repülőtér látszik; a temető és a téglagyár közötti úton kellett jönniük, ez volt a legközelebbi út a kaszárnyához. Már tegnap megtelefonálták, hogy az új fiú nem jön vissza, s azt sem bántuk, hogy nem küldenek mást. Öten maradtunk, pedig hatunknak sem volt könnyű a szolgálat. Különösen a

kötelező éjjeli őrség keverte meg az életmódunkat; a kaszárnyában hozzászoktunk a rendszeres alváshoz; ebéd után is volt pihenőnk. Nem is beszélve arról az időszakról, amit az irodán töltöttem. Vezettem a nyilvántartást, és ha az a kapzsi őrmester kevesebbet lop, vagy nem bízik bennem, és úgy csinálja, hogy ne vegyem észre azt a szekér deszkát, amit nem a lőtér, hanem a saját háza építésére használt fel, akkor talán végig nála húzom ki a katonaidőm. De én nem tudtam feledni a deszkaügyet és azt sem, hogy miután kiadta a tüzelőt, a többletből az ellátó osztály parancsnokának is juttatott.

– Ebből baj lesz – mondtam, és nem mentem el az őrmesterrel egy féldecire; különben is a sört szeretem. Hanem az első adódó alkalomkor megkértem a nagyfőnököt, hogy tegyen engem olyan helyre, ahol katonai szakmámat gyakorolhatom. Visszakerültem a századhoz, és Mikes, aki közben szakaszvezető lett, tudta, hogy mit csinál, amikor a repülőtérre küldött.

Szolgálatot teljesítettem a rádióadóknál, éjjel-nappal, grafikon szerint. Három embernek kellett őrséget állnia, mert ahol katonaság van, ott őrség is van. Tizenkét kilométerre a kaszárnyától ásták földbe az adókat, a fedezékben két helyiség volt, a nagyobbat hálószobának használtuk. Vizet, élelmet a kaszárnyából hoztunk; a falu messze volt. A szolgálatosnak maratoni távot kellett begyalogolnia, ha főtt ételt akartunk enni. Azt mondták, fontos dolog, amit végzünk, s mi nem kételkedtünk ebben. De hogy kibírtuk, az csak azért volt, mert a véletlen folytán mind belevaló fiúkat szemeltek ki erre a feladatra. Beosztottuk és rendesen elvégeztük a munkánkat, ez volt a fő. Rongyák nem forszírozta a katonai fegyelmet, az éjszakai szolgálatot papucsban végeztük. Ám az adók körül mindenütt ragyogó tisztaság volt, a fedezék elé virágokat ültettünk, melléje zöldségeskertet varázsolt Marci, csupa passzióból. A nappalok úgy teltek, mint egy üdülőtelepen, nagyjából mindenki azt csinálta, amit akart. Giliszta a gitárját pengette a figyelőtorony tetején. Klaus olvasott, mi Rongyákkal vertük a blattot. Marci kertészkedett vagy levelet írt.

Így telt el vagy három hónap, s ha ellenőrizni jöttek, nem találtak hibát. Rongyáknak volt egy ismerőse a telefonosoknál és másik az őrségben, mert Rongyáknak mindenütt haverei voltak. Ha ellenőrizni jöttek, mi azt már előre tudtuk és puccba vágtuk magunkat. Éjjel persze nem volt mese; akkor katonák voltunk, és attól, aki sorra került az őrségen, elvártuk, hogy valamivel jobban őrködjék, mint azt a szabályzatban előírják. Azt mondtuk, nyomor az, ami velünk történik, és világos, hogy csak egy lehetőségünk marad; becsületesen elvégezni a melót. Annyi helyt megfordultam már, de még sohasem fizettem meg olyan szívesen munkaerőmmel a nyugalom perceit, mint itt. Egy héten egyszer bementem a kaszárnyába, és a fiúk, akikkel találkoztam, irigyelek. Pedig azt nem is tudták, hogy még nőket is szereztünk, mert nem kellett kilépő ahhoz, hogy bemenjünk a faluba. Kijöttek elénk a lányok, felváltva udvaroltunk nekik és ők nem bánták, hogy csak felváltva tudunk udvarolni. De Gilisztáért nagyon oda voltak, mert ő gitárral szédítette őket, és a hangja sem volt kellemetlen. És az esztenánál is barátokra leltünk, ordára és sajtra cseréltük a kaszárnyakosztot; a repülőtér tulajdonképpen legelő volt, mindössze kétszer járt a vöröskeresztes repülő.

S amikor már megszoktuk és nagyon megszerettük ezt az életet, jött az „új fiú”. Feltűnt nekünk, hogy a politikai tiszt kísérte el. És az is, hogy azt mondta, amit mindenikünk tudott: nehéz itt nektek... a szabálytalan létszám miatt.

Bemutatta az őrvezetőt, és nyomban megtette helyettes parancsnokunknak. Persze, nem szólhattunk a tisztnek, hogy nálunk a rang csak felelősség, az őrvezetőnek sem említettük; rájön magától, gondoltuk. De nem jött rá, és hamar összejöttem vele; sapka és zubbony nélkül ültem be az adókhoz. Rangomon és teljes nevemen szólított, azt hittem, viccel. Megkért, hogy előírás szerint jelenjek meg. Megnéztem, mint egy furcsa bogarat, és barátian mondtam: – Ne hülyéskedj. – Zúgta a magáét, és akkor már tudtam, hogy nem tetteti magát. Soron kívül

lementem az ételért a kaszárnyába és lekáderezтem a fiút. Az első században jól ismerték. – Rangéhségben szenved – mondták, és látszott róluk, hogy nagyon utálják. Ebédnél aztán szóltam az új fiúnak, hogy nálunk nem megy, próbáljon kigyógyulni belőle. Mondtam neki; legyünk haverok, és hogy bemutatom neki Anucát. Erre bólogat, ájtatos képet vág; dörgölőzik. Hittünk neki, folytattuk megszokott életünket.

Néhány nap múlva telefonon hívattak a kaszárnyába; három nap szigorítottat kellett leülnöm feladatmulasztás címén. Aztán Rongyák következett, s míg a büntetését töltötte, alkalmunk volt megismerni minden szempontból az új fiút. Mikes méltó utódja lehetett volna. Mi tettük, amit parancsolt, mert Rongyák helyett teljhatalmú főnök volt, és nem akartunk egészen nagy cirkuszt. De Rongyák visszajött, és másnap az új fiúnak már mennie kellett. Rongyák jelentette telefonon: nem felel értünk, és általában semmiért sem felel, ha az őrvezetőt visszahelyezik hozzánk.

Pedig nekünk kedvünk lett volna megnevelni az őrvezetőt; Giliszta azt mondta, a besúgás csúnya betegség és nem ragályos. Az új fiú azonban lágy pacer volt, semmiképpen sem számíthattunk reá. Aznap éjjel ugyanis mindnyájunkat felköltött azzal, hogy a fedezéktől, jobbra gyereksírást hall. Ezt komolyan mondta, lövésre készen tartotta a fegyverét, és nagyon ráhajlott, ami rosszul állt neki; nyápic, fekete fiú volt az őrvezető, a sötétben véznának, esetlennek tűnt, mint minden alak, aki begazol. Marci ingben-gatyában, elemlámpával rohant a megadott irányba, láttuk, amint elzavarta a macskát a vakondtúrás mögül. Röhögni kellett volna az egészen, de mi zabosak voltunk, különösen én, mert azon az éjjelen már csak egy órát alhattam; fel kellett váltanom az őrvezetőt. Arra azonban egyikünk sem gondolt, hogy az őrvezető még egyszer fellármázza a környéket: lelőtte a juhászok csellengő szamarát. Mire kijöttek hozzánk a kaszárnyából, hajnalodott. A delikvens velük ment. Enyhe büntetést kapott az elprédált golyóért.

Krétafehéren jött vissza a holmijáért, amihez sorfalat álltunk, nekem úgy tűnt, nem is a rongyait szedi össze, hanem azt a sok utálatot, amit iránta érzünk. Mikes pulykavörösen segített neki, parancsszavának a mi fedezékünkben nem volt ereje. Aztán az őrvezető vette a bőröndjét, batyuját Mikes elkérte tőle, és elindultak. Giliszta nem bírta ki szó nélkül:

– Fújj – kiáltotta, s akkor mi is vele tartottunk. A két távozó embert egyre kisebbé tette a növekvő távolság, valami nagy szomorúságot éreztem ki a járásukból.

Az őrvezető később azért megkapta a szakaszvezetői rangot; fontos küldetéseket bíztak rá, s így szülővárosába is eljutott. Özvegy édesanyja volt ennek a fiúnak, sovány, beteges asszony. Felolvasták a körlevélben; egyetlen gyermeke volt a mi őrvezetőnk, aki otthon a karosszékben ülve vigyázatlanul bánt a géppisztolyával, és egy sorozattal megölte az édesanyját.

Ez ősszel történt, amikor az „öreg katonákat” hazaengedték. Mikes a többiek után egy nappal ment el. A kaszárnyában az a hír terjedt róla, hogy felajánlotta, végleg katona marad. De aztán mégis civilbe öltözött. Barna posztó ruhát és új bakancsot viselt. A fekete kalapja alól szelíden nézett a világba, tekintetére, arcvonásaira nem lehetett ráismerni. Körülményesen búcsúzkodott, néhány katonával megpróbált lekezelni. De senki se nyújtotta a kezét; a kapuban álló őr leköpte. Még visszafordulhatott és jelenthette volna, de nem tette. Fáradtan cipelte otromba katonaládáját.

Ott álltam a kapuban az üres kondérokkal. Szótlanul néztem ezt az embert; nem tudtam rávigyorogni.

17.

Rongyák pattog:

– Na, ez szép kis buli... Egyik elmegy szabadságra, a másik társalkodó szünetet tart.

Kedvenc tanárát idézi: „Nem baj, fiam, jön a félév, elbánok a mocskos pofátokkal.” Viccnek szánta, de látom rajta, hogy dühös.

– Vért izzadtok. Majd elmegy a kedvetek a lazsálástól...

Fenyeget. Négyen vagyunk a csoportban, ránk bízták az olajpumpák szerelését. Az öntödében nem jött ki a lépés, a pumpaházak lyukacsosak, hiába vizsgálták röntgennel, mégis került néhány rossz az esztergályosokhoz; káromkodnak, húzódoznak ettől a munkától. Ezért aztán Rongyáknak időnként át kell mennie hozzájuk udvarolni. Állnak, az esztergályosok a gépük mellett, s ha szól az ember nekik, csak integetnek, mint a szívtelen úrvezető az autóstoposoknak: nem lehet!

Nincs anyag: áll, züllik a csoport. Giliszta persze elment szabadságra. A Doktor? Az mindig kap magának valami piszkálnivalót. Ő a legkisebb fiú, alig két hete passzolták át hozzánk az adminisztrációtól. Piszmog, nagyon nyugodt és mindenre megtalálja a megfelelő kifejezést. A szemüvege miatt neveztük el Doktornak.

– Ne mérgelődj –, nyugtatja Rongyákot, miközben orrnyergére igazítja kerek szemüvegét. – Bélának a részlegvezetőhöz kellett mennie.

Rongyák a csoportvezetőm. Tudom, rendes ember. Persze hogy dühös; az ember nem azért kel fel hajnalban, hogy aztán ellötyögje a napot. De engem most nem tud érdekelni a Rongyák nyomora. Keserű nyál gyűl a számba, köpni szeretnék.

– Idegölő állapot – közelít a Doktor. Legyintek.

– Gyere, Doktorkám – mondja Rongyák –, nézegessük egy kicsit a rajzokat.

Sápadt lehetek, gondolom. Dadogok. – Na... Izé, ezt nem hittem volna...

Kihajtom a szerelőasztal alól a csőszéket, reádobom magam.

– Mi az istened van; összementél, mint a tej?! – lép hozzám Rongyák, borzolja a kefefrizurám. Én és Giliszta nemrég szereltünk le, látszik a hajunkon.

Sóhajtozom, aztán rákezdem;

– Mondták, hívat a részlegvezető. Nem voltál itt, elmentem hozzá. Gondoltam, az inkadrálásról lesz szó. Bemegyek, azt mondja, már várt. Hellyel kínál, le is ülök, de már akkor éreztem, ebből nem lesz kategóriaemelés. Izzadtunk mind a ketten, marha meleg van ma. Előtte a logarléc, piszkálja, úgy tesz, mintha számolna, és csak mellékesen kérdezget: hogy vagyok, belejöttem-e a melóba, milyen a csoportvezetőm és más efféléket. Hát csak kérdezzen, gondoltam, biztosan felmérést készít a munkások közérzetéről a gyárban. Mondom: köszönöm jól vagyok, leszámítva azt a kis izomlázat, amely ilyenkor elkerülhetetlen, és semmire sincs panaszom, a normát megcsinálom, illetve a csoport tetszik nekem, szóval dicsértem a gárdát. Ekkor jön a keresztkérdéssel:

– Milyen a viszonya munkatársaihoz, elvtársaihoz?

Kapcsolok. Hát erről van szó! Na, állj meg, vándor, akkor kár untatnunk egymást. Tudtam, hogy Gilisztáról van szó. Én ezt a főnököt rendes embernek ismerem. Csodálkoztam, miért kell neki ilyen dolgokkal foglalkoznia. Mondtam is neki, hallgasson meg, főnök elvtárs. Az

ügy, amiért idehívott, tisztára az én magánügyem. Gilisztát jól ismerem, együtt katonáskodtunk. Erre leakaszt egy lelki fröccsöt, hogy a munkahelyen történtekért ő felel, és ilyesmiben nincs magánügy, mert ami Gilisztával történt, az egyszerűen rágalmazás. Ebben egyetértettünk, mégsem akarta bevenni: a Giliszta ügye csupán rám tartozik. Persze, ti azt sem tudjátok, miről van szó. De nyugi, mindjárt kiderül. Megmondom én, honnan fúj a szél! Tegnapelőtt, amikor a kantinban felálltunk az asztaltól, odajön hozzám Malek a prototípus osztályról azzal, hogy akar valamit mondani.

– Nyomás, ki vele – biztattam – vagy hozzak hajtót? Láttam, figyeli a népeket, nem akarta, hogy meghallják, amit mond. Hát arról van szó, hogy Böhöm elvtárs, az esztergályosok mestere elpanaszolta neki: Giliszta bedobta a bizottságnál, mi volna, ha a mester szakmai szempontból többet foglalkozna a fiatalokkal. Azóta persze piszkálják Böhömöt, mert tényleg van vagy négy új fiú ott, aki nem tudja megcsinálni a normáját. Böhöm azt mondta: Giliszta egy besúgó, és hogy hallott róla mást is. Együtt mentünk haza Gilisztával, hát elmondtam neki. Még röhögtem is, hogy milyen jó hírű barátom van. Tüdőre szívta a dolgot. S mit gondoltok, mit csinált?! Tegnap bement a részlegvezetőhöz, mert hogy az bizottsági tag. És elsírta magát, hogy ezt és ezt terjesztik róla. Kérdi a főnök, kitől hallotta. Mondja, hogy tőlem. Világos; engem vontak felelősségre. Hát ezért hívatott a főnök.

De amikor észrevette, hogy kemény dió vagyok, szép száznyolcvan fokos fordulatot vágott le, ott a szemem előtt, hogy azt mondja, kettőnk között nemcsak munkatársi, hanem elvtársi viszony van, pont olyan, mint közöttem és Giliszta között. Persze, ő nem Gilisztát, hanem Molnár elvtársat mondott. És akkor bedobtam a sértést: pardon, Giliszta a barátom, ön meg egy főnök. Erre mondott valamit a kölcsönös bizalomról és nagyon zabos volt. Aztán apróbb ügyeket beszéltünk meg viszonylagos kordiális légkörben. De volt esze, mert a végén mégsem hagyta ki a kérdést; kitől hallottam azt, hogy Giliszta – persze ő Molnárt mondott – besúgó. Illedelmes voltam, és felhívtam a figyelmét, hogy ebben a kérdésben már leszögezett álláspontomhoz tartom magam. Erre azt mondta; csalódott bennem. Én ugyanazt mondtam volna neki, de nem volt rá alkalmam, mert bejött Böhöm kartárs, az esztergályosok mestere, és akkor szép kettesben elkezdtek engem szapulni, hogy kétfelé állt a fülem. A mester elővette éles logikáját, és tudjátok, mit hozott ki a dologból: azt, hogy én egy rémhírterjesztő vagyok, meg akarom fúrni Gilisztát, mert ő a KISZ-titkár. Szűzanyám, hogy mik vannak, inkább visszamegyek katonának. Ott jött a parancs, és muklesz volt. De itt társalkodó egyletet kell alapítanom, hogy tisztázzam ezt a bulit. De nem hagyom magam. A Malek nevét persze nem említettem, s azt sem, hogy ő a mestertől hallotta a dolgot, mert ezt azután tudtam meg, miután a főnöktől kijöttem. Most mi az istent csináljak?! Malek kiadta nekem a mestert, de azt mondja, semmiről sem tud a továbbiakban; miért voltam olyan hülye, hogy elkotyogtam. Giliszta pedig elment szabadságra. Szép kis barát, mondhatom. Ki húz ki ebből a szarból? Mert én egy hülye vagyok...

Hümmögtek, csodálkoztak. Rongyák a szerszámokat csapkodta.

Aztán jött a fiú a villamos targoncával. Néhány pumpaházat hozott és néhány tábla fekete lemezt. Krétával ez volt ráírva:

„Dolgozzatok, csóró foltozók. A gázsiból pedig feldobni egy sört a fémiparosoknak!”

Röhögve fogtunk munkához.

18.

Lujza nem öregedett. Sőt, úgy veszem észre, aktívabb, mint azelőtt. Meg is látszik a környezetén. Mindent eljár; otthonos a néptanácsnál, a lakáshivatalban, gáz- és villanyszerelőkkel alkuszik, van házi festője. Teheti, szolgálólány van a háznál, csak az étel ízesítését nem hagyja másra, a többi házi munkától mentesül. Naponta többször is kirobog a kapun, más-más ruhában; a szomszédok élvezik a divatbemutatót. Ha többfelé kell járnia, inkább megvárja Gézát, aki ilyenkor kék-fehér Wartburgján kiszalad a klinikáról. Ennyit ő is megtehet, értük szaladgál az anyósa.

Először is helyet kellett biztosítania Gézának. Mindenképpen be kellett már hozni őket abból az Isten háta mögötti faluból; Amália csak két hétben egyszer jutott ahhoz, hogy rendesen berakják a haját. A kocsikázás nem tett volna jót nekik, istenem, mostanában annyi a baleset. Volt ugyan egy versenyvizsga a sebészeten, de az nem volt Gézának való, túl nagy felelősséggel járt volna.

Lujzát azonban nem kedvetlenítették el a nehézségek; szárnyakat kapott; rövid időn belül levizitelte az összes orvos ismerősét. És nem hasztalanul. Kiderült, hogy a sebészeten szükség van aneszteziológusra.

Távirat ment Gézának: „Gyere rögtön. Stop. Olvass valamit az amneszterisről. Stop. Amáliát puszilom. Stop. Lujza.”

Azonban a sebészeten előre nem látott akadályok gördültek Lujza elé; nekik ugyanis tényleg szakorvosra volt szükségük.

– De a mi Gézánk egy kitűnő kapacitás – érvelt Lujza –, és fél év múlva a legkitűnőbb „amneszteriseket” fogja csinálni önöknek. Mi egy Joó-család vagyunk... Ugye, elvállalják a Géza szakosítását?

És Lujza félrerugdosta az akadályokat.

Amália nem okozott gondot; középiskolai végzettségének megfelelően kitűnő könyvtárosi helyet kapott egy vállalatnál, amely nem volt túl messze a központtól.

Aztán jött a lakásprobléma.

Az utca felőli részen, Nagyné lakása mellett, közös előszobából nyílt az a kétszoba-konyhás lakrész, amely megfelelt volna Amáliáéknak. Haditerve a következő volt; Gézát és Amáliát ideiglenesen bejelenti a hátsó bejáratú szoba-konyhába. Akkor aztán négyen lesznek, a szolgálólánnyal pedig öten. Megtették.

Két hét múlva Lujza hosszas előkészületek után elvitte az öregemet a színházba. Azokban a napokban csodálatosan és felejthetetlenül újították fel a Marica grófnőt. Lujza azt mondta, hogy az egész város áradozik, mindenkit elbűvölt Angorás Berta fellépése. Nem lehetett kihagyni, meg kellett nézni. Gézáék fáradtak voltak, nem mehettek velük. Az első felvonás alatt Lujza töredelmesen bevallotta, hogy nemsokára eggyel többen lesznek a családban: Amália gyereket vár.

Másnap reggel az öregem az ágyba kapta a reggelijét. Lujza elnézte, milyen jó étvággyal eszik a férje a friss prágai sonkából, és finoman megjátszotta a töprengőt.

– Jánosom, nem volna-e helyes egy kicsit körülnézni a néptanácsnál? Mostanában annyit építkeznek. Hátha adnának nekünk is egy megfelelőbb lakást. Nemsokára hatan leszünk egy szobában.

Az öregem azt felelte, hogy könyörögni sehova sem megy. Különben is milyen jogon kérjen lakást.

Lujza gyorsan lobbanó természet; felkapta a tálcát és kirohant a konyhába.

De kétnapos harag után újrakezdte. Az öregem cselhez folyamodott.

– Rendben van, kérek lakást. De Lujza, mit csinálnál te ott a blokkban... Hiszen nekünk csend kell. Az idegeid...

Lujza arca felderült. Csókra tartotta aznap még krémezetlen arcát.

– A te kicsi feleséged mindenre gondolt – mondta vidáman. – Kérsz egy kétszobás lakást. Ezek innen elölről szívesen elfogadják a fürdőszobáért. Beszéltem velük, fürdőszobára áhítoznak. Amáliáék mennek a helyükre, megnyitjuk az ajtót felénk, hogy járhassanak a fürdőbe, mi pedig az első bejáraton, ahogy illik... Na gyere, öltözz, Jánosom. Ennyi igazán jár neked! Hát miért harcoltál? Miért dolgoztál?

– Jó, nem magunkért, valahogyan segítenünk kell a fiatalokat...

Amikor legutóbb Nagy néninél jártam, említette, hogy az öregek néhány napja utaztak el gyógykezelésre. Ez minden évben egy hónapig tart, ha nem horgonyoznak le Lujza kisvárosában, a rokonoknál.

A nyár végén még egyszer feléjük néztem. A vaskerítést zöldre festették. Az élénk és kiütköző szín mellett sokkal fonnyadtabbaknak tűntek a virágok; a díszbokrok remegtek a könnyű szélben. A kaput is átalakítva találtam, szélesebbre vágták, eltűnt róla a címer.

Próbálom a kaput. Zárva. Ilyen se volt még errefelé. Zörgetek, aztán rájövök, hogy csengő is van a világon. Jön a lány, széki, rézsarkú csizmája kopog a cementen.

– Kit tetszik keresni?

– Joó Jánost.

– A fia tetszik lenni?

– Hát igen. Persze.

A huszonnyolc lépcsőfok helyett széles, cementes út vezet hátra az udvarba. A házsarok mögül elővillan a garázsépület hullámos bádoglemeze. A házon külső festés. Rózsaszín. Lujza púderére emlékeztet.

Bemegyek az első ajtón. Nagyné még nem jött haza.

– Lujza elvtársnő oda van a gázszerelést intézni – mondja a lány. Az öregemet a nappaliban találom, halászfelszerelésével babrál. Körbevisz, megmutatja a nemrég kifestett lakást.

– Két szoba a Gézáéké. A nappali... hát, szóval az közös, a konyhákat egyesítettük. Lujza most intézi, hogy a Géza szobájába szereljék be a gázt; új kályhát rakattunk.

– Szép – mondom.

– Jár ez nekem... – Hangjából úgy érzem, mintha bizonyítékot keresne.

– Különben hogy vannak?

– Jól. Egy kicsit megkavart a fürdő, de most sokkal jobban érzem magam. Diétáznom kell még, de a májamról nem panaszkodom, pajzsmirigyműködésem kielégítő, a gerinc-porckopásom vacakol. Nem csoda, érzi az időjárást. Hanem az idegeim gyengék. És te?

– Jól vagyok. Dolgozom. Hallom, gyerek lesz Amáliáéknál.

– Elvesztette. Lehet, hogy nem is volt... Nem kell ezeknek a gyerek, fiam, a kocsit dajkálják. Most már nem jó a „Vájburg” sem; fényesebb kell. Kitől hallottad?

– Nagyné mondta a múltkor, amikor itt jártam.

– Ő is megéri a pénzét. Majdnem elzüllött... Nem mondta, ugye?

– De mondta.

– Én mindjárt láttam, hogy annak a pasasnak a szeme sem áll jól...

– Miért nem beszélt Nagynéval?

– Nem ártom az ilyen dolgokba magam.

– Segítenie kellett volna neki.

– Elég a bajom amúgy is.

Hallgatunk.

Az öregem műlegyekkel babrál. Remeg a keze, zörög a celofán, nézem eres kezét; elszálltak már róla a sárga pillangók. Pocakja alakulóban van. Az orra most már nem tűnik olyan hosszúnak. Arca kissé fáradt, bozontos szemöldöke és a füle fölötti néhány hajszál deres. Hát bizony elvitte hajszálait a betegség; fejbőre barnán világít. Bágyadtan süt be a nap az ablakon, megvilágítja a szobát. Itt már újféle bútor van. Karosszékek, heverő, bárszekrény, kicsi asztal, tévé, hangulatlámpák; Gézáék bútora. A falra erősített polcon könyvek. Nézelődöm: Horizont-sor, Passuth-könyvek, klasszikusok.

– Most mit olvas? – fordulok az öregem felé.

– Mit olvassak én, te gyermek? Hát szabad nekem? – kérdez vissza, s zörög tovább.

– Hát mit csinál?... – faggatom most már idegesen. Megnéz, nem érti a hangomban az izgalmat.

– Nyugdíjas vagyok, fiam...

Úgy hangzik, mint a figyelmeztetés.

– Na, és más nem nyugdíjas? Mihály Feri bácsival találkoztam a múltkor, a telepi kultúrháznál aktivál.

– Dolgozzon. Dolgoztam én is eleget.

– Hogyhogy eleget?

– Beteg vagyok, fiam!

– Meggyógyult már, miért tagadja?

Feláll, földre hullnak a horgok.

– Ki vagy te, hogy faggatod apádat?...

„Tényleg, ki vagy te?” kérdezi egy hang belülről. – „Piszkálod ezt az öregembert, megzavarod békés nyugalmát. Csináltad te azt, amit ő? Ismered a gyermekkorát: nehéz volt, örömtelen. Ismered az életét; gonddal volt teli és veszéllyel. Munkája életének minden percét elfoglalta. Érted is dolgozott. Megküzdött a halállal és győzött. Mit akarsz tőle?” – Még egyáltalán nem öreg. – „Lazsál a pasas, betegsége csak fal.” – Hagyd játszani, ez második gyermekkora. – „Az igazság az...”

Kavarognak bennem a hangok. Azok ott bent dulakodnak: – De szavalni tudott a »nincs megállásról«. – Kérdezz csak a célról... – „Elöl járunk a harcban.” – Erről van szó, tatuskám. – „Ez kellett neked példaképnek?...”

Nézem az öregemet, magasabb vagyok nála egy jó fejjel. Megmondta, hogy magasabb leszek.

– Ne kiabáljon – mondom –, az érdekel, hogy mit csinál az életével. Ehhez jogom van.

– Tanítani akarsz?

– Felnőttem. Erről is lehet szó!

– Lenézed apádat?!

– Nem igaz!

– Tiszteletlen vagy!

– Nem erről van szó!

– Mit akarsz?!

– Hát nem érti? Nem becsületes dolog félreállni!

– Megpofozlak!

– Nem árt, ha néha gondolkozik ezen...

– Gyalázd csak apádat. Nincs sok időm hátra, nemsokára meghalok... Körforgás. Hol vagy, értelem?! Hol vagy, minden ellentétet lehiggasztó tiszta érzés? Hol vagy nyílt szembenézés önmagunkkal?

– Ej... az ilyen ember nem lehet kommunista!

– Mit mondtál?! – ugrik felém, útjából félredöntve a kisasztalt. Ólomgolyók, karikára csavart nejlon zsineg gurul a parketten. Kezét ütésre emeli, benne a műlégy.

Önkéntelenül is oldalt fordulok, felemelt kezekkel kapok jobbja után. Feje átmegy a jobb karom alatt. Megragadom a kezét, lerántom; könyököm arcába csapódik. Érzem, hogy ernyed. Elengedem.

– Megütötted apádat! – hörög rekedten, két kézzel fogja az arcát.

– Bocsásson meg, nem akartam – mondom és nézem, hogy remeg a kezem.

– Pusztulj! Ki a házamból! – mutatja az ajtót, szikrázik a szeme.

Az ajtóból visszanézek, apám törli a könnyeit. Jobb karja sután lóg teste mellett. Az ajkán látom; remeg. Küszködik a zokogással.

19.

Éjszaka nehéz. Minden olyan hideg a szerelőműhelyben... Hiába bámulunk ki a csillagokkal díszített, unott éjszakába, lassan telik az idő. Talán azért érzem így, mert hiányzik a gépzaj, ilyenkor kevesebben dolgoznak, mint nappal, minden ridegebb a fénycsővilágításban.

– Csiga megint hülyéskedik – borzolódik Rongyák.

Sok bajunk van ezzel a fiúval. Ide hozták hozzánk, hogy neveljük, tanítsuk szakmára. Pont hét elején kellett jönnie, amikor az éjszakázást kezdtük.

– Na fiam, téged bedobtak a mély vízbe – állapította meg Doktor.

– Ne keserítsétek el a fiút – mondta Giliszta –, valahol el kell kezdenie.

Csiga megilletődötten bólogatott. Amikor kikapta a munkát, pisze orra fénylett a zsírtól. A második nap látta, hogy vagány bandába került; vicceket mondott, hihizett, a pörsenések kivirultak az arcán. A harmadik nap Rongyák azt mondta neki:

– Ide figyelj, te Csiga, szeretem a vicceidet, de azért nyomd meg a gombot, mert a mi csoportunk nem vicclapot szerkeszt, minket a pumpákért fizetnek.

Persze megsértődött. Most pedig ott ragadt valahol, azt mondják, levegőzik egy kicsit.

Rongyák elment, hogy megkeresse. De nélküle jött vissza; Csiga csak reggel felé került elő a fürdőből. Nagyon gyűrött volt és flegmatikus. Nem szóltunk hozzá, de róla beszélgettünk, és nem kíméltük.

– Volt egy barátom – meséltem –, együtt dolgoztunk vagy két évig, de egyszer csak megutálta a melót, nem fogott a keze, piszmogott, és mindennel sokat gatyázott. Csoportban dolgoztunk, a lóvét hónap végén elosztottuk, úgy, ahogy mi szoktuk. Szóval elég az hozzá, a pasasnak valami baja lehetett, mert időnként eltűnt. Nappal sétált az ócskavasak között, a patakparton, amikor éjszakások voltunk, felmászott az irodaépület tetejére aludni, mert a fürdőben néhányszor megfogtuk már és ráengedtük a zuhanyt. Fizetéskor persze nagyon rosszul lett: kevés tokányt kapott. Nemsokára temették. Mondom, tudtuk, hogy valami baja van, mégis meglepett bennünket a hír. Sajnáltuk, de akkor már nem segíthettünk rajta. Tudjátok, miben halt meg? Nem, nem végelgyengülésben. És nem sárga irigységben. A boncolásnál kitűnt, nem volt semmi szervi baja. Hogy miben halt meg, megmondom, mert úgysem találnátok ki. A felesége ölte meg, jogos önvédelemből, merthogy olyan kevés pénzt vitt haza.

Csiga nem reagált a tanítómesére. Rongyák azt mondta, hogy tud egy hasonló történetet, csakhogy abban a férfinak nincs felesége, mert egy tejfeles szájú pipogyáról van szó. De az fix, hogy a sárga irigység ölte meg, és az sem segített már rajta, hogy koponyájába egy kiváló, hirtelen elhunyt főmérnök agyvelejét ültették át. A műtét kitűnően sikerült, mégsem segíthettek a pasason, annyira beleivódott már sejtjeibe a lazsálás.

Csiga erre begerjedt és pofázni kezdett.

– Unalmas a szöveged – mondta Rongyáknak és más hasonló sértésekkel dobálózott.

Letettem a villáskulcsot, és odamentem hozzá a szerelőasztalhoz. Egy fogaskerékkel piszmogott. Azt mondtam neki, hogy a sértésekkel mi vagyunk sorosak, ő már megtette előbb, amikor durmolt a fürdőben. Erre elkezdett nekem pattogni. A vállamig ért, kis pöttöm gyerek, mit csináljak vele. Harcias természetű, gondoltam, nem kell letörni.

– Gyere ki, ha akarsz valamit – mondta, és nagyon tüzelt a képe. Komoly pofát vágtam, a fiúk azt mondták, nagyon félelmetes voltam.

Csiga felkapott egy vasrudat, de már iszkolt is. Én utána. Ki az ajtón; hallom, hogy röhög a banda a hátunk mögött.

– Na, mi kell? – kiáltom utána, és menet közben felkapok egy fél téglát. Eldobta a vasrudat, szaladt tovább. Megkerültük a műhelyt, be a másik ajtón. A szereldének ezen a részén nem égnek a fénycsövek, félhomály van. Nesztelenül lopakodtam utána műanyagtalpú cipőmben. Nem hallotta: utolértem. Közvetlenül mögéje álltam, föléje tartottam a téglát. A fiúk vihogtak. Csiga megérezte a jelenlétemet, hirtelen felém fordította az arcát, kiegyenesedett. És felordított: marhául beleverte az orrát a téglába.

Elmentem vele az orvosi rendelőbe, raktak egy szép kis tapaszt szemtelen, pisze orrára, és megegyeztünk: befejeztük a hülyéskedést.

A reggelek fényesek, fürdőből kilépő fiatal nő lehet ilyen friss és mosolygós. Szeretem a napfényes reggeleket, a kemény és hideg levegőt és azt, hogy ilyenkor a melegnek többszörös értéke van. Az éjszakázás után ólmos arcúak vagyunk, puhányak és kevésbeszédűek.

Giliszta különben is sápadt, hosszú szőke haja lányossá teszi az egyetlen férfias jelet az arcán, mesterségtanulás közben egy elpattanó hidegvágó darabkától kapta; mély sebhelyet hagyott keresztben az orrán. Vékony fiú Giliszta, csak amikor a gitárra hajol, hogy eggyé váljon hangszerével, akkor nem látszik furcsa karcsúsága. Hangja mély, s ha akarja, nagyon jópofa tud lenni a színpadon. De amióta visszajött a szabadságról, engem hidegen hagy. Mostanában csak néha közös az utunk, azelőtt többször együtt mentünk haza. De most nincs mit mondanunk egymásnak, hacsak nem szidjuk az öntőket, az esztergályosokat és a normaszámítókat.

Persze ez marhaság, mert az ember csak felhéklizi magát szabad időben. De mégis ez a divat, nem sokan tátják ki a szájukat a termelési értekezleteken. Ha már nagyon dühösítenek a dolgok, felállok és akkor már hallom, zsibongnak a hátam mögött; „Na, ez megint odasóz nekik." A főnökök is fészkelődnek ilyenkor és jegyzik, amit mondok, mert nem szoktam potyára beszélni. De látom rajtuk, hogy nem szívesen hallgatnak meg; én még soha senkit nem dicsértem. Készakarva csinálom így, mert észrevettem, hogy akik szeretik a saját hangjukat hallani, a felszabadulással kezdik; elsorolják eredményeinket, pedig hát ezeket mindnyájan ismerjük. Minek annyit ismételni? Azt mondják, erőseket mondok, mert nevén nevezem a dolgokat, „Hibás a norma-megállapítás!" Azt mondom, lopnak! Hagynak munkaidőben ácsorogni, nem adnak munkát! Azt mondom, adják vissza a diplomájukat! Pofára adják a prémiumot: pofátlanok és aljasok! Szépeket mondanak a főnökségnek: nyalók! És még sok mindent mondok, ami épp eszembe jut; nem válogatom a szavakat. Tudom, hogy mások is így gondolják, de nyíltan megmondani csak én szoktam. Mentegetőznek és bátorítanak: fiatal vagy, megteheted.

Giliszta tudja, hogy amióta összejöttem a részlegvezetővel, se inkadrálás, se prémium. És azt is megmondtam neki, hogy a siránkozókat nem szeretem. Nem ültem fel a rémhírnek, hogy ő egy besúgó. Végére jártam a dolognak, és az egészből csak annyi az igaz, hogy Böhöm kartárs, az esztergályosok mestere szerette volna megfúrni. De ha mi kiutáljuk magunk közül, lehet ő a legnagyobb fejes, mit tud ő csinálni? Én nem akarom őt utálni, mert vele voltam katona, és mert ember tudott maradni nehezebb helyzetekben és nagyobb figurákkal szemben is, mint Böhöm kartárs. Még sincs mit beszélnem vele, mert annyiba hagyta a dolgot, nem vonta kérdőre Böhöm kartársat. Pedig ezt kellett volna tennie, mert nemcsak a saját becsületéről van szó. Nem mondtam én Gilisztának, hogy mit csináljon. Az ilyesmiben minek a tanács? Csak megemlítettem, hogy nem szeretem a siránkozó embereket. Láttam, hogy ideges. És tudtam, hogy azért ideges, mert nem tudja azt csinálni, amit ilyenkor csinálni kell. A szép szavak híve. – A nézeteltéréseket úgy kell elintézni, hogy senkinek se fájjon – mondta egyszer. Nem tudom, milyen nézeteltérésekre gondolt, csak annyit tudok, hogy a komoly dolgok fájnak az embernek, belénk hasítanak, mint a nyilallás, lüktetnek, mint foggyökéren a gennyzacskó.

Gilisztával azóta kurtán beszélek, és figyelem, hogy fáj-e neki. Hiszem, hogy ha egyszer elég ereje lesz tisztázni magában ügyünket, mellém áll és ezt mondja: – Akkor majdnem elrontottam a dolgot...

De addig csak fájjon neki, hogy nem felejtem el, miért nem kaptam egyszer prémiumot.

– Csigával nem így kell csinálni – mondta Giliszta a buszban.

– Rontom a tekintélyünket? – piszkálok a Giliszta idegeiben.

– Minek gyerekeskedni?!

– Majd szólok a mesternek – gúnyolódom –, kevesebb pénzt kap, jobban dolgozik.

Giliszta káromkodik, azt mondja, lehetetlen alak vagyok és előre tolakszik a buszban. A következő megállóban le kell szállnia.

20.

Megyek az aszfalton. Színes hólyagokat szór elém az elkésett nyári eső. Szivárvány íveli át a várost. Lányok sietnek valahova; a fal mellett próbálkoznak, nagy adag vizet zuhint rájuk az eresz, kartonruhájuk megfeszül és átlátszik; nem mind hordanak minden alsó fehérneműt.

– Süket vagy, Béla – nevelem magam –, egy kislányt kellene szerezned. Akkor nem járnál egyedül a színes esőben, és nem feküdnél le kemény fedelű, vaskos könyvekkel. Álmaid is szebbek lennének.

– Ritkán szoktam álmodni – vitatkozom a hanggal –, nem is tudom, miket...

– Beteg az ipse – röhög belőlem a kaján –, nem érdeklik a nők.

– Fél. Minek komplikálja az életét? A nő felelősséggel jár...

– Csend ott bent! Más témátok nincs? Majd ha eljön az a lány...

Az egyik kapu alól törpe ember ugrik elém. Megfogja a karom, és húz, tol befelé a védett helyre.

– Édesapám, mióta nem találkoztunk?! – Furcsán szipog, az orkánkabáttal együtt rángatózik. Magas kalapot visel. Nézem az arcát; egy kb. négyikszes pasas. Erősen szorítja a kezem, tenyere érdes.

– Gyorsan vedd le a kalapod, Sanyi, különben meg sem ismerlek – mondom, és rázogatjuk egymás kezét. Leveszi egy pillanatra a tökfedőt, látom, félig kopasz. Tartózkodóan kérdezgetjük egymást. Mondom neki, hol dolgozom, s hogy nagyjából elégedett vagyok az élettel.

– Szivarkám, te elégedett? Hova írjam fel? Különben tudd meg, én is sokat lesrófoltam az ellenzéki oldalamból. Hogy mennyit hánykódtam az utóbbi tíz évben, az nem igaz...

És beszélt, mondta szüntelen. Rámászott a mellemre, mindenáron a számba akart beszélni.

– Ide figyelj – mondtam neki –, itt van a közelben egy falatozó, ha gondolod, folytasd ott tovább.

Ránézett az arany Doxájára, és intett, hogy rendben van.

– Vendégem vagy – tette hozzá, és felemelte a mutatóujját, hogy tudjam, nem tréfál.

Konyakot rendelt magának, én sört ittam. Egy hajtásra megitta a fél konyakot, leöblítette néhány korty szódavízzel, kért egy másikat és elkezdte:

– Fiú, amikor otthagytunk téged abban a sárfészekben, nem gondoltam, hogy marhaságot csinálok. Feladtam a biztos dohányt a bizonytalanért. Megérkeztünk arra a telepre, engem felvettek volna, Dajcsot nem. Azt mondták, nem neki való, ott mindkét lábára szüksége van az embernek. Igazuk volt. Láttam már olyan firkást, felvétette magát, s aztán beteget jelentett, nyomták bele a betegpénzt hónapszámra. Mentünk hát tovább. Lehet, hogy dörzsölt fickó

vagyok, de aljas nem. Belementem a zsukába, folytatom. Hát találtunk egy neki való helyet a bányánál, mert meló az van mindenfelé dögivel. Le is pakoltuk szépen a fehérneműs ládáját, s már másnap nekiugrottunk a munkának. Ő fönn a kocsikkal, én lenn a javítóknál. Nem volt rossz dolgunk, gyűlt a lóvé. Ő nem ivott, én később rászoktam. Pénzt küldtem haza jócskán. Kapok magamnak egy lánykát. Dajcs piszkál, dumál, vörösödik bele az a fehér képe. Hogy minek nekem, ilyen fiatalon; tönkreteszem az életem stb. Jól van, mondom, te vagy az idősebb, felszedtél egy kis tapasztalatot ebben a szakmában. Abbamaradt a dolog azzal a spinével. Egy év múlva bűzlött valami, azt mondja, menjünk tovább. Mutatom neki a központomat, tapogasd csak meg: lágy vagy kemény? Kemény, ugye, na akkor minek nézel te engem?! Csúnyán összevesztünk, mégsem mentem vele. Hogyisne. Amikor kezdett egy kis tekintélyem lenni, nyomták a prémiumot, a bányászok erőszakkal cipeltek a kocsmába, azt mondták, jó fiú vagyok. Tudod, visszautasítás nincs, vagy velük iszol, vagy fejbe vernek. Megittunk hatan két láda sört, s ezzel el volt intézve; befogadtak maguk közé. Mikor a legjobban megy, jön a sürgöny, szegény anyám meghalt. Hamar otthagyom a bulit, megyek haza, a két fiú bőg, a temetést elintézte a gyár. Jönnek a rokonok, adjam oda az öcsit, a nagyobbiknak akkor már technikus diplomája volt. A kicsi tizenkét éves, nézem a bizonyítványát, nem arany; számtanból gyenge, irodalomból, természetrajzból jó. Mondom neki, válassz gyorsan szakmát és rokont, a többi majd elintézem. Azt mondja, rajzolni akar, festeni. Vált az agyam, számolok: érettségiig még hat év, utána öt, mondom, ez magas. Akkor legyen rajztanár... Három év a pedagógián. – Mondom a fiúnak, te be vagy gerjedve, ki akarsz menni falura?! Kiegyeztünk a természetrajzban, nemsokára végez, csakhogy már a nagyobbik öcsém tartja. Abból mérnököt csináltam, családja van, lakást kapott a gyártól. Hogy én mérnök lettem-e? Nem, minek? Ha megnyomom a gombot, többet keresek, mint akármelyik mérnök.

Akkor is sokat kerestem, amikor jött Dajcs és felpiszkált, csináljunk maszek alapon gyöngyház gombot. Belementem. Akkor nősültem. Elvettem egy kicsi bérelszámolót a gyárból. Stafírung semmi, csak a szoba-konyha a mutter után. A fiúknak nyomom a pénzt, rendesen minden hónapban, ott nem volt mese. Azt mondom Dajcsnak, rendben van, munka után tiéd vagyok. Szerszámot ő szerzett: szabtuk. Mikor kész volt egy adag, vittem, cipelni ő rossz lábakkal nem jöhetett. Szombaton mentem, vasárnap vagy hétfő reggel jöttem meg, nem volt könnyű elkapni a zugárusokat. Egyszer mi történt? Az állomáson találom a pasast, akinek a szajrét vittem, éppen indult volna hozzám, kellett neki az áru. – Marha nagy szerencsém van, tata, végre lesz egy csodaszép vasárnap – mondtam a pofának, és meghívtam egy pohár italra. Egészen jó kedvem lett. Úgy éjfél felé hazamegyek. Nyár volt, mint most. Eső előtti fülledt meleg. Nyitom az ajtót. Hát ezek ketten marják egymást az ágyon... Mondom, Dajcs úr, nagyon örülök, hogy le tudta győzni az ellenszenvét a gyöngéd nem irányában. Legyetek boldogok! Tátogtak egy kicsit, de intettem nekik, hogy nyugalom, lelépek. El is mentem. Gyorsan, ahogyan csak tudtam; féltem, hogy kinyírom mind a kettőt. Visszamentem az állomásra. Ami pénz volt nálam, azt mind letöltöttem. Itt né! Igaz, reggel felé már nagyon sok jó pajtás volt körülöttem, de akkor felejteni akartam és én mondom, nagyon megy ez olyan állapotban... Reggel felléptem a trolira. Arra ébredtem, hogy a nap kissé a szemembe süt. Kinézek az ablakon, látom, hogy ki van írva: Kocsárd. Troli helyett a vonatra ültem. Megfizettem visszafelé a vonatjegyet, a büntetést, és új életet kezdtem. Mire hazaértem, mindketten eltűntek.

Öt hónap múlva a falujából írt az asszony, hogy jól van és gyereket vár.

Meg is szülte rendes időre a kislányt. Akkor még nem mondták ki a válást, a kislány a nevemet viseli. Tulajdonképpen nem is tudom, kié a gyerek.

Dajcs vitte haza a nőt, de nem maradt vele. Azt mondta: fél lábbal nem tud neki egzisztenciát biztosítani. Te mit csinálnál a helyemben?! Minden hónapban küldöm az ötszázast, sóher sose voltam. A gyárban rám bízták a festőgépek beszerelését. Sokat utazom, ez való nekem...

– Főúr kedves! Repetír...

21.

Fizetéskor az egész banda piál. Mi Rongyákkal barna sört iszunk a díszebéd után. Néha többen is velünk tartanak, de a surmó népet, a féldeciseket nem szeretjük, le is koptak az asztalunktól az ilyenek. Mi ketten Rongyákkal fizetéskor hatfogásost eszünk. Doktor velünk tart álmélkodni. Ő nem eszik, mert egy szűkbelű figura, csak megkóstolja az ételeket. Amit nekünk hoznak a pincérek, annak színe és illata van; törzsvendégeknek kijár a figyelmesség.

Nem szeretem a pincéreket.

Rongyákkal van szerencsém, akinek minden helyen van ismerőse. És nem csak a borravalóért szolgálják ki rendesen; Rongyák barátságos, közlékeny, a legrövidebb rendelés közben is el tud sütni egy-egy viccet. Egyszer jópofa társaság gyűlt össze a főtéri vendéglőben. Reggel négykor még sehogy sem akart elfogyni a nóta meg a vicc. Akkor oda lépett a három összetolt asztalhoz a főúr és azt mondta Rongyáknak, ne zavartassuk magunkat. Bocsánatot kért, hogy el kell mennie, és átadta neki a resti kulcsát. Szóval érdemes vele vendéglőbe menni, nem beszélve arról, hogy ritkán szívja le magát, inkább a jó kaját szereti.

Mellette én szürke figura vagyok, nem tudom megjegyezni a vicceket, unalmas a pofám, ha egyedül ülök be valahova, minden esetben megvágnak a pincérek.

Kislánnyal voltam a múltkor, a legdrágább palackozott bort ittuk vacsora után és a kicsi, dülledt szemű pincér mégsem töltött, blamázs volt ez a lány előtt. Amikor leléptünk, nagyon figyeltem a számlát, mégis kihozott magának vagy nyolc lej pluszt. Megmondtam neki, hogy ne tartson hülyének, és odanyomtam még plusz egy tízest. Azt hittem, csodálkozni fog és tanul a dologból. Meg sem köszönte.

Hát persze, kapzsi az ember és fásult, látom én ezt.

Beülök a borbélyhoz. Kérdi, hogy parancsolom. Mondom, ahogy a múltkor. – Persze, ahogy a múltkor – sürgölődik a pasas, és a végén összeszámol nekem egy huszonkét lejes számlát. Odanyomok neki egy huszonötöst, és mondom, hogy összetévesztett valakivel.

Hova tegyem az ilyen embereket?! Időnként elkerülhetetlenül találkoznom kell velük. Szeretném, ha csodálkoznának vagy megdöbbennének, esetleg káromkodnának, dühíteni szeretném őket, de nem tudom, mert ezek sima emberek, és nehezen sérthetők. Pénzéhesek, jól tudom, és szórom nekik a pénzt, hátha meghökkennek vagy megsértődnek. Kati néni, aki minden elszámoláskor elkéri a borítékomat, csóválja a fejét, nem szereti, ha szórom a pénzt.

Mondhatnám, hogy ne szóljon bele a dolgomba, de sértésnek venné, és semmi kedvem nincs az öregasszonyt megbőgetni. Kati néninek egy szoba-konyhája van. A szoba az enyém, külön bejárattal az udvarról. A havi bérben benne van a mosás, vasalás és a vacsora is. Egy-egy százast adok ingre és más fehérneműre, mert az öregasszony nem engedi, hogy nejlondolgokat vegyek magamnak. Erősíti, hogy néhány év múlva már csak azok járnak nejlon ingben, akiknek nehezen megy a soruk. Kati néni titkon stafírungot készít nekem. A nyáron kétszemélyes paplant és párnát spórolt össze a vacsorapénzből. Szimpatikus nekem az öregasszony, mindent ráhagyok, csak a könyvekért ne duruzsolna. Szanaszét, tele a lakás olvasnivalóval, ez

nála rendetlenítésnek számít, de még inkább fáj neki, hogy csak három szürkét tehetek a takarékba, a többi elmegy könyvekre. Fizetéskor virágot veszek az öregasszonynak vagy csokoládét. A múltkor parfümöt és púdert tettem eléje, majdnem elájult a méregtől. De minden igyekezetem hiábavaló, fizetéskor kapom a lelki fröccsöt, pedig az ujjamon meg tudnám számolni, hányszor mentem beállítva haza. Kati néni szigorú asszony, vasutasfeleség, életét csengőkupakos, kerek vasúti órája irányítja, fizetéskor alighanem délben is felhúzza.

– Az én uram – mondja Kati néni – életében egyszer jött haza részegen. Nem vártam meg a reggelt, becsomagoltam, és elutaztam az anyámhoz. Isten nyugosztalja. Harmadnap már jött utánam, csókolgatta a kezemet, hogy menjek vissza hozzá. Azt kérdeztem tőle, ember lesz-e? Azt felelte, hogy ami történt, soha többet nem fog előfordulni, és nem is volt közöttünk semmi zűrzavar, pedig negyvenkét évig éltünk együtt, fiam. Tudod, mi az, hogy negyvenkét év?... Minden garast a fogunkhoz vertünk, a környéken a legszebb házunk volt, amíg el nem vitte a bomba. De mit számít a ház, úgy sincs kire hagyjam, mit csinálnék én most vele. Istenem, annyi szép évet töltöttünk békességben. De te, fiam, hogy kezded az életet? Nem osztod be a pénzt, kifolyik a kezedből. A pénz nehezen jön, ám egykettőre elmegy, tudom én azt.

És mondja, mondja az öregasszony halkan, megállás nélkül. Namármost kinek esik jól az ilyen jóságos, szelíd formába öltöztetett szemrehányás.

A szeptemberi fizetéskor állati ötletem támadt. A patakparton fáslit csavartam a fejemre, mindkét fülemre is jutott belőle. Szombat éjszaka volt, az utcán senkivel sem találkoztam. Kati néni ahogy meghallotta belopózkodásomat, kopogott az ajtón, a vacsorát akarta bejelenteni. De én direkt háttal álltam az ajtónak, és nagyon ügyeltem, hogy se a kopogásra, se az ajtónyitásra oda ne figyeljek. Kati néni összecsapta a kezét és „jajistenem”-eket suttogott körülöttem. Megjátszottam a faarcot. Egy papírlapra ezt írtam:

SÜKET VAGYOK!

Kati néni szorosabbra fogta pongyoláját, hosszú szürke haja a vállára omlott, és itatni kezdte az egereket. Ilyen szomorúnak és gyengének még nem láttam. De ha akkor lekapom a fejemről a kötést és elröhögöm magam, biztosan megpofoz, vagy ami rosszabb, szótlanul faképnél hagy a szobában Szenvedő pofát vágtam, és odakanyarítottam a lapra:

ROBBANÁS VOLT A GYÁRBAN. KEZELNEK.

Kati néni túrós puliszkát hozott be.

– Jaj, szegény gyermek... Jaj, szegény gyermek... Nincs szerencséje az életben – motyogta maga elé, azt hitte, valóban süket vagyok. Belepiszkáltam a túrós puliszkába, a kovászos uborkát eltüntettem az éjjeliszekrény fiókjába, későbbre hagytam. Kati néni elnézett még egy darabig.

– Fáj, ugye? – kérdezte együttérzéssel.

– Többen meghaltak – feleltem.

– Rettenetes! – mondta Kati néni.

Magamra hagyott, aznap elmaradt a lelki fröccs. Másnap reggel nevetéstől fuldokolva hallgattam, amint a következőképpen meséli a szomszédasszonynak:

– Összedőlt az egész szerelde, olyan rettenetes robbanás volt, hogy az állomáson is beleremegtek az ablakok, csoda, hogy mibennünk nem esett kár. Annyi a halott és a sebesült, hogy nem tudnak mit kezdeni velük. Lám, Bélát is hazaküldték, óriási kötés van a fején és földsüket. Na mondja meg, mi lesz vele...

A kötést nem voltam hajlandó egész vasárnap a fejemen viselni, ezért inkább bekapcsoltam a rádiót és bömböltettem. Amikor bejött Kati néni, a rádióasztalon könyökölve odatapasztottam a fülemet a hangszóróhoz.

– Beadta a kulcsot – bosszankodtam. Erőltetetten csodálkozva néztem Kati nénire, aki fülére szorította a tenyerét. Otthagytam a rádiót és úgy tettem, mint aki nem veszi észre, hogy kikapcsolták. Kati néni nagy reszketős betűkkel írott szöveget tartott elém:

HÚSLEVES LESZ HOSSZÚLASKÁVAL.

– Nagyszerű – ordítottam torkom szakadtából. Kati néni szája mozgott, de hang alig jött ki rajta.

– Szereted, ugye? – olvastam le a szájáról és beleegyezően bólintottam.

Mindketten igen fárasztónak találtuk az ilyen beszélgetést és sürgősen abbahagytuk.

Aznap A pestis-t olvastam. Nem esett nehezemre gondolkodási szüneteket tartani. Azon csámcsogtam magamban, mi történne, ha a süketséget mindenütt és elfogadhatóan meg tudnám játszani.

Bemennék a gyárba, és Böhöm kartárs nyíltan elküldhetne az anyámba, mert belepiszkáltam az ügyeibe. Giliszta megvédene mások előtt, azt gondolná, hogy nem hallom. A pincér előttem förmedhetne a pikolóra: „Hozz már egy löttyöt ennek a nyavalyásnak, ne meressze annyira a szemét.” A borbély beleduruzsolna a fülembe: „Ezt nem úszod meg bedörzsölés nélkül, pajtikám.” Lujzának nem kellene tartóztatnia magát. Amáliának nem volna kötelező a nyájasság, a lányok szabadon röhögnének vagy sajnálnának; előnyös férj válna belőlem vagy unalmas családfő, mert ugye, lehetne nekem beszélni...

Joó Béla, a süket – mutatnának rám az emberek, és egy csomó dolgot őszintén kimondanának. Úgy érzem, hogy jót tennék velük, ha magamra vállalnám a süketséget. Szép ágakat hajtana az emberekben az őszinteség és becsületes virágokat bontana, oda lenne a szürkeségük.

Csakhogy én nem vagyok egy mártír.

Harmadnap szóltam Kati néninek, hogy kitűnő külföldi orvosságot dobtak fel a klinikán, amit az orvos egy fényes kötőtűfélével dugott a fülembe; visszaadták a hallásomat.

22.

Amikor szóltam a fiúknak, hogy az a nő, akinek udvarolok, harmadéves egyetemista, azt mondták, üljek le magamnak. Doktor mindjárt előállt egy tanítómesével.

– Ismerek egy illetőt – nézett rám komolyan szemüvege mögül –, már másodszor vált el. Ha akarod, be is mutathatom neked; élete kész regény. Az első felesége ragyogó, hollófekete hajú nő volt. Amikor megismerte, a technikumba járt. Az, akiről beszélek, tanfelügyelő. Elvette akkor a kislányt és kitaníttatta. Fizette a bútorozott szobát, ellátást, a ruhákat, cicomát, sokat nem zavarta: azt akarta, hogy kitűnő eredménnyel végezzen. Tudod, hogy van a tanfelügyelőkkel... Iskolalátogatni, különféle kultúrkiszállásokra járnak, nemigen ülnek otthon. Jön az illető egy alkalommal terepről. A pizsamájában egy fiatal férfit talált a felesége mellett. Akkor megfogadta, hogy nem nősül többet, persze, ezt senki sem vette komolyan.

Aztán találkozott egy intelligens, karcsú diáklánnyal, aki nagyon szerette őt. Udvarolt neki vagy két hónapot, és persze elvette feleségül. És a nő elvégezte a filológiát. Aztán összeállt

egy olasszal, aki itt dolgozott a kenyérgyári építkezéseknél. A történtek után érthető, emberünk csak már kész, végzett diplomás nőkkel járkál.

Erősítettem, hogy az, akit én ismerek, nem ilyen: nagyon komoly, és órákat tud beszélni filmekről és könyvekről. Nem titkoltam a fiúk előtt, hogy szeretném, ha okos nő lenne a feleségem. Később rájöttem, hogy én akkor nem Évára gondoltam. Éva okos ugyan, de érzéketlen, hideg és számító. De akkor még nem tudtam, mi lesz velünk, csodáltam ezt a nőt, és még ma is tudnék idézni okos megállapításokat vagy egész teóriákat, mert minden este kitalált valamit. Őszintén fölnéztem Évára. És szívesen hallgattam, amikor beültünk a cukrászdába. Azt azonban hiába is kérdezik tőlem, hogy milyen volt, mint nő. Diáklány volt: sovány, tűrhető lábakkal, a haját annyiféleképpen hordta, hogy felsorolni nem is tudom. Csókolózni nagyon szeretett, és mindent szívből csinált, miután meghallgattam a meséit. Nem tudta, hogy az, amit érzek iránta, nem szerelem. De bámulatomból bőven telt volna egy barátságra. Csakhogy ő nem akarta ezt. Még nem tartunk ott, hogy akarjon tőlem valamit. Talán imponált neki, hogy melós haverje van, és hogy nem ijedek meg attól, hogy csevegnem kell kollégáival. Kikértem a szabadságom és elmentünk a hegyekbe. Komolyan mondom, nem untuk egymást.

De egy idő után idegesítővé vált, hogy mindegyre megkérdezte: – Te érted ezt?

Vagy: – Tudsz követni?

És más hasonlókat. Mondtam neki, hogy hagyja abba a kérdezősködést és bízzon általános műveltségemben. Persze erre a világ legokosabb nője is nekifogott volna duzzogni. Ő is ezt tette. És jelenetet rendezett sok-sok zokogással és csöndes elmerengéssel, a végén pedig megvádolt, hogy nem akarom feleségül venni. Meglepett a dolog, mert addig egy szó sem esett köztünk erről. Nem gondoltam erre a lépésre, még akkor sem, amikor Doktor figyelmeztetett rá.

De aztán megsajnáltam Évát. És később még büszke is voltam arra, hogy ő, aki két év múlva orvosnő lesz, engem akar férjnek.

Kibékültünk. Aztán pedig a legkomolyabban gondoltam házasságunkra. Azt is tudtam, hogy „hozzá kell nőnöm” és „lépést kell tartanom” vele. Egy ilyen műsor egész életet betölthet. Kedvemre való dolog lett volna.

De most, amikor két hónapi vizsgálati fogság áll mögöttem, egészen másként látom a dolgokat.

A verandán ültünk. Fonott székeket tartanak a verandán, ott kínált hellyel az apja, amikor megkértem az Éva kezét. Mondtam, hogy mi van közöttünk, és hogy már régen együtt járunk.

– Tudom – felelte kurtán az apja, az egyetemi tanár.

Persze hogy tudott róla, mindenről tudott. Az igazság az, hogy nem nézte jó szemmel a mi barátságunkat. Ezért nem szívesen mentem bele a leánykérésbe, ami szerintem egy nagy marhaság: szertartás. Azt ajánlottam Évának, menjünk el az anyakönyvvezetőhöz, jönnek a fiúk a csoportból, hívjon ő is néhány kolleginát, utána elmegyünk valahova sörözni, és el van intézve. De ő nem akarta, mert a papája egyetemi tanár és azt mondta, hogy adni kell az ilyesmire.

– Legyen – mondtam, és igyekeztem elfelejteni az incidenseket.

Egyik este későn kísértem haza Évát. A vállán tartottam a kezem. Az örege éppen a kapuban állt; házuk van a villanegyedben. A közelben sétált a rendőr. Azt reklamálta neki, hogy átölelve kísérem haza a lányát, pedig csak a vállán tartottam a kezem; nem voltunk mi olyan összeolvadósak. A rendőr persze nevetett, és kacsintott nekünk, mert egy rendes ember volt.

Máskor: két barmot uszított rám. Az Éváék utcájában támadtak meg, amikor hazafelé igyekeztem. Csináltunk egy kis csetepatét, de hát nem tudtak igazán verekedni, csak a ruhámat szaggatták. Az öreg a kapuból figyelte, mi történik. Ezt is elmondtam Évának, amikor újra szóba került a házasság. De ő kitartott amellett, hogy beszéljek az apjával, annál is inkább, mert az örege megtagadta tőle a születési bizonyítványát. Beleegyeztem: beszélnem kell vele. Különben gyávának tartott volna és így nem kezdhetek családi életet.

Megkértem Rongyákot, jöjjön velem. Mondtam, miről van szó; meghatódott.

Hárman ültünk a verandán. Langyosan sütött a Nap a sárguló szőlőlevelek között. A „családi tűzhely melege", a „csendes otthon varázsa" és egyéb badarságok is megfordultak az agyamban, miközben a papát hallgattam. Aztán csak arra lettem figyelmes, hogy igen szépen beszél velem ez az ember, aki majd az apósom lesz. Kezdtem furcsán érezni magam, és amikor eltűnt egy percre, azt hittem, piáért ment, hogy megünnepeljük a dolgot.

De amikor visszatért, nem hozott semmit, és nem lett az apósom. Az anyósjelölt pedig egyáltalán nem mutatkozott. Aztán csak beszélt, csak beszélt, beszélt az Éva apja...

A mellékbejáraton jöhetett be az az ember, villant fel bennem, amikor minden átmenet nélkül ütni kezdett. Sötét ruhát viselt, vakítóan fehér inget, sötét bordó nyakkendővel. Persze hogy védekeztem, mit tudtam én, kicsoda az az ember. Később kiderült, az Éva apja hívta telefonon. A szolgálati kocsival jött segíteni jó ismerősén. A kocsit az utcán hagyta, és tényleg a mellékbejáraton jött be a házba és onnan a verandára.

Az összetűzés után vele kellett mennem.

Két hétig vizsgálták az ügyemet. Előbb csak hatósági egyén elleni sértéssel vádoltak. Azt mondták, hogy megakadályoztam hivatali kötelessége teljesítésében. Persze az ilyesmi nagyon csúnyán hangzik, nem csodálkoztam azon, hogy benntartanak. A lány apja sok rondaságot, szeretett volna rám bizonyítani. Tudom, hogy sok mindennel próbálkozott. Évát is ellenem fordította. Csúnya dolgokat hordtak össze rólam és Éva tűrte, hagyta. Ő akkor nem látta a balhét a verandán, és mit tudom én, mit meséltek be neki az öregei, amikor hazatért az egyetemről. De ha tényleg a feleségem akart lenni, nem kellett volna higgyen a szüleinek. Mert amit összehordtak rólam és jegyzőkönyvbe vétettek, nem tudták bizonyítani. Mindenki tudta, hogy régóta együtt járunk Évával és amiről ők beszélnek, az nem lehet igaz. Nem kaptak tanút, híg dumával pedig nem lehet a törvény elé menni. De nekem van tanúm, mert ott volt Rongyák, és amikor az a pali nekemesett, ráordítottam, hogy üljön a fenekén, de maga is belátta, hogy egyedül is elintézem ellenfelemet. Rongyák nem avatkozott a dologba, és most tanúm lehet, mindig kiáll mellettem.

Kiengedtek és azt mondták, félreértés volt.

Ültem: kicsit kékfoltos a képem, és még sokáig nem kell borbélyhoz mennem.

Biztos vagyok benne: Évát nem szeretem.

Valami fájdalmat érzek, valahol egészen belül a lelkemben. Azt hiszem, azért van ez, mert nem tudom megmagyarázni magamnak, miként néznek rám az emberek...

A fiúk most nagyon rendesek velem. Munka után elkísérnek, és vendégük vagyok. Faggatnak, és muszáj mesélnem. Azt mondják, így könnyíthetek a lelkemen.

A múltkor Rongyák újságírót hozott asztalunkhoz. Gyors beszédű, villanyember az újságíró. Kikérdezett és javasolta, ne hagyjam annyiba.

– Tovább kell mennie, ha másért nem, az erkölcsi elégtételért – mondta.

És sokan mondták, hogy rövidesen elégtételt fognak nyújtani nekem; akárhányszor is biztatnak, jólesik.

Mert soha, pillanatra sem gondoltam arra, hogy annyiba hagyjam a dolgot...

23.

Az utcákat járom, rugdosom a havat. Tejszínhabot érzek a talpam alatt. Nagy pelyhekre, hosszú szériára állott az egész szürke égbolt. Láthatatlan futószalagok egyenletes ütemben szállítják a városra a csillagokat. Nekem is jut belőlük fekete szememre, sötét tüskéimre, hosszú orromra is.

Rázom magamon a bundás kabátot. Figyelem: nem iksz a lábam. Hallgatom; nincs súrlódás, nem sziszeg a szövet a térdem között.

Kirakat elé érek; tükréből vállas pacer néz vissza: nevet. – Ez én vagyok – mondom magamban –, ezt is megértem.

Mert ez a fontos.

Nem a falak, nem az akadályok, amelyek mindig is lesznek. Ahol én vagyok, ott úgyis előbb-utóbb zűr lesz. Mert mindenkivel összejövök...

De hát én csinálom a felhajtást, akarom a cirkuszt?! Megszoktam már, hogy mindig baj van velem? Milyen ember vagyok én? Ki tudja, milyen ember vagyok?...

Rúgom a havat, mint egy gyermek. Dallamok ugrálnak bennem. – Viháncolnak a tagok –, gondolom. Nem szoktam énekelni meg fütyörészni, most is ezeket hallgatom.

Kolozsvár, 1968.

II.
Képeslapok

Hazugság hídja

1.

Látod kedvesem, meg kell állnom egy pillanatra ezen a hídon, amely alá gyors egymásutánban autók futnak be s hangyaként iramodnak tova, mint az élet, olyan egyszerűen szürke itt minden, nem, nem olyan színes, mint azt Te a képen látod, ezen a kora esti felvételen tüzesen kígyózó csíkokkal, holdfényként világító kovácsoltvas lámpákkal. Vas és kő most nem tűnik annyira patinásnak, bár felülemel ugyan a hétköznapok nyüzsgésén, hazudni itt sem lehet, az előttem nyújtózkodó tér visszalöki az eltévelyedett gondolatot, egy kocsmaajtó sörszagot böfög, fagylaltért állnak sorba az emberek, a házak pasztellszínei kevernek csak némi nyugtatót a levegőbe, amely itt a hídon unalmat préselő köbméterekké szakad és emlékeimet szorítja – tudom – az általam soha meg nem ismerhető valósághoz; kísértenek és zaklatnak, hogy számon kérjelek önmagamtól: elég tisztának képzeltelek? Hazudtam már magamnak annyi szépet, csillogást hozzád képzelve. Önhittségemben emelkedem hozzád, s vakítlak jó oldalaidat izzólámpák fényében mutatva, amikor időnként hozzád érkezem? Látod, állom fogadalmam, magammal hoztalak, velem vagy, s úgy érzem tört pillanatig – az enyém.

A gyermekpénzt sajnos csak jövő hónapban küldhetem.

2.

Lola édes, most itt vacakolok ebben a városban, esténként át- meg átgyalogolok ezen az ócskavason, tudod, a korlátok olyan öntött vas karikákból vannak, és két oszlop között vasleveleket hajtottak, az egész olyan, mint ócska házatok lépcsőfeljárójának korlátja, ha nekidőlök, elkap a röhögés, és várom, hogy mint a múltkor ott nálatok, itt is repedjen a nadrágom, amit még most sem tudom, hogyan akasztottam be az átkozott vasgirlandokba. Az egészben a legjobb a belőled bugyborékoló nevetés volt, te kicsi édes, éppen ezért arra kérlek, hét végén ugorj le ide hozzám, jót fog tenni neked egy kis felhajtás, mert itt különben minden olyan kedves. A fotón is láthatod annak a cuki kis söröző́nek a bejáratát, ahol bizisten érdemes egy kicsit rugdosni a port. Vagy: kipihenjük fáradalmainkat a teraszán, ahol aranysárga fonott székek vannak, most is itt ülök, rózsaszínű, szűrt fényben, mert vörös csíkos ponyvát borítottak fölénk, és várlak, gyere, a fiút el is küldtem a tér túloldalára a török fagylaltoshoz, hozzon egy nagy adag málnát, amit úgy imádsz. Lola, a képen látható híd alól vörös csíkok húzódnak. A szürkületben robogó gépkocsik fényeit rögzítette így a fényképező́gép. Minden idegszálam ilyen izzó fonál, vágyom utánad. Gyere, van egy kis spórolt pénzem.

3.

Öregem, ez az út, úgy látom, elég jól bevágott nekem, azt hiszem, fiatalított is. Ezt nemcsak onnan gondolom, hogy az előbb írtam meg egy Mancikának, rohanjon gyorsan ide a keblemre, hanem abból, hogy sok minden eszembe jutott. „Tudtam, hogy valahol az úton lányok és látomások várnak rám, s még sok minden; valahol az úton kincset is találhatok.” Fogadom,

hogy ha belegebedsz se találod ki, honnan vettem ezt az ügyes kis fejtágító szöveget, olvastam valahol, s most csak úgy elődobtam pihent agyú hangulatomban, mint egy nikkelezett automata a csokoládébabát. Pedig még az előbb kifacsart, agyonkoptatott lemez voltam. Te biztosan ismered azt, hogy „... gyere vissza, hazudjál tovább!" Nahát, mindegyre azon kaptam magam, hogy ezt a pocsék szirupdalt majmolom, úgy el voltam kenődve, mint egy adag fagylalt, amit itt a képen látható téren aszfaltra tett egy üres markú pisis. Na, de rá se ránts – mondom magamnak –, „az út az élet", vagy ilyesmi. A héten végzek itt a bulival, ha nincs más dolgod, gurigázz le idáig országutat faló pévécé-jaguárodon, felszedünk egy csinos gazellalábút, rengeteg bájos pofikájú futkos itt a híd körül, amelynek igen találóan Hazugság a neve. Valahányszor átmegyek rajta, mindig az ellenkezőjét kívánom tenni, mert ez olyan hely, öregem, hogy felette van a bűzös világnak, itt gépkocsival nem is lehet áthajtani, itt örökké a gyalogosok a menők, és az embernek a gondolatait is kisebb gázra kell fognia, majd röhögni fogok, mert egyszeriben pitiánerré zsugorodsz, amikor meglátod a száguldó hasonmásod szánnivalóan hazug képét a híd alatt.

Öregem, mielőtt elindulsz, ugorj fel hozzánk, nézd meg, mit csinál a fiam.

4.

Tisztelt Főnök! Ezt a vállalatot, ahová küldött, mintha csak erre a hídra építették volna. Kérem, itt nem ismernek határidőt, hogy más mutatókról ne is beszéljek. Hivatkoztam személyes kapcsolataira, nevének említése sokban megkönnyítette dolgom. Remélem, sikerül a jövő héten tovább utaznom, amit már alig várok, mert itt igazán vacak a felszolgálás, a gyomromat kikezdte a rendetlen étkezés, a sör is vacak, és semmiképpen sem tudok kijönni a napidíjból, pedig egy családos ember józanságával és mértékletességével töltöm napjaim. Minden időmet, útmutatásához híven, a kérdések mielőbbi megoldására fordítom. Különben a város rendkívül sokat fejlődött, úgy gondolom, rá sem ismerne fiatalkori élete színhelyére. Sajnálom, hogy nem lehetek otthon, tudom, hogy a hó végi hajrában rengeteg a dolga. Ugye, nem osztottak még prémiumot? A munkatársakat üdvözlöm.

5.

Drága Mama!

Látja ezen a képeslapon azt a sok kígyózó, piros fonalat, olyanok, mint egy-egy vörös fonál. A híd, ez a cicomás sötét szörnyeteg kettészakítja őket, de amikor megálltam rajta (nem tudom, miért, Hazugság hídjának nevezik), és lenéztem az alatta rohanó járművekre, rájöttem a különben egyszerű és mindenki által tudott igazságra: a hazugság nem szakít meg semmit, még ha olyan kovácsoltvas-levelű, régies lámpájú, remekbe szabott alkotás is, mint ez a híd, amelyen kevés a gyalogos, jóformán senki sem áll meg rajta, órákig elnéztem, az emberek kikerülik ezt a hidat, hogy ne kelljen emlékezniük kellemetlen dolgokra. Nos, akinek nincs mit szégyellnie, az nem fél az ilyen hidaktól, amelyek alatt csak úgy árad, tüzesen robog az élet. Mama, tudatom, hogy ezt a bátorságot, amit most érzek, Neked köszönhetem. Furcsa ez a város, sok furcsa tere, utcája, háza van. A hídtól nem messze kezdődik a Szerelmesek lépcsője. Nem volt bátorságom ezen az alagútszerű lépcsőn végigmenni, jól tudod, miért tilt ettől az élet. De hagyjuk ezt, minek szomorítsalak... A pénzt, amit küldtél, megkaptam. Köszönöm.

Szürke utazás

1.

Szeretném azt írni, hogy alattam kattognak a kerekek, és nem tudom, hova visz engem ez a vonat. De nem írhatom, mert a síneket errefelé összehegesztették, simán gördülök, vigasztalanul távolodom tőled, szívem. Szólít a kötelesség, sértett önérzetem pedig azt súgja, jól van ez így. Ezt most nem azért írom, mert leveledben olyan kíméletlenül követeled a gyerekpénzt. Ismered jelenlegi anyagi helyzetemet, hidd el, mindent megtettem, hogy felhajtsak egy kis kölcsönt. De hát kinek van a mai világban nélkülözhető pénze? Ne kínozz hát minden csekélységgel, elég nekem, hogy ridegen eltolsz magadtól, hogy nem tudsz, vagy nem akarsz megbocsátani. Emlékezz csak, az Egy asszony életében mit mond Rosalie meggyötört asszonyának; „Látja... az élet nem olyan jó... De nem is olyan rossz, amilyennek hisszük." Hidd el, rám illenek Maupassant szavai. Persze, ahhoz jogod van, hogy új életet kezdj. Hogy a magad lábára állj. Hogy megfossz engem a családi otthon melegétől. Mit kapok én az élettől ezután? Rideg és bűzös várótermeket, amelyek elé a befutó vonatok szorongást és közönyt szállítanak megállíthatatlanul...

2.

Haragszom rád, Lola! Amióta a fiú kihozta a fagylaltodat, velem vagy, már akkor oda képzeltelek az asztalom mellé, láttam, miként szopogatod a selymes, fagyasztott gyümölcslevet, a kiadós ebéd után miként teszünk kellemes sétát az öreg város hűs utcáin, összetartozásunk jeléül kart karba öltve. Lola, behűtöttem két üveg jó fajta bort, olyant, amilyent annak idején a jó Mikes Kelemen sem vetett meg, sőt gyönyörűséggel csemcsegte. És miattad pasztellszínűnek dicsértem ezt a várost; utcáit behintettem hársfaillattal, az aszfaltot is megpuhítottam egy picit, hogy feszes lábad járás közben is pihenjen. Nem jöttél, Lola, és nekem meg kellett utálnom ezt a várost, pedig nézd ezen a képeslapon, micsoda korszerű vasútállomása van, ahova a vonatok tisztán és halkan besuhannak. Olyan ez, mint amikor Te a szobába lépsz, magadban mindig hozol valami új gyönyörűséget. Tulajdonképpen már nem is bánom, hogy tovább kell mennem: két napig vártam rád, pedig már régóta megbízatásom újabb állomáshelyén kellene lennem. Érted, az állásommal játszom, mert szeretlek, Te édes kicsi bolondos lény. Drágám, csak nem azért várakoztatsz, mert utazásodhoz elfelejtettem pénzt küldeni? Ilyen kicsiségért? Hiszen megtérítettem volna, a tartozásommal együtt...

3.

Ujjongva ujjong a szívem, és alattam a végtelenbe futó sínpár, édes Szivikém, hiszen te jól láthatod, amit én érzek, azt kifejezi a képeslap, amelyen egyesül a sínpár, mi miért ne tennénk azt, kedves csöppség, Te Anna-hajú tündér, milyen jó, hogy találkoztunk. S ha elgondolom, micsoda véletlen hozott össze, a Gondviselést kell áldanunk, hiszen megtehette volna, hogy mást, nem engem küld asztalodhoz. Kérlek, ezt ne értsd félre, sietek, rohan velem a vonat, valami csoda finom mámor visz rá, hogy átvegyem ütemét a sodró életnek, meg kell értened, hogy nem maradhattam tovább, hív a kötelesség. És semmiképpen se haragudj azért, hogy csupán képeslapon írok, tudom, vétek az illem ellen; így tartom természetesnek, ez a felvétel helyettem beszél, ujjongásomnak miként is tudnék én, szerelemtől bezsongott ember, méltóbb formát adni:

„Amit te adtál, bár elszállt az óra,
Én elviszem a síri nyugovóra,
S az örök éjben is hevítní fog,"

4.

Ugye most azt mondod, hogy párosan szép az élet, mert a tegnap este úgy lekapcsoltad azt a kis vörös mókust, mint egy vérbeli angliai vonatrabló a pénzes postakocsit, te nyuszi képű eldorádó-hajhász, kéjgázló és bájhabzsoló! Nem valószínű, hogy otthon találnak soraim, de nem tehetem, hogy ne írjak néhány köszönő sort, amiért olyan szépen faképnél hagytál, idegen városban, idegen társaságban. Még szerencse, hogy megfogadtad a tanácsom, és távozásod előtt gyorsan kifizetted a csekket, amiből mostani nyugodt helyzetemben (a képeslapon lágyható sínpárok egyikén fuvaroztatom fáradt testem üzleti ügyeim szigorú magányában) arra következtetek, hogy azért valamikor régen gyerekszobád is volt. No de, „Jedes Tierchen, hat sein Pläsirchen" (mindenkinek megvan a maga kedvtelése). Remélem, jól érzed magad, vagy máris a repetán áll az eszed? Apropó, hogy van a menyasszonyod?

5.

Tisztelt Főnök! Mindent elkövettem annak érdekében, hogy az alkatrészek mielőbb rendeltetési helyükre érjenek, illetve, hogy elkészüljenek. Mind a mennyiségi, mind a minőségi mutatók betartását szívügyemnek tekintem, harcoltam a tervben előírt irányzatok teljesítéséért. Most már minden a képeslapon látható sínpárokon múlik, vagyis azon, hogy az előírt határidőt a szállítás mennyiben módosítja. A magam részéről mindent megtettem, hogy a dolgok a lehető legjobban gördüljenek, inkább néhány kisebb ügy intézését elhalasztottam, amelyeket azonban könnyűszerrel és most már kellő tájékozottság birtokában gyorsan dűlőre viszek egy következő kiszállás alkalmával. Részletes beszámolómból majd kitűnik, hogy fő feladatom teljesítését nem veszélyeztethetem apróbb ügyekbe való belegabalyodással. Különben itt a vonaton is dolgozom, láttam néhány klassz műszaki megoldást, amelyekből (természetesen az Ön hozzáértő irányításával) telik egy-két kövérke újítás. Egyetlen kérésem; küldesse a prémiumomat poste restante, nevemre.

Borókás hangulat

1.

Talán most arra gondolsz, hogy szokásból küldök neked fenyőfás képeslapot. Talán elhúzod a szád is, és ideges fejmozdulattal válladra parancsolod sűrű, sötét hajad. Ne, ne ráncold a homlokod, mondtam már, hogy ez Neked előnytelen, ne legyints, ne szólj, hallgass végig. Ide, ebbe a városba bejönnek a hegyek, az is, amelynek oldalában, sűrű, fiatal fenyvesében egyszer eltévedtem. Hol is voltál Te akkor? Nem tudom! Ha nem ismerlek, akkor is utánad kutatok erdőben, mindenütt. Most rettenetesen egyedül éreztem magam, ilyenkor fogadkozik az ember; a máskorra félretett tanulság súlya nem teher, úgy érzi, boldogság-csillagát is megtalálja, csak kijusson az erdőből, a sötétből. Kedvesem (engedd, hogy továbbra is így szólítsalak), most hasonló érzések szorongatnak, s ha van jogom csillagnyi boldogságra, a Te rendszeredben, a Te kozmoszodban keresem. Tehetném-e másként, amikor most fenyőfányi tűlevél-probléma fakasztja lelkiismeretem burkát? Igaz, van még némi valóban jogos anyagi követelésed velem szemben. Én azonban mindig őszinte voltam, és most is az vagyok Hozzád, arra kérlek, légy türelmes, a jövő hónapban már hivatalból megkapod a gyerekpénzt, s talán egy szép napon megbocsátasz. Kedvesem, emlékezz az ózondús fenyves tisztására, a hó födte csúcsokra, ahol megfordultunk, s ahonnan istennőként nézhetnél körül. Hát nem voltál mellettem boldog? Adj még egy alkalmat, és bebizonyítom, hogy csak velem szép az élet. Legyen türelmed...

2.

Nem tudom miért, ezek a hegyek, ezek a fenyvesek, ez a csodálatosan tiszta, életre biztató levegő mély gondolatokat ébresztett bennem. Lola, Neked igazad van! Az embernek időnként változtatnia kell a helyét, hogy új szögből láthassa környezetét, cselekedeteit, egész önmagát. Lola, most már biztos vagyok benne, hogy a világon Te állsz hozzám a legközelebb. Gondold el, kérlek, hogy ezt egy őszülni kész, négy ikszes, sok szenvedést, hányódtatást megért ember mondja Neked. És pontosan most haragszol rám!

Nézd, én igazat adok Neked, hiszen egy okos ember Kant után csak ismételheti: „A béke-állapot az emberek között, akik egymás mellett élnek, nem természeti állapot," No de miért ne hozhatnók létre az édes békeállapotot mesterséges úton? Egymáshoz közeledéssel. Nehéz a szövegem, beismerem, nem szoktalak ilyenekkel traktálni. Látod, mit teszel velem, ha magamra hagysz, ha elfelejtesz. Úgy érzem, sűrű fenyvesben járok, fakírnak kellene lennem, hogy föl ne jajduljak, a nekem szegzett tűlevelektől, melyek millió problémaként kíméletlenül belém fúródnak. Lola, nélküled az élet: mély, sötét és sivár.

Hogy el ne feledjem: ez a város pazarul ellátott, néztem Neked „édes" párizsi divatú fehérneműt. Küldj néhány százast, remélem, megbízol az ízlésemben.

3.

Elkápráztatsz, Szinikém édes. Szívdobogva bontottam föl mai postámban az egyetlen nőies írású levelet. Tudtam, hogy Te jelentkezel. Meg kell mondanom Neked, hogy vártam már soraidat. Most már világosan látom, hogy nagy baklövést követtem el; magammal kellett volna hozzalak. Délelőttönként, amikor üzleti ügyeimet intézem, jól kialudnád magad, esetleg szakítanék néhány napot egy kis körútra, mászkálásra, a képeslapon is látható havas csúcsokon, micsoda isteni bronz színt szednél magadra, ha tudnád, milyen gyönyörűek a fenyvesek. Ismerek errefelé egy igazán szép helyet, fiatal fenyőfák sűrű egymásmellettiségben intim félhomályt teremtenek, a tűlevelek puha szőnyegként terülnek az ember lába alá, kámforrá válik a nosztalgia, boldogságcsillagként szikrázik a napsugár a fák csúcsán, elillan a gond, ünnepet ül a szerelem. S micsoda zenés, táncos helyek vannak errefelé, itt tudják, mi kell az ifjúságnak! Nagyobb örömöt elképzelni sem tudok, mint hogy Te állandóan mellettem légy. Mit mondjak még? Lessing írja valahol: „Örülj velem! Hisz olyan szomorú, ha az ember egyedül örül."

De hát nem hozhattalak el, tudod, ugye, hogy az utolsó pillanatban szóltak, valósággal kiemeltek az íróasztalom mellől, kollégám, aki helyett erre az útra vállalkoztam, azóta már rég átesett a műtéten, és többek között a csekk-könyvemet is otthon felejtettem sietségemben. Kevés a hely, egyetlen szóba sűrítem érzelmeimet: várlak.

Ui.: Eltűnt retikülödről az égvilágon semmit sem tudok.

4.

Barátok nélkül vadon a Föld. Ezt a jó öreg Bacon mondja és nem feltétlenül muszáj kételkedni benne. De micsoda vadon; öregem! Micsoda klassz orgiája a bájnak, csúcsok, fenyvesek, felhők, pázsit, stramm szerpentinek, borókaillat és csinibabák kavalkádja. Képzeld magad egy óriási bárban, ahol mindenki gint szopogat, s a falakra időnként pazar színes tájakat vetítenek. Erről jut eszembe, a múltkor egyszerűen elfelejtettél idáig fuvarozni. Vonatra költöttem utolsó

fityingemet. Na de van isten, egy ismerős pincér húzott ki a csávából. Persze, „tarkólövés” lett a vége, megfogadtam, mától csak ásványvizet iszom. Az egész a te zseni színészbarátod miatt volt, itt turnéznak, alig tudtam megvigasztalni. Annál is inkább, mert jómagam is vigasztalásra szorultam már, angyali teremtést akasztottam, csupa tűz, hogy mit tudunk mi ketten rendezni, az nem igaz, sajnos a diszkréció tiltja, hogy megnevezzem vagy részletekbe bocsátkozzam, mindenesetre biztosítalak, hogy ilyen még nem volt, talán nincs is, csak álom. Úgy tudom, a jövő héten erre robogsz a tenger felé, keress meg, mindent elmesélek, bemutatlak stb. Az akció fedőneve: szabadság, szerelem! Ne feledd öreg havered!

5.

Kedves Kolléga! Azért írok önnek, mert már alkalmazásomkor éreztem, hogy rendes emberrel van dolgom. Egyszer úgyis el kellett ezt mondanom, miért ne tenném most, amikor véleményem a lehető legőszintébb, hiszen mögötte nem húzódik semmiféle érdek. Nekem elég, ha meghallgat, illetve elolvassa soraimat. Tudja, egyedül vagyok, meséltem szerencsétlen kimenetelű házasságomról, egy mániákus asszony áldozata vagyok, vállaltam az egyedüllétet, ami egyáltalán nem könnyű az én koromban. No de hagyjuk... Mindenkinek megvan a maga keresztje. Itt vagyok például én. Mint új ember a vállalatnál, tudja, milyen erőfeszítésembe került ennek a kiszállásnak a jóváhagyatása. Nehezen viselem el a bizalmatlanságot. Márpedig azóta is folyton bizalmatlanok velem szemben. Tegnap táviratot kaptam a főnöktől: sürgősen hazarendelt. De hát hogy is mehetnék haza éppen most, amikor már csak néhány csekélységet kell elintéznem utam teljes sikeréhez. Mit tehetek? Egyszerűen nem veszek tudomást a táviratról. Kérem, postafordultával írja meg; mi a baja a (önöknek velem).

Forró homok

1.

Asszonyom! A szívtelenségnek is van határa. Az, amit velem művelt felháborító. Kollégám megküldte a munkahelyemre érkezett törvényszéki idézést. Hát rendben van! E perctől kezdve legyűröm minden gyöngéd érzésemet, megpróbálok magam is szívtelen lenni, vállalom a harcot! Nagyon jól tudom, hogy csupán egy porszem vagyok, itt a tengerparton meggyőződtem arról, hogy a homokszemek sem egyformák, s ha jön is a haragos tenger, kisebbre már aligha moshatja, viszont csillogóbbá teheti ezeket a parányiságukban is önállóságot mutató szemcséket. Látja, milyen nyugodt ezen a képeslapon a tenger, hasonló megnyugvással fogadok én is minden csapást. Sajnos, sohasem volt képes (többéves házasságunk során egyszer sem) arra, hogy hozzám hasonlóan önfeláldozó, nagylelkű legyen, s most újra csak figyelmeztetnem kell, hogy a rendes emberek már nagyon régóta azzal mérik önmagukat: mit adnak másnak. Mert valójában ez az örömteremtés alapja, ez az ember valódi hivatása.

Akit ütnek, azon mások is találnak bántanivalót. Vállalatomnál, hol igen jó munkaerőnek és feddhetetlen embernek ismernek, igen kellemetlen helyzetbe hozott. Kénytelen voltam fölmondani. Emiatt a gyerekpénzt – saját hibájából – a jövő hónapban sem kaphatja meg. A tengerparti napfény jót tenne a gyereknek. Kérem, gondoskodjék róla, hogy néhány hetet itt töltsenek. Ellenkelő esetben kénytelen leszek megfelelőbb gondozás végett a gyereket magamhoz venni.

2.

Kis duzzogó Cicám, hát még mindig nem tudsz megbocsátani rossz, túlontúl elfoglalt imádódnak? Lolácskám, ne engedd, hogy holmi vacak anyagiak miatt tönkremenjen sokéves barátságunk. Emlékszel, mit írtam legeslegelső levelemben? Azt, hogy ujjongva ujjong a szívem, mert oly jó, hogy találkoztunk, s ha elgondolom, micsoda véletlen hozott össze minket: a Gondviselést kell áldanunk, hiszen megtehette volna, hogy nem engem, mást mutatnak be asztalodnál. S most, mint akkor, valami csoda finom mámor visz rá, hogy átvegyem az élet rohanó-lüktető ütemét, nem tudok én, szerelemtől bezsongott ember, ujjongásomnak méltóbb formát adni, mint a költő:

„Amit Te adtál, bár elszállt az óra,
Én elviszem a síri nyugovóra,
S az örök éjben is hevítni fog.”

Különben komolytalan vállalatomtól leléptem, nagyon haragszom rájuk, ők az okai annak, hogy Tőled olyan távolra kerültem. De szert tettem egy kis lényegre és vettem neked egy gyönyörű német fürdőruhát. Légy szíves, kérj szabadságot és utazz ide, várlak. Amíg meg nem érkezel, nem borotválkozom.

3.

Ujjongva ujjong a szívem, és alattam a végtelenbe futó homok, édes Szinikém, hiszen Te jól láthatod, amit én érzek, azt kifejezi a képeslap, amelyen homok és víz egyesül, miért ne tennénk ezt mi is, kedves csöppség, Te Anna-hajú tündér, milyen jó, hogy találkoztunk. S ha elgondolom, micsoda véletlen hozott össze, a Gondviselést kell áldanunk, hiszen megtehette volna, hogy nem engem, mást mutatnak be asztalodnál, ezt ne értsd félre, sietek, rohan velem az idő, valami csoda finom mámor visz rá, hogy átvegyem ütemét a rohanó haboknak, meg kell értened, hogy nem maradhattam tovább, hív a kötelesség. És semmiképpen se haragudj azért, mert csupán képeslapot küldök; vétek az illem ellen, de így tartom természetesnek, ez a lap helyettem beszél, ujjongásomnak miként is tudnék én, a szerelemtől bezsongott ember, méltóbb formát adni:

„Amit Te adtál, bár elszállt az óra,
Én elviszem a síri nyugovóra,
S az örök éjben is hevítni fog.”

4.

Uram! Hallom, Ön el akar engem bocsátani. Nem tudom, milyen indoklással. Nem is érdekel. Már maga ez a tény annyira felháborít, alig türtőztetem magam, hogy egyik-másik hibájáról a nyilvánosság előtt le ne rántsam a leplet. Ön elfelejti, hogy egy munkában edzett középkáderrel áll szemben, akinek fontosabb az önérzete, mint képességeihez viszonyítva amúgy is csekély fizetése. Éppen ezért, kérem, tekintse e néhány sort felmondólevelemnek: egy percig sem vagyok hajlandó önnel tovább dolgozni. A formaságok elintézését sem várhatom meg, minden továbbiért csakis önt terheli a felelősség. Ne feledje, egy családfőt juttatott a tönk szélére, aki lelkiismeretén folt nélkül, becsülettel távozik.

5.

Mama! Ez itt a tenger. Mondtad, hogy még sohasem láttad. Hát, most itt vagyok. Küldj egy kis pénzt.

Állatkerti üdvözlet

1.

Kedvesem, most nagyon sietnem kell, ezek a rendes emberek megengedték, hogy képeslapot vegyek. Sajnos, csak ezt kaptam itt, a közeli állatkertben. Valamiféle madarakat ábrázol a kép, de ennek semmi köze ahhoz, hogy rájöttem; állat vagyok. Nagyon csúnyán viselkedtem veletek. Bocsássatok meg. Ha lehet, hosszabb levél is megy.

2.

Lola drágám, ha eddig nem jöttél, ezután már ne gyere. Szakállat hagyok rád emlékezve. Kérlek, nézd el apróbb sértéseimet, s azt is, hogy most ilyen unalmas állatkerti képeslapot küldök neked. Sajnos nem volt más, csak ez a madaras. Ettől függetlenül; állat vagyok. Gondolj néha rám. Küldj csomagot!

3.

Szinikém, most tudom, meglepődsz ezen az állatkerti képen. Ha nem tudnád, ezek az aranyos madarak foglyok, húsuk élvezhető, mi az, hogy élvezhető, fejedelmi! Nagyobb fogadásokon előkelő társaságban még emlékeznek nagyszerű zamatára. Nohát ezzel a képpel szeretném tudomásodra hozni, hogy az ember nem lehet örökké szabad, különösen az olyan munkakörben dolgozó, mint csekélységem. Most egy hosszabb, titkos külföldi út áll előttem, fájó szívvel teszek eleget kötelességemnek, nagyon nehéz nekem Téged itten hagynom. De remélem, igaza van Kempis Tamásnak; „Hagyj oda mindent, és mindent meg fogsz találni; tégy le mohó vágyaidról, és nyugalmat lelsz," Amint visszatérek, megkereslek.

4.

Öregem, úgy látszik, igaz az, hogy a baj csőstől jön. Emlékszel még Szinikére? Képzeld, följelentett, hogy megfújtam a retiküljét. Azt állítja, hogy benne volt a cigánykasszájuk. A baj az, hogy valóban megtalálták nálam néhány holmiját, a pénzből is van még egy kevés, no de én úgy emlékszem, hogy direkt megkért, ügyeljek rá. Ezt kell majd neked is bizonyítanod a tárgyaláson. Vagyis: Fiat iustitia pereat mundus (Legyen igazság, vesszen a világ)! Ne feledd, vendégem voltál! Hodie mihi, cras tibi! (Ma nekem, holnap neked!)

5.

Drága Mama! Tudom, hogy szereted a madarakat. Látod, nem feledkeztem meg Rólad, küldök egy ilyen szép állatkerti képet. Ugyanakkor kérlek, ne higgy a pletykának, semmi rosszat nem tettem, egyszerűen belekevertek valami zavaros ügybe, azért vagyok most vizsgálati fogságban. Itt sokat gondolkodom, de nem tudok kiigazodni a dolgokban. „Azt tudjuk, mik vagyunk, de hogy mivé lehetünk, azt nem tudjuk..." Talán csak nem jutok Hamlet sorsára?! Kérlek, fogadj ügyvédet.

(1976)

III.
Nyári mese

1.

Facsiga évek óta megszokott, lassú mozdulattal jobb kezével zsebébe gyömöszöli akaratos balját. Egyáltalán nem könnyű munka ez a kora reggeli, zsúfolt trolibuszban. A bal karjában szikrázó indulatok feszülnek a különben hétköznapokon is kőkemény izmok mentén. Ez úgy általában persze bármely pofozkodni kész végtag dicséretére válna, de határozottan kellemetlen akkor, ha ezek a tüzes indulatok a józan ész akarata ellenére kívánnak elszabadulni. Facsiga józan és szép eszének ez alkalommal komoly igyekezettel kellett megküzdenie azzal a már régóta beidegződött rossz szokásával, amely fürge bal kezének juttatta azt a többnyire megtisztelő feladatot, hogy az élőlények és tárgyak alapos és mohón sietős megérintésével levezesse sokféle indulatát. Ez a szokás általában némi zajjal járt. De hála Facsiga eddigi felhőtlen életének és a vele történt dolgok pozitív előjelének, nagy lármázásokra csak egészen kivételes esetekben került sor. Tehát, Facsiga környékén általában igen vidáman növekednek a füvek és a fák, bátran virulnak az emberek, és az élet az előre megtervezett ütemben megy előre, mint a zsúfolt autóbusz a maga útján: lassan és kifizetődően.

Facsigát préselik a buszban. Az ablak tenyérnyi részén a rohanó járdaszegélyt látja. Egykedvűen figyeli ezt az életsebességet.

Most már újra elégedett önmagával. Sikerült nem áthágnia kedvenc mestere aranyszabályát, amely munka közben is előtte áll, a satupofa puha rézlemez védőjébe vésve:

Ezt a figyelmeztetést Facsiga nemcsak reszelés közben alkalmazta. Az olvasó bizonyára sejti, hogy mi minden történhetett volna a gyár felé szuszogó trolibuszban, ha Facsiga megfeledkezik jóságos tanítómestere tömör tanácsáról, és felelőtlenül útjára engedi a karjában bizsergő lóerő-részecskéket.

Próbáljuk csak meg fölleltározni.

Leltár-kísérlet

arról, hogy mi minden történhetett volna Facsiga baljának
hirtelen mozdulata nyomán, a kora reggeli trolibuszban:

1. Paplanfejű Ignác, alig háromhetes gyakorlattal rendelkező ülőkalauz pökhendi képén hirtelen olyan folyamatos hőemelkedés áll be, mely rögtön elrebegett bocsánatkéréssel sem állítható meg. Következmény: a szépnevű ülőkalauz kénytelen-kelletlen egy kicsit közelebb férkőzik az elmúláshoz.

2. Ez a röpke mozdulat, ha eleinte nem is tűnik föl a kora reggeli álmosság párnáin szundító és békésen egymáshoz tapadó utasok mindenikének, kétségtelen, hogy rögtön fölfigyeltek volna rá azok, akiknek a feje fölött Facsiga az ülőkalauz arcának hőszabályozásának céljából ismételten átnyúlkál. A nyúlánkozás viharos lendületére való tekintettel kisebbfajta incidens bekövetkezése is valószínűnek mondható. Végeredményben – és ez nem vitás – Facsiga mindössze néhány másodperc alatt teljesen kiürítette volna a trolibuszt. Néhány másodperc persze nagy idő.

Ám Facsiga nem tartozik az időhúzó emberek közé! Ha figyelembe vesszük azt, hogy a trolibusz használatáról ez ideig még a nők sem szoktak le, tehát szép számmal előfordulnak a kocsikban, mely tény minden valószínűség szerint bizonyos kíméletességre késztette volna Facsigát, aki egy jószívű gyerek, és tapasztalatból tudja, hogy a gyengébb nem képviselői koruktól és hangulatuktól függetlenül, de úgy általában is idegenkednek a kimondottan férfias jelenetek szemlélésétől – nos, mindezeket együtt elképzelve nyilvánvalóvá válik, hogy hősünk a szívére is hallgatva, valamelyest fékezte volna indulatát; késlekedése tehát igazolt, mert – mint az már az eddigiekből is levezethető – jószívűsége őt soha el nem hagyja!

3. Mindezek ellenére Ruganyos Őzikét – talán kissé furcsállhatóan, de egyéniségéből eredően mindenképpen jogosan – némi ellenérzés keríti hatalmába, minek következtében Facsiga egészséges emberi ösztöneinek a fentiekben leírt megnyilvánulását lesújtóan szigorú pillantással fogadja, amellyel beláthatatlan méretű rombolást okozott volna hősünk szépen fejlődő lelkivilágában.

4. Sajnálatosan bizonyos, hogy valamennyi időre elkerülhetetlenül leállt volna a forgalom a gyár felé vezető főútvonalon. És ezzel valószínűleg beláthatatlan bonyodalmak kezdődtek volna a közszállítás erőteljes javításának sok éve beígért folyamatában.

Hagyjuk berekesztetlenül a leltárt.

Tiszta sor Facsigának nyomós okai vannak arra, hogy az elégtételt a sors kegyeire bízza. Különben a sors – minden jel erre utal – már Facsiga szíves beajánlása előtt kikezdte Paplanfejű Ignác pökhendi képét. Első ránézésre is észrevehető a lényeg ezen az ábrázaton: az újdonsült ülőkalauz orra helyén egy jókora lila pacnit hordott.

Amikor Facsiga Ruganyos Őzike bájainak vonzáskörében felnyomult a dagadó trolira, figyelmét elkerülte a különös ülőkalauz, aki banikért úgy osztogatta a menetjegyeket, mintha nem a gyárnegyedig tartó ringatózást és gyurakodási lehetőséget, hanem európai körútra érvényes ingyenes útleveleket adott volna át Ruganyos Őzike merész domborulatai a hibásak abban, hogy imádója egy kissé kiemelkedett a hétköznapi élet bonyolult összefüggésekkel teli sodrából, azon egyszerű és egyénieskedő meggondolásból, amely azt sugallta neki, hogy reggeli dermedtségét a bizsergető nőiesség melegének közelébe tolja. Facsiga, aki alapjában véve az emberiség legmeggondoltabb fajtájához tartozott, ez alkalommal nem tudta tovább türtőztetni magát, de az is lehetséges, hogy egyszerűen nem akarta megtagadni magától ezt a teljesen ingyenes kora reggeli jó érzést.

Facsiga este későn fekszik. Általában hosszú és kényelmetlen álmokkal küzdi át izzadságszagú éjszakáit. Rendszerint azt álmodja, hogy folyó partján áll, kifeszített sorhorgát óriási rúzsvörös halak szaggatják, miközben megszakítás nélkül a riasztott tűzoltók jelzőharangjának idegtépő hangját hallja. Erőlködik. Izzad. Mentené, ami még menthető. Sajgó tenyerén füstöl a zsineg. Húzza a sorhorgot. Húzza az imbolygó csónakot a part felé. És a mindent megvilágító telehold ring a vízen. Nők közelednek és kapaszkodnak a horgokba meg a csónak szélébe. Már hülyegyerek mosolyukból rájuk ismer. Rémületében felordít. Lila Ibolyát, Fülbemászó Dalmát és Bütykös Hattyút fogta ki ismét. Mindig kifogja őket rossz álmaiban.

– Áuááá! – ordít fuldokolva Facsiga. Párnáját, takaróját ledobja az ágyról. Menekül fekvőhelye egyik sarkába. Ott vacog delíriumos félálomban, míg édesanyja föl nem rázza.

– Fordulj meg! Fordulj a másik feledre, Jóska! – kiáltja a megrémült öregasszony. Aztán vizet hoz neki.

Facsiga egyhajtásra kiissza a poharat. Fújtat. Forgolódik félóránytit, amíg újra elalszik.

Hajnalban lábujjhegyen megy ki az udvarra. Fölnéz a tiszta égboltra és megropogtatja a csontjait. A fáskamrában fényesen gömbölyödnek súlyzói. Ruganyos Őzikének lehetnek ilyen kemény és kerek mellei. Eljátszik velük vagy tíz percig. Aztán előveszi ugrókötelét.

Negyed hatkor, a fölkelő Nappal együtt lép az utcára. Borotváltan, nyakkendősen, fél napra elegendő jókedvvel: szép teljesítmény ez egy harminckét éves szerelőlakatostól.

– Ollálá! – kelepel Facsigából a ruganyos vidámság, amikor a reggeli fényben meglátja a könnyed járású lányt. Az új tömbházak felől jön az őzike képű lány. Ringó léptekkel, miniben. Villognak Ruganyos Őzike egészséges combjai. Éppen csak lobogatja egy picit selyemhaját, sziszegteti selyemblúzát. Szempillái bársonyos szitakötők.

Ruganyos Őzike már napok óta élvezettel dönti romokba szigorú pillantásával a fiú csekély hajnali önbizalmát, s vonul el előtte szépségkirálynői diadallal. A trolibuszmegállóban fékezi bájainak ringását, s a várakozást a semmire sem figyelés, a semmibe nézés és a senki-semérdekel tartalmú villogtatás gyakorlásával tölti ki.

Facsiga megpróbál észrevétlenül a lány mellé nyomulni. Amikor sikerül: fürdik egyet a lány angyal-illatában. Örömében figyelmetlen. Nekimegy valakinek. Körülményeskedve kér bocsánatot. Aztán újra megkeresi a tömegben a lányt, így várják a trolibuszt, amely a reggeli tiszta csendben harsogó szellentésekkel nyit előttük ajtót.

Facsiga a lány tetszetős szerkezetét vizsgálja.

– Óóóó! – préselődik ki belőle az őszinte álmélkodás, miközben a lány után furakodik a felszállók álmos seregében.

Érthető tehát, hogy Paplanfejű Ignácra rá sem nézett. Egy fémpénzt lökött a kalauz elé és tartotta a markát a visszajáró összegért meg a jegyért, mit sem törődve azzal, hogy helytelen viselkedésével vérig sérti a közszállítási vállalat legújabb alkalmazottját. Pedig ha látta volna, mekkorát villannak a lila pacni tájékán a kalauz vizsla szemei! Nem, Facsiga ezt nem láthatta... És ezután sokkal bonyolultabban alakult két, ellenkező előjelű hősünk egymásba kapaszkodó sorsa, mint azt bárki is gondolná.

Bonyodalmas történetünk megértéséhez azt is tudni kell, hogy Paplanfejű Ignác valamikor osztálytársa volt Facsigának. Később külön utakon jártak, de a mindenható sors úgy akarta, hogy életük bonyolult pályáján mindegyre összekoccanjanak, mint biliárdgolyók a zöld posztóval bevont asztalon. Röpke találkozásaik során olyasféle értékeket fedeztek föl egymásban, amelyeket nívókülönbségekben könyvelhettek el.

Egyszer, egymásra biccentésük futó pillanatában, Facsiga irigykedve konstatálta, hogy vörös hajú ismerőse, drága, szűrős cigarettát szív, ami szerinte kétségbevonhatatlanul annak a jele, hogy előkelő körökben forgolódik. Ugyanakkor Ignác viszolyogva állapította meg, hogy Facsiga vaspor- és olajbalzsamos. Karjának lötyögéséből pedig arra következtetett, hogy egykori osztálytársa feltűnően szívesen, sőt kihívóan büszkén viseli munkássorsát.

Következő találkozásuk alkalmával Paplanfejű a majdnem érettségizettek jogán elszerette Facsigától Fülbemászó Dalmát. Azt az angyalt, akinek egyetlen hibája a gyűjtőszenvedélye volt. Az elszeretés miatt Facsiga kénytelen volt kicsinykét átrendezni osztálytársa ficsúros képét. Később ezt a tettét nagyjából megbánta. Tudomására jutott ugyanis, hogy Fülbemászó Dalma nemhogy férfiakat, de apákat gyűjt, méghozzá lankadatlan szenvedéllyel. Két különböző apától származó szerelemgyerekét viszont gyűjteményén és figyelmén kívül hagyta, távolról imádott édesanyja gondjaira bízva őket, aki egészséges falusi környezetben lakott.

Dalma úgy vonult ki Facsiga életéből, mint a félreértésből gyomorba került higany. Időnként Facsiga a nyomtalanul eltűnt Dalma után küldte-kényszeríttette gondolatait, de azok nem tudtak visszahozni belőle semmit, angyalsága fönnakadt a fiú értelmén, mert nem tudott hinni a lány sokfelé osztott érzelemhalmozásának jogosságában, tehát a Dalma iránt egykor táplált saját érzéseiben sem.

De hát milyen is a sors? Rendszerint alkalmat nyújt az embernek arra, hogy hibáit jóvátegye.

Egy fogkoccanásos éjjel hazafelé tartott a gyárból. És ekkor a kiszámíthatatlan sors, amely abban az időben keményen tartotta magát, és Facsigának nem sok örömet juttatott, lábai elé hevertette Paplanfejű Ignácot, aki (különcködését bizonyítandó) kissé túlzottan beillatosította magát – konyakkal. Facsiga szerzett egy taxit és belegyömöszölte a szépfiút. Ignác, akit már zsenge korában „paplanfejűnek” neveztek, mert gyönyörű veres hajzata alatt a lényeg könnyű vala, másnap nem emlékezett rá, hogy ki követte el vele a taxis jótéteményt. Különben is szentül hitte, hogy az emberiség nem hajlandó megérteni őt, mert az emberiség mint olyan, sajnálja tőle ezt a kis fáradságot. És így volt ez akkor is, amikor eredendően kifinomult lelkében, akár egy tökéletes sötétkamrában, senkit sem bántó vörös fények gyúltak; a szerelem örök tüzei.

Végső elkeseredésében verset írt Fülbemászó Dalmának.

No mondja:
Ó, zsö tem!
A szavak
Mitsem érnek.
Én erre
Rá jötem!

Fülbemászó Dalma nem szerette a verseket. Paplanfejű Ignác ezt nem tudta; írt hozzá 2, azaz kettő darab költeményt. A másodpéldányokat beküldte a lapszerkesztőségbe.

A szerkesztő ezt válaszolta:

„Olvasson sokat. Írjon munkájáról. Fizessen elő lapunkra. Várjuk leveleit. Elvtársias forró üdvözlettel, a szerkesztőbizottság bürójának és a levelezési rovat vezetőjének személyes megbízásából:

Legeslegújabbfiú munkatárs”

A jó tanácsok teljesítését Paplanfejű Ignác objektív nehézségeire hivatkozva bizonytalan időre elhalasztotta. A szerelem vörös fényei helyett a magába mélyedés szeszlámpáit táplálta, egészséget nem kímélve tanulmányozta, fürkészte lelkének különös zugait. Később meggyengült egészségi állapotára hivatkozva könnyebb munkát vállalt. Így került az ülőkalauz felelősségteljes posztjára, ahol a nagyközönséggel állandó és többnyire közvetlen kapcsolatot tartott fenn, és ápolta azt viselkedésjavító, nemes szándékkal

– Uram! Elnézést, nem tudok visszaadni. Nincs aprópénzem... – mondja és szigorúan néz a következő utas szemébe.

– Elvtársam! Kérném, fáradjon előbbre. Ott teljesen üres a kocsi. És visszajáró néhány banijáért ne idézzen elő itt nekem zsúfoltságot – határozott szavát értik az utasok.

Az emberek elsorjáznak előtte. Tenyerükbe pillantva tudja, ki kicsoda. Facsiga lapáttenyerébe például egy lejből visszajáró pénzt dob. Facsiga megérzi a kalauz mozdulatából az utálatot.

– Háromlejest adtam? – kérdezi csak úgy mellékesen a kalauztól Facsiga, mert közben tekintetével Ruganyos Őzikét követve, előrekúszik a tömegben.

Ruganyos Őzike egy hordófenekű özvegyasszonyt utasít maga mögé, pillanatokig tartó közelharcban. Facsiga vetné magát a lány után, de az özvegyasszony zsírpárnáiba ütközik. A párnák fölött az asszonyság erősen ritkuló, de göndör hajából borecet tövises szaga száll.

– Micsodát adott?! – kapta föl szép fejét a kalauz. – Óhajtja talán, hogy százasból adjak vissza? Hát minek néz maga engem?!

– Éppen csak megkérdeztem... Nem kell azért mindjárt prédikációt tartania. Felelhet egyszerűbben: igennel vagy nemmel – oktatja ki Facsiga a kalauzt, miután az ecetszagtól kissé visszahúzódik.

– Nekem ne dirigáljon! Hallja maga!... – pattog a sértődékeny kalauz. Facsigának ez nem tetszik. Elhatározza, hogy nem hagyja magát.

– A kérdésemre válaszoljon: egylejest adtam vagy háromlejest?!

– Tudja mit, uram? Fáradjon előbbre és hagyjon nekem békét. Kell is nekem a koszos pénze!

Facsiga most közelebbről megnézi magának a kalauzt. Felismeri Paplanfejűt. Sürgősen üthetnékje támad. Végül legyűri utálattal teli indulatát. Közben szája magától küldi a választ:

– Először is; nem vagyok úr! Másodszor: a pénzem nem koszos. Ha éppen kíváncsi rá, most hozom a nagymosásból...

– Na idefigyeljen, elvtársam... – szigorítja a helyzetet Ignác.

– Azt már nem! – emeli fel hangját és kezét Facsiga. – Nem vagyok magának elvtársam. Rendben?!

Ignác arcbőrével egy afrikai ország lobogójának színeit utánozza.

– Ha pedig nem úr... és elvtárs sem, akkor... Akkor is lépjen előbbre, és ne rontsa a munkakedvem... A hangulatot meg... Maga... Egy senki...

– Elég, mert... – Facsiga elbődül.

Paplanfejű Ignác zászlórúddá vékonyodik ülőhelyén. Ijedtében Fülbemászó Dalmáért elszenvedett fájlalmai jutnak eszébe.

Facsiga nyájasan mosolygó arcokat lát maga körül. Ettől megnyugszik. És hagyja, hogy az élet trolibuszsebességgel folydogáljon tovább. Szép csendesen, mint különösen nagy és békés folyók szoktak kitapogathatatlan medrükben.

A trolibusz műanyagrúdjába fogózkodva csigalassúsággal fogalmazza meg az emberiség örök kérdését: ki vagyok én tulajdonképpen?

Két halántéka között húrként feszül a kérdés, de a húr körül sajnálatos űr van. Pedig Facsiga tisztában van önmagával. Csaknem bizonyos abban, hogy ő becsületes ember. Akinek mestersége van. Barátai vannak. És van édesanyja, akinek hazaadja a fizetését. Csak az asszonya hiányzik. De hát ki a hibás abban, hogy éppen neki nincs egy stabil nője?

2.

Facsiga egyelőre még nem nősül. Ezt különben katonáskodása után egy vasárnap délelőtti vidám sörözés közben, tanúk előtt is kijelentette, Fiksz Öcsi, Röhögő Relé, Férces, Lötyi és Púpos Vöcsök hallotta a fogadalmát. Mind egyetértettek vele. Sőt! Lelkesedtek.

Másnap munkakezdés előtt valaki dróton ringatózó táblát akasztott Facsiga munkapadja fölé. A táblán nyomtatott betűkkel ez állt:

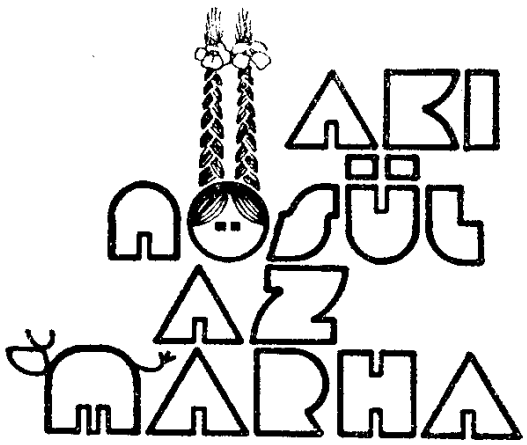

Facsiga büszke volt a táblára.

Másfél évig ringatta ezt a nagy igazságot a kereszthuzat. Aztán egy reggel Facsiga a szokottnál korábban ment be a munkahelyére. Szomorúan letépte helyéről a táblát. Kivitte a szemétre.

Dugigháj, a diszpécser furcsállotta a hajnali igyekezetet.

– Mi van, Facsiga? Mit keresel ünneplő ruhában a szemétlerakatnál? - kérdezte szuszogva Dugigháj, és nehéz szemhéját feltornásztatta kidagadt szemgolyóin.

– Áááá... Semmit. Csak úgy... Az este tartottuk Púpos Vöcsök legénybúcsúztatóját... Egyenesen onnan jövök – feleli a meglepődött lakatos.

– Hogyhogy egyenesen, Kis elvtárs?! – hivataloskodik rosszat sejtve Dugigháj, és egy kicsit, csupán a nagyobb nyomaték kedvéért felkapja a mellére omló tokagyűrődéseket.

– Naaa... Ezt bízza csak rám, Dugigháj! – nyomja vissza a választ Facsiga.

És közben villámgyorsan megsértődik. Ugyanis őt részegen még senki sem látta.

Egész nap olyan halk, mint egy szeminárium. Nem lehet belőle egy viccet kivakarni. Azon a napon volt Púpos Vöcsök esküvője, és most már Facsiga az utolsó legényember a társaságban.

Ezen egy kicsit el kellett gondolkoznia. „Hát veled mi lesz? Mire vársz? Olyan lesz a szíved, mint egy vízköves kazán. Egyre fogy bizsergető melege. Mit kezdesz magaddal?" Később egyre gyakrabban kérdezett ilyeneket magától. Néha munka közben is.

Amikor csak leengedi két fáradt karját, eszébe jut szigorú élete.

„Facsiga, a nagy magánzó..." – mondják rá a haverok és sajnálják: „Meg kell a szívnek hasadni!"

Hát ilyen az élet?

Falja a könyveket, emeli a súlyzókat, halászni jár. Magányosan járja a vizek partját, a madárfészkes martokat, a fűzfaerdőket. Szénakazalban alszik, hallgatja a csöndet.

Lila Ibolyát egyik áthalászott szabadsága után ismerte meg.

Nehezen alakuló, tüskés szakállal érkezett. Miután leborotválta, órákig szívesen mesélt anyjának arról, hogy micsoda bőség van a Deltában halficánkolásból és madárcsivitelésből. Lapátkezeit forgatva lelkesedett. Nyugodtan aludt, szépeket álmodott. Mindenfelé vidáman forgolódott. A fáskamra ajtajára felírta:

– Friss vagy, mint egy piros pöttyös pisztráng az ezüst vízesésben – mondta Lila Ibolyának, akivel a sors vendégvárás közben hozta össze a város határában, a frissen vonalazott főút szélén. Együtt szegélyezték az utat és műanyagvirággal integettek. Látványos, szép nap volt. Sokan aztán emlékezetükbe csomagolták a nap néhány apróságát, néhány csekélységét, hogy legyen belőle emlék öreg napjaikra is.

Aznap már nem kellett visszamenniük a gyárba. Az emberek elszéledtek a földeken, belekontárkodtak a mezőgazdaságba.

Facsiga kézen fogta Lila Ibolyát, sétáltak a hibridkukorica-földeken, a mindenütt-zöldben. Színével átitatta őket a remény. Facsiga egy hétig aludt Lila Ibolya bársony karjaiban. Azért nem tovább, mert a lakatosműhelyben, ahol dolgozott, pecsétgyűrűket fuseráltak. Facsiga is mesterkedett egyet a lánynak. Lelkes munka közbeni unalmában készítette. Szívből, szívesen.

Lila Ibolya föl sem próbálta a gyűrűt.

– Nem szeretem az olcsó holmit – mondta ajkbiggyesztve.

Facsigát rögtön faképnél hagyta az életkedve, de Lila Ibolyának ez nem volt elég. Bebizonyítandó, hogy nem a levegőbe beszélt, előszedte néhány holmiját. Amiket talpig férfiaktól kapott. Külföldi portéka is volt közötte bőven. Csipkeblúz, spanyol lakkcipő, párizsi pongyola.

Facsiga vidáman rakta zsebre a lefitymált gyűrűt.

– Nem tudok konkurálni elődeimmel. Sajnos... – mondta jól nevelten. Lila Ibolya úgy érezte, egy kicsit túllőtt a célon. Hirtelenében mit tehetett egyebet, sablonmozdulatai rengetegéből kikeresett magának egy szerinte nagyon előnyös pózt. De elkésett.

– Ágyő, Lila Ibolya! – mosolyogta-vakarta le magáról a szép lányt Facsiga, és hazament súlyzóihoz.

Reggelenként egykedvűen lógott a trolibusz rúdján és élete értelmén gondolkozott. Aztán egy reggel meglátta Ruganyos Őzikét, aki egyetlen mozdulatával szétoszlatta örökösen gomolygó gondfelhőit és édes fényességet gyújtott Facsigában.

Hogyne furakodott volna hát Facsiga az ő Tündöklő Napja után? És hogyne lombozódott volna le, amikor ez nem sikerült! Egy főszakácsnő zsírpárnái és egy bőrgyári munkás cserzett csontjai között fennakadva lógott a trolibuszban. Mint egy egzotikus bordásfalon. És közben, mint motorban a kenőolaj, forrósodott benne a gondolat.

„Ki vagyok én? Ki lehetek, ha nem vagyok úr és elvtárs sem vagyok? Mi közöm nekem Paplanfejű Ignáchoz, aki mindenki szeme láttára az élet furcsa vizein evez? Miként lehet az, hogy sohasem tudjuk biztosan ki kicsoda? Ki engedheti meg magának azt a luxust, hogy embertársait kategóriákba sorolja? Kaméleon az ember? Ki az ember?”

Facsiga mindenkit hibásnak gondol, aki nem sugároz elég bizonyosságot maga körül. Mélyen elítéli azokat is, akiket nem érdekel, hogy hova tartoznak, és mit akarnak ebben a tumultusban; amit általában és hozzávetőlegesen életnek nevezünk, miközben főleg azzal foglaljuk le magunkat, hogy oxigént szippantunk be és szén-dioxidot fújunk ki.

„Hát olyan vagyok én, aki csak csodálom a puha pázsitot, a nősténye apró trilláit, a férfiak büszke horkantásait s csakis a kerekek surrogására figyelek, anélkül, hogy érdekelne, milyen irányba haladunk?”

Facsigával ezen a reggelen csodálatos dolog történt: beolvasott magának.

Ruganyos Őzike alakja mellett suhant el a troli. Következett a végállomás. – Foglalj helyet, Facsiga. Helyezd magad kényelembe – kérleli vigyorogva Unalmas, akit senki sem vesz komolyan. Balkáni viszonylatban a leggyengébb bemondásokat ő gyártja. Sovány vigyorokat kap értük. Facsiga mosolyog. Nem akarja elrontani Unalmas reggeli jókedvét.

– Ki vagyok én? – kérdezi Facsiga a fiúktól, mielőtt nekilát a melónak. Kenyérdagasztó gépeket szerelnek, sok baj nincs velük, csak a tésztaforgató késeket kell pontosan beállítaniuk.

Púpos Vöcsök magas székén ül, éket reszel.

Lötyi egy sor fogaskereket vizsgál. Közben egy nagyon régi viccel szórakoztatja Röhögő Relét és Fércest.

Facsiga két, majdnem kész kenyérdagasztó gép között áll Tisztafej mellett. Nemsokára beindítják a gépeket.

– Nocsak, semmi bámulás! Semmi szemkerekítés és semmi vállrángatás! Azt kérdeztem, híresek, hogy én... Szóval én: ki vagyok?

Tulajdonképpen Tisztafejnek szánta a kérdést. A csoport legnagyobb gondolkodójának.

– Háháhúl Háháhú! – röhög egészséges hangoskodással Relé, miközben közelebb lép Facsigához, és tapogatni kezdi annak „bárányfejét".

– Kinövi – biztatja Röhögő Relé a társaságot. Tenyerét végigtáncoltatja Facsiga fekete fürtjein. Aztán menekül.

Röhögő Relé két jó tulajdonságáért kapta a nevét. Állandóan vigyorog vagy vigyorogtat. És ért a rádiószereléshez. Utóbbi tudománya miatt keresztnevét, a Renét, Relévé módosították a gyáriak. Akik az estiben franciát is tanulnak, Rölének szólítják. Teljes neve: Röhögő Rölé, a Giliszta.

A névadás egy idő óta nagy divat a gépgyárban. Mindenki kap valamilyen jelzős nevet. Különösen a falusiakat keresztelik át gyorsan. Pedig ők a legtöbbször olyan furcsa nevet hoznak magukkal város közeli falujukból, hogy az tiszta röhej. A gyárban Családosnak ismert lányos képű marós például személyazonosságijában János Péter volt, de hogy melyik a sokágú János családban a Péterek közül, azt a Klári Pista irányító név mutatta.

– Hogy vannak a gyerekek? – érdeklődött Röhögő Relé a tavaszi influenzajárványkor, és az aggódástól észrevehetően remegett a hangja.

– Milyen gyerekek? – kérdezte Családos, mit sem sejtve a küszöbön álló röhögő-szünetből, amelyre a csoport kis kuncogásokkal és torokköszörülésekkel készült.

– A János, a Jancsika... Meg a Peti, az aranyos. És a pici, a Pistici. És a Klárika, a bomba bébi. Vagy ti Khalikának becézitek?

– Hagyjon már – mondta fenyegetően a vörösödő fiú, és máskor messze elkerülte a szerelőket.

– Gondban van Családos. Nem csoda. Nagy a családja, és közel már a Keresztelő. Ki ad nekik majd egy becsületes vezetéknevet? Háháhá! Háháhú! – Röhögő Relé néhány megjátszott fuldoklást küldött a marós után.

S ha éppen nem volt más, ezen is lehetett vidulni.

Facsiga nagyon régen kaphatta a nevét, senki sem tudja már, hogy milyen alkalomból.

– Te Facsiga vagy, és kész – mondja Lötyi, akinek sohasem volt kenyere a problémázás.

– Az fix! – erősíti meg Fiksz. Ő ugyanis ehhez ért a leginkább.

– Csiga vagy, édesapám! Mégpedig fából... Valami puhaféléből – okoskodik Férces, miközben sűrűn pillogtat a műhelykijárat felé. Szerinte az őszinte embernek ügyelnie kell minden apróságra. Például tudnia kell idejében lelépni.

– Naaa!... – hessegeti el Facsiga a sértést. – Ülj le a manduládra, Férces! Mondd csak, ütött el már téged kenyérdagasztó gép?

– Nem én... a nők mondják – folytatja Férces, és csodálkozik, mert Facsiga még semmit sem vágott hozzá.

Különben a Facsiga neve valamennyiüket egy régi pörgethető játékra emlékeztette, amelynek a fejébe egy szöget vernek, és korbáccsal ütik, sokáig forog, sohasem hibásodik meg, szédületes és megnyugtató. Órákig lehet bámulni ezt a játékot.

– Álljon meg a menet! – emeli föl a kezét Tisztafej. – Ez az ember komolyan beszélt! – Hirtelen elkomolyodik. Mint aki feliratos táblát visz. Kijelentése bekeretezésre kívánkozik. Így:

Tisztafej mutatóujjával keretet rajzol a levegőbe. És egy képzelt rúdon magasba emeli a táblát.

Erre beáll a totális csönd. A generálfehér, amely rendszerint csak Tisztafej tiszteletére születik.

Facsiga végre elmondhatja, mi történt vele a buszban.

Röhögő Relé háháhúzik egy sort.

Lötyi sajnálja az elmaradt átszállót a kalauz lilapacnis képéről. Szerinte megérdemelte volna.

Púpos Vöcsök megpróbálja megoldani a Facsiga agyában keletkezett csomót.

– Ha nem akarod, hogy akárki úrnak vagy elvtársnak szólítson, akkor legyél egyszerűen csak Ön. Mégpedig nagy Ö-vel.

– Az fix – mondja Fiksz.

És Röhögő Relé újra háháhúzik.

– Szálljatok le róla – komolyodik el ismét Tisztafej.

De nem folytathatja, mert a hangosbemondón a diszpécserhez hívják. Lötyit is magával viszi alkatrészeket kunyerálni a gépműhelyből.

Szó nélkül elnapolják Facsiga baját.

Facsiga belefekszik a munkába. Ez úgy sikerül neki, hogy kenyérdagasztó gépeket rángat a próbapadra.

Tisztafej szerelőcsoport-vezetői minőségében órányit sétál az irodákban. A séták szünetében pihenésként veszekszik egy kicsit. Anyagért, jobb órabérért, munkáért.

Miután visszatér a bádoglemezzel borított munkaasztal mellé, nagy sóhajtással összehívja a tagokat röp-munkamegbeszélésre.

– Nyugalom! Van meló dögivel. Lesz hozzá anyag is. És van egy szép és minden valószínűség szerint hasznos kiszállásunk, amely kötelező... – jelenti be cseppet sem lefedve.

– Háháhú! – vidámodik Relé. – Én nemrég voltam... Most más következik...

– Az asszony... – nyögi Lötyi fájdalmas képpel.

– Nincs kire hagynom a gyermeket. Anyám sajnos beteg – sápítozik Férces.

– Valamelyiketeknek úgy is velem kell jönnie – erélyeskedik Tisztafej. Mindnyájan Facsigára néznek.

– Rendben van – nyugszik bele meglepően gyorsan Facsiga, pedig a csoportban ő tartja a kiszállási rekordot. – Nálunk már csak így megy ez! Mondhatom, gyönyörű egy társaság vagytok – legyint keserűen, mint aki megbánta gyors elhatározását.

– Nem baj, Facsiga! – vigasztalja Púpos Vöcsök. – Van egy söröd! Komolyan mondom, megérdemled.

– Megkapja! És kap hozzá egy egész bárányfejet... – ficánkol a jókedv Fércesben, aki rekordgyorsasággal feledkezik meg beteg édesanyjáról.

– Ácsi! – ordítja el magát Facsiga. Látják rajta, hogy feltalálta a spanyolviaszt. – Drágalátosak, hát tudjátok meg, rájöttem. Szóval rájöttem, hogy én... Emberek! És ez biztos... Igen, én valaki vagyok! Nahát!

– Tehát abban maradtunk, hogy Facsiga jön velem?! – kérdezi fenyegetően Tisztafej.

A társaság „hátperszézik", söröket emleget és azt, hogy valaki már elvállalta.

– Helyes – jelenti ki a főnök, láthatatlan szájöldökét elégedett mosollyal simogatva. – Akkor most elárulhatom nektek, drága cukorpajtikáim, hogy mi ketten, tehát jómagam és Facsiga, az egyik tengerparti kenyérgyárba megyünk...

Ekkora döbbenetet csak fizetésosztás után látni a szereldében.

– ...Ti pedig itthon lucskosra sírhatjátok a függönyöket! Miközben úgy, de úgy vártok, hogy visszatérjünk e vakációnak is beillő kiruccanásról, mint a szűz leány katonavőlegényét.

– Háhh... – kezdi Röhögő Relé, de a vidámság nagy része benne reked.

Mindnyájan le vannak forrázva.

– Látod, Facsiga! – szólal meg a temetői csendben Púpos Vöcsök. – Ezt nevezik mázlinak!

Aztán rendre elismerik, hogy Tisztafejre fényes jövő vár, mesterien átverte a társaságot.

3.

A Kozmetikai Cikkek Gyárában főleg illatos kenőcsöket és egyfajta, rózsaszínű fogkrémet állítanak elő, futószalagon. Ruganyos Őzike a szalag legvégén áll, címkét ragaszt az ízlésesen csomagolt, kiváló termékre. A címkén felváltva Greta Garbo és Bette Davis arca látható – mindkettő félig lehunyt szemmel –, aszerint, hogy a kenőcsöket és krémeket milyen égtájak felé irányítja a kereskedelmi osztály. A filmszínésznők selyempuha arcbőrét egy filigrán úriasszony finom ujjai tapintják. A gyárban mindenki tudja, hogy ennek a különben kifogástalan kéznek semmi köze az említett sztárokhoz. Ilyen törékeny, érzéki kezet csakis a háború előtti francia regények leírásai alapján lehet elképzelni. Csak kevesen tudják, hogy a címkét rajzoló Talpig Tóni, aki azon kívül, hogy agglegény, menthetetlenül és véglegesen úriember – kézcsókjai például utánozhatatlanul előkelőek, és Trafik Manci iránti hódolata végtelen –, határtalan hálája apró jeleként örökítette meg Mancikája keskeny kezét, közepesen hosszú, vékony ujjait és türelmes munkával kihegyezett vérvörös körmét a sztárok képén. A csinos öreglány rendszeresen szentgyörgyi cigarettákat tartalékolt számára és megbocsátó mosollyal, utánozhatatlanul előkelően fogadta Tóni kézcsókjait. Karádi Katalint is javasolta az illatos kenőcsökkel tele, rózsaszínű tégelyek címkéjére. A Tolnai Világlapjából vágta ki azt a képet, amelyen a művésznő félig leeresztett, ólomsúlyú szemhéjakkal olyan nagyfokú nőiességet kifejezve maradt az utókorra, hogy hasonlót ma hiába keresne az ember, véletlenül sem talál. Trafik Manci szerint kortársai, a mostani nők rohamos léptekkel haladnak a férfiasodás felé.

Ruganyos Őzike az öntudatos lányok közé tartozik, akik rendszeresen felkeresik a munkahelyüket. A megszokáson túl, amely mágnesként vonzza a gyárba, roppant érdekli Őzikét a címke rajzába merevített nagyfokú nőiesség, tetszik neki a művésznők szabályos profilja, időnként utánozni próbálja arckifejezésüket, szemredőnyeit óvatosan lefelé tornásztatva várja, hogy kiüljön arcára a báj. A címkék ilyenkor egy kicsit ferde életet kezdenek az illatos kenőcsökkel teli tégelyeken. A filmsztárok bársonytekintete így minden valószínűség szerint elsiklik majd a kedves vevőközönség feje fölött, s kevésbé vagy egyáltalán nem alkalmas arra, hogy kereskedelmi hasznot hajtson. Minden kis elferdülés a Kozmetikai Cikkek Gyárának a szakmában kivívott tekintélyét rombolja. Ez tűrhetetlen, és egyáltalán nem szabad előfordulnia.

– Ruganyos elvtársnő! Mi van magával?! – kérdezi Emeletes Manci, a mester. Felindultságában mindig gödényhangja van. Erről persze nem tehet. És arról sem, hogy gödényhangja tele van szigorú meggyőződésből fakadó szemrehányásokkal. Akik évek óta dolgoznak a futószalag mellett, tudják, hogy mindenkinél előbb volt itt Emeletes Manci, és vele együtt a szigorú meggyőződés. Szerették őt terhes örökségként kezelni.

– Hagyja a francba a melankólikát – folytatta Emeletes Manci, és dőlt belőle a szigorúság. – Álmodozásokra most nincs időnk. Ez nem az a világ... Magára sem vár a futószalag. Nem várhat senkire, mert lemaradunk a plánnal. De éppen most nem maradhatunk le! Mert versenyben vagyunk! És az igazgató elvtárs is megmondta...

Hogy mit mondott az igazgató, azt Emeletes Manci már annyiszor, de annyiszor elrebegte, elsóhajtotta, elordította, hogy a legnagyobb jóindulattal sem lehet már ráfigyelni. Az emberek minden nap pontosan bejártak a futószalag mellé és vidáman dolgoztak. De amikor a mesternő szigorú hangján, a gyári vezetékes rádió hangszóróihoz hasonló erővel az „igazgató elvtárs megmondtát” énekelte az egyre jobb minőségű kenőcsök változatlan illatú levegőjébe, a munkásnők apró sóhajtásokkal kikapcsoltak, és a súlytalansági állapothoz hasonló semmiben lebegést, meg a tökéletesen nyugodt csöndet forszírozták. A tévét kapcsolják ki ilyenformán az emberek.

Ruganyos Őzike minden figyelmeztetésre öntudatosan összerezzent, és szerény képességeihez mérten megbánást mutatott.

De az álmodozásról nem tudott leszokni.

Otthon, a tükör előtt újra és újra megpróbálta leutánozni nagy G. G. és B. D. arckifejezését, szépnek álmodta magát, és még inkább hitte, hogy egyszer majd előkelő úriemberek versengenek egy-egy pillantásáért. És akkor ő majd választ közülük egyet. Szép álom volt. Hagyta, hogy a képzeletéből mohón felburjánzó különös világ elbódítsa, hogy alig érezhetően elszédítse, mint egy előkelő márkájú pezsgő, vagy mint valamely fokozatosan felgyorsuló tánc, amely olyan csodálatos és olyan sodró erejű, hogy minden bizonnyal kiragadná őt – ha hagynák – a szürke mindennapok megunt világából. „Istenem, ha egyszer, ha legalább egyszer végigtáncolhatnék egy ilyen táncot! Ha csak egyszer, egyetlenegyszer kinevethetném az utánam erőlködő forgását! – Még! Még! Még akarom! – ijeszteném a sodrást sipító hangon, és a bámulókat is megleckéztetném, mert bámulóból mindenütt annyi van, amennyi a fűszál: olyat mutatok majd nekik, amilyent még sohasem láttak, nem is láthattak, mert ilyen tánc nem volt soha még!”

Ruganyos Őzike formás fejében színes szappanbuborékok módjára nyüzsögtek a gondolatok. Néha maga is rájött, hogy valami baj van vele. Nem volt tisztában önmagával, nem nagyon tudta, hogy tulajdonképpen mit akar. Bár néhányszor már azon kapta magát, hogy élete értelmén gondolkozik. Ilyenkor aztán vagy semmivé pukkantak fejében a gondolatok, vagy mint

gombvarráskor a hosszú cérna, úgy összecsomózódtak, hogy sehogy sem tudta kibogozni. Jobb híján kiegyezett önmagával abban, hogy akar valamit az élettől. Ezt a valamit másnak nevezte. Mást akart a hétköznapoktól, a gyártól, a szerelemtől, a hajnali ébredésektől, tavasszal a rügyektől, nyáron a madaraktól. Ősszel a nyílzáporhoz hasonló eső és a sáros utcák zavarták, télen kevesellte a napsugarat, sokallta a hideget. Szeretett volna minél több mosolyt, feléje fénylő szemet, tüzet, ujjongást, egyből megértést és hódolatos tiszteletet. Elégedetlen volt a körülötte lévő emberekkel, mert kevesellte a személyének szóló figyelmüket, mert nem voltak hajlandók meglátni benne a többre érdemes lányt.

Ezért aztán Ruganyos Őzike duzzogással töltötte napjait.

Minden nap pontosan megjelent a munkahelyén és túlteljesítette a tervet. A különböző kifogástalan minőségű kozmetikai cikkekre rendre fölkerült a filmsztárok figyelemreméltó arcképe. A címkéken ezen kívül volt egy lángnyelvet utánzó betűkből kialakított halvány felirat:

Ezt a feliratot az államosítás utáni első napokban az új igazgató kérésére lelkes sietséggel rajzolta Talpig Tóni. Gyors munkája jó alapot teremtett kettőjük további együttműködéséhez. A felirat és Tóni kissé megfakult ugyan, de a gyár szépen fejlődött. Jöttek a nagy változások. Az igazgató és Tóni maradt. Persze, a fejlődés állandóan változtatásokat követel, és ezek a változtatások Emeletes Mancit, Tónit és a takarítónőket éppen úgy érhetik, mint a lángnyelves feliratot. Különben Tóni már régóta megálmodta és megrajzolta a gyár nevének rövidített változatát. Virágokkal keretezett, kígyózó arabella betűkből, sokféle pasztellszínből, rengeteg változatban. A legfrissebbet asztala üveglapja alá csúsztatta közszemlére, minden eshetőségre készen. Talpig Tóni ugyanis megtanulta, hogy a mának éljen, és a jövőnek dolgozzék. Aki nagyon akarta, a következőket olvashatta ki a díszpompás feliratból: Völá Koci.

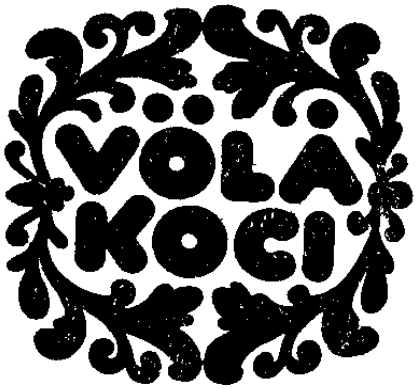

A bizalmas érdeklődő előtt Talpig Tóni pillanatok alatt egységes és tökéletes kompozíciót alkotott az előkészített feliratból, és például Greta Garbo képéből.

– Hát nem ez az, amit követel tőlünk az idők szava? – néz az érdeklődő szemébe diadalittasan Tóni, és szent esküként hangzanak közérdeklődésre áhítozó szavai: – Betörünk... Ez reklám... bármelyik külföldi piacra betörünk vele. Jönnek már, jönnek a nagy változások!

És jöttek a változások. Emberek jöttek, mások eltűntek, mindenkinek jutott az újdonságokból. Talpig Tóni, mint rendesen, maradt. Sőt gondoskodtak róla, hogy közelebb legyen a termeléshez. A takarító személyzet vezetésével bízták meg. De mert a takarítóasszonyokat már egy előző átszervezéskor felszippantotta a termelő részleg – vezetésük nem kívánt különösebb munkát. Ami pedig a takarítást illeti, ezt a gyári munkásnők végezték felváltva. Tóni feliratos táblákat készített, időnként átfestette a faliújságot, folyó reklámügyeket oldott meg és a jövőre készült.

A Vörös Láng Kozmetikai Cikkek Gyárában, a futószalag mellett nem cserélgették az embereket, de nem olyan időket éltünk, hogy változtatások nélkül dolgozhattak volna, ezért időnként más és más volt a kenőcsök színe, a tégelyek alakja és mérete, a kupakok formája. Ezen kívül a szalag sebességén is gyakran változtattak.

És Ruganyos Őzike mégsem volt egészen boldog. Egyszer fiatal riporter járt a gyárban.

– Az elvtársnőt hogy hívják? – szólította meg Őzikét mosolygósan. Őzike még folyóiratokból sem ismerhette Greta Garbót és Karádi Katalint, most mégis egyetlen pillantás szűkre szabott keretében Karádi Katalin II-nek, Greta Garbónak vagy Bette Davisnek akart látszani. Aztán, éppen amikor elrebegte volna a nevét, Emeletes Manci, az energikus mesternő jelent meg a színen, és kegyetlen mozdulattal leintette:

– Ne őt kérdezze, riporter elvtárs! Vannak nálunk politikailag fejlettebb dolgozók is! – csattogta a mindig vonalas Emeletes Manci, és igyekezett eltéríteni az életet hűen (vagy megközelítőleg hűen) tükrözni óhajtó fiatal riporter figyelmét Lázas Tevékenységné, született Lelkes Lujza irányába.

– Tudja – búgta bizalmasan a mesterasszony –, ezzel a lánnyal problémáink vannak. Nézze, hogyan öltözködik... És különben is, Lujzácska már várja önt.

A riporter még egyszer végigmérte Ruganyos Őzikét, de úgy, hogy hetekkel utána is találgatták a gyárban: mini munkaköpenyét, avagy hosszú combját csodálta. Kideríthetetlen maradt továbbá, hogy miféle erő, felsőbb utasítások vonzották vissza a fiatalembert, miután Lelkes Lujza legújabb nyilatkozatát fölszedte, lejegyezte és aláhúzta. A nyilatkozat különben így hangzott:

„Nagyjelentőségű eseményről lévén szó, meg kell mondanom, hogy szerintem is igenelhető, teljes mértékben elfogadható és véghezvihető intézkedésektől van szó, amelyek kifejezik a gondoskodást és teljesen új, mondhatni beláthatatlan utat nyitnak a jövőbe. Mi és azok, akiktől a termelés sorsa függ, tudjuk, hogy ezen az úton haladva milyen nagyszerű feladatok várnak ránk, úgy a mutatók túlszárnyalása terén, mint más tereken. Eddig is minden erőnkkel igyekeztünk. A továbbiakban is minden erőnkkel igyekezni fogunk, hogy maradéktalanul teljesítsük ígéreteinket Gyárunk dolgozói nevében egy emberként vállalom, hogy mindent megteszünk. Alig várom, hogy felolvassák a dokumentumot (sajnos a sajtó behatolásával nálunk egy kis nehézség van, mert elfelejtettünk előfizetni), hogy lássuk miről is van szó, utána vállalom, hogy bővebben hozzászólok, mert most csak első benyomásaimat kívántam a széles közvélemény elé tárni.”

– Ez egy nagyon rendes asszony – hangsúlyozta Emeletes Manci –, rendkívül aktív és formálható káder. Kenyérre lehet kenni! – Csodálkozott, hogy a riporter nem kér többet belőle, hanem sietős búcsút vesz és elviharzik a szalag végénél dolgozó Ruganyos Őzikéhez, akit az ifjúság szép képviselőjeként feltétlenül meg akar szólaltatni a rendkívüli összeállításban. Legalábbis ezt nyilatkozta a nyomába loholó Emeletes Mancinak, akit még ő sem tudott lerázni.

– Mi a véleménye az új törvényről? – kérdezte a sietős riporter, és gyorsan írni kezdett jegyzetfüzetébe. Őzike kipirult a nem várt kitüntetéstől. – Milyen törvényről? – csodálkozott illedelmesen, mert azt hitte, hogy a fiatalember moziba hívja. A riporter nyájasan elmagyarázta, hogy aznap milyen rendkívül fontos törvény látott napvilágot, s ehhez kíván ő friss visszhangot gyűjteni.

– Ó, szóval szeret egyénileg kirándulni a hegyekbe – rebegte Őzike, mert Emeletes Manci zivataros tekintetét és a visszhanggyűjtés fogalmát összekeverte, összezavarta alantasan csüngő, összevissza úszkáló gondolataiban.

– A törvényről nyilatkozzék – dörögte a mesternő.

Ruganyos Őzike ide-oda kapkodta tekintetét. A jóképű és megnyerő mosolyú fiatalember mögött Emeletes Manci sötét felhőként terpeszkedett. A futószalag végén a rózsaszínű tégelyek címke után áhítoztak.

– Nem ismerem – vallotta be töredelmesen, és a fenébe kívánta a mesternőt, amiért a kellemesnek induló beszélgetést durván megszakította.

A riporter szüntelenül írt valamit a jegyzetfüzetébe, hümmögött, a tervről kérdezte Őzikét, majd a minőségről, és újra hümmögött. És miközben sebesen rótta a sorokat jegyzetfüzetébe, alaposan szemügyre vette a lányt.

– Igen! – mondta a végén gondterhelten, ahogyan az orvosok szokták receptírás előtt.

– De meg fog majd ismerni... legközelebb, amikor erre jár?... – hebegte Őzike, és úgy érezte, előtte áll az a férfiú, akivel nagyon szívesen elmenne a moziba.

– Persze, persze – mondta a riporter közömbösen, mert Emeletes Manci fenyegető jelenlétében mást nem tehetett. Az, hogy moziba hívja Őzikét, különben meg sem fordult a fejében.

Másnap a helyi lapban egész oldalas összeállítás jelent meg azokból a nyilatkozatokból, amelyekben a dolgozók helyeselték az új törvényt, és lelkesen vállalták, hogy életbe ültetik minden előírását. A Kozmetikai Cikkek Gyárának dolgozói nevében Ruganyos Őzike nyilatkozott. Kereken tíz sorban. Törvényeink alapos ismeretének szükségességére hívta fel az olvasók figyelmét.

Emeletes Manci meglobogtatta az újságot.

– Rövid a munkaköpönyeged – mondta sajnálkozva, de sziklaszilárdan. – Ha csak valamivel hosszabb volna, még a faliújságra is felkerülhetne a cikked... Nagy Kormorán elvtárs személyesen elolvasta...

Emeletes Manci is csak egy ember. Pillanatra ellágyult tekintete végigsiklott a futószalag mentén, valahol a végtelenben rátalált kedves emberére. Gondolatban megcirógatta markáns arcát, és köszönetképpen további jó munkát, jó egészséget kívánt neki. Természetesen az egész munkaközösség nevében.

4.

Fizetés napján Tisztafej búcsúvacsorára hívta a csoportot az üzemi klubba.

– Megiszunk egy pohár sört és elénekelünk fejenként egy-egy indulót azok tiszteletére, akik holnap hosszú útra kelnek. Akik a messze idegenbe távoznak, hogy csoportunk hírnevét öregbítsék. Akik áldozatos és nehéz munkával kijavítják mindazokat a hibákat, amelyeket mások hanyagsága okozott általában kifogástalan minőségű termékeinken...

– Az fix! – igenelt bátran Fiksz, és mérgében azzal okozott némi „örömet” a második váltásnak, hogy a satuk karját vastagon bekente gépzsírral. – És megiszunk még egy pohárral – folytatta mosolyogva Tisztafej –, mindazok egészségére, akik a kiszállásra távozók helyett is dolgoznak, itt az öregneveldében. Megiszunk egy pohárral... Együtt...

– Háháhu! Háháhuhu! Mindnyájan! Mindnyájan a csoportvezető vendégei vagyunk! – lelkesedik Röhögő Relé.

– Még nem fejeztem be! – szigorítja hangját Tisztafej. – Tisztelt kebelbarátaim! Közlöm veletek, hogy ma ünnepélyes keretek között prémiumosztás lesz, ami ugyancsak a klubban kerül lebonyolításra, ugyanakkor...

– De nekem feleségem van – siránkozik Lötyi. Hangját elnyomja az egészséges közvélemény ujjongása.

– Ugyanakkor megalakítjuk a PIPOF Egyesületet. Belépési díj 10 lej. Kilépés 100. Tagsági díj tetszés szerint!

– Miiit?! – pattan föl a munkaasztaltól Férces, akinek már régóta gyanús minden pénzügy, véleményét pedig mind a csoporton belül, mind a csoporton kívül akármikor és akárhol gátlástalanul kimondja.

– Fiúk! – kezdi Púpos Vöcsök belepirulva. – A Pirospozsgás Fiúk Egyesületének ötlete tulajdonképpen tőlem származik. Szeretném, ha... izé... szóval, szeretném, ha beleegyeznétek...

Facsiga siet a segítségére:

– Mert ettől függ a csoport homogenitása és más egyebek...

– Tényleg! Mégpedig nagy F-fel! – bizonykodik sietősen Fiksz, pedig azt sem tudja, miről van szó.

Később az indítványt egyhangúlag elfogadják. Aztán a belépési díjat és a havi tagságit kevesellve Lötyit gyötrik, hogy már most kérje kilépését, és pengesse le a százast, ugyanis huszonöt sörös, könnyes búcsúztatót kívánnak rendezni a tiszteletére.

Lötyi nem sajnálja a pénzt, de kitart a társaság mellett. – Gyerekek! Könyörgöm, jöjjenek a csajok is...

– Mi van, édesapám? Unod a feleséged?! Rajtunk akarod megspórolni a szórakoztatását?! Hát ez nem fog neked menni, pajtás!

– Sajnos, ez így igaz. – Facsiga fájdalmas képpel megállapítja: – Tiltja az alapszabályzat!

De Lötyi nem hagyja magát.

– Vegyétek tudomásul: megnősítlek benneteket! Ne lássam többé a mellképemet az élenjárók tisztelettábláján, ha nem így lesz!

Lötyi hirtelen eskütételre nyújtja a karját. A gyárudvaron ropogós nyári zápor poroz, színes buborékokban rohan az esőlé a kanális felé. Röhögő Relé asztalnyi bádoglemezből egészséges dörrenéseket csal elő.

Az egész olyan, mint egy színjáték. Amikor azt játsszák a színpadon, hogy megfogan a félelmetes átok...

Tisztafej és Facsiga vidáman készülnek az útra. Gondolataik az élet értelmes oldalait pásztázzák. Tele vannak ragyogó tervekkel, amelyek között elsőként az áll, hogy megtanítják móresre a gépgyilkoló kenyérgyáriakat. Kiszerelik és átszerelik a gépeket, és megmutatják nekik, hogy ők már otthon minden egyes dagasztógépbe beleszerelték kifinomult lelkük egy-egy darabkáját. És legjobb tudásukat adták, hogy a fogaskerekek hibátlanul forogjanak, a késes érzéssel keverjék-kavarják és dagasszák a kenyértésztát. Jobban és gyorsabban, mint azt egykor azok a nagy fenekű, csupaszín falusi asszonyok tették. Kimutatják, hogy a szívtelen karbantartók szívtelenek, a gyár vezetősége pedig hanyag, mert nem ellenőrzi idejében, hogy szigorúan betartják-e az üzemeltetési előírásokat. Bebizonyítják, hogy a szállítás és beszerelés közben keletkezett apró hibákat a kenyérgyáriak felfújják, igazságtalanul eltúlozzák, s ezzel törvénytelenül és alaptalanul igazolják tervlemaradásukat.

A csoport (még mielőtt besörözött volna) elhatározta, hogy küldöttei révén – tűzön-vízen át megvédi a gyár becsületét.

A klubban már tudtak elhatározásukról. A klub igazgatója takaros beszédben sok szerencsét kívánt bátor és fényes vállalkozásukhoz. A főmérnök játszott velük egy dominópartit. Egy kezdeményezőképességével tüntető szakszervezeti vezető a csoport tagjainak jelenlétében utasította a szerelőműhely szakszervezeti csoportfelelősét, hogy már másnaptól tábla álljon a kiküldetésben dolgozók munkahelye fölött a következő szöveggel:

Gondolatban velünk vannak, –
Tőlünk ugyan kicsit távol
Jó hírnevünkért izzadnak,
Munkájuk mond jót a gyárról!

A köszöntésükre írt további tizenegy versszakot az érdeklődők megtalálják a faliújságon.

A búcsúvacsora hajnalig tartott. A két hőst szolid küldöttség kísérte az állomásra, ahol feltűnést nem kerülve, meleg baráti ölelésekkel engedték őket hosszú, viszontagságos útjukra.

Facsiga nem szerette a vonatozást. Untatta a robogás, nem tudta, időközben mihez kezdjen magával. Minden úton újra és újra megállapította, hogy végtagjai az átlagosnál hosszabbak, az utazófülkében képtelen kinyújtózni, minden porcikája elzsibbad a tétlenségtől.

Tisztafej viszont úgy ült a vonat ablakában, mint más ember a tévé képernyője előtt. Learatott búzaföldek, üde zöld kukoricatáblák, tikkadt rétek és csendes falvak sorjáztak a vonat ablaka előtt. Valahonnan kávébarna patak csörgedezett a töltés mellé, dolgos récék kutatták vizét. Odébb katonák álltak sorban a vágány mellett. Szomorú csodálkozást olvasott ki a szemükből. Valószínűleg nem erre a vonatra vártak, hanem arra, amelyik egyszer majd hazaviszi őket, és amelynek előrobogására visszaváltoznak hétköznapi emberekké, a tökéletes szabadság valamikori megtalálásának reményében.

– Szeretem a vonatokat – mesélte Tisztafej. – Az ember utazás közben tájékozódhat olyan országos ügyekben, mint például a mezőgazdaság. Olvasom a szöveget az újságban, hogy sietni kell ám a betakarítással. Ugyanakkor a falvakban is olvasnak újságot, és szorgalmasan

dolgoznak. Jó ezt tudni. És ezek után kellemes a szemlélődés. Nem tudom, te hogy vagy ezzel, kedves barátom, Facsiga. Engem megnyugtat minden bőséges nyár.

Facsiga türelmesen hallgatta Tisztafej ilyen és hasonló szövegeit. Mindenkor, mindenkit türelmesen végighallgatott. Véleménye szerint az emberek általában nem beszélnek zöldségeket. Olykor ugyan akárkivel előfordul, hogy zöldségeket beszél. De azért talán, mert fáj az emberekben valami. Azért nyomják szüntelenül a szöveget, beszélnek néha órákon át fáradhatatlanul, és ismételnek sok mindent, mindaddig, amíg valahogyan egyszer csak megkönnyebbülnek megnevezhetetlen gyötrelmeiktől. A szavak kényszerből fakadnak, akár a póknál a hálószövés. A pók, ha beszélni tudna, bizonyára nem szőne hálót, nem volna hozzá matériája, kibeszélné magából hálója fényes szálait; szavakkal bódítaná el zsákmányát, és csinos szórakozásokon pihenné ki fáradalmait. „Hagyni kell az embereket beszélni – gondolta Facsiga –, különben sohasem lesz békesség a Földön. Mindenkinek annyit kell összebeszélnie, amennyi elég ahhoz, hogy beszéde ágyán kényelmesen megpihenjen. Szánni kell a bőbeszédűt, aki nyilvánvalóan azért beszél sokat, mert nehezen leli nyugodalmát."

Különben Facsiga sohasem tudta, hogy szűkszavú csoportvezetője mikor beszél komolyan. Tisztafej a vicceket is komolyan mondta, és szenvtelen arccal nyugtázta a társaság őszinte hahotáit.

Sokáig utaztak. Hegyeken át, sziklás völgyek fölött, sűrű fenyvesekben, energiával teli tiszta vizek partján.

Az utazófülkében egymást váltogatták az emberek. Akik rövidebb-hosszabb időre beültek a két fiatalember mellé, a bizalom légkörében rendre megnyíltak, elmesélték életük egyik-másik epizódját, aztán mint aki tehertől szabadul, valamelyik állomáson könnyedén leléptek a vonatról és eltűntek a várótermekben, ahol az utasok és sóhajok pállott szagát, meg a találkozások örömét ezután már könnyebben elviselték.

Ők ketten pedig jól szórakoztak a különös történeteken, és sokféle hasznos információt szereztek. Megtudták, hogy a vasútvonal melletti gyárakban kitűnő az anyagellátás, a különböző szerszámgépek olajozottan működnek, sokféle hasznos alkatrész készül a dolgozók keze munkája nyomán, többnyire határidő előtt. Sűrű erdőkből sűrűbb erdőkbe tartó favágók mesélték, hogy az utóbbi időben megszaporodtak a szelíd pofájú farkasok a hegyekben, hogy a cammogó barna medvékre is ráférne már a ritkítás, mert egyre kevesebb málnát hagynak maguk után, még a nehezen megközelíthető vízmosásos sziklavölgyeket is leszüretelik, alig marad valami kivitelre. Nagy marhaszaporulatról számolt be egy tájékozott falusi bácsi, aki városba került fiát látogatta meg, és hazafelé tartott egész életére szóló élményekkel, valamint két bőrönd hús- és másféle konzervekkel megpakolva. Igen tetszett mindkét utasunknak az a néhány, a Dekameront is elhomályosító, sikamlós történet, ami a szerelem minden gátat elsöprő dúlásáról, nyughatatlanságra kárhoztatott szívek vad háborújáról szólt, s amelynek lecsillapítása nem kis gondot okozott a különböző, de az utóbbi időben sokféle szempontból is megszilárdult munka- és másféle közösségeknek, amelyek időt és megértést nem kímélve, végül is kivívták maguknak a sikert.

Bőbeszédűségét vidámságával alig leplező szabadságos katona a menyasszonyáról áradozott. A vonaton ismerte meg, éppen kilenc nappal ezelőtt. Először csak nézte, nézte a lányt.

– Nézem, nézem... Hát szeretem! – mesélte a katona, és látszott rajta, hogy élmény volt számára a felfedezés. Tisztafej és Facsiga biztosították, hogy elhiszik neki, nem tágíthatott a lány mellől, el kellett kísérnie, akárhova is ment az a lány. A történet egészen helyesen alakult, mert a lány a szülőfalujába igyekezett, ahol mosolygós almák érlelődtek csendben titkolózva. A leendő após éppen betonjárdát öntött háza elé és megengedte a fiataloknak, hogy

segítsenek munkájában. A hosszú tornácon mézzel terhes kaptárokban dolgos méhek forgolódtak, zúgásuk akár a plattenre került nagy fazék vízé, amikor éppen megkívánja a puliszkalisztet. Hamarosan elkészültek a járdával, és a szülők rögtön beleegyeztek a házasságba. Ősszel tartják a lakodalmat, amikor a fiú végez a katonasággal. Körtepálinkát ittak az egyezségre. Olyan az, mint az illatos, víztiszta olaj. A katona sorjában rálehelt az utasokra, hogy a körtepálinka minőségét illetően eloszlassa esetleges kétségeiket. Aztán biztosította a hallgatóságot arról, hogy házassága nemcsak azért lesz szép és örök, mert régi vágya teljesült: ősszel kiköltözhet falura, hanem főleg azért, mert ezzel lehetővé válik számára az, hogy eddigi foglalkozását megváltoztathassa, aminek már most rendkívül örül, ugyanis unja a pincérséget és a focit. Unja, hogy állandóan pénzzel tömik, amit előtte és utólag is hajlongással és látványos gólokkal kell megszolgálnia. Mennyivel szebb és nemesebb munka például csinos rézputtonyból rézgálic-felhőt teríteni a hálás almafákra, és ládákba segíteni a cseresznyét, hogy az asztalsima utakon mielőbb a városba jusson. És erőstüzű nyárban, a barnító melegben zümmögő traktoron behordani a bálákba préselt szalmát. Télen pedig villamos targoncával végigrobogni a tejszagú tehenek között, szellőztetni a túlfűtött istállókat. Mindmegannyi szép feladat! Munka után pedig várja az embert a barátságosan meleg kultúrotthon...

A katona – saját bevallása szerint – rendszeresen olvasta az újságokat; megbecsülésre, munkasikerekre és megérdemelt pihenésre vágyott.

– Hát ilyenek ezek a mai fiatalok! – mondta dagadó mellel Tisztafej annak a hivatásos dédanyának, aki a katona helyébe ült.

– Bezzeg a mi időnkben – sopánkodott a nyanya és később azt is megemlítette, hogy az országos tárlatot kívánja megtekinteni a fővárosban. Most éppen oda utazik.

– Bezzeg a mi időnkben... Léhák voltunk és felületesek, tele voltunk bizonytalansággal, sűrűsödő homállyal és lusta ellágyulással. Akkor, kérem, gyakran tévedtünk ferde utakra. Életpályánkat illetően is válogatósak voltunk. Itt van példának az én esetem. Kisiparosné lettem, pedig becsületes munkásasszonnyá is válhattam volna. De a szerelem tabu volt, kérem. Mit tehettem, engedelmeskedtem a szívemnek, mert akkor már mindenképpen érett, tizenhat éves barna lány voltam. Aztán egyszer csak belesajdított szívembe a szerelem, szegény jó, jövendőbeli férjem ott állt csemegekereskedése ajtajában, és még semmiről sem tudott. A redőnyhúzó rúddal volt elfoglalva, éppen záráshoz készülődött, és olyan, de olyan szép és hosszúkás volt, hogy most is csak Greco alakjaihoz hasonlíthatom. Olyan különös volt, ahogyan a redőnyhúzó rudat igyekezett beleakasztani a redőny karikájába, most is hallom üzenetét: „Gyere, szívem, magasodjál velem”. Így biztatott már első találkozásunkon is. Igaz, mondhatott ő akármit, csemegeboltja olyannyira jó forgalmú volt, hogy hinnem kellett szavának. Ó, sok gyermeket szültem neki, és arra is gondom volt, mindeniket megtanítsam, hogy egészen másként éljen, mint mi és figyeljen az idők szavára, ne ragadjon meg a szülői ház keveset ígérő környékén, hanem távoli tájakon próbáljon szerencsét. Már sokan tudják rólam, hogy igen-igen jó szívem van. És ez igaz. Gyermekeim gyermekeinek is leginkább a jövőről mesélek, nem a múltról, amely elszomorít. Olvasom az újságokat, és úgy érzem, most hasznosabban, egyre hasznosabban élek. Nem, mint a mi időnkben...

Az öregasszony ekkor átadta a helyét a feltörekvő generáció egyik, folyosón csellengő nőnemű tagjának, aki fiatal férjéhez igyekezett egy távoli munkatelepre, azzal a szándékkal, hogy látogatása maradandó emlékéül majd ikrekkel örvendezteti meg a férjét. A fiatalasszony némi erőfölösleget tartalékolt a találkozásra, ezért önmagát pihentető hallgatásáért előre is bocsánatot kért. Facsigáéknak meg kellett elégedniük tehát azzal a néhány szemérmes kacsintással, amelyeket a fiatalasszony szerteszét szórt, simogató pillantásainak szüneteiben küldött feléjük.

Facsiga vackolódott a bársony ülésen. „Söröket” rendelt az étkezőkocsiból, ráérősen napilapokat olvasott, és érzéssel teli sóhajtásokat szerkesztett gyarapodó szívfájdalma nyilvánvaló eltitkolása céljából. Tisztafej azt hitte, hogy nyugtalan munkatársa az utazás fáradalmait vagy a vele szemben ülő fiatalasszony háziasan szétterülő bájait sokallja.

– Látod, Facsiga – szólt vigasztalóan –, ilyen az élet! S hogy megismerjük, hát szép csendesen átutazunk rajta. Természetesen nem az a fontos, hogy az úton volt egy melós, egy katona, egy öregasszony, egy csinosságát eltitkoló nő vagy bárki! A fontos csak az, amiért érdemes lesz egyszer megállni!

Tisztafej szüntelenül utazásuk céljára gondolt. Szerette volna minél előbb kivívni a munkasikereket és öregbíteni a gyár hírnevét.

Később Facsiga is pont erre gondolt. De aztán a fiatalasszony halmocskáit vizsgálva gondolatai Ruganyos Őzike irányába siklottak. Emlékeiben sikerült pontosan felidéznie imádottja karcsú alakját, hogy játékos kedvvel mindent megtegyen vele, amit gondolatban és vonaton szabad.

5.

Három órakor Ruganyos Őzikét a riporter várta a kapunál. Mosolygott, amikor a fiatalember azt kérdezte tőle, hogy hány százalékkal haladta túl napi munkatervét. A riporter tegezte a lányt, és mindenben megnyugtatóan közvetlen volt. De rámenős és hirtelen is, akár egy kiadós nyári zápor.

– Nem bánom, elkísérhetsz – mondta a lánynak. – Nálam majd főzhetsz kávét, és egyéb házias dolgokat is elvégezhetsz. Közben én majd figyelek rád. Ha nem túl hosszú, elmesélheted az életed. Általában elég türelmes hallgató vagyok...

Az úton munkájáról beszélt a riporter.

– Rengeteget utazom. Ismernem kell a városokat, az embereket. Úgy kell ismerni a gyárakat, az éttermeket, a kávézókat, ahogyan a gyerek ismeri a játszóteret. A pincéreket, a várótermeket, a vonatokat és az üzemvezetőket kell megismernem. Történeteket az emberekről, akik hasznos munkát végeznek a gyárakban és a földeken. Azokat, akik felszólalnak a gyűléseken, és szabad idejükben is keresik a hibák eredőit...

Ruganyos Őzike elbódult a szavak özönétől. Azt hitte, táncra kérték, belefeledkezett bájai ritmikus mozgatásába, forrón ringott a lelke is.

Valami feloldotta benne a szokásként örökölt tiltakozást. Vészjelzőit, amelyek eddig még az illetlennek tartott dolgok megtörténése előtt riadóztatták őt, kikapcsolta. Kellemesnek találta a csevegést. Úgy érezte magát, mint aki meredek lépcsőn kapaszkodik fölfelé, de fáradtságot nem érez, mert tudja, hogy a lépcső végén olyan nagyszerű látvány vár majd reá, ami mindent, de mindent megér, és amiért érdemes áldozni.

Álmodozásából egy elhasznált díványon ébredt.

A riporter babrált körülötte, csontos, hideg ujjaival tapogatta, és dohányszagú, áporodott meleget lihegett. Érthetetlenül gyorsan hadart valamit a szerelemről.

Ruganyos Őzikének minden átmenet nélkül Mentara Ali jutott az eszébe, aki egy délután, a zárórák egyikén szebeni szalámival és diólikőrrel csábította el. Mentara Alinak vékony, fekete bajuszkája volt. Tiszta és vasalt ruhájáról ítélve először úriembernek gondolta. Ruganyos

Őzikének úgy tűnt, hogy azon kevesek közül való, akik szabad idejükben teniszezni járnak, gyönyörű képeslapgyűjteményük van, és szépeket mesélnek távoli tájakról, ahol bizonyára zöldebb a fű, lombosabbak a fák, és még az ég is kékebb, mint nálunk. Őzikében akkor még csak bimbóztak a szelíd vágyak. Olyan távoli, képzelt tájak iránt, ahol a nők nem sajnálják maguktól az időt, sok boldog órát ülhetnek a tükör előtt, banketteken és operában rendszerint nagyestélyiben jelennek meg, frakkos és csokornyakkendős, jóképű férfiak társaságában.

Mentara Ali, mivelhogy nem volt időmilliomos, nem szívelte az etyepetyét, világéletében egyszerű, rámenős ember volt és fölöttébb gyakorlatias. Akármi történt is vele, reggeltől délig és délután öttől lendületesen aprította a szalámirudakat az élelmiszerüzletben. Igaz, némileg az őzszemű lány messziről is sejthető ruganyossága meggondolatlan sietségre ösztönözte. Azzal egyáltalán nem törődött, hogy erőszakosságával furcsa meglepetésként fájdalmat okoz. Pedig Ruganyos Őzikében ott mocorgott a kíváncsiságtól fűtött hajlandóság. Akarta, hogy valami történjék vele. Valami olyat várt, amit az operettekben látott és a vidám és sikamlós kettősök hangulatához hasonlított: játékot, táncot, muzsikát és jóízű, az élet szürkeségei fölött könnyedén elsikló nevetést.

Később, amikor Ruganyos Őzike néha visszagondolt ezekre a percekre, szájában a hirtelen keserűvé vált diólikőr ízét érezte. És utált minden szalámiféleséget, a bajuszkás emberektől pedig riadtan menekült...

Az elhasznált dívány fegyelmezetlen rugói hangoskodtak és a lány legruganyosabb testrészeit nyomkodták. Ruganyos Őzike csodálkozva felpillantott. És mit látott? A még mindig sodró beszédű, hadaró riporter sasorra alatt fekete sörtebajusz serkent. Őzike nyomban visítani kezdett. Oly veszettül, hogy a riporternek rögtön eszébe jutott az aznap délutáni gyűlés, amelyről az olvasók egy kimondottan lelkes csoportja valószínűleg helyszíni tudósítást vár.

A szakítás nem volt könnyű. Testiségükben egymáshoz már annyira közel jutottak, hogy bizonyos mértékben lelki egyensúlyuk is megbomlott. A kiegyensúlyozást Ruganyos Őzike két hatalmas pofonnal látta csak véghezvihetőnek. Harciasan, tenyerét villogtatva emelkedett a helyzet magaslatára, ahonnan a riporter a házigazdák kötelező szívélyességével úgy utasította vissza legénylakása egykedvű hétköznapiságába, hogy a két pofon közül a csattanósabbat visszaadta. Közben méltatlankodott:

– De szívecském...!?

És szaporán lihegve vallomást tett:

– Szívem! Szándékaim komolyak! – Őzike, bizonyára nemcsak a csattanás miatt, nem hallott, nem látott. Úgy érezte, hatalmas, bűzös tócsába esett. Estében még látta a figyelmeztető felírást a mélyedés szélén:

Van, aki kimászik belőle, van, aki órákra benne marad. Ruganyos Őzikét a rettenet áramütésként érte. Eszeveszett csapkodásba kezdett, és valahogyan kimenekült a lakásból. Ki a bűzből, a posványból – bele az élet sűrűjébe.

Az élet pedig – mert kegyetlen és mostoha – még sokáig megtagadta tőle a boldogságot.

A hagyományok szerint a boldogságot találni kell. Ruganyos Őzike alapjában véve rendes lány. Nem maradi. Nem halasztja a boldogságát a túlvilági életre, amelyben különben sem hitt. De a Minden Ügyek Legfelsőbb Intézőjét sem tiszteli annyira, hogy jövőjét rá bízza. Kimaradt az iskolából, s édesanyja szigorú és szakszerű irányításával tervszerűen készült a házasságra.

De Mentara Ali, diólikőrös délutánjuk emlékét Őzikére hagyva, a törvényt és átkozódó feleségét kijátszva, eltűnt a környékről. Külföldről küldött képeslapot, és a Ruganyos családban ettől kezdve megszűnt a felelősségre vonással járó fogcsikorgatás.

– A boldogság az életben van! – jelentette ki határozottan Ruganyos bácsi, miközben elégedetten piszkálta a fogát és a környezetében található embereket. Ahogyan ez egy sokoldalúan tehetséges, volt iparoshoz illik. De ő már régóta szövetkezetben dolgozik, rendszeresen túlteljesíti tervét és otthon sem hanyagolja el – egykor verejtékes munkával kialakított – kuncsaftkörét. A próbababa hátára szabókrétával ráírta:

Hogy el ne felejtse, egy napon ugyanezt a szövetkezetben is felírta a fekete posztóval bevont próbababára.

Másnap reggel hirtelen felment a vércukra. Amikor megpörgette a próbababát és leemelte róla a főszerkesztő majdnem kész zakóját, hogy kétszeresen is álmélkodásra késztesse a soron kívüli vendéget, kijavítva találta nehéz munkával kiagyalt találmányát. Fejébe vér, lábába ólom szaladt. Az utolsó szót átírta valaki:

Boldogság nélkül az élet csak KHON FIKCIÓ.

A főszerkesztő egy pillantást vetett a szövegre. Kabátba bújásra emelt karjai lehanyatlottak.

– Hogy merészel... Ezt még megkeserüli, kedves barátom! – csikorogta krétafehér arccal, és a vezetőséget emlegetve próba nélkül, sietve távozott.

Ruganyos bácsit először szabotázsért akarták kirúgni az állásából. Miután sikerült bebizonyítania, hogy régi kisiparoscsalád gyermeke, és nem a turisztikai iroda segítségével, hanem deportáltként maga is járt a buchenwaldi táborban, gyenge minőségű munkájára hivatkozva lefokozták, és műhelymunkára rendelték.

Ezzel Ruganyos bácsi titkos terve, miszerint Őzikét a főszerkesztő pártfogoltjaként titkárnői vagy gépírói pályáján elindítja, úgy szertefoszlott, mint az izzadós emberek kabátbélése szokott viselőruhájuk hónaljában.

Ruganyos Őzike végül is elhatározta, hogy másokhoz hasonlóan maga keresi a boldogságot. Az apja arra kérte, mutassa meg, bizonyítsa be, hogy Ruganyos-szülők (egyetlen) gyermeke.

Reggelenként mindenre elszántan ébredt, és egész nap megfontolt bizakodással iparkodva forgatta nagy, kék szemét szerte a világban. Unalmas emlékeit, mint kislánykorában a babáit, a sarokba vágta.

Kapkodva kereste a boldogságot. Mindegyre mást akart a múló időtől. Mindig valami újat, valami modernebbet.

– Jaj, lelkem, mostanság a fogpasztás tubusok kupakjának formáját is oly gyakran változtatják – figyelmeztette némelykor jóindulatúan a szomszédasszony, és őszinte sóhajtásait még sokáig fájdalmasan remegni hagyta a levegőben.

Őzikét az álmok és némi tapasztalat még sokáig a múlthoz kötötték. Azokhoz az olcsó regényekben még megtalálható időkhöz, amikor még finom úriemberek járkáltak az utcákon, és a henteslegényeknek is kijárt a lakkcipő meg a szarvasbőr kesztyű. A fiatalembereknek akkor nemcsak olcsóital-szaguk volt, mint például Mentara Alinak, aki már a legelső találkán monopolillatú lyukat csókolt Őzike villanypárna-forróságú tenyerébe, hanem talpig férfias illatuk is.

– Igazi úriember – sóhajtott amúgy is gyönge szívét hiábavalóan rongálva az Őzike anyja, amikor leánya a sorban állás izgalmas perceiben felhívta a figyelmét a szalámit szépen szeletelő Alira. A fiatalember finom mozdulatait ama békebeli henteslegényéhez hasonlította, aki

egykor a tánciskolából fiákeren vitette őt haza, és egyetlen csókjáért ezüstkazettát ígért. „Ó, az a szegény bolond – gondolta befelé könnyezve, kifelé szomorúan mosolyogva Ruganyosné –, kedvemért képes lett volna farakásnál magasabb téliszalámi-hegyet hordani az udvarunkra. Miért is nem lettem az övé!”

Ruganyosné emlékei Mentara Ali iránti szimpátiáját erősítették, és rendre megnyitották azokat a sorompókat, amelyeket az anyák az évek folyamán félelemből és szégyenérzetből állítanak fiatal lányaik elé.

Miután megtörtént a baj, pontosabban miután Mentara Ali lelépett az Őzikével kötendő házasság szakszerűen előkészített mezejéről, Ruganyos néni elájult. Estében rádöntötte a forró vasalót egy import szövetből készült vadonatúj öltönyre. Az égésszagra Ruganyos bácsi dühbe gurult és egy-egy erélyes pofonnal látszólagosan rendbe hozta a dolgokat. A hüppögéseket leszámítva, jó ideig csönd uralta a házat.

Aztán – ugyancsak csendben – Őziképét elhelyezte a Kozmetikai Cikkek Gyárában.

Ruganyos Őzike nagyon haragudott a riporterre. Nemcsak csontosságáért, gyűrött arcáért, feszélyezetlen mosdatlanságáért, hanem legfőképpen sietősségéért. Szívesen elmesélte volna neki bonyodalmas életét, sokszor csak úgy, magától felbuggyanó érzéseiről is szólt volna, amelyekre sehogyan sem sikerült orvosságot találnia. Szüksége lett volna valakire, aki biztos kézzel és odaadó türelemmel kibogozza, logikus sorrendbe szedje göcsörtös csomókba öregedett kérdőjeleit, vagy akár nagyképűen kettévágja azt, ami megoldhatatlan, de lezárja valahogyan a múltját, hogy új életet kezdhessen és tartós örömök után is futkorásszon kifogyhatatlan bizalommal.

Boldogságkereső nagy elszántságába néha megmagyarázhatatlan hirtelenséggel belerondított a szomorúság. Őzike ilyenkor akaratlanul lelassította lépéseit, mosolyát, pillantását észrevétlenül bevonta a melankólia zúzmarája. Máskor pedig riadt őzként menekült. Az élet átlagosnál hangosabb jelenetei számára késvillanás-hideg hóban üvöltő farkasok véres kavalkádjának tűntek.

A riporter egyben nem hazudott: Ruganyos Őzike neve fölött ügyes kis nyilatkozat jelent meg az újságban, és ez a gyár vezetőinek körében szenzációt keltett. „Ilyen ügyes lányok kellenek nekünk!” – mondták a vezetők, és önmagukkal is elégedettek voltak.

Emeletes Manci rögtön kiadta a jelszót: sürgős! Bejegyezte noteszébe, és kétszer is aláhúzta. Így: Ruganyos Őzikét nevelni kell!

Kiírták politikai tanfolyamra, beírták az énekkarba, meghívták a tánccsoportba, kooptálták a Vöröskereszt gyári vezetőségébe. Őzike riadtan kapkodta a fejét a sokféle megbízatás záporozásában.

– Ezentúl te írod a faliújságcikkeket – jelentette ki egy nap Emeletes Manci ellentmondást nem tűrő szigorúsággal. Nem akarta, hogy a lány elbízza magát a kitüntetésnek beillő feladat hatására.

– Hagyjanak nekem békét – mondta csöndesen Őzike. Elszántsága őt magát is meglepte. Eleinte mindenhová elment, ahová küldték vagy hívták, de nem tudott lemondani az álmodozásról. Álmodozásra viszont egyre kevesebb ideje jutott. Két váltásban szorgalmasan ragasztotta a Vörös Láng címkéit a kifogástalan termékekre, és elégedetlenül valami jobbra vágyott.

Ősszel aztán beiratkozott az esti líceumba.

Emeletes Manci elkékült mérgében, amikor meghallotta, hogy a tanulás miatt elhanyagolja a közösségi munkát. Emeletes Mancit az évek önállóságra szoktatták. Berohant Nagy Kormorán elvtárshoz, és sírva fakadt. Nagy Kormorán elvtárs nyugodt vezető ember lévén, elérzéke-

nyedve nézte a lelkes nőt, szerette volna egyetlen simogatással megvigasztalni, de az ilyesfajta ellágyulást nem tudta összeegyeztetni elveivel. Mit tehetett – enyhén megbírálta Emeletes elvtársnőt...

– Mindent el kell követnünk azért, hogy megneveljük Ruganyos Őzikét – jelentette ki határozottan.

Emeletes Manci köszönte szépen az értékes útmutatást.

Ettél kezdve kedvesen bánt Ruganyos Őzikével. Dicsérte, „ügyes kislányomnak" nevezte Őzikét. Kockás miniszoknyájáért sem szólította meg, csupán egy anyás ejej-t mondott, és tovasietett, sürgős feladatait emlegetve.

És Ruganyos Őzike megírta a faliújságcikket, megtanult egy népi táncot, két indulót az énekkarban, a munkasikerek ünneplésére akármikor alkalmas agitációs brigádműsor teljes szövegét, hogy alkalomadtán a brigád bármelyik tagját helyettesíthesse, és eljárt az esti líceum óráira is, ahol csupa érdekességeket tanítottak gyors iramban. Osztálytársai többnyire faluról városra került fiúk és lányok voltak, akik mohón és törtetve tanultak. Mindent többször is megmagyaráztattak maguknak a jóindulatú, de kissé fáradt tanárokkal. Annyira igyekeztek és akartak osztálytársai, hogy Ruganyos Őzikének úgy tűnt, azt hiszik, iskolai előmenetelüktől függ városban maradásuk. Ezek a fiúk és lányok folyton a falu ügyeit tárgyalták, tízpercben egyebet sem hallott. Azokról az apró eseményekről csevegtek, amelyekről hétvégi hazaruccanásaik alkalmával szereztek tudomást. Pedig éppen csak annyi időt töltöttek otthon, amennyi fehérnemű-váltásra és egy kurta alvásra elegendő. Hajnalban kolbászt, szalonnát, hagymát és aktatáskányi almát pakoltak, és indultak ki az állomásra vagy az autóbuszhoz, amely a városba hozta őket. A fiúk az úton üvegből itták a hazai bort, s a vonaton megszakítás nélkül hatvanhatoztak. Hangosak voltak és hagymaszagúak. Igyekeztek a városiaknál is divatosabban öltözködni, de hiányzott belőlük a nagyvonalúság. Hozzá nem értésük mindegyre kiütközött, öregeik hiába figyelmeztették őket, hogy „nem tehénre való a gatya". Megszokták a drága, füstszűrös cigarettákat, a kávézást, a mozit, az aszfalton járást. A falut megvetették, de elszakadni nem tudtak tőle.

Ruganyos Őzike magasra tartott fejjel sétált közöttük, és büszke szigorúsággal hagyta ott őket az órák után, amikor az osztálytársai csoportosan kávézni vagy táncolni mentek valamelyik klubba.

Egyetlen fiatalembert méltatott figyelemre. Egy hallgatag fiút, aki az ablak melletti padsorban ült, és úgy látta, hogy többnyire a forgalmas utcát bámulja.

Ruganyos Őzike tévedett. Tisztafej nem a száguldó kocsikat nézte. Őt nem a hazai és külföldi márkájú kocsik versengése érdekelte. A második emeletig emelkedő hársfa lombját bámulta kitartóan. Mint a madarak, úgy ülnek a falevelek az ágon. Ugrásra készen, hogy amint valaki vagy valami riasztja őket, gyorsan a levegőbe vethessék magukat. Nyugtalanságukat csak a földre libbenés gyönyöre kárpótolta.

Tisztafej hallgatta a fáradt tanárokat, akik sok más dolgozóhoz hasonlóan óráról órára teljesítették a tervüket, a leckevázlatban szereplő előírásokat, és arra gondolt, hogy költőkéhez hasonló érzékenységét (ahogyan a mosónő mondta: „vérző szívét") ugyan kitől örökölhette. Tisztafej ugyanis sajnálta a riadt faleveleket. Féltette őket az ismeretlentől, hiszen a második emeleti ablakból nem láthatta a járdát, ahol a falevelek hangtalanul lapultak az emberek talpa alatt. Fáradt volt. Amikor délutánonként beült az iskolapadba, eléggé fáradt volt ahhoz, hogy összevissza kalandozó gondolatait tartósan valami érdekesre irányítsa.

Mint általában az emberek, ő is erősnek és vidámnak indult az életben. De gyermekkorában is előfordult vele, hogy órákig állt az ablak előtt, a faleveleket és fűszálakat, télen pedig a

hópelyheket akarta megszámolni. Az apró dolgok szépsége megbabonázta. Naponta szeretett volna elszámolni a fáknak, a földnek és az égnek azzal a töméntelen sok szépségével, amit az ember gyönyörködtetésére létrehoztak.

– Ez betegség – mondta együttérzéssel a körzeti orvos, amikor anyja egy percre megállította három falut járó saroglyáját a kapujuk előtt. – Adjon... Adjanak neki olvasnivalót. Lehetőleg valami vidámat. És rossz zárakat, hogy megjavítsa... És reggelenként, éhgyomorra langyos cukros vizet neki! Hogy a ganélé ne menjen az agyára!

Az orvosnak nem sok tekintélye volt a faluban, de Tisztafej kezelése, mivelhogy nem volt költséges, állandósult. Minden kezébe kerülő könyvet elolvasott. És a zárakat sem kímélte. Később lakatos mesterségre adták a városba.

A gyárban meg az esti líceumban persze nem beszélt arról, hogy mennyire szeret kibámulni az ablakon. Tudta, hogy betegsége nem engedélyezett luxus. De amikor az ólmos fáradtság rátelepedett, már nem tudott magának parancsolni. Különben szófukar volt és a kelleténél is komolyabb. Szabatosan és tömören felelt, ha kérdezték, dolgozatai rövidek és pontosak voltak. Tanárai szerették.

Az estisek a semmitmondó szószaporítás divatját hozták magukkal a líceumba a tökéletesség felé rohanó léptekkel igyekvő életből, mely ilyenformán leginkább a dohányfüstös gyűléstermekben és napilapok hasábjain zajlott. Egyesek feleletüket az állásfoglaló felszólalások mintájára építették föl, és ezzel némi sikert is arattak. A szószaporítás elkerülése érdekében később a meglehetősen fáradt tanárok szelíden leintették az ilyeneket, és a tanultak összefoglalását Tisztafejre bízták.

Ruganyos Őzike fölnézett Tisztafejre. Fölnézésében mindenkor akaratlanul is nagy adag vágyakozást vegyített, de Tisztafej ezt nem méltányolta kellőképpen. Tekintete a formás lány fölött a jövőbe siklott. Szépnek, s ezzel magától értetődően butának tartotta a lányt. Nem akarta, hogy a falevelek sorsa fölötti bánatát a Ruganyos Őzike iránt ki tudja milyen iramban fejlődő érzései megkurtítsák.

– Segítsen, Tisztafej! Oldjuk meg együtt ezt az egyenletet – mosolygott Őzike egyszer órák után a padból kikászálódó fiúra.

Tisztafej fáradt volt, az egyenlet pedig könnyű, egyismeretlenes.

– Idefigyeljen, kislány! – mondta Tisztafej könyörtelen hidegséggel. – Nem tudok magán segíteni. De tanácsot adhatok: kezdjen szépen mindent elölről...

Ruganyos Őzike sírt a boldogtalanságtól. Mit tehetett? A haját tépte, átkozódott. Aztán hagyta, hogy elhatalmasodjék rajta az édes-gyötrelmes betegség: a szerelem.

És hatalmas sóhajtással elölről kezdte az algebrát.

Merre vagy boldogság, vidám órák, eseménydús, sziporkázó napok, amikor vágyainkat oly könnyen megfogalmazhatjuk. Amikor úgy érezzük, hogy tudjuk, mit akarunk, amikor a véletlen beteljesülés is logikus igazságnak tűnik. Őzike méltán érezte az életet gyötrelmesen nehéznek és bonyolultnak.

Pedig Ruganyos Őzike naponta elment egy másik, egy könnyen lehetséges NAGY SZERELEM mellett. Reggelenként Facsiga úgy leste-várta őt a buszmegállóban, mint a korán kelő özvegyasszony a sarki trafik kirakata előtt a rég megálmodott lottószámokat.

Facsiga tiszta pohárnak gondolta Ruganyos Őzikét. S mivel rettenetes szomjúság gyötörte, hát inni szeretett volna belőle.

6.

A tengerparti város a fürdőszezon közepén olyan volt, mint egy sokszínű hangyaboly. Jól öltözött, ráérős emberek sétáltak az utcákon, napégette testüket hűtötték a langyos esti szélben. Az állomáson az utasok ezrei fegyelmezetten viselkedtek. Az érkezők megcsodálták a csupa fény pályaudvart, a főépület makulátlan tiszta volt és narancs illatú, mint az oranzsád, amit jégbe hűtve zümmögő automaták árusítottak poharanként egy lejért. Az érkezők a várócsarnok zsemleszínű márványpadlójának tükrében nézegették magukat. Megigazíthatták utazás közben alakult ráncaikat, és kisétálhattak az állomás előtti óriási térre, ahol a szívélyes helyiek olcsó szobáikat és magukat ajánlották az üdülő közönség figyelmébe, és úgy igyekeztek a vendégekre mosolyogni, ahogyan rég nem látott rokonokra szokás, akiket bár jó ideje félszeggé tettek ugyan a mindennapi anyagi gondok, itt a tengerparton végre magukhoz térhettek, fölocsúdhattak sokoldalú megpróbáltatásaikból, örvendezve és bátran visszamosolyoghattak a vendéglátókra. „Érezzétek a lehető legjobban magatokat minálunk! Meglátjátok, hogy majd naphosszat csakis vidám dolgokról meséltek egymásnak. Dúdoljatok nyugodtan csacska kis dalokat, imádjátok a tengert, szeressétek a homokot és a napfényt. Mindet kedveljétek, amiért itt nem kell sorban állnotok.” A vendégek vendéglátóik nyakába borultak, a tér megtelt elcuppantott csókok illatával, energikus ölelések rejtett villamosságával. A gyermekek tapsikoltak, gőgicséltek és álmélkodtak. Többen is visítottak, de csak a gyönyörűségtől.

Tisztafej és Facsiga átvágtak a téren. A szakszervezeti beutalóval rendelkező utasok sűrű sorai mögött haladtak, akik színes zászlókkal és apró, de jól olvasható feliratos táblákkal vonultak a különbejáratú személyszállító gépkocsik parkolóhelye felé.

Ebből a feliratból több is előfordult a sorokban. Idősebbek és fiatalok egyaránt kedvelték, és szívesen emelték a magasba, hiszen a jelmondat idejövetelük céljának tudatos vállalását sűrítette. De voltak nem éppen lényegtelen részletfeladatokra buzdító táblák is. És olyanok, amelyek vitathatatlanul helyes megállapításokat tartalmaznak.

Vagy:

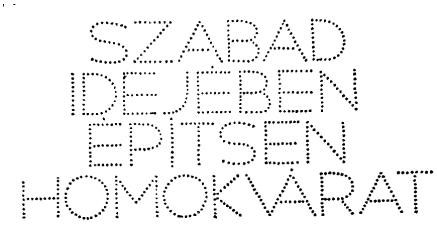

És:

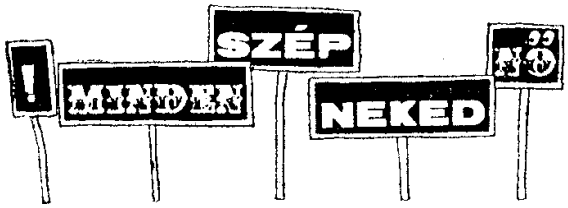

Ezt a feliratot több táblácskára porciózták ki. A táblákat szórakozott emberek vitték, akik bámészkodtak, elmaradoztak. Soruk hol felbomlott, hol összeállt és megváltozott a szavak sorrendje is. Tisztafej a következő szöveget olvasta:

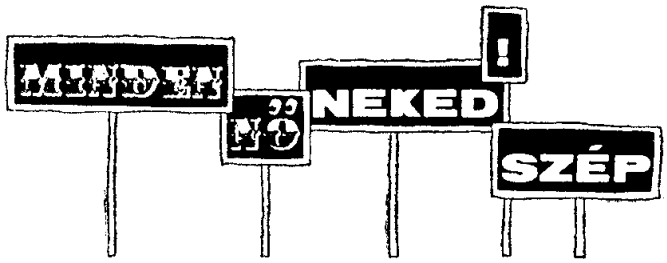

Facsiga pedig ezt:

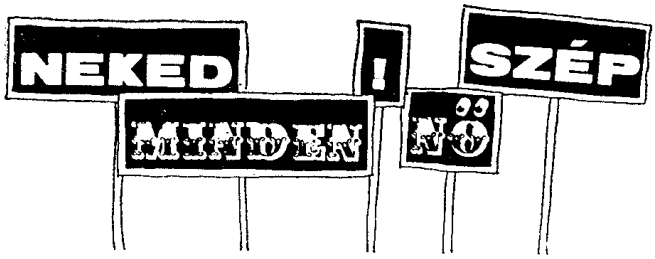

Facsiga kitűnően érezte magát a jókedvű tömegben.

– Kár, igazán nagy kár, hogy nem gyújtanak fáklyákat – sajnálkozott.

Tisztafej gondterhelten nézett körül a téren.

– Neked mindig ilyen hülyeségeken jár az eszed?

Facsigának fájt a rendreutasítás, de nem vitatkozott, hiszen tudta, hogy nem lébecolni jöttek ide, hanem kiküldetésbe.

Közben Tisztafej rátalált arra, amit keresett; leintett egy taxit. Beültek, és bemondta a kenyérgyár címét. Csupa magas épület mellett hajtottak el, színes reklámok villogtak a magasban. A sűrűsödő szürkületben túlórázó sirályok vitorláztak kecsesen a száguldó gépjárművek között. Facsiga halk volt, mint egy nemrég hálózatba kapcsolt villanyszamovár. Irigyen arra gondolt, hogy az itt élő embereknek annyi a jó ismerősük, mint Kovácséknak, akik szénafüves rétek mellett laknak, és bőven tejelő tehenet tartanak. Az ismerősök többek között azért szükségesek az emberek életében, hogy legyen kivel meginni néhány korsó sört. Itt például néhány összetartó ember kedvére kisétálhat a mólóhoz és megfigyelheti, miként törik magukat szakadatlan kitartással a jobbnál jobb képű hullámok. Ilyenkor a jó emberek meghallgatják egymás érdekes történeteit. Valóságosak vagy költöttek ezek a történetek, az ilyenkor teljesen mindegy, mert hiszen roppant nyugodt és kipihent emberekről van szó, és csupán az a lényeges, hogy jót akarjanak. Mivel egyéb céljuk amúgy sincs, minthogy a rohanó időn kifogjanak, ez a

legtöbbször sikerül is nekik, mert rendszerint belefeledkeznek a történetek előadásába és meghallgatásába, közben észrevétlenül sokoldalúan megismerik egymást és önmagukat is, ami valamikor, sokféle hasznos tevékenységük alkalmával még előnyükre válhat.

A kenyérgyári főkapus csodálkozva emelte föl tekintetét az előtte heverő retorikakönyvből.

– Semmit sem tudok önökről! Talán valamelyik közeli kisváros objektív nehézségekkel küszködő kenyérgyáráról van szó. Nálunk, kérem, biztosíthatom önöket, minden a legnagyobb rendben van. Mint az óra, úgy működünk. No, minden jót maguknak!

A kapus éppen magasabb munkakör betöltésére készült, évek óta tartó magánszorgalommal, ezért udvariasan, de határozottan pöccintette Tisztafej orrára a portásfülke ablakát.

Tisztafej csodálkozva nézett kollégájára. Facsiga maga mellé zöttyentette a cserealkatrészekkel súlyosra tömött bőröndöt.

– Egy pillanat – nyugtatta főnöke kedélyét Facsiga, és a portásfülke ajtajához lépett. Tisztafej a poros ablaküvegen át is tisztán látta, amint Facsiga fél kézzel, kék-fehér csíkos trikójánál fogva, óvatos lassúsággal kimozdítja a divatos tudásra szomjas kapust ülőhelyzetéből, magasba emeli, majd helyére zöttyenti. A függőleges helyváltoztatás eredményeképpen a kapus előbb olvasókedvét, később a hangját, a zöttyenéskor pedig az eszméletét vesztette el. Facsiga tétovázás nélkül elsősegélyben részesítette. Az asztalon található kancsó teljes tartalmát hirtelen mozdulattal a kapus nyakába löttyintette. Nagy nedvesség, gyanús tócsa támadt a kapusfülkében. Facsiga pedig nem szerette a rendetlenséget. A helyzet normalizálása végett a gyors szárítás mellett döntött, s áldozatát a mennyezetről lelógó ventillátor méteres légcsavarja közelébe emelte.

– Beszélni óhajtunk a főnökkel! – súgta az élethez kitartóan ragaszkodó, tudós kinézésű férfiúnak.

A kapus összerezzent a kiáltásra. A légcsavar éppen gyér haját simogatta.

– Önök eltérítik a kenyérgyárat? De hát miért pont most jöttek? – bátran remegett a kapus hangja.

– Nem dumálsz! És nem is lelkesedsz! – intette Facsiga jóindulatúan.

– Ember – kérlelte Tisztafej –, kapcsolja nekünk a főnököt.

– Nem tehetem... – nyögte a kapus. – Az igazgató elvtárs jelentést ír – suttogta és feltartott mutatóujjal folytatta: – A felsőbb szervekhez...

– Tehát az irodájában van?! – ragadta meg újra Facsiga a kapussal együtt a beszélgetés fonalát.

– Igg...gen – nyögte a kapus és megadta magát.

– Hát akkor felejtsük el ezt a röpke, de mindenképpen meleg baráti ismerkedést. Egyelőre búcsút veszünk magától...

Tisztafej kitöltötte a belépőcédulát és aláíratta a kézzelfogható csodálkozássá alakult kapussal.

Pár perccel később a gyárudvaron jártak. A környező épületekből kenyérillattal elegyes sóhajok szálltak a magasba.

A sütödében egy sokgyermekes apa olajtócsában ült és hüppögött. Bánatfátyolos szemét tisztaselyem nyakkendőjével törölgette. Szerszámok és emberek hevertek körülötte. Olyanok, akik már kidőltek a sorból.

Tisztafej pillanatok alatt felmérte a helyzetet, és megállapította, hogy baj van. Ahol nincs kenyér, ott mindjárt baj kerekedik. Az emberek sóhajtoznak, esetleg hümmögnek vagy hüppögnek tetszésük és vérmérsékletük szerint.

Facsiga nyomban észrevette, hogy a sütőkemencéből kibukkanó futószalag mindegyre elakad valahol, ezért szénné égett, hol pedig félig sült kenyereket szállít. A selejtet összegyűjtő munkások fájdalmasan nagyokat sóhajtottak. A gyors egymásutánban fölfelé iramló sóhajtások a szellőztető ablakokon át törtek maguknak utat a felhőtlen magasságba.

– A nyakkendős az igazgató – mutatott a sokgyermekes apára az a munkás, aki két hősünket a kenyérgyár csillogó-tiszta termein át idáig kísérte.

– Kelj fel, és járj! – köszöntötte Facsiga az igazgatót, aki könnyedén teljesítette a biblikus erejű parancsot.

– A gépgyártól tetszettek jönni? – Az igazgatóról, mint a hajszálak az okos fejről, lehullott a fáradtság. Megölelte és megcsókolta a két szerelőt. Aztán keresetlen szavakkal bírálta a gépgyárat, mert szerinte nem éppen kiforrott munkát ad ki a keze közül. Elítélte a hanyagságot, a szájtátiságot és a szívtelenséget. Mindeniket úgy általában, és külön-külön konkrétan is, az idő rövidsége miatt azonban mindenre nem térhetett ki. Később a gyermekeit említette és a lehetőségeket, amelyek szerinte adva vannak. Az üdvözlőbeszédre, amelyet többször is megszakított az éjszakai váltás dolgozóinak helyeslő, sőt melegen együtt érző tapsa, Tisztafej a tőle megszokott tömörséggel válaszolt:

– Nyugi!

– Szerintem is – kontrázott Facsiga, és meggondolatlanul hozzátette: – Javítani jöttünk a dagasztógépeket!

A körülállóknak, akik jól hallották, amit mondott, rögtön leesett az álluk.

– És a sütőgépekhez nem értenek? – kérdezte ijedten az igazgató.

– De igen – felelte Tisztafej –, de nincsen hozzájuk cserealkatrészünk...

– Hát ez már baj! – komorodott el az igazgató.

– Abiza! – helyeselt szórakozottan Facsiga. Mérgében letört egy szénné égett dúcot az egyik teljesen kész kenyérből. Elfogta az éhség.

A kenyérgyár dolgozói megrendülten álltak a könyörtelen tények előtt. Csak az igazgatóban villámlott egyet a keserűség.

– Ettől a perctől Önök a kenyérgyár foglyai! Addig nem hagyhatják el a gyár területét, amíg ki nem javítják a hibát. Senki nem lankad, nem fárad és nem ellenkezik! Mindenki megérti, hogy kenyeret kell tennünk az asztalra... Mire van szükségük?

– Egy kis zöldhagyma kéne, néhány tojás, esetleg sör. – jelentette ki Tisztafej szerényen, és Facsigával a sürgős teendők leltározásához kezdett.

– Okéj! – mondta a főnök, és embereinek az egyes kollaborációs sémát ajánlotta.

Rögtön átküldtek valakit a közeli húsgyárba virsliért. A húsgyáriaknak sör kellett, a sörgyáriaknak hús és gyümölcs, a gyümölcslerakat embereinek vaj, a vajgyáriaknak tojás, a tojásgyárban a friss kenyér hiányzott. A küldött tájékozódása nyomán mindenhova küldtek néhány szép, protekciós cipót, melyek export sütőkemencében exportra készültek, és máris kapták cserében az ellenszolgáltatást, amitől rövid időn belül félreállt a Facsiga hasa. Tisztafej a vezetés nehézségeire hivatkozva tejet ivott a szerény vacsora után. Facsiga felkapott egy üveg

sört, megrázta, szájához emelte és lepörgette a torkán a habzó folyadékot. A harmadik üveg után az órájára nézett, és azt mondta:

– A többit tegyék félre, és szerezzenek hozzá még egy ládával. Éjfél után félóránként minden további felszólítás nélkül helyezzenek a kezem ügyébe egy-egy üveggel. A többi a mi dolgunk!

Reggelre szabályosan működött a sütőgép. Ontotta magából a szép, barnára sült kenyereket. A gyár sajátosan kellemes illatát pedig nem rontották tovább a gondterhelt sóhajok.

7.

A főszerkesztő, akinek a zakóját ordító félreértésből Ruganyos bácsi helyett maga az üzletvezető volt kénytelen befejezni, reggel hétkor magához hívatta a riportert. A főszerkesztő tudta, hogy reggel hétkor még egyetlen riporter sincs benn a szerkesztőségben. Éppen ezért nyomatékosan utasította titkárnőjét, hogy azonnal küldje be hozzá azt a riportert, aki legutóbb a Vörös Lángban járt.

A titkárnő abbahagyta a faliújságcikkek gépelését. Ezt a reggeli kávéfőzés helyett önként vállalt pótcselekvésként végezte. Ugyanis a Lángcsóva című lap szerkesztőségében tilos volt a kávéfőzés. Ezzel szemben a faliújság mindennap megjelenhetett. A szerkesztőség tagjai felváltva két, a háborúból visszamaradt katonai kerékpáron járták a gyárakat, és a látottakról magánvéleményüket a faliújságon tették közzé. Természetesen írásaikat előbb bemutatták a faliújság szerkesztőbizottságának. A szerkesztőbizottság a jobb írásokból válogatott, ezeket a faliújság főszerkesztője is átnézte és átgépeltette. A faliújság főszerkesztőjét minden évben maguk közül választották a szerkesztők. És e bizalmat évről évre a lap főszerkesztője élvezte. Az átgépelést tehát – ugyancsak évről évre – a titkárnője végezte, mindig a kora reggeli órákban. Gyakran megtörtént, hogy a főszerkesztő asztalán a *Lángcsóvá*ba írt napi anyagok összekeveredtek *A mi csóvánk* címmel rendszeresített faliújságra szánt anyagokkal. De ez nem okozott zavarokat, mert a jó írások mindkét helyre jók, a gyengék pedig mindkettőben közölhetetlenek voltak.

Egy fiatal tollforgató gépzsír- és vasreszelék-balzsamos kezéből került a főszerkesztő elé a *Hó végi hajrá vajjal* című jegyzet, amelyben az élenjáró vasesztergályos – két hónappal előbb még az újságíróvá kiemelt fiatalember munkatársa – a minősíthetetlen anyagellátásról rántja le a leplet, és felteszi a kérdést: Miért nem írja meg az újság, hogy mi a helyzet a vajjal? Kiderül a cikkből: a közvélemény tudja ugyan, hogy kiigazították a vaj árát, ami a tejhez viszonyítva nevetségesen alacsony volt, de ezt a dolgozók jobbik fele hivatalos közleményből és nem szájhagyományozásból szeretné tudomásul venni. Az írást a lapba szánta a fiatalember, de a rovatvezető a két kényes kérdést nagysándori módon kettéválasztotta, és azzal a megjegyzéssel adta tovább a főszerkesztőnek, hogy a hajrát a lapba, a vajat pedig belső használatra legyen szíves jóváhagyni.

Mindkettő a szemétkosárba került, mert a főszerkesztő egyetlen pillantásra átlátta... a központi lapokat, amelyekben nem tárgyalták a fenti témákat. Ugyanakkor jóváhagyott két vezércikket a generalisszimuszról.

A felelős titkár elébb A MI BÁTYUSKÁNK! címűt kapta kézhez, és elégedetten bemérte a cikket a megszokott helyre, az első oldalra. Lapzárta előtt kapta a hasonló tartalmú MI ATYÁNK! című írást. Egy pillanatig tanácstalanul állt, nem szokta meg az ilyen cikkbőséget. Ekkor asztalán megszólalt a telefon. A szomszédos vendéglő főszakácsa jelentkezett, és

felhívta a figyelmét arra, hogy a friss csontvelőnél nincs jobb a világon. A főtitkár nem volt ínyenc, de a délelőtti idegmunka és a kapkodva lenyelt néhány deci konyak rágta a gyomrát. Elhatározta, hogy a csontvelő után friss sört iszik. Nem majd, hanem rögtön. Íróasztala fiókjait az örökösen álmatlan osztályellenség bosszúságára bezárta, és lepecsételte. A MI ATYÁNK-at pedig menet közben feltűzte a faliújságra.

Ez az ügy később munkamegbeszélés tárgyát képezte, mert a főtitkárt sürgősen megérdemelt dicséretben kellett részesíteni. Másnap ugyanis kótyagos fejjel és némi bűnbánattal a faliújságon elévült cikket leküldte a nyomdába. A főszerkesztővel pedig nem volt nehéz elhitetni: az írást jó minőségéért, nevelő szándékkal függesztette ki, hogy tanuljanak belőle a fiatalok.

A munkásszármazású fiatalok rongyosra olvasták a faliújságot, de a főtitkárral való gyakori sörözések mellett néhány hét alatt leszoktak a korán kelésről, és elfelejtettek reggel hétre bemenni a szerkesztőségbe. Ennek ellenére a Lángcsóva volt az egyedüli lap Európában, ahol a hivatalos munkaidő reggel hétkor kezdődött. A gyakori ellenőrzések és a nagy szigorúság hatására reggel nyolc és kilenc között már csaknem mind ott ültek, és ásítoztak tintás gyalupadnak nevezett íróasztaluk mögött.

Dél volt már, amikorra a titkárnő előállíthatta a Vörös Lángban járt ifjú riportert. A főszerkesztő éppen elégedett mosollyal tett pontot újabb vezércikkének végére. Címét is felírta:

– Gyere csak beljebb, Krém elvtárs! Foglalj helyet, mindjárt befejezem...

A főszerkesztő még egyszer rápillantott az előtte fekvő kéziratra. Nem a helyesírási hibákat kereste, azokat úgyis kijavítja a gépírónő. A címért határozatlankodott. Mintha már olvasta volna valahol? Valaki mondott már valami hasonlót? Csak nem a klerikális reakció szavai ezek? Gyorsan javított: TE VAGY A DICSŐSÉG.

Elégedetten hátrahanyatlott hatalmas karosszékében. Felállt, nagyot nyújtózott, és zsebre dugott kézzel vakarózott. Észrevette, hogy nincs egyedül. Visszaült a helyére.

– Te vagy az, Erik? Apukádék mit csinálnak? Jól vannak? Na, ennek igazán örülök. Közöttünk mindig is jó elvtársi kapcsolatok bontakoztak ki. Hanem veled megint baj van. Te...

A főszerkesztő elbizonytalanodott. A kéziraton legeltetve a szemét rádöbbent, hogy csaknem végzetes hibát ejtett: letegezte a generalisszimuszt, méghozzá szalagcímben:

– Hm?!

Sietve áthúzta, a felismerhetetlenségig ikszelte az akaratlan tiszteletlenség árulkodó jelét, és fölébe írta a helyes megszólítást:

– Te... – nyomta meg a szót keményen a főszerkesztő. – Te újra zavarba hoztad a lapot! Kipróbált harcosok helyett, őket sértő módon mellőzve, kispolgári elemek nyilatkozatát csempészted a lapba. Kormorán elvtárs telefonált... Kormorán elvtárs jól ismeri apádat, és nagyon csodálkozott...

A főszerkesztő a nagyobb hatás kedvéért mindkét tenyerével csapkodta az asztalt.

– Krém elvtárs, nagyon kérlek, ne ellenkezz! Ismerd el...

– Elismerem! – jelentette ki könnyedén Krém Erik. De a főszerkesztő nem ezt várta tőle.

– Most min dolgozol?

– Cikksorozathoz gyűjtök anyagot. Az üzemi mozgósító művészbrigádok szerepéről szeretnék írni...

– Megint belekontárkodsz a kultúrrovat munkájába? A termelésről írj!

– Közös akciót indítunk. Kivisszük a mozgósító művészbrigádot és néhány rátermett szakelőadót falura. Előadásokat szervezünk. Megpezsdül a művelődési élet, vele együtt nő a szaktudás és gyarapodik a tejtermelés. Az akció végén jelentjük, hogy tehenenként fél literrel megnöveltük a hozamot.

– Hm?!

– Rajzolt rovatcímet gondoltam...

– Jó, jó, de ki hozza helyre a hibát? Megsértetted Kormorán elvtársat. Ez így nem mehet tovább!

– Hát...

– Rendben van. Beindítod az akciót és utána jelentkezel a Vörös Lángban. Kormorán elvtárs azt javasolta, hogy egy jó mesternőről írj portrét. Megadta a nevét is. A jövő hétre betervezzük. Hogy el ne felejtsem az elvtársnőt, akiről írnod kell: Emeletes Mancinak hívják.

A mozgósító művészbrigádok szerepe a tejtermelésben című akciót, bár az olvasók közül csak kevesen értették, nagy elismeréssel fogadták a szakemberek és azok, akik a napilapban hasonló akciókat terveztek.

De a főszerkesztő nem felejtett. Krém Eriknek még egyszer találkoznia kellett Emeletes Mancival.

– Mi a helyzet a termelékenységgel?

Krém Eriknek első kérdésével nem sikerült zavarba hoznia Emeletes Mancit. Tökéletesen tisztában volt a termelékenység fontosságával. A szemfüles riporter második kérdése már bővebb magyarázatot kívánt.

– Mondania kell valamit önmagáról is. Hogy él, mit csinál a szabad idejében... Vagy mit tudom én... Érti, ugye? Valami érdekességet, valami sajátosat. Például mi a helyzet a nevével? Mi az, hogy Emeletes Manci? Biztos vagyok benne, hogy nem örökölt, hanem választott neve. Eltaláltam?

– Igen. De nálunk, a családban hagyomány a névváltoztatás.

– Mondja, hogyan jutott eszébe éppen az Emeletes név? Ami azt illeti, elég ritkán fordul elő.

– Jaaa! Hát azt örököltem. Szegény jó édesanyám találta ki magának. A szülei azt ígérték, hogy emeletes házat építenek neki. Aztán jött a háború...

– Köszönöm. A magam részéről befejeztem. Nem szeretném, hogy miattam a termelés... Vagy mit tudom én... Érti, ugye?

– Nem zavar, komolyan mondom. Kérdezzen még. Testvérlapjuk munkatársa azt kérdezte a múltkor, hogy milyen a családi életem.

– Igazán? Melyik számban jelent meg?

– Vagy két hónapja. Pontosan nem emlékszem, de majd megnézem, mert eltettem azt a lapszámot.

– Különben nem lényeges, megvan nálunk a kollekció. És milyen a családi élete?

– Hajadon vagyok.

– Tényleg?

– Persze. Sokáig udvarolt ugyan nekem egy fiú és komoly szándékai voltak, de a házasságig nem jutottunk el. Nem találtunk... politikailag.

– Ez érdekes...

– Kispolgári elem volt. Elég későn jöttem rá erre az igazságra. Ipszilonnal írta a nevét, s az volt a mániája, hogy ő hat becsületes gyereket akar felnevelni. Lehet, hogy ismeri. Héderfáy Gusztávnak hívják, és kirakatrendező.

– Hat gyereket?

– Igen. Én azonban megmondtam neki, hogy a sok gyerek gátolna a fejlődésemben. Akkor még csak csoportvezető voltam. Van még kérdése?

– Hát persze. Főleg az érdekelne, hogy mit kérdezett még a kollégám.

– Megkérdezte például, hogy mit olvasok.

– Mit olvas?

– Brosúrákat és tankönyveket.

– Mit szeret jobban olvasni?

– A vékonyabbakat. Vagyis a tömörebb könyveket. Regényt, sajnos, nincs időm olvasni.

– Színházba jár?

– Bérletem van az operába.

– Tényleg?

– Tényleg.

– Mondja, szeretik magát a beosztottjai?

– Tisztelnek. Mert én átadom magam a munkának...

– Öröme telik benne?

– Igen. Én tudom, hogy dolgozni kell. Tudom, hogy mi a munka. Én már zsenge ifjúságomtól...

– Hány éves?

– Erre nem válaszolok! Van még kérdése?

– Nincs.

Krém Erik megnyugodva hagyta el az interjú idejére kettőjüknek átengedett szakszervezeti irodát. Ruganyos Őzike nem árulkodott, nem jelentett. Nem panaszkodott... Különben a mesternő szóba hozta volna az ügyet. Mégiscsak jó hallgatni a főszerkesztőre.

A riporter örült annak, hogy egyszerre két kényes dolgot is elintézett. A testvérlap kollekciójából kikereste a Vörös Láng élenjáró mesterének portréját. Kisebb változtatásokkal – magyarra fordította. A mellékelt fényképről a lap grafikusa öntudatos munkásportrét rajzolt. Az írás és a rajz egy vasárnapi számban jelent meg.

A következő héten sokan emlegették Emeletes Mancit az olvasók közül. És az egyik nap, munkaidő után, Kormorán elvtárs végre hosszan-alaposan elbeszélgetett vele.

8.

Felhőtlen reggel. Valahol a láthatár mögött az égbolt kékje belevegyült a tengerbe. Lusta páragomolyagok lomháskodtak az alig fodrozó víztükör fölött.

Tisztafej a kenyérgyár udvaráról gyönyörködik a számára ritka látványban. Később, Facsigát noszogatva, kifelé indul a kenyérgyárból. Az álmosságtól mogorva kapus útjukat állja. Facsiga kérdőn homlokára röppenti bozontos szemöldökét. „A nevelés állandó jellegű folyamat. Ez azt jelenti, hogy mindenkor forszírozni kell!” (Tisztafejt idézi gondolatban.)

– Tilos a kimenetel! – mosolyog kényszeredetten a kapus a telefont piszkálva.

– Már meg ne haragudj, barátocskám, mi nem tudunk hinni többé neked – mondta szomorúan Tisztafej, és kinyitotta a kenyérgyár kovácsoltvasból készült kapuját.

– Álljanak meg! Álljanak meg! – pattant ijedten utánuk a kapus. De nem sértett önérzetére hallgatva, hanem csak kötelességből. – Az igazgató elvtárstól kaptam a parancsot, hogy kocsival küldjem ki magukat a vállalati üdülőbe. Mindjárt itt lesz a kocsi.

Telefonálás közben a kapus pislog, és igyekszik szimpatikus képet vágni. Úgy látszik, megbocsátotta már Facsigának az erőszakos benyomulást.

– Polgártársak! Önök a mi vendégeink! – jelentette ki Abszolút Laji, a világ kenyérszállításban legjobb gépkocsivezetője, aki nemcsak a gépkocsi ajtaját tárta előttük szélesre, hanem két karját is, mert hirtelen ölelhetnékje támadt.

– Lajikám! – bődült el a csodálkozástól Facsiga. – Hát még megvan a kockás kis spencered?

– Igen bizony! Merthogy kifordítottam. És így is spencer a spencer...

Facsiga bemutatta gyerekkori játszótársát Tisztafejnek. Beültek fél vagon friss kenyér elé a kocsiba, és kirobogtak a tengerparti sugárútra. Amíg kiértek a városi forgalomból, Abszolút Laji főleg a vezetéssel foglalatoskodott. Ez sűrű kihajolással és kiabálással járt a kollégák, de főleg a magángépkocsi-vezetők átnevelése céljából.

– Mondd csak, te egészen hülye vagy? – Tisztafej szigorúan nézett Facsigára.

– Miért volnék én egészen hülye, Tisztafej?

– Hát csak azért, mert ahelyett, hogy Lajos barátodtól afelől tudakozódnál, mit keres itt, hogyan jutott ide, a ruházatán csodálkozol. Az a halvány gyanúm, Facsiga, hogy nem tudsz viselkedni!

Facsiga röhög.

– Te Laji! Te hallottad ezt? Na, sorold csak szépen, hogy mit keresel itt satöbbi. Szóval mondj el nekünk mindent. Főnököm rendes fiú, csakhogy olyan kíváncsi természetű, mint egy káderes. Ez persze nem látszik rajta, takargatja. Pedig még gyermekszobája is volt neki. Arról nem is szólva, hogy jó ideig lóistállóban volt a legénylakása, jászolban aludt bizony. Ő volt Jézuska II. és még most is fönntartanak számára egy lyukat a családi budin. Innen datálódnak a főnöki allűrjei és az, hogy a tömegek nevelésére áldozza egész fiatalságát.

– Hagyd abba – figyelmeztette Abszolút Laji. – Ha így folytatod, jövőre sem kapsz prémiumot...

– Nem olyan gyerek ez, te. Bírja a kritikát. Különben is az ember melóját figyeli, nem a dumáját.

– Hát akkor ide figyeljen, Mester! Nézzen meg jól. A világ legjobb sofőrjét látja. Ezzel a kenyérszállító csöppséggel, ha úgy tetszik, a Holdat is megjártam. Éppen most jövök visszafelé. Képletesen mondva, ekkorácska távolságot tettem meg, amióta ezen a tragacson ülök. Nem azért mondom, hogy dicsekedjem. Facsiga ismer engem, nem vagyok hantás fiú. Különben sem az én érdemem, hanem inkább azé a Csöppecskéé, aki, azt hiszem, éppen most cucliztatja a világ legjobb sofőrjének Cseppecskéjét.

Abszolút Laji az órájára pillantott.

– Aki három perc múlva hatvanegy napos! Ha átszámítjuk hónapokra, akkor, ugyebár, kerek számot kapunk és ez óriási alkalom arra, hogy egy kis családi ünnepséget rendezzünk... Szóval, pontosan hétszáztizenhat nappal ezelőtt a kikötőből fuvaroztam valami fontos portékát. Rám osztották a fuvart, ergo csakis fontos portéka lehetett. Ez nem vitás. Megyek. Lököm, nyomom. Mozgatom. A város végén integet egy begyes csöppség. Megállok. Kérdem tőle, mi a helyzet. Hát mondja, hogy neki sietős. Elvinném-e? Mit tud? kérdeztem tőle. – Énekelni, mesét mondani, csókolózni vagy hallgatni. Mondom neki, hogy az utóbbit, azt nagyon szépen kell ám csinálni! – Mindent! Válaszolja nagy bátran. Nahát kipróbáltam. Csak a csókolózást hagytuk ki, mert istentelenül nagy volt a forgalom, részünkről meg a sietség. Mondtam is neki, hogy ami késik, nem múlik. Legközelebb kipótoljuk, ha arra járok. Hát persze hogy arra jártam. Jófajta bor nevét viseli az a falu. Megkeresem a házukat, mondom, mi járatban vagyok, angyalian rám mosolyog, és azt feleli, hogy sajnos nem lehet. Megdöglött a kiscicájuk, azt gyászolja. Rendben van – mondtam, és még csodálkoztam magamon, hogy abszolút nem vagyok ideges. Kaptam a vállalattól nyaralójegyet. Időm volt. Összejártam néhány csodálatosan gyönyörű helyet. Szórakoztam. De valahogyan csak hiányzott nekem az a megígért csók. Hát még egyszer elmentem hozzá. Nem találtam otthon. Elmentem. Visszatértem. Téblábóltam az utcán. Mi történik? Egyszer csak majdnem elüt a trolibuszával. Hogy ne csináljak nagyobb cirkuszt, hát adott egy puszit. Olyan előlegfélét. Mondhatom, nekünk drukkolt a kocsi minden utasa. Csodálatos percek voltak. Rögtön megígértem, hogy feleségül veszem. Kikötés? Csupán annyi, hogy abszolút kímélje a gyalogosokat. Aztán végleg ide helyeztettem magam, és megtanítottam kocsit vezetni. Azt mondja, hálából beavat a háztartás titkaiba. Sok mindent együtt csináltunk. Mondanom sem kell, nagy igyekezettel. Cseppecskénkért is annyit dolgoztunk, hogy tropára ment alattunk az ágy. Nemrég cseréltük ki újra, mert az asszonynak kislány is kell. Szóval, hogy rövid legyek, ember- és kenyérszállításra rendezkedtünk be. A legjobb életet éljük a világon. Különben kocsira gyűjtünk. Rongyokra nem telik, a spenceremet is kifordíttattam, most így viselem. De hát tudja-e, mit mondott a kisszamossósszépmezőberkenyesi éjjeliőr fia? Nem tudja? „Ne nézd a gúnyámat, bébi!" Ezt mondta. Különben honnan is tudhatta volna, ha velem még nem találkozott ugyanis én vagyok az éjjeliőr fia, és a mondás sem éppen új keletű. De jó, mi? Facsiga talán emlékszik még rá. No, de nem is ez az érdekes, hanem az, hogy az éjjeliőr fia abszolút józan életű, megbízható

pacák, ergo a világ legjobb gépkocsivezetőjeként forró fenekű, illatos cipókkal száguldoz, és közben angyali nyugalommal gyönyörködhet a homokon felforrósodott nőkben. Nincs mese, nincs etyepetye, miegymás... Hiszen a világ legjobb felesége várja őt otthon. Karjában a világ legszebb gyermekével...

– Te Laji! Te boldog vagy! – állapítja meg bölcsen Facsiga.

– Abszolút! – vágja ki Laji vidáman, mint a tök ászt szokták gondolkodás nélkül...

– Nahát?! – örvendezik Facsiga. – Ez remek! S ha te tudnád, amit én, Tisztafej kartársam! Azt, hogy az előző ötéves terv idején, az, akit most itt látsz, a világ leglinkebb céltalanja volt, és hogy minden áldott fizetés előtti napon fennhangon kijelentette: harmincvalahány nap van még a fizetésig. Ugyanis negyedévre előre elitta a pénzét, és állítólag nagyobb ünnepi alkalmak után tiszta szeszt izzadt...

– Igen, valahogy így volt, halványan még emlékszem... Céltalan ember voltam, amíg hónom alá nem nyúltak...

Abszolút Laji a vállalati üdülő cipó alakú épülete előtt fékezett. A takaros épület dúcosabb részében kaptak szobát, de besötétedés után nem volt kedvük az alváshoz. Fogtak egy lepedőt és kivitték a napozóra. Akkurátusan kiterítették a homokra, négy sarkára köveket raktak, és körülnéztek a tengerparton.

Lassú, kényelmes léptekkel pihenni vágyó emberek indultak a simára gereblyélt napozók homokja felé, hogy ott néhány óráig szembeüljenek a végtelennel, és megfeledkezzenek a gyorsan pergő időről.

Tisztafej arra ébredt, hogy késsel, villával felfegyverkezett emberek állják körül, és csámcsognak. Facsiga imbolygott fölötte s lapátnak sem kicsi tenyerével joghurtot planírozott a hátán.

– Olyan vagy főnök, mint egy jóképű marhasült. Csakhogy vaj helyett joghurt olvadozik a hátadon. Nemsokára itt lesz az apróra vágott petrezselyemzöld, rád szórjuk és meghamm-hammolunk, olyan kívánatos vagy.

– Mit akarnak ezek itt körülöttem, Facsiga?

– Ááá, semmit. Semmit, édesapám. Petrezselyemzöld nélkül nem kellesz nekik. Csak sajnálkoznak egy kicsit, árnyékot tartanak, ami igazán rád fér. És mellesleg elszívják a levegőt. Tudod, arra várnak, hogy újra elájulj.

– Hogyhogy újra, Facsiga? Mikor volt először?

– Na, gyere csak... Ne légy már olyan kíváncsi. Legfennebb ezt a részt majd kihagyod az önéletrajzodból. Minek is neked egy ennyire részletes önéletrajz, Tisztafej!?

Facsiga kivonszolta sorstársát az emberek gyűrűjéből. Térdig beleállította a langyos tengervízbe, és arról mesélt, hogy órányi alvás után kénytelen volt magára hagyni, mert ellenállhatatlan vágyat érzett ahhoz, hogy a tengert széltében átússza. Talán sikerült volna, ha a bójákon túl őrködő csónakosok egyike ki nem halássza, és meg nem ígérteti vele, hogy többet ilyet nem tesz. Facsiga persze ettől elszomorodott, és elhamarkodottan arra a következtetésre jutott, hogy a szabadság, mint kifejezés elvesztette eredeti értelmét, és az átalakulásról csak azok a kevesek tudnak, akik valamilyen ürüggyel túljutottak a bójákon, és messze beúsztak a tengerbe, meg azok, akik már nem kívánkoznak a tilalomjeleken túlra. A tengerparton a szabadság különben azt a szokásos két hetet jelenti, amit turnusnak neveznek. Ettől eltekintve a szabadság végtelen. Felmérni, megfogni lehetetlen.

Ekkora tanulság és a visszaúszáskor a hullámokkal való küzdelem elég az elkeseredéshez. Facsiga éppen nyakig benne volt, amikor a sors gyöngyházszemű sellőt küldött mellé, hogy akár szótlan jelenlétével is vigasztalja az arra szorulókat.

– Öregem, ennek a nőnek toronyhaja van, persze ragyogóan szőke, és mindene az égnek csavarodik. Fortuna bőségszarujához hasonlóan. És egyetlen alkatrésze sem hiányzik. Mindenképpen első osztályú. Nem hittem volna, hogy szóba áll velem. De megtörtént. Először azt mondta... Dehogyis mondta! Inkább búgta, búgogatta: „Óóóó!" Szinte elfelejtettem lábra állni, olyan gyönyörűen muzsikált a hangja. Ezüst Pillének hívják a barátnőjét; a mólónál beszéltem meg találkát, ebédelni szeretnének, vagy valami ilyesmi... Nem voltam képes mindenre odafigyelni...

Tisztafej cöcögetett, és sajnálkozva nézett barátjára, akiben vajszív olvadozott, némi jóindulatra pedig egy méter kilencven centi magas naivság tornyosult.

– Facsiga, Facsiga – fogta a fejét Tisztafej –, hányszor megmondtam, ne engedd, hogy rád tapadjanak a nők. Most mihez kezdesz azzal a tornyozott hajúval, azzal a hogyishívják... Búgó Csigával?! Kis naiv, miként jössz ki most már a napidíjból?

Az élet lényegbevágóan nehéz kérdéseit szívesen tesszük föl másoknak, ahelyett, hogy a magunk sajgó sebeivel foglalkoznánk. Tisztafej mindig önzetlenül gondolkozott mások helyett, és általában a kérdés megoldásáig gyötörte magát. De erre most nem volt lehetősége.

Ezüst Pille szállt reá könnyedén és sokat próbált vidámsággal.

– Szia, lányok! Mentsétek meg a barátomat! – Facsiga Fülig Szájat utánozta, aki vigyorgással kereste kenyerét a cirkuszban.

– Ismerős nekem ez a szépfiú – billegette magát a lány, és láthatóan azon erőlködött, hogy valami szellemességet produkáljon. – Úgy tűnik, tegnap láttam már. A szégyenlős rákot játszotta aszpikban. Kis szöghajúm, kis mohócskám, minek neked egyből felzabálni a Napot? Na sebaj, meggyógyít a néni. Jó?

– Óóóóó... A barátnőm már ilyen rámenős, de a szíve jó. Osztályon felüli. Nos, hova megyünk kajálni?

Tisztafej a barátját nézte, aki Búgó Csiga árnyékában olvadozott. Valami furcsát láthatott az arcán, mert ijedtében – de lehet, hogy már nagyon meleg volt – belevetette magát a hűsítő hullámokba.

– Nem baj! – türelmeskedett Ezüst Pille. – Megvárjuk...

Lyukas köveket kerestek a parton. Facsiga belekezdett a futószalagos sütőkemencék működési elvének aprólékos ismertetésébe.

– Óóóó... – igenelt Búgó Csiga, de az is lehet, hogy kérdésnek szánta.

– Nem baj. Egyáltalán... – sóhajtotta Ezüst Pille.

Imádták a műszaki problémákat. Mindketten egy új város új szövőgyárában dolgoztak. Ebben a városban a szükségesnél kevesebb nő élt, a férfiak elkényeztették őket.

Tisztafej kiegyensúlyozottan és reszketéséből ítélve felfrissülten jött ki a vízből. Teljesen megfeledkezett a napidíjáról, és mint magánember szemlélte Ezüst Pille csokoládébarna bőrét, főleg azokon a helyeken, amelyek mint sejtette, azt a célt szolgálják, hogy domborulatuk szerint könnyebben megkülönböztethessük a nőket.

Ezüst Pille helyes kis teremtmény volt. Pisze orra és bronz haja megfelelt Tisztafej ízlésének. Rájött, hogy ezek a lányok inkább csak természetesek. Azt, hogy közönségesek, valószínűleg enyhe napszúrásos állapotban, ok nélkül, gondolatban ragasztotta rájuk. Nehezen szokta meg azt, ami évszázadok óta természetes: a lányoknak kell kikezdeniük minden jóravaló fiatalemberrel.

Az önkiszolgálóban ebédeltek. Facsiga párosával hordta a teletömött tálcákat. A lányok nem kerültek sokba. Kávét is ittak egy napernyőkkel borított teraszon. Vicceket mondtak, és élvezték a lányok búgó-csilingelő hangját. Facsiga mindegyre előhozakodott bélyegalbumával, de a lányok nem voltak kíváncsiak rá, és a képeslapgyűjteményére sem.

Később, amikor a Nap félig már lehúzta a rolót, valamiképpen megakadt a társalgás. A lányok álmosan hevertek a fotelekben. A négy ember nem tudta, mit akar egymástól.

– Most pedig bemegyünk egy kicsit a kenyérgyárba – mondta Facsiga, mert felébredt benne a fáradni vágyó lelkiismeret.

Tisztafej aludni küldte a lányokat.

Másnap este találkoztak. A lányokon volt egy kis festék és velük volt a hajlandóság mindenféle vidám dolgot cselekedni, hogy hiábavaló-gyorsan el ne iramodjék az élet és a fiatalság.

Elmentek a bárba. A bejáratnál nem volt elég felmutatni a nyakkendőt, amit az előrelátó vendégek a zsebükben hoztak magukkal, hanem föl is kellett kötni. Megigazítása a nőkre maradt, de tükör hiányában elvállalta a bejáratnál álldogáló „tábornok" is. Ezután kellemes szórakozás következett. A műsor kurta volt és unalmas, a közönség viszont minden pénzt megért. Egy köcsögkalapos, idősebb férfi politikai vicceket mondott a szomszéd asztal mellett és akkor vágott igazán ijedt képet, amikor egy jól sikerült poén után megtapsolták. A táncparketten négy molett cica hiábavalóan koptatta a cipőjét. A közönség szeme és füle a köcsögkalaposra irányult. A cicák leléptek a táncparkettről, a lagymatag zene ritmusára a köcsögkalaposhoz somfordáltak, és a közönség füle hallatára kijelentették, hogy részeg és máskülönben is vén hülye. A vendégek felháborodva tiltakoztak, egyesek a panaszkönyvet kérték. A cicák sietve leléptek, és bejött egy énekes. Hangoskodását lepisszegték. A zenekar állította helyre a rendet. A köcsögkalapos egy lilahajú nővel elrohant táncolni. Facsiga is szívesen lazított kőkemény izmain. Búgó Csiga úgy tapadt a mellén, mint extra futónövények szoktak a napsütötte sziklafalon. Tisztafej viszont hiába vonta magához Ezüst Pillét. Néhány lépés után a lány ismét körülötte röpködött, ringott, vonaglott, el akarta bájolni a világot, de ez csak részben sikerült neki. Amikor már hat vagy hét partnert csalogatott maga köré, Tisztafej otthagyta, Facsigához lépett, lekaparta Búgó Csigát a melléről, és egy tiszteletkör után átadta annak az éhes tekintetű, pattanásos fiatalembernek, aki saját verseit lihegte a táncolók közé.

– Nem kellene őket újra lefektetni? – kíváncsiskodott Tisztafej.

– De mennyire – kacsintott Facsiga, de ez csak félig sikerült, merthogy a szeme már félig konyakban úszott.

A zenekar, amint észrevette, hogy javában áll a bál, abbahagyta a muzsikálást, attól a bölcs megállapítástól vezéreltetve, miszerint a jó dolgok leginkább hiányukban mutatkoznak meg. Ezek szerint a zenekar tagjainak vitathatatlan tehetsége csakis hosszú szünetek közbeiktatásával érvényesülhet. A közönség azonban örvendett a szünetnek. Ugyanúgy, ahogy a táncnak, a műsornak vagy a bejáratot őrző „tábornok" figyelmességének is tudott örülni. Néhányan keresték a köcsögkalapost. De a köcsögkalapos nyomtalanul eltűnt. A borúlátók ebből arra következtettek, hogy nálunk a vicces emberek korán nyugovóra térnek.

Tisztafej és Facsiga szellőzni vitte a lányokat. A séta alkalmával megállapították, hogy a holdfény nem itatóspapír, nem szívja magába sem a szeszt, sem a könnyeket. A tengerről partra vetődő apró fuvallatok is csupán arra valók, hogy a lányoknak legyen valami okuk melegedni kéredzkedni az izzó férfimellekre.

A tengerparton olyan mély volt a csönd, hogy a párok egymás karjába szédültek. Ezek után a félhomálynak mondott koromsötétben szinte lehetetlen volt megállapítani, hogy ki kit próbál száj-száj általi mesterséges légzéssel életre kelteni.

A kenyér formájú üdülő előtt Facsiga úgy döntött, hogy Búgó Csigának látnia kell a bélyeg-albumot. A lány vacogott az izgalomtól.

A nyaraló bejáratánál azonban Abszolút Laji elállta az útjukat. Nem titkolta, hogy fölöttébb ideges. Kockás spencerének zsebei kiforgatva-megcsúfolva, muzeális értékű ruhadarabja rongyszedő után áhítozott.

– Mi az, talán leszoktál a dohányzásról?! – ékelődött a két ... csiga közé Laji. – Ha adsz egy bagót, megmondom, mióta várok rátok...

– Öregem, miért nem olvasod rendszeresen az újságokat? – Facsigából dőlt a szomorúság. Lajt csak konyakszagot érzett. – Ha rendszeresen olvasnád – folytatta Facsiga –, akkor most nem csodálkoznál. Ugyanis tényleg leszoktam a cigarettáról. Tudtommal kerek-perec még nem írták meg az újságok, hogy tilos a dohányzás! Namármost! Ha nem tilos, akkor minek dohányozzunk... No, de fontos ez? Itt van velem Búgó Csigácska. Szófogadó kisleány... Ez a lényeg... Hát persze! Micsoda ökör vagyok... Várj csak! Biztosan van nála finom cigaretta. Csigácskám, légy szíves...

Facsiga be volt állítva.

Abszolút Laji idegessége emelkedő tendenciát mutatott. Facsiga megtudta tőle, – hogy a kenyérgyárban újra baj van. A sütőkemence futóműve gajra ment: a kenyérgondok sötét fellegként tornyosultak a mit sem sejtő fürdővendégek feje fölött.

Facsiga megrázta magát, hogy a mámortól és Búgó Csigától szabaduljon.

– Meg vagyunk lőve! – szólt kedvetlenül. Búgó Csiga a sarkára állt.

– Ide figyelj! Ha most bemégy a gyárba, teljesen hülye vagy! És vedd tudomásul, többé szóba sem állok veled...

– Csigácskám! Kis Kagylófüzérem, hát te hogy nem érted ezt? Mennem kell, galambocskám. Pillanatok alatt egyenesbe jövünk... A kenyérgyár után első vagy nálam a listán. Te is Csiga, én is Csiga! Gyere Csiga... Ne vesszünk össze... Tudod mit?! Ha nagyon akarod, velünk jöhetsz.

– Menj a pokolba... A kenyérgyáraddal együtt! – Búgó Csiga felfortyanása teljesen nélkülözte a galambbúgás legfőbb jellemzőit. Inkább érett tyúkhanggal mutatott hasonlóságot.

– I am sorry – mondta Facsiga kifogástalan udvariassággal, és szívében hagyta a lány tövisét.

Beült Abszolút Laji kenyérszállító kocsijába, és elrobogtak.

Tisztafej hazafelé tartott az úton. Fütyörészett. Laji fékezett. A kocsi sikítva megállt. Tisztafej benyomult a kabinba.

– Na, mi volt? – kíváncsiskodott Facsiga.

– Hát, öregem, én sem vagyok fából – titokzatoskodott Tisztafej. – Elkísértem a bejáratig...

A kenyérgyárban újra gyászos volt a hangulat. Kenyér – sehol. Szétszedték és összerakták a gépeket, káromkodtak, és megállapodtak abban, hogy ez így nem mehet tovább.

Tisztafej a hajnali vonattal hazautazott alkatrészekért.

9.

Tisztafej város környéki faluból származott. Az emberek megfeledkeztek erről a dombok között rejtőző településről, amelynek temploma, de még bolondja sem volt... Az a néhány gyerek, akit itt szült világra az anyja, az egytantermes helyi iskolában járta ki a négy osztályt, egy fiatal, de szomorú tanítónő elnéző felügyelete mellett, aztán ki-ki a maga szerencséje keresésére a városba ment, és csak nagy ritkán jött haza látogatóba, ősszel vagy a téli ünnepek idején, amikor érdemes falura menni.

Tisztafejt az apja hideg őszi napon vitte be a városba a termelőszövetkezet nyikorgó szekerén, amely ide-oda hánykolódott a minősíthetetlen úton. Az apja káromkodással és beletörődéssel biztatta a lovakat, és a „majd lesz valahogy” akkoriban sokat hangoztatott igazsága szerint élte életét. Tisztafej ezt olcsó filozófiának tekintette, és költői pályáról ábrándozott, ami a kötelező nyolc osztály elvégzéséhez kedvet, lendületet és elegendő kitartást adott.

– A kustifáját! – krákogta az apja az unalmas pofájú hideg őszben, és a fia városba fuvarozását követő héten az élet sokféle csekélysége közül egyvalamitől annyira fölmérgelődött, hogy megütötte a guta.

Évek múltán Tisztafej igazat adott apjának, és végleg abbahagyta a rímfaragást. Ám a nevezetes beszekerezés örökre fázékonnyá tette. Sokáig emlékezett rá, hogy az apja mindegyre belekrákogott igyekezetébe: a nyomorúságot szerette volna szépen hangzó rímekbe szedni, a „kustifára” azonban, mint a verebek, szétrebbentek a szavak. De amikor már értékelni tudta a népi bölcsességek utolérhetetlen tömörségét, minden szófacsarást haszontalannak talált, arra valónak, hogy az értelmesebb embereket fölöslegesen idegesítse.

Apja halála után Tisztafejt évekig egy öregasszony vigyázta, télen forró téglát rakosgatott a lábához, és a túltápláltság veszélyeit is sikerrel hárította el a naponta okosodó gyerek feje fölül. Tisztafej csöndes gyermek volt. Ha meleg tégla került a lábához, napokig szótlanul olvasott. A tanyán egyszer látott orvost – az sem volt az –, ezért eleinte az orvosi pályára gondolt. Tudta, hogy ehhez rengeteg meleg téglára lesz majd szüksége, de az öregasszony gondoskodása folytán ez nem jelentett problémát. Aztán egy különben eseménytelen délután az öregasszony bizonyára megfeledkezett önként vállalt feladatáról: örökre elaludt rozoga karosszékében. Tisztafej megbocsátotta az öregasszony feledékenységét, ám ami azután történt, nem értette. Az öregasszony ugyanis örökbe fogadta Tisztafejt, de erről elfelejtett írást hagyni. Így történt, hogy város végi kicsi házát szétcibálták a rokonok, Tisztafej meg ösztöndíjat kapott, és bekerült egy szakiskola internátusába.

A szakiskolában többek között lakatosokat neveltek, egy épülő új gyár jövendőbeli dolgozóit. Tisztafej belenyugodott a sorsába, iskolatársai tisztelték szépen gyarapodó általános műveltségéért. A megálmodott költői és orvosi pálya, majd az ezekről való lemondás pozitívan befolyásolta abban, hogy idejében jó lakatossá váljék. Mesterséget lógó orral, összeráncolt homlokkal tanulni nem lehet: Tisztafej napról napra vidámabbá vált a gyárban és az iskolában, ismerkedett az élettel, és társai is megismerhették őt. Örömüket nem titkolták, boldogságukat, de bajaikat, szomorúságukat és elégedetlenségüket sem. Jókedvüket anélkül, hogy elkoptatták volna, ki-be hordozták a gyárkapun, ott viselték a szájuk szögletében, véle aludtak, véle

dolgoztak. Munka közben az ember csak a kényelmetlen dolgokat, a rosszat felejti, jókedvét nem titkolhatja, megmutatkozik az az ember járásán is.

Tisztafej albérleti szobában lakott. Megpróbált néhányat a belvárosban is, de azok a szobák, amelyeket zsörtölődő és örökösen kételkedő főbérlők adtak ki neki, vagy ablak nélküliek voltak, vagy ablakuk a szürke, hideg belső udvarra nézett, sehogy sem érezte otthon magát bennük. A külvárosban a patak partján, rozzant házikóban kapott szobát, egy időben istállónak használták, ajtaja mezőre nyit, juhok legeltek előtte.

Tisztafej akkoriban sokat ült otthon, és újításokon törte a fejét. Amikor kiagyalt valamit, boldog volt. Amikor semmi sem jutott eszébe, magát hibáztatta, és bánta a sok otthon ülést. A vasárnapokat utálta. Nehezen teltek. Ridegnek és sarkosnak érzett minden tárgyat, amely körülötte volt, s úgy érezte, bármelyik pillanatban akármelyik széttörhet. És a szavak is apró darabokra hullnak, mint a gépkocsik szekurit üvege balesetkor.

Egy nehezen induló, nyikorgó hétfőn ifjúsági szerelőcsoportot alakítottak a műhelyben. Tisztafejt tették meg csoportvezetőnek. Tulajdonképpen nem történt semmi változás, ugyanúgy dolgoztak, mint azelőtt, amikor még nem ifjúsági csoport volt a nevük. Az átszervezés mégis termett némi gyümölcsöt. Voltak, akik értették, voltak, akik nem. Ahogyan ez már a tréfával, viccel történni szokott.

Púpos Vöcsök a táblához lépett, amelyre a tervrajzokat szokták kifüggeszteni a szerelők, és krétával felírta:

Aztán szót kért. Megköszönte, hogy szót kapott, és elkezdte:

– Fiúk! Már most alakítsuk meg a Vidám Viccesek Klubját. Vagyis a Vévécét. Minden tag köteles: Egyes: naponta legalább egy viccet előadni. Kettes: jó pofát vágni. Hármas: jó pofával jobban dolgozni. Négyes: jó munkával pedig...

– Hagyd abba! Hagyd abba! Az ötlet príma, de ami utána következik, brosúra ízű... Hát kinek jó ez?! – Férces fel volt háborodva. Belekezdett egy hosszú vicc elmondásába.

A kezdeményezésről nem írt a gyári lap, de azért elég gyorsan elterjedt a híre. Ebédidőben sok látogatójuk akadt. „Hát azt ismeritek-e, hogy...” és „erről jut eszembe...” kezdetű viccek követték egymást. Az ebédidő naponta hosszabbodott, mert ugyanez volt a helyzet a viccekkel is melyek ráadásul egyre gyengébbekre sikerültek. De mert nem akartak kifogyni a viccek, hét végén a főmester kért szót. Azt mondta: a legjobb vicc az lesz, amikor hónap végén lapos borítékot fog osztogatni a szereldében.

– Olyan laposakat, mint a festödei Marcsa feneke! – fenyegetőzött a főmester. És azt a gyárban mindenki tudta, hogy Marcsának van a leglaposabb feneke a gépiparban.

A klub egyik napról a másikra megszűnt. De Röhögő Relének hiányérzete támadt. Azt ajánlotta, alakítsanak új egyesületet. Akármilyent, ahol az ember szabadon és vidáman kibeszélheti magát.

– Munka után annyit dumálhatsz, amennyi kijön belőled – figyelmeztette Tisztafej.

– Az fix – helyeselt Fikszes –, és még egy sört is fizethetsz...

– Neked mindig kitűnő ötleteid vannak – gúnyolódott Lötyi, mert mi tagadás, akarata ellenére zsugorinak szülték a világra.

– Gyerekek! Van egy ötletem. Lépjünk be a MARCSÁBA! Haha! Jó, mi? – lelkesedett saját ötletétől Röhögő Relé.

– Az f... Mibe? – Fiksz Öcsi bizonytalankodott.

– A Modern Alakok Reményteljesen Csacsogó Alakulatába – vágta rá Relé, és háháhuzott egy sort.

– S akkor mi van? Mi lesz, ha belépünk? – érdeklődött kedvetlenül Púpos Vöcsök.

– Ne hülyéskedj! – mondta Röhögő Relé. – Hát tényleg nem tudod? Egyikőtök sem tudja? – kérdezte csodálkozva.

A társaság kényszeredetten mosolygott. Nehezen szenvedték a gyenge vicceket.

– Háhh... há! Dinyilók! – röhögött elégedetten Relé. – Hát mit kell csinálni, ha az ember már nyakig van Marcsában?

Piszkálták egymásban a vidámság hunyorgó lángját. De Tisztafej még a rosszra sikerült, vaskos tréfákat sem bánta. A komolykodással álcázott egyhangúságtól inkább féltette a csoportot.

Rendre mentek katonának. Újak jöttek, de a csoport és a vidámság maradt. Jó darabig Tisztafej nélkül is megvoltak.

Tisztafej egy lőszerraktár őrségébe került. Lakott helytől távol, akácos erdő közepén, magas őrbódéjában állt és annyit olvashatott, amennyi belefért. A legszívesebben szerelmes verseket olvasott, a nappali szolgálat így egyáltalán nem esett nehezére. Éjszakánként pedig megtervezte a jövőjét. Szerepelt ezekben a tervekben egy fürge, mosolygós lány, akinek, ha úgy adódik, némi belátást engedélyez eddigi és elkövetkező életének titkaiba.

Tisztafej testvérei szétszóródtak az országban, a gomba módra szaporodó építőtelepeken és gyárakban kaptak munkát. Évekig hírüket sem hallotta. Munkahelyén, bent a gépgyárban, nem gondolt reájuk, de az éjszakai őrségen, amikor az akácfák mögé húzódott a Hold, s télen, amikor a hóba taposott ösvényen csikorgó lépteit kellemetlenül hangosra erősítette a csönd – hiányoztak testvérei, az egyedüllét szorongató félelemmel töltötte el. Megfogadta, hogy amint leteheti a katonaruhát, lakást szerez, behozza anyját a tanyáról, kíméletlenül vérét veszi kismalacának, a tyúkoknak kitekeri a nyakát, deszkát szegez az ablakokra és az ajtóra; következzék édesanyja számára is a városi élet, a pihenés. Aztán jöhet az esti iskola, a tanulás... Az udvarlás, nősülés is persze. Majd... Mindent tervszerűen, akár a gyárakban...

A katonaság után még évekig kellett várnia a lakásra, mivel előbb a családosok kaptak. Csoportja hetenként egy délután egész nyáron át segített az építkezésben. Tisztafej is kapott egy szobát. Közösen lakott egy öntővel, aki főleg birkózó volt, és gyorsan fejlődött „szakmájában”. Később valamelyik fővárosi egyesület szippantotta magához, hogy a kolbászból frissen font kerítést megmutassák neki.

Tisztafej behozta anyját faluról, megmagyarázta neki, miként működnek a gáz- és vízcsapok; egyszer színházba is elvitte, havonta kétszer pénzt tett az asztalra, és rábízta, költse el belátása szerint. Aztán beiratkozott az esti líceumba, és minden este éjfélig égette a villanyt a konyhában.

– Fiam, nem vagy te beteg? Csak nem éget valami belső forróság? – kérdezte reggelenként az anyja, aki titkon imádkozott is érte.

– Semmi bajom – felelte vidáman Tisztafej, aki végleg megszerette az időt kitöltő lázas munkát és a könyveket, amelyekből delejes jóérzésként árad a tudás.

A nyári vakációban vállalt tengerparti kiszállás kizökkentette eddigi életéből. A sütőkemence mellett állva rájött, hogy amikor majd eléri célját, és diplomái rendre bekerülnek a ruhás-szekrénybe a fehérneműalá, újra egyedül lesz.

„És ha nem bírom tovább az iramot? Mit csinálok a munka utáni tizenhat órámmal? Mit kezdek a délutánjaimmal? Az egyre hosszabbodó éjszakáimmal? Ébren szépeket álmodom, és leírom minden álmom, lehet, hogy megfizetik... S ha nem, akkor sem esem kétségbe holmi szoknyák miatt. Előbb-utóbb, így vagy úgy, szolgaság a vége."

Tisztafej okos és makacs. Ám sorsát ő sem kerülheti el.

Forró nyár következett, egyre melegebb, sokcsillagú éjszakákkal.

10.

Facsiga naphosszat téblábol a kenyérgyárban. Meghúzogatja a csavarokat, kicserél néhány alkatrészt a dagasztógépekben. Elnézi, miként gyarapodik, hólyagosodik a kenyértészta. A legszívesebben a kalácsfonókat figyeli. Gyors kezüket, kiflikanyarító mozdulatukat. A pékek hosszú, fehér kötényben és tübitejkához hasonló, patyolatvászon sapkában állnak a széles asztalok mellett. Némelyikük dúdolva, fütyörészve végzi munkáját. Van közöttük olyan, aki évek, sőt évtizedek óta fonja a kalácsot, süti a kiflit, a ropogós perecet, és mégsem unja. Még mindig tud munka közben vidáman fütyörészni. Facsiga azon töprengett, vajon tudják-e a pékek, mit jelent, amikor az ember elkészül valamiféle géppel, híddal, házzal vagy akármivel, ami áll vagy robog, de évekig és évtizedekig van, s lehet, hogy talán örökké lesz. Érzik-e az alkotás örömét? Azt a megkönnyebbülést, amely az élet végetlenjét, a valamit bevégzés apró ünnepeire osztja? Lehetséges, hogy az emberiséget igazságtalanul két csoportra osztja a munka? Azokra, akik hosszasan gyönyörködhetnek munkájukban, és gyönyörködtetnek vele másokat is, és olyanokra, akiknek ez nem adatik meg, mert munkájuk eredményét gyomrunk-ba gyömöszöljük, agyunkba szívjuk, a lelkünkkel és a szívünkkel fogyasztjuk el. Az emberi-ség nemre való tekintet nélkül anyákra és apákra van felosztva. Talán éppen az a jó ember, aki mindkét csoport teendőit végezni tudja. A pékek hiába törik magukat, kiflijükből nem marad más, mint a ropogósság, a jó íz emléke. A frissen szegett kenyér illatára évek múlva már nem lehet rámutatni, nem lehet eldicsekedni, mint a vasútépítő teszi a sínek kilométereivel, mint a betonozó a vízi erőművel. Az anyák sohasem mennek nyugdíjba, halálukig főznek, mosnak. A pékek egyszer csak kimaradnak a kenyérgyárból, és ha ráérősen végigutaznak az országon, nincs amire rámutassanak: íme, ezt is én csináltam. Nézzétek csak meg jól, látszik rajta a kezem munkája.

Facsiga rettenetes szomorú volt a pékek miatt. Ugyanakkor bizseregtető jó érzést könyvelt el, mert neki megadatott az alkotó munka kézzelfogható eredményeit még sokáig fölmutató

ember lehetősége, és ezzel életének értelmét akárki előtt könnyűszerrel bizonyíthatta. Ez az érzés nyugodttá és kiegyensúlyozottá tette, napjai az észrevétlen értelmesség jegyében teltek.

Sétái folyamán mindegyre visszakanyarodott a sütőkemencéhez. A gépezet mintha megérezte volna vigyázó jelenlétét, kielégítően működött. Facsiga tudta, hogy a gép nemsokára végleg megáll, nem hajlandó tovább magában hordozni a hibás alkatrészeket. A gépet hidegen hagyták a futószalagján pirosbarnára dagadt, pufók kenyerek, amelyek változatlan hálával aljukon hordták az apró fémlapokból összeállított futószalag jelét; a sütőkemence főleg önmagával törődött. Facsiga mohón szívta a frissen sült kenyerek illatát, és önmagát vizsgálta, nem talál-e valami meghibásodást, egy megkopott alkatrészt, amiért egyszer, talán a legváratlanabb pillanatban, le kell majd állnia? Konstatálta, hogy nagyjából elégedett lehet magával. „Szép izmokat gyűjtöttél magadra, van mit bámuljanak rajtad a nők, és úgy állsz a lábadon, mint a fenyő, nincs szükséged támasztékokra, senkire. Ha akarod, zűrzavarmentesen élhetsz az átlagéletkornál jóval többet, mert mértékletes vagy; ha nagyon akarod, könnyen le tudsz mondani mindarról, ami másoknak szenvedély. És szereted a munkád, ami nagy dolog. Mert rohadt annak a sorsa, aki kényszeredetten, csak a pénzért dolgozik.” Facsiga igen pozitívnak találta gondolatait és cselekedeteit. Csak néha kapta el egy furcsa érzés, amitől el kellett szomorodnia.

Egy vasárnap este érezte először, a legtitkosabb bensőjéből kiinduló fájdalmas szorítást. Este volt, amikor visszatért a városba. Halászni volt a folyón. Nem a halért, mert egyre kevesebb a hal a folyókban, hanem a csendért, a vízparti levegőért. Amikor leszállt a vonatról, meglepetésként hatott rá a város csöndje. A nyári fülledtséget járdalocsolással enyhítették az emberek. A tárt ablakú otthonokba Facsiga akaratlanul is belátott. Bútorozott szobákat látott, minden szobában volt szekrény. Feltűnt neki, hogy mindenütt nagy szekrényeket tartanak az emberek, és az asztalok is hosszúak és szélesek. Az asztalok körül vidám társaság, szülők, gyermekek, rokonok. Trikóra vetkőzött családapák széles gesztusokkal kísért magyarázatokkal, itt-ott kártyázással, borozgatással tartották össze a családot. Tévék fehér fényében összebúvó párokat látott. A konyhában perlekedő anyák hangját elnyomta a gyermekek csilingelő beszéde. Ekkor érezte először azt a fájdalmas szorítást. Tudta, hogy nem betegségből származik ez a fájdalom, talán az önsajnálat okozza, de az sem lehetetlen, hogy egyedüllét a neve.

Máskor is érzett már ilyet, azóta is. Itt a tengerparti városban is. Magyarázatot keresett. Meg kellett magyaráznia magának ezt az érzést. Az otthagyott patakokra, az illatos folyókra, a zümmögő hangú csend hiányára hivatkozott. Végül hiábavalóságnak nevezte az érzések mindenképpeni magyarázatát. Fáradtságot érzett, összekuszálódtak benne a gondolatok, a vágyak és tisztátalan óhajok.

Sétára indult, lépteit a családi házak csöndes utcái felé irányította. Emeletnyi magasságban verandákat látott. Lemezjátszó vagy rádió terített a házak fölé zsongító melódiát. Beszédfoszlányok úsztak a levegőben. Megértette, hogy az emberek mindenféle csekélységeket elmondanak, elismételnek egymásnak, és legtöbbször csak azért vitatkoznak, mert jó nekik egymást hallgatni. Titkon talán arra várnak, hogy valaki kimondja vagy kimondatja velük azokat az igazságokat, amelyek nélkül suta és közelről sem teljes az életünk. „Régi világ szorult ezekbe az utcákba. Itt még a kapuk is szentimentálisan nyikorognak. Ma már más, nagyvonalúbb és lényegre törőbb az élet.”

Néha elsétált az új lakónegyedek egyikébe. Mindegy, hogy melyikbe, egyformák azok mind. Észrevette, hogy a lakókat itt a játszóterek kötik némileg össze. Az, ahogyan gyermekeik játékát figyelik. Hallotta egyszer, hogy a zeneszerzők összhangzattant is tanulnak. A maga összhangját az élet apróságaiból próbálta kialakítani. Az a fájdalmasan remegő húr a lelkében,

amely disszonánsan működött, arra ösztönözte, hogy ne álljon meg, folytassa belső hangjainak „szerelését”, keresse az együtthangzást, a feszültség alóli feloldást.

Facsiga arra gyanakodott, hogy benne is van néhány hibás alkatrész. Ketyeg, súrol, ver valami benne, s ha idejében nem találja meg a hibát, később kijavíthatatlanul megsérült alkatrészeivel nem lesz mihez kezdenie, hideg ócskavassá válik.

– Csak semmi vész – nyugtatta magát Facsiga. – Majd találok magamnak egy értelmes kislányt, aki fölmelegít és kiigazít, szögletességemet jó szóval lefaragja. Nem vagyok én még olyan öreg... Gyereket is csinálhatok... nem probléma. Várnom kell – nyugodtan, szépen, ahogy illik – a soromra. Az idő mindent elboronál.

Hanem az idő furcsa valami. Benne csak annyi biztos, hogy múlik kérlelhetetlenül.

Amikor egy este sokáig hiába kereste Búgó Csigát a bárokban, a mindig zajos külföldiek között, elszontyolodva tért vissza a szobájába. Kiült az erkélyre, és bámulta a tengert. A távolban egy kivilágított hajó úszott és tűnt el az éjszakában. A parti sétány felől halk zene zsongott. „Ez az a pillanat, amikor a szívnek meg kell hasadnia. De nem hasad meg. Azért sem hasadozik az a rongy szív. Öncélúan minek is hasadozzék.”

Facsiga szíve működését igyekezett a legnormálisabb irányba terelni. Pozitívan dobogó szívre volt szüksége.

Éjfél után érte jöttek a kenyérgyárból. A sütőkemence végleg beadta a kulcsot.

– Fiatalember, hallgasson rám, tudom, mit beszélek – oktatta az öreg motoros, akit utána küldtek. – Annyi, de annyi mindent láttam már... Ide hallgasson! Egy pillanatig se csodálkozzék azon, hogy a gépek éjnek idején adják be a kulcsot. A gépek, kedves fiam, olyanok, mint a csecsszopó. A gyereket tisztába teszi az anyja, s miután teleszívja magát azokból a formás, feszes mellekből, nyugodt, mint a nyári este. De csak közelítsen az ember az asszonyhoz, meg sem melegedhetik a bársonyos hasikáján, máris felbőg a gyermek. Mint egy rossz gyárduda. Ugrik a szülő. Nézi, nedves-e a gyermek. Találgatja, éhes-e. Csak nem valami betegség bántja? Így van ez, mondom. És persze közben oda a szép éjszaka. Na, most figyeljen rám, fiatalember! Mondok valamit, mérget vehet rá, hogy nincs másként. Kérem, nekem hat gyermekem van, vagyis hát az asszonyé mind. Amikor valamelyik megbetegedett, mi azt csak éjszakának idején tudtuk meg. Más egyébért soha, de ilyenkor bökdösött az asszony. Hallgatni a gyermek furcsa szuszogását, másszor a köhögését, hogy szamár-e vagy nem. Megbizonyosodni, hogy jól funkcionál a lázmérő, és így tovább. Eleget csodálkozom, honnan a sok gyermek. Mikor csináltuk? Hiszen állandóan a kicsik feneke után jártunk. Na, hát így van ez a gépekkel is. Ezen velem ne is vitatkozzék. Ehhez én jobban értek. A gépeket is el kell tutujgatni. Megszolgálják vagy nem, majd elválik. Egy öreg motoros mondja ezt magának, hallja, fiatalember?!

Facsiga szótlanul ült az öreg mellett. Arra gondolt, hogy lám, a gép döntött: nem hordja magában tovább a hibás alkatrészt.

– Hülyeség! Ebben mindenféle beleérzés van. És össze van zagyválva az egész.

– Érzéketlen a mai fiatalság – mondta sértődötten az öreg motoros, és már nem akarta mindenáron ébren tartani Facsigát.

Facsiga dühösen rángatta a gép csavarjait. Járatta a motort, szétdobálta az alkatrészeket. Megpróbálta rendbe hozni a kikopottakat. Reménykedve összeszerelte, és újra szétbontotta a szerkezetet. Újra és újra összerakta és újra kipróbálta. Semmi. Dühös volt. Próbálta a motort.

Pillanatnyi figyelmetlensége két ujjába került. Szétroncsolták a fogaskerekek.

Saját ordítását, amelyre odarohantak a pékek, nem hallotta. Vérző balját bámulta bambán. Nem értette, hova tűnt egyik pillanatról a másikra kezéből a fájdalom. Mentők vitték a klinikára. A műtőben az orvos mosolyogva biztatta:

– Maga szerencsés fickó! Örüljön, hogy ennyivel megúszta. Gyűrűt sem kell viselnie... Na látja, minden rosszban van valami jó is!

Tisztafej a reggeli gyorssal érkezett. A kenyérgyár igazgatója kocsival ment érte az állomásra.

– A barátja túl van minden veszélyen. Két ujját amputálták. Még néhány napig kórházban marad, aztán... – Az igazgató nem tudta, mi lesz Facsigával ezután.

Tisztafej sápadtan hallgatott.

– Mi a fenének küldték a nyakamra. Tessék! Hát nem tönkretette a baleset-statisztikánkat?!

– Hallgasson! És vezessen figyelmesebben... A szentségit ennek a rongy világnak! – Tisztafej ordítani szeretett volna.

Beszerelte az új alkatrészeket. Miután beindult a sütés, Tisztafej a kórházba sietett.

Facsiga a kórházi ágyon ült, csúnyán káromkodott, önmagát szidta. Fő foglalkozásként nagy izzadságcseppeket gyöngyöztetett a homlokán.

– Ketyeg – mutatott vastagon bepólyált kezére, amelyen átütött a vér. Tisztafej szótlanul nézte a remegő lapátkezet.

– Bánod is te, hogy itt most ugrásszerűen megnő a fajlagos kötszerfogyasztás... – mondta később. – És hogy belerondítottál a baleset-statisztikába...

– Le vannak ejtve – nyögte Facsiga. Megpróbáltak együtt nevetni.

– Rá se ránts! Gyorsan rendbe kell jönnöd. Üdülőjegyet kaptunk. Még két hétig miénk a tenger... Közben be-benézhetünk a kenyérgyárba...

– Hát azt meg miért?! – bődült el Facsiga a fájdalomtól.

– Azért – magyarázta óvatosan Tisztafej –, mert a gépgyár dolgozói vállalták, hogy nem kapnak több panaszlevelet. A jövőben csakis kifogástalan minőségű gépeket gyártunk. És azok is kifogástalan minőségűek, amelyeket eddig gyártottunk... Világos?

– Mi lesz a betegszabadságommal?

– Annyival hosszabb lesz a pihenőszabadságod.

– Otthon mi van?

– Minden a régi. A fiúk helyettünk is dolgoznak. Túlteljesítés satöbbi. Szép nyarunk lesz...

– Hát ennek igazán örülök. – Facsiga igyekezett sürgősen befejezni a társalgást. Fájdalmában a szerencséjét szidta. Elnyúlt az ágyon. Kidugta a lábát a rácsok között. Aztán összekucorodott. Altatót kapott, és beletörődött a sorsába.

A történtek után a kenyérgyárban már csakis jól mentek a dolgok. Az igazgató vidáman és kövéren igazgatott, a kenyerek mosolyogtak, a kiflik kecsesen kanyarodtak, a perecek szabályos perec alakúvá váltak, és valamennyi termék az előírásnak megfelelően pirult a sütőkemencében. A pékek könnyedén teljesítették merész munkavállalásaikat. Nemcsak többet, de sokkal mutatósabb és ízlésesebb árut készítettek, mint azelőtt bármikor; minden elfogyott a város üzleteiben és az üdülők asztalán.

Tisztafej hajnalonként hideg tejet ivott a kemencék mellett és friss, félbarna kenyeret falt hozzá. Szerette a meleget. Asszonyra lett volna szüksége, aki éjszakánként fölmelegítse.

11.

Hevesen dobogott Ruganyos Őzike szíve valahányszor Tisztafej közelébe került. Ilyenkor furcsa, de jóleső érzés kerítette hatalmába, úgy érezte, új ruha van rajta, és éppen most búcsúzott fodrásznőjétől, aki anyai szeretettel óránál többet sürgölődött körülötte, hogy új frizurája tökéletesre sikerüljön. Őzike Tisztafej mellett légkönnyűnek érezte magát, s hogy föl ne emelkedjék, szeretett volna megkapaszkodni a fiúban. Kiváló közérzetének köszönhetően arra is volt elég ereje, hogy újra kezdje az algebrát. Alapos rendet csinált addig egymásra dobált és különben is meglehetősen mostohán kezelt gondolatai között. Már az is örömet okozott neki, hogy némely ügyes gondolatot a sajátjának mondhatott. Véleményt formált nemcsak a divatról, a különböző rúzsok színárnyalatairól, a legújabb mosógépekről és a szakszervezeti gyűlésekről, hanem az est csöndjéről, egy-egy versről, amit a tankönyvben olvasott, a műanyagzacskóba csomagolt tejért sorban állókról, és egy színdarabról, amelyben utcai ruhában játszottak a színészek és a mindennapi boldogság jelentését igyekeztek kibogozni egy hétköznapi történetből. Az élet egyre többet nyújtott számára a létet meghatározó három dimenziónál. Megértette az anyagcsere lényegét, tudatosan úgy állította össze étrendjét, hogy idomainak növekedését megállítsa, formáit ameddig csak lehet, tartósítsa. Rájött, hogy jó az, ha van, aki után megforduljanak a férfiak. A növekedést más módon áhította. Teljesítmény-sportolóhoz méltó kitartással tornásztatta fejlődésnek indult tudatát. A szaporodást még Tisztafejjel kapcsolatban is csakis a gondolatokra, a jó érzésekre és a lelki kielégültségre értette. Hosszú, gesztenyebarna haját egyszerűen hátrafésülte és lófarokba gyűjtötte. Elleste Tisztafej szokásos mozdulatait, eltanulta szavajárását, olykor egy-egy mondatát is sajátjaként használta. Tanárai az estiben biztatták, dicsérték. – Rengeteget fejlődött – mondta Ruganyos Őzikéről egy elemzés alkalmából az aligazgató, és besorolta az esti líceum eredményességét szemléltető példák közé. Tanév végén erről írást küldtek a Kozmetikai Cikkek Gyárába.

Nagy Kormorán, a személyzeti osztály vezetője figyelmesen elolvasta az átiratot. Húsos, tömpe ujjaival indulót dobolt diófurníros íróasztalán, s elégedetten hümmögött. Sasorra és elhanyagolt Jávor-bajusza alatt megkockáztatott egy mosolyfélét.

Ha leszámítjuk a saját maga által kitalált munkásmozgalmi múltját, teljesen egyedül volt a szobában. „Cseperedünk, cseperedünk, Ruganyos elvtársnő. Talán már éppen ideje lenne, hogy Kormorán bácsi közelebbről is foglalkozzék veled. Ha egyszer megtapogathatna, bizonyára tíz évvel többet élne. No csak lassan a testtel. Ezek a mai fiatalok rendkívül furcsák... Nagyon különösek, hogy úgy mondjam... idegesek. Te, Kormorán, emlékszel még a régi jó időkre, amikor egy darab máléért magától alád sétált a tizenhat éves pipihús?! Már a felvételkor beadták a derekukat. Nem kellett várni a kategóriavizsgákra, lakásügyekre satöbbi. Nem csoda, ha az ember nehezen bírja idegekkel. Hogy ezek a fruskák is idegesek, az biztos. Tisztára bolondok! Vigyázz, Kormorán! Egyik-másik minden ok nélkül visít, és nem tudja abbahagyni. Ha azt mondod, üljön le, mindjárt lefekszik. Na, de Őzike nem ilyen. Őzike felnő majd a feladatokhoz. Őzike, ha rám hallgat, még sokra viheti. Csak aztán vigyázz, Kormorán, ne légy irigy! Ne légy irigy, és akkor hosszú életed lesz itt, ezen a földön!

Mint petróleumlámpa lángját, igyekezett kicsire állítani magában a kormos kéjvágyat.

Őzike, Őzike... viseld magad szépen... Csitt, csitt, csitt galambom...
Csitt, csitt, csitt... Felmegyünk a mennybe... Galambom...”

Nagy Kormorán ezt a csacska kis dalt dúdolgatta, fütyülgette. Sok mindenre fütyölt már életében. Alapjában véve vidám ember volt. De az évek óta reá nehezedő feladatok és az elismerés hiánya lefelé szűkszavúan szigorúvá, felfelé bőbeszédűen hízelgővé tették. Így hát egyre ritkábban volt füttyös kedvében.

Nagy Kormorán különben mindig is a tettek embere volt. Rögtön magához parancsolta Emeletes Mancit. Ünnepélyesen felolvasta előtte az iskolától érkezett átiratot. Melegen gratulált a nevelőmunkában elért sikerekért. Többek között a következőket mondotta:

– Hát megneveltük, ugye, Mancika!

– Felkaroltuk...

– Ugyebár, beszerveztük... Mondhatnám, a hóna alá nyúltunk... Ugye, Mancika!

– És bizony átképeztük Ruganyos elvtársnőt...

– Hát akkor csak így tovább, Mancika! Csak így tovább! Valahogyan így kell ezt csinálni!

– Így, így, Kormorán elvtárs. Ilyenformán kell ezt csinálni...

A következő napok egyikén Ruganyos Őzike fényképét felrakták a tisztelettáblára.

Emeletes Manci kézen fogta Őzikét.

– Ruganyos elvtársnő, mutatok magának valamit. – Emeletes Manci ünnepélyes és vidám volt, akár egy prémiumkiosztás. Ruganyos Őzike meghatódott. Levelezőlap nagyságú fényképről nézhetett szembe magával. A képet a gyári igazolványhoz beadott felvételről nagyították. Hófehér csipkés blúzban készíttette évekkel ezelőtt, amikor még nem tudta, hogy miért szomorú. És azt sem, hogy fehér blúzhoz nem való a sötét kombiné. A tisztelettáblára nagyított képen ez nem látszott, csak mosolytalan szomorúsága hangsúlyozódott ki. A csipkés blúz és az alatta viselt fehérnemű kifehéredett. Ruganyos Őzike ezen a képen betegesen sápadt volt.

Sűrűn pillogtatva állt a tisztelettábla előtt, és hirtelen elhatározással arra kérte Emeletes Mancit, helyezze át őt más, nehezebb munkára. Mindegy, milyen munkára, de lehetőleg más részlegre. Emeletes Manci megértően mosolygott.

– Ruganyoskám, minek kavarnánk a dolgot? Maradj a helyeden. A helytállás becsületbeli ügy. Ne feledd, hogy fentről már figyelünk, terveink vannak veled. Most már vigyázz, kötelességgel és hálával tartozol...

Ruganyos Őzike minden igyekezetével azon volt, hogy meggyőzze Emeletes Mancit.

– Meg kell mondanom... valahogy már nem szeretem a címkéinket. Ki nem állhatom őket! Greta Garbóhoz, Karádi Katalinhoz, Bette Davishez hasonlítanak a címkén lévő arcok, ahelyett, hogy hozzánk hasonlítanának. Valakire közölünk. Valakire, aki méltó mihozzánk. Hát ezért akarok elmenni. És azért is...

– Miért?

– Azért, Emeletes elvtársnő kérem, mert úgy érzem, bárhol képes leszek dolgozni...

– Persze. De mennyire, hogy persze – mondta Emeletes Manci, és kézen fogva visszavezette Ruganyos Őzikét a munkahelyére, a futószalag végéhez. A felgyűlt tubusok és tégelyek címke nélkül olyan sivárak voltak, mint a csillagtalan éjszakák, vagy a név nélküli hajók vízre bocsátás előtt.

Emeletes Manci megígérte, hogy mint minden dolognak, a címkeügynek is a végére jár.

Néhány nap múlva közölte Ruganyos Őzikével, hogy írásbeli áthelyezési kérését is elutasították.

– Aki esti iskolás, annak, ha lehet, könnyebb munka jár. És nem három váltásban! Hanem egyben. A kádertartalékot meg kell becsülni. Ha lehet... Őzike fiam, ha én mondom neked, hogy lehet, akkor biztos lehetsz benne, hogy az úgy is van. Nem azért mondom, mert néhány évvel idősebb vagyok Nálad. Hanem... Felelősségem teljes tudatában...

Talpig Tóni megértően bólogat:

– Ezt igazán szépen mondta, Emeletes elvtársnő, csókolom a kisztihandját. Mindig mondtam, hogy majd megérjük egyszer, hogy pont olyan szépen fog beszélni, mint például most.

Talpig Tóni jókedvében eltekintett Emeletes Manci gödényhangjától, és békebeli gavallérkért próbált legjobb tudása szerint udvarolni. Évtizedekkel ezelőtt vált meggyőződésévé, majdnem hivatásává, mondhatni lételemévé az, hogy a gyöngéd nemet szép szóval elszórakoztassa.

– Kérem, volt nekem egy jó barátom. Annak idején – mert én is voltam fiatal – együtt jártunk a bőrösök klubjába táncolni. Ott mindig olyan andalító volt a zene, és a falak meg az oszlopok körös-körül csupa tükör. Az ember zavartalanul nézegethette partnere csábító idomait. Elnézést, a test ízléses mozgásáról van szó, nem holmi pornográfiáról. Hajaj! A mi időnkben annak is, ennek is megvolt a maga helye. Persze, egész máshol, a Forduló utcában például... No de, nem erről akarok mesélni, hanem a barátomról, aki kifogástalanul viselkedett, kérem. Egy csúf szót sem lehetett hallani a szájából. Szóval, együtt jártunk a lányok után és egyszer, jól emlékszem, izgatottan huzigálni kezdte a kabátom ujját. Épp egy finom tangó volt műsoron.

„Ne hagyd el soha, aki téged olykor imád. Mert neked is lehet számtalan sok hibád..."

– Azt hiszem, ezek voltak a kezdő sorai. De nem vagyok biztos benne. Akkor nagyon sok ilyen szívborzoló szöveg volt divatban. Szóval rángatja a barátom a zakóm ujját. Az volt az első készruhám a háború után. Enyhén csíkos, vaspor-szürke öltöny, pontra adták. Az öcsémnek kijáró pontok is rámentek és kaptunk még négy pár kapcának való diftint is, a kartellét pedig vissza sem adták már, az ott maradt az üzletben. Pedig valamiféle zsákanyagból készíthették azt a ruhát, rendkívül gyűrődőképes volt. Ezt csak azért mondom, hogy tudják, nagyon kellett vigyáznom rá. Megtörtént, hogy jókedvű lány komolyan kért, üljek az ölébe. Hát nem vissza kellett utasítanom? Mert éppen a pontra vásárolt ruhámban voltam. Szóval húzogatta, gyűrögette a barátom a zakóm ujját. Azt hittem, rögtön lenyelem mérgemben. Hiszen én a lányokat is csak tisztes távolságból kísérhettem haza, nem engedhettem meg, hogy kar a karban vagy egymásra borulva andalogjunk. Mi lett volna az én egyetlen ruhámból? Mosogatórongynak igen, más semmi egyébnek nem lett volna jó azután. Csakis mosogatórongynak. No de mit akart a barátom... Egy copfos lányra irányította a figyelmem, aki kislányosan, mondhatnám szeleburdin táncolt. Két vékony varkocsa selymes korbácsként csapkodta hol a hátát, hol a mellét. Üde kis virág volt, a fiúk tolongtak körülötte. Az volt a feladatom, hogy visszaszerezzem, amikor elkérték a barátomtól. Erre jó voltam. Párszor megtettem, amit óhajtott. De aztán már untam a dolgot, és erélyesen rászóltam a fiúkra, hogy a copfos lány a miénk. Akinek nem tetszik, jöjjön ki az udvarra! Sajnos, sokan voltak. Engem a mentő vitt el. De a barátom végül is feleségül vette a kis copfost. Azt hittem, boldogok. Biztosan azok voltak, de idővel elmúlott minden, ami szép volt. És jöttek még szebb dolgok: ügyek, évek satöbbi. Barátom felesége természetesen levágatta a copfját. Ettől, vagy tudja a ... természet, mitől vált rátartivá, éles nyelvű, szigorú asszonnyá. De azért szerették egymást. Indulatosak lettek. És mint a libikóka: alighogy a mélybe visz, mindjárt fölemel, így éltek.

– Dög vagy... szívem – mondta egyszer a férj, és nem történt semmi, mert az asszonyka visszaadta a sértéssel együtt a hízelgést is.

– Disznó, mulya állat vagy, drágám! – mondta, miután átvette férje fizetését.

Az asszony később apránként, de nagy gonddal rúzsokat és arany ékszereket rakosgatott föl magára. Ezzel volt elfoglalva. A konyhával semmit sem törődött.

A barátom néha beszívott.

– Közönséges ringyó vagy, nyuszikám! Én pedig egy süket balfék! – állapította meg tárgyilagosan. Jó darabig mindketten egyetértettek ezzel a megállapítással. Később a „hülye szívecském”, „tróger apucikám”, „kurva cuncikám” és más hasonló megszólítások után a messzi távolba elküldő, sietve ösztökélő, sőt parancsolóan kiutasító üzenetek következtek.

– Nem mennél te, büdös k...? – barátom a kérdése végéről egyszer, véletlenül vagy akarattal, elhagyta a „drágám”, „cuncikám”, „nyuszikám” féle simogató szót.

Természetesen botrány lett belőle. És válás. Barátom belebetegedett.

Halálos ágyán élete tanulságát a tőle telhető maximális nyíltsággal a következőkben fogalmazta meg: „Szart ér az élet. De azért ezt is valahogyan szépen kellene elmondani...”

Hát ezért szeretem én azt, hogy Emeletes elvtársnő szépen beszél. Csókolom a kisztihandját, tessék nekem megmondani, megy már a Völá Koci?

Emeletes Manci türtőztette magát.

– Talpig kartárs, maga az utóbbi időben sok mindent összehadar. Munkaidőben is. A kispolgári emlékeit, nagyon megkérem, ne terjessze. Ami a gyár címkéit illeti, végre elértük a tömegek által már régóta óhajtott egyszerűsítést. Fáklya, vörös lánggal. Ennyi marad. Ez hirdeti majd termékeinket a jövőben. A részletes utasításokat idejében megkapja. A továbbiakban a maga dolga, hogy miként rajzolja át a címkéket. Mindenesetre örömmel közlöm magával is, hogy javaslatát szívesen fogadták. Polgári asszonyok képét pedig ne próbálja többé címkéinkre csempészni. Mi majd éberen őrködünk, hogy mindenütt minden a legjobban menjen... És maga is menjen! Egyelőre menjen innen! Ne zavarja a termelést...

A gödényhangtól Talpig Tóniban lelombozódott a reménység amúgy is visszanyesett és nagy gonddal törpített fája.

– Tessék idefigyelni! Van egy ötletem. Ha nem megy a Völá Koci, akkor legyen a vállalat neve IVAR. Vagyis az Ifjúság Varázsa. És ebből az is kiolvasható, hogy a legújabb termékeink hormonalapúak...

Emeletes Manci ekkora szemtelenség láttán sarkon fordult és elviharzott. A Vörös Láng Kozmetikai Cikkek Gyára elnevezésről nem volt hajlandó akárkivel szót váltani.

Ruganyos Őzike csöppet sem sajnálta, hogy a színésznők képe eltűnt a címkékről. Naponta sok százszor kezébe kellett vennie ezeket a címkéket, milliónál is többször látta ugyanazt a képet, és rettenetesen megunta. A vörös fáklyalángtól sem volt elragadtatva, de lényegében most már mindegy volt neki, hogy milyen címkét ragaszt.

Gondolatai Tisztafej körül jártak. A szerelemmel vegyes hála vagy a hálával vegyes szerelem érzésével gondolt rá. Tudta, hogy újjászületését ennek a jóleső érzésnek köszönheti. Úgy szerette, hogy fölnézett rá. Úgy érezte, hogy maga is fölemelkedik ebben a fölnézésben, és ezért önmagát is szerette. Hálája kimeríthetetlennek és feltartóztathatatlannak érzett, be nem vallott önimádatából fakadt. A tévében látott egyszer egy énekesnőt, aki mögött hosszú sorban hasonmásai álltak, és a különleges trükkfelvétel miatt, amikor egymás után előtérbe kerültek, más és más mozdulattal mutatkoztak be. Minden mozdulatból többet tudott meg a dalból, amit az énekesnő előadott, és még inkább gyarapodott-sugárzott az a nőies varázs, ami az előadóművészt sajátos bájként körüllengte. Ruganyos Őzikét kétségek gyötörték afelől, hogy valamikor is képes lesz-e hasonló sokoldalúságra. Valami csökönyös ösztönféle viszont azt súgta neki, hogy mindenekelőtt igyekezzék önmaga lenni, találjon önmagára, és ne játsszék színházat. Kavargó érzései, egymásnak ellentmondó belső parancsai megbénították addig természetesen fejlődő nőiességét. Tisztafej közelében meztelennek hitte magát; vágyott magát megmutatni, és mégis félt attól, hogy a fiú észreveszi pőreségét.

Tisztafej szép szemét azonban a sors repdeső keze egyelőre eltakarta. Egyszerűen nem látta a lányt. Elnézett fölötte, mert magasabb volt nála, és szeretett egyenesen előre nézni. Őzike erős vággyal, de csöndes megnyugvással várt életének tisztásán. Időnként hirtelen fölvetett fejjel figyelt. Félve és sóvárogva. Gyönyörű nyakán ijedt remegéssel fonódtak össze és görcsösen göndörödtek a hajszálak. Nem kérdezősködött, nem tolakodott Tisztafej elé bájvonalai hatásosságának ellenőrzésére. Felhagyott ringó járásával. Mosolyát ajkai közé szorította. A szemét sem forgatta tettetett naivsággal. Nem volt szíve elterelni a fiú figyelmét a tanulásról. Ruganyos Őzike szerelme egyenletesen égő olajkályhához hasonlított, amely látszólag magától ontja a meleget.

Ruganyos Őzike érzés-rügyeinek bontogatása közben köszöntött be a tavasz. Mint minden tavasszal, most is kivirult a lány. Mozgása, lefékezett ringatózása a méltóság árnyalataival gazdagodott. Gesztenyeszín hajában megragadt a napsugár, hogy némely szálat kiszőkítsen. Bőre, mint a barka selyme. Szeme színe langyos zápor után hirtelen kitisztult falusi égbolt kékje. Hangja serkenő mező fölött trillázó pacsirtáé.

Kivirágzásával a természet rászólt Tisztafejre. Egyre nehezebben sikerült ellenállnia annak az egyféle éhségérzetnek, amely ilyenkor próbára tette. Régebben, amikor a lányra nézett, rajta látta a csöpögő vágyat. Hátat fordítva is érezte amőba-kedvességét. A tavaszi fények és a lágy szellők felszárították irtózatát. Meglepődve állapította meg, hogy baj van: akar valamit attól a lánytól.

Ezen a tavaszon Ruganyos Őzikének bizonyára fájdalmat okozott volna, ha szépségét, amelyről nem egy alkalommal győződhetett meg, kénytelen a semmibe szórni. Ezért nemcsak hogy elviselte, de úgy érezte, hogy hálával tartozik Facsiga reggelenkénti csöndes ámulatáért. Tulajdonképpen sajnálta ezt a nagydarab fiút, aki kidolgozott izmaival eredménytelenül törtetett utána a trolibuszban. Lépésnyi távolságra állt mellette. Mint aki gyökeret eresztett. Gyermekien naiv arckifejezéssel, már-már esdeklő pillantásokkal figyelte Ruganyos Őzikét. A lány nem haragudott Facsiga tolakodásáért. Tisztafej iránti érzése védőoltásként óvta mindenféle veszedelemtől, mely férfi alakban ólálkodik körülötte. Anyás pillantásokkal igyekezett ezt Facsiga tudomására hozni. „Te fiú, minek pazarolod reám az időd? Tudod mit? Felejts el. Szépen kérlek, ne figyelj rám, mondj le rólam. Tudom, behemót nagy és igazán jó szíved van, de hiába tüzelsz, mint egy tisztességesen karban tartott kazán. Érzelmeimből már egy picurka sem juthat neked. Most sem, de később sem. Kicsit elkéstél. De lehet, magam jártam idegen utakon, azért nem találkoztunk. Hát bocsáss meg nekem, és engedj utamra. Hidd el, számomra könnyebb volna, ha téged választanálak. Egyszerűbb volna talán, de kétszeresen csalás. Lesántult vágyaimmal úgysem kellenék neked. Hát felejts el szépen. Lépj le a troliról. Én a helyedben minden reggel futva tenném meg az utat a munkahelyemig, így hűteném le magamban a fölösleges forróságot. Na, menj szépen. Próbáld meg. Nyerj tornászbajnokságot, vagy járj vízilabdázni. Bukni fognak rád a lányok. És egyszer majd boldog leszel...”

Facsiga önfeledten bámulta Ruganyos Őzikét. Sem kérését, sem néma utasítását nem értette; fölfogni sem tudta. Fehéren izzott, mint az előmelegítőben a fémtuskó, mely a kitűnően olajozott görgőkön zajtalanul halad őnála keményebb formálója felé.

Bár Ruganyos Őzike legjobb szándékai szerint hűlni hagyta volna Facsiga érzéseit, csinos gömbölyödései önmagukért beszéltek. Mindazzal, amit mondtak, és főleg ahogyan mondták: alaposan próbára tették Facsiga feltóduló, rohamosan sokasodó érzéseit.

– Ollálá! – kelepelt Facsigából a vidámság, valahányszor látókörébe tolta a sors Ruganyos Őzikét. S a sors kegyes volt hozzá. Ilyenformán ezen a tavaszon Facsiga kellemes emberré vált, jókedve duzzadt, terebélyesedett, mint a tavaszi saláta.

Ruganyos Őzike életéből úgy látszik, hiányzott az a másfél órás repülőút, amelyet az üdüléssel egybekötött tapasztalatcsere tengerparti színhelye felé tett meg Emeletes Manci oldalán.

Bárányfelhők fölött úszott velük a gép, és az időnként szétnyílt jókora felhőablakon át Őzike mértani ábrákat látott. Megfontolt rendben kialakított szántóföldeket, városokat és falvakat. Az utcákon és a helységeket összekötő utak keskeny szalagján járművek nyüzsögtek. Fémesen csillogtak az üde zöld földek között szeszélyesen kanyargó folyók, hidak és vízi erőművek bontották szakaszokra a síkságon a végtelenség látszatát. Ez az áttekinthető rend Őzikének azt sugallta, hogy saját kérdéseit is rendezze és ez, Tisztafej, Facsiga, valamint önmaga jellemzésével előre nem várt könnyedséggel sikerült is neki. Ruganyos Őzikének, akár a kismacskának, kinyílt már a szeme. Szelíd megnyugvással figyelte jövőbe rajzolható sorsát. Hitt már önmagában. Abban, hogy életének legszebbre elképzelt változatait is megközelítheti, megvalósíthatja kitartó akarással. Hitt abban, hogy ha kell, megváltozhat és másokat is átalakíthat. Bízott abban, hogy örömből és fájdalomból olyanná gyúrhatja önmagát, amilyennek Tisztafej gondolja és akarja. És tudta, hogy ezt nem áldozatból, hanem önmegvalósításból teszi. Nem a tehenek jámborságával, hanem ahogyan azt a kiscicák teszik, amikor tisztaságukra ügyelnek.

Emeletes Manci akarata ellenére ugyan, de nem szólt bele Ruganyos Őzike könnyed számvetésébe. Ugyanis az egész repülőút alatt azoknak a papírzacskóknak a megtöltésével foglalatoskodott, amelyeket a kényelmes székek háttámlájának zsebéből reszkető kézzel kitapogatott, majd rendre kapkodva kiemelt.

– Van még? – kérdezte szánakozva Ruganyos Őzike.

– Van még? – húzta ki az orrát a soros zacskóból Emeletes Manci, és a következő staniclira gondolt.

Az arra járó stewardess azzal nyugtatta, hogy zacskóból még rengeteg van, de a légi útból már kevés.

Emeletes Manci sápadtan, soványan és csapzottan kászálódott le a gépről. Úgy állt ott a kietlen aszfalttéren, mint vakolatlan toronyház, amelybe beköltöztek ugyan sietve, de még csak hálni járnak bele a lakók.

12.

Június közepén új turnus kezdődött a tengerparton. Egy nappal előbb hatvan kilométeres körzetben zsúfoltakká váltak az állomások. Barna bőrű emberek ezrei tengerparti kagylókkal díszített dobozokkal és más csecsebecsékkel megrakottan érkeztek a környező üdülőkből. Öltönyök, mandzsettás pupliningek, nyakkendők, pulóverek, kardigánok, átmeneti kabátok és kötött ruhák helyett most rövidnadrágot, könnyű selyemruhát, nyak-, ujj- és aljnélküli pulcsit hordtak, valamint más olyan ruhadarabokat, amelyek alig takarták a bronzvörös combokat, az izgatóan fényes felső karokat, az egészségesen duzzadó melleket és az egyenletesen lebarnult hasak köldökön felüli részét. Az emberek most már nem szégyellték testrészeiket mutogatni, önzetlen nőcskék a lehető legnagyobb őszinteségre törekedtek ebben a tekintetben: hivalkodtak barnaságukkal. Kenőcsök és olajok illata terjedt a levegőben. A dízelmozdony vezetői széles vigyorral fékezték le szerelvényeiket a jó szagú peronok előtt. A nők hirtelen leemelték színes kalapjukat, és kéthetes lustálkodásukat meghazudtolva, rohammal vették be a hőgutát ígérő utazófülkéket.

Aztán a fokozatosan felgyorsuló vonat ablakából az utasok visszaintegettek a napozók felé; tekintetükkel azokat a helyeket keresték, ahol minden igyekezetükkel forgolódtak a tengerből felbukkanó nap felé, s ismeretséget kötöttek távoli helyekről ide érkezett emberekkel. Még az egyenletesen lebarnult emberek is fáradtak voltak a sok ide-oda forgolódástól, a bőséges étkezéstől, az éjszakai kiruccanásoktól, a gyermekek örökös hancúrozásától, a tenger egyhangú mormolásától. Az elutazás sietős légkörében elmaradt a fáklyás, jelmondatos búcsúfelvonulás. De ez nem a szervezőkön múlott, ők idejében előkészítették a színes, feliratos táblákat. Az egyiken ez állott:

Szépen teltek itt a napok.
Dolgos kedvű, boldog vagyok!

A sok kicsi, élénk színű zászló, a konfetti, a színes szalagok kihasználatlanul hevertek, akár egy hirtelen jött nyári zápor miatt elmaradt karnevál kellékei.

A tengerparti rádióadó már napokkal azelőtt csupa olyan számot sugárzott, amelyekben hol sóvárgón, hol kötelezően mindegyre előfordult a Good by!, amit búcsúzáskor illett elrebegni minden jól nevelt fürdővendégnek.

Az egy napig üresen maradt nyaralókban az alkalmazottak gyűléseket tartottak. Felolvasták a dolgozók köszönőleveleit, amelyekben a vendégek a főszakácsot dicsérik és a főszórakoztatót magasztalják, aki a zsákba futást és a szépségversenyt sikeresen megrendezte. A panaszkönyv is előkerült az elemzés során. Egyetlen bejegyzést találtak benne:

„Nekem minden nagyon tetszett. Mindent pont így képzeltem el nyaralásommal kapcsolatban. De a jövőben azt is el kell érni, hogy a fiatal üdülők éjnek éjszakáján ne tegyenek fel egymásnak kérdéseket. A mellettünk lévő tizenhatosban a fiatalasszony nemegyszer igen helytelenül járt el, amikor hajnalig kérdezősködött, és mindenáron újabb és újabb választ akart kicsikarni élettársából. Szeretsz-e, kérdezte mindegyre, pedig mi is hallottuk, hogy furt-feszt szerette. Persze örökké lekésték a reggelit, ami pazarlás. Azt hiszem, ha ezt mások is megszokják, baj lesz. Úgy érzem, mi öregek, azért lettünk ide küldve, hogy a hibákat leleplezzük. Nem volt könnyű! De nekünk sikerült. Tisztelettel: Parketh Kocka és neje.”

A problémát hosszasan vitatták, majd egyöntetű határozat született, miszerint ezután minden szobában az asztal üveglapja alá ízlésesen kivitelezett írásbeli figyelmeztetést helyeznek el a következő szöveggel:

Köszönőlevelet kapott a vágóhíd, a zöldséglerakat, a vajgyár, a kenyérgyár, a fényképészeti szaküzlet, a tengerparti mentők és a minibuszokkal személyszállítást végző vállalat. A vajgyárba dísztáviratot is kézbesítettek:

„Igazgató bácsi stop megmentetted a bőrömet a joghurtoddal stop amit azóta is szívesen eszem stop meg stop szerbusz stop Pityu."

A sörgyár hét aláírással ellátott nyílt levelet kapott. A vezetőség hosszas gondolkodás után sem tudta eldönteni, mit kezdjenek vele. Végül közgyűlés elé bocsátották, és szavazattöbbséggel a köszönőlevelek közé került a következő keresetlen sorokért:

„...aztat szeretnénk el mondani negtek, hogy ne menjünk el. A dolgok melet. Mégpediglen maradand ó rigmusogban szóljunk róluk, amint aszt Bé Lajos, szeretet pajtikánk csinálta az alábi sorogba:

Finom ithal aza ser
Tsakhogy 1 kitsit keserű!
Amikhor esztet kompo nyáltuk
Láb bankon mi aligh áltunk mek!

Köszönjük negtek drága fijug. Tsak habbbzódgyatok!"

Hét kitűnően olvasható aláírás következett. Mindeniket az őszinte dicséret kétségtelen bizonyítékaként könyvelték el a sörgyárban.

Szombat volt. Facsigát kiengedték a kórházból. Tisztafej már megjavította a kenyérgyár összes berendezéseit.

A napozók homokját hamupipőkék lepték el, és villámgyorsan kirostálták az elhullatott értéktárgyakat. Gépek jöttek tárcsaboronákkal, s eltakarták az összevissza elszórt szemetet. Öntöztek. Trágyáztak. Néhány jóféle papírgalacsin és söröskupak még aznap kidugta fejét a fellazított termőtalajból. A parkszolgálat emberei hirtelen kékre festették a tengert, nehogy a víz végtelen zöldje a haragot juttassa az új turnusra érkezők eszébe. Helikopterek szálltak fel, és a part mentén a magasban arrébb taszítottak néhány bárányfelhőt. Az átrendezést egy nagy tapasztalatú címfestő dirigálta a világítótoronyból; legszívesebben a füvet és a faleveleket is átfestette volna valamilyen élénkebb, hazafiasabb színre, csak hogy a szépítőknek erre sem anyagi alapjuk, sem idejük nem volt már.

Az ország különböző sarkaiból degeszre tömött különvonatok indultak a tengerpartra. Országos méretekben újra divatba jött a bronzbarna bőr, erő és egészség.

13.

Amikor az első váltás végét jelző gyári duda rekedten elbődült, Lötyi már javában ölelgette-tapogatta a kapust.

A kávébarna egyenruhát feszesre kitöltő szolgálatos ember falusi alapossággal végzi munkáját, amely elképzelése szerint van olyan fontos és eredményes, mint az igazgató nagy tiszteletnek örvendő tevékenysége. A hasonlóságot abból a közismert tényből eredeztette, hogy sem az igazgatót, sem őt kilépéskor nem szokták végigtapogatni.

Úgy tett, mintha nem vette volna észre Lötyi ölelgetését, s a felsőbbrendűek elégedettségével folytatta munkáját. Leereszkedően mosolygott, pocakját kiengedte, hátrakapott fejjel figyelte a keze között nagy igyekezettel színészkedő lakatost.

Lötyi a szélesre tárt karú protokoll-ölelkezést játszotta. A kapus alakja és mozdulatai éppen megfeleltek ennek a régi filmhíradókból ellesett játéknak. Aztán ujjbegyeivel a kapus oldalbordáit masszírozta. A sűrű csiklandozásra embere önkéntelen visításokkal felelt. A Lötyi mögött sorakozó dolgozók együttérző röhögéssel biztatták.

– Nekem ne marháskodjon! – szólt szigorúan a kapus, és folytatta a motozást, mert Lötyi hülyéskedése felkeltette benne a gyanút. „Ez egy lopós ember... Egy gyári szarka... Vajon mit akar kivinni, hogy nekem se szól?!"

Lötyi is tovább tapogat. A kapus újból visít, és hátraugrik. Lötyi játékot vált. Buzis mozdulatokkal követi a kapust.

– Te édes! – ordítja megjátszott kéjjel, és hirtelen fülön csókolja.

– Dolgozó elvtárs! – törülgeti irtózkodva a kapus a nyálas csókja helyét, és pulykavörösen hátrál. Lötyi háta mögött felbomlik a sor. Szolgálatos Mancika, aki a belépőket szokta írni a kapus helyett, kárörvendőn vigyorog.

– Szeretlek, te drága... – lihegi tettetett komolysággal Lötyi. A kapusnak sikerül elugrania a következő csók elől.

– Komolytalan társaság – rebegi siránkozva, és ide-oda ugráló tekintettel segítséget keres a gyárból kilépők között. Nem érti, honnan az elszabadult jókedv, a csipkelődő hangulat.

– Vedd el feleségül! – biztatja egyik falubelije, és úgy bolondozik, mint otthon farsang idején a beszeszelt legények.

– Be vagytok rúgva... – állapítja meg sértődötten a kapus, és a nyitott kapu felé tereli a sor elejét.

Ölelésre tárt karral, nyitott táskával sorjáznak el előtte az emberek, és a szemébe röhögnek. A kapus furcsának találja, hogy most senki sem tiszteli egyenruháját. Felsőbbrendűsége, mint kővel bevert ablaküveg, szerteszéjjel repedt. Percekig sírásra ösztökélő bűnbánatot érez: „Megmondta az asszony, idős vagyok én már az ilyen városi munkára..."

Lötyi – ha teheti – röhögve hagyja ott a gyárat. Kerékpárja táncol alatta. Nyikorogva, csöngetve, integetve, mosolyogva karikázik át a városon. Az erdő alatti lakónegyedben, két pengeblokk között felejtett szobakonyhás régi házban lakik. Rakás gyermeke, termetes felesége és némi adóssága van, mert a háznál jóval nagyobb csűrben saját tákolmányú személygépkocsit őriz.

Kerékpárján ülve rendszerint mindenről megfeledkezik. Van úgy, hogy ilyenkor nőtlennek képzeli magát. Az is előfordult már, hogy milliomosnak. Festődei Marcsa mindkét esetben látta már, és integetett Lötyinek. Lötyi visszaintegetett, minek következtében Festődei Marcsa késő estig boldogan kószált a városban. Szebeni szalámit keresett az üzletekben, és később is epekedett utána. Amennyire csak lehetett, titokban. De a festődei fiúk leintették.

– Kispárnát tegyél a nadrágodba – ajánlották egymás után többször is, és egyik-másik vajszívű időnként vigasztalóan vele sóhajtott.

– Ne sóhajtozzatok, fiacskáim... – bátorította elsősorban magát Marcsa. – A dagadó szív nem hátsórész, hogy kettérepedten is jól mutasson. A tüskét viszont mindkettőből ki lehet és ki kell húzni!

– Úgy van! Jól csinálod, Marcsa! – helyeseltek a festők. És voltak néhányan, akik titkon is vigasztalták.

– Tán kiesik az magától is?! – bizonytalanodott el a lapos fenekű lány, mert úgy érezte, hogy Lötyi is nagyon tudná szeretni.

– Hagyd csak... – inti a jóra nyugdíjazás előtt álló csoportvezetője.

– Hát hagyom... – felesel Marcsa, mert a csoportvezető legtöbbször „lányomnak" nevezi, és szeretettel bánik vele. Ha nem szól, nincs baj. De Marcsa nem szereti, amikor sajnálják. Hosszúkás csipke-cifra káromkodással védekezik. Ilyenkor a festék is összefut a frissen mázolt kenyérdagasztógép oldalán.

Lötyi a vezetést csupán kerékpárútjai során gyakorolja. A gyárban csoportvezetője, otthon pedig felesége után igazodik. Nagy vörös képe ilyenkor beleizzad az akarásba. Lefittyent ajka fölött hosszú gumiorra úgy remeg, mint annak a szerencsétlen bohócnak a cirkuszban, akit minden percben pofon ütnek. Szeplői elcsigázott, remegő poloskák. Bronzvörös hajának göndörödése naponként lazul, egyre inkább lötyög. Mint kövér embereken a felesleges kilók.

– Gyere már, te szerencsétlen! – Lötyi felesége csípőre tett kézzel áll a konyha ajtajában. Egy csapat hófehér galamb riadtan lódul neki a világűrnek. – Pszt! – csitítgatja őket Lötyi. – Csendidőben vagyunk!

– Ha nem tetszik nekik, költözzenek odébb! Mi voltunk itt előbb! – A tömbházak között szépen felerősödik a hangja. A visszaszálló galambok újból riadtan menekülnek. Némelyik konyhaablakban pillanatra előbukkan egy-egy kíváncsiskodó. De mivel tudják, hogy a termetes asszonyságnak van igaza az elsőbbség kérdésében, nem szállnak vele vitába.

Egyszer az egyik meggondolatlan lakó hirtelen felindultságában az erkélyről „Pofa be!" kiáltással az öklét rázta Lötyiék felé. Akkor még kiválóan működött a tömbházban a lift. Fél perc sem telt el, Lötyiék ott álltak a meggondolatlan lakó ajtaja előtt. Nem a bimbamcsengőt használták, hanem az öklüket.

– Jöjjön csak elő! – biztatta a lakót a harcias asszony, és a laskanyújtóval bátorítóan döfködte Lötyit. Kinyílt az ajtó, és egy kicsi, szeplős asszony mosolyogva bocsánatot kért.

– Tetszik tudni, a férjem nem gondolta komolyan. Különben is egy kicsit... nagyon részeg. Ma van a szabadnapja...

– Jaaa! Mindjárt gondoltuk... – szabadkozott Lötyi. De a felesége nem hagyta magát.

– Maga, drága, ilyenkor ne engedje ki a férjét az erkélyre, hanem adjon be neki hánytatót. És tanítsa meg becsületre! Errefelé mindig békés emberek laktak. És ha faluról jöttek is, tudnak viselkedni!

– Psszt! Csendidő van! – A figyelmeztetés a röpgyűlésre sereglett tömegből jött, de mivel nem tartozott annak napirendjébe, a kérdéssel nem foglalkozhattak. A lépcsőház tele volt emberekkel, akik amúgy sem tudták, mihez kezdjenek a tétlenségre kötelezett három délutáni órában, és hálásak voltak Lötyiéknek a kis kikapcsolódásért.

– Szeplőtelenné megint összeszűrte a levet valakivel. Az a laskanyújtós nő a szeretőjének a felesége. Jól teszi, ha nem hagyja magát! – mondta valaki a földszinten.

– Szeplőtelennét ne bántsa! Az egy rendes asszony. A férjével van a baj. Magam láttam, hogy annak még a szeme sem áll jól – mondta az első emeleti lakó albérlője.

– Honnan tudja? Maga még itt sem volt, amikor már bebizonyosodott, hogy az az asszony rég nem szeplőtelen! – mondta valaki a földszinten. – Sőt!... – toldotta meg egy jóindulatú hang.

– Ha akarja tudni, elárulhatom: Szeplőtelenné férje egyszerűen kurvás! – mondta az albérlő.

– Maga csak ügyeljen a szájára, fiatalember! – mondta a földszinti lakó és megmutatta, hogy ő nem valaki, hanem fürge, nyugdíj-várományos mészáros. Fürgén átverekedte magát a lépcsőn bámészkodók tömegén, összemarkolta az albérlő mellén az inget, és amolyan próbaszerűen megemelte a fiatalembert. De a hamarjában összemarkolt ing silány anyaga nem bírta az ilyen strapát, engedett, szakadt hirtelen, gazdája földre zuttyant, közben az orra a mészáros öklével találkozott, és belőle vörös virágok alakjában közönséges vér buggyant elő.

– Vér! – suttogta haloványan az albérlő.

– Vér! – szólt tárgyilagosan a mészáros és diadalmasan ellenfele szemébe nézett. – Nem az enyém! A tiedé! Mosd fel magad...

Békítő expedíciók indultak a földszintről. A mészáros határozottan kijelentette: – Nem ölöm meg...

Az albérlő határozatlanul nyilatkozott: – Megölöm... megölöm...

– Fektessék le! Hajtsa hátra a fejét! – intézkedett Lötyiné és a laskanyújtóval irányította a tömegek lassú visszavonulását.

– Pofa be! Pofika be! Poficika be! – segített a szabadnapos ember a lépcsőház korlátjába fogózva, és a tömbházban, még csendidőben, újból kialakultak a békés egymás mellett éléshez szükséges feltételek.

Az eset óta Lötyi felesége hiába hangoskodik. Még csendidőben sem figyelnek reá. Csak a galambok röpködnek mindegyre takaros kis házuk fölött.

– Gyere már, fiam! – kezdi a teltkarcsú asszony és a galambok jobbnak látták újra felülemelkedni az esetleg véres következményeken.

Miért pont ezen a nyári napon történt volna másként? Azért, mert Lötyiék a tengerpartra indultak, szokásukat nem adták fel.

– Mások már úton vannak, te málé! Hova tettem az eszemet, amikor egy ilyen pápáláptyéval szóba álltam!

– Azóta is keresed, de nem találod! Itt sincs, ott sincs, sehol sincs! Mondd, szívem, volt neked egyáltalán?

– Hozzád verek valamit! Te nekem most ne humorizálj, hanem lódulj!

– Indulunk, szívem! Te vagy a ház esze. Csak éppen bekapom...

– Bekapod a kocsiban. Készítettem néhány szendvicset...

– És a leves?

Lötyi a leveses férjek kategóriájából való. Amikor először és utoljára megvallotta szerelmét, egy tányér gőzölgő húslevesre gondolt. Az anyakönyvvezető kérdésére pislogott, és azért vágta ki olyan mohón és hangosan az Igent, mert gulyásleves illatát hozta valahonnan a szél. A néptanácsi iroda konyak- és szegfűillattól terhes levegőjében ezt mennyei ráadásnak érezte. „Igen, ez az a gulyásleves, amelyben, mielőtt visongva belevetik magukat a vagdalt tésztadarabok, csupaszra főnek jókora marhacsontok, és a köménymagocskáknak hasuk nő a paprikás, zsíros létől. Igen, igen, igen! Falatnyi marhahúsdarabok és ugyanakkora disznóhúsok krumplikockákon, zöldséghalmokon nyújtanak egymásnak kezet, benső forróságuk egymásba csavarodva buggyan-rotyog a felszínre, és száll vidáman, mint kövér áldozat füstje, negédes mosolyt és önkéntelen száraz kortyintásokat csalva elő a hozzáértőkből.” Lötyi kitágult

orrcimpákkal nézett a maga mellett remegő dundiféleségre, és jövendőbelije félszeg mosolyából a csülöklében puhult paszuly ínyre tapadó ragaszkodása jutott eszébe, amelynek igazi ízét a levesbe, csillagködhöz hasonlatosan, spirálisan belefúródó tejfel adja. A menyasszonyi mirtuszkoszorút a krumplilevesből kihalászott babérkoszorúval azonosította, amit akkor is illik levelenként leszopogatni, ha kissé keserű ízt hagy maga után nyelvünk hátsó részének olykor elárvult lapályán. És azok a kedves kis áttetsző fehér párnácskák! Nemcsak a feleségféleség csipkeruhájából kitüremlők, hanem az egészséges paprikapiros nedvekből kitetsző cikcakkos szabógallérok. Lötyi szerint egy igazi feleségnek olyannak kell lennie, mint a buzsáki tányérosnak, amelyben minden, de minden benne van. Amely forró, sűrű, csípős és illatos. Amiből mindennap érdemes jóllakni.

– És a leves? Mi lesz a levessel?

Lötyi, amikor a hasáról volt szó, kitartóan tudott kérdezni. Levest, vagy legalább választ várt.

– Első a család... Mozogj már, indulunk!

Ha első a család, akkor Lötyi az utolsó helyre szorul. „Elsőkből lesznek az utolsók. Különben is, az önfeláldozás nemesít. A lemondás pedig nem hizlal."

– Leves nélkül tapodtat sem megyek! – Lötyi erélyes mozdulattal leseperte a konyhaasztalról a csomagokat. Sikerült neki olyan határozott mozdulattal asztal mellé ülnie, hogy az asszony jobbnak látta rögtön elkezdeni a levesfőzést. A literes fazékban vizet forralt, erőleves-kockát dobott bele. Beleszórt egy kis vegetát, löttyintett hozzá kiskanálnyi rucazsírt. Tálalás előtt két friss tojást tört a Lötyi tányérjába és rátöltötte a levest.

– Tömjed magad!

Lötyi felnézett az asztal túloldalán karba tett kézzel álló feleségére. Nem az arcát nézte, mert azt már jól ismerte ilyen duzzogós állapotban is. A mellére feszülő sárga selyemblúzát figyelte, amely ritmikusan emelkedett a felindultság miatti szaporább lélegzetvételétől. Kék vászonnadrágjából kigömbölyödő hasát is felmérte a blúz alatt. Fújta, szürcsölte a levest és elmosolyodott.

– Tudod, én azt imádom benned, hogy olyan tűzről pattant vagy... Gyors, erélyes és alapjában véve jószívű...

– Bepakolok! – dörögte az asszony és elviharzott, mert nem akarta az asztalt épp most a férjére borítani.

Lötyi fuldokló köhögésbe kezdett a röhögéstől.

– Egy igazi asszony nem pakol, nem felesel... hahaha... hanem csakihishhh... mosolyog! Hahhhah, esetleg hahah... misan, de azért nagyon szépen tud mosolyogni...

Miután Lötyi végzett a levessel, elmosogatott. Erre azért vállalkozott, mert a házastársak egyenjogúságának híve, pedig különben vajszívű és békés természetű volt. Aztán mindent kidobált a kocsiból, amit a felesége eddig izzadva összevissza belegyömöszölt. Az újracsomagolásnál kiderült, mindennek megvan a maga helye, és a csomagok felét otthon kell hagyniuk. Miközben a felesége lemosdott, és egy fehér csipkeblúzt vett magára, Lötyi a felesleges csomagokat elrejtette a garázsként használt egykori istállóban. Ezzel elejét vette az esedékes újabb veszekedésnek. Amikor Pobeda-Warsava-Skoda kocsijuk kirobogott a városból, az asszony haját hátrasimította a könnyű ellenszél. Lötyi elégedetten hátradőlt az ülésen. Háromféle márkájú alkatrészekből összeállított kocsija dorombolva nyelte a kilométereket. A hamuszínű kocsi orrán vörös fém zászlócska remegett. Fehér betűkkel világított rajta a felírás:

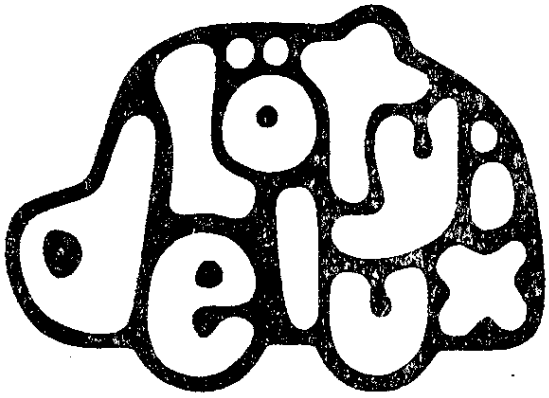

– Ezt is megértük! – mondta az asszony. Nyakán a márványos bőr párásnak, tippanósnak tűnt. Lötyi úgy érezte, egyetlen hozzátapadással képes volna szárazra simogatni az asszonyt. A kövér nő mosolygott. Sovánka mosoly volt, de mosoly. Lötyi így szerette igazán a feleségét. Éppen elhatározta, hogy megdicséri helyességéért, amikor a mosoly helyén két zsemle nagyságú domb nőtt, növekedett vörösen, hogy majd szétpattant.

– Most miért fújod magad? – kérdezte Lötyi. Sírni vagy káromkodni szeretett volna.

Az asszony hirtelen felindultságában szétpofozta a hátsó ülésen rendetlenkedő gyermekeket, és ettől kissé megnyugodott.

– Lötyi, te nem foglalkozol velem... Mondhatnám, napról napra elhanyagolsz.

Lötyi nem értette a szemrehányást. De aztán arra gondolt, talán igaza lehet a feleségének. Biztosan gyöngédségre vágyik. Nem is firtatta tovább, hogy a feltett kérdést melyik kaland-regényben olvasta az asszony.

– Bogaram – sóhajtott Lötyi – de hiszen itt vannak a gyermekek...

– Persze, mert te örökké csak arra gondolsz – csattant fel Bogár hangja, és újabb porció nyaklevest osztott szét a gyermekek között. Aztán folytatta a duzzogást.

Lötyi a továbbiakban megjátszotta, hogy nagyon lefoglalja a vezetés. Közben titkos tervére gondolt. Öntudatos pókra hasonlított, aki szabad idejében újabb és újabb szálakkal erősíti hálóját, hogy csapdába eső áldozatának kényelmes, ha lehet, szép halála legyen.

Kevesen tudták, hogy Tisztafejt és Facsigát az ő közbenjárására küldték el üdülni a tenger-partra. A gépgyár és a Vörös Láng Kozmetikai Cikkek Gyára már az év elején közös akciók lebonyolításába kezdett szakszervezeti vonalon. Az egyik nagy sikerűnek ígérkező akció lényegét többen abban látták, hogy a két gyár élenjáró dolgozói sokoldalú tapasztalatcserét bonyolítanak le a tengerparton, megérdemelt nyári szabadságuk idején. A határozat erre vonatkozó részében a dolgozók leszögezték: „A környezetváltás, az ibolyán túli sugarak és a sós víz jótékony hatása, valamint a bőséges táplálkozás, a felélénkülő játékos kedv és a korszerű környezet termékeny alapot képeznek sokoldalú és eredménydús kapcsolatok kialakítására, ami minden bizonnyal meghozza majd a kívánt eredményeket. Mind a szer-vezők, mind a részvevők érezzék megtisztelő kötelességüknek az ügy hatékony előmozdítását, tegyenek meg mindent a teljes siker elérésének érdekében.”

A szervezők tisztában voltak azzal, hogy a határozatban foglaltak maradéktalan teljesítése a szervezéstől függ.

A részvevők erre nem gondoltak. Ők csupán pihenni vágytak és a tenger selymes, hűs vizére, amely másként simogat, mint a fényesre érett nyári napsugár, mint a kedves szerelmes szava és tekintete. És egészen másként, mint a házastárs munkában edzett, két dolgos keze. Ezt figyelembe véve, a szervezők nem szakadtak el a tömegektől, és az akció spontán jellegére fektették a hangsúlyt. Lötyi, aki egyből átlátta a helyzetet, már a kezdet kezdetén kijelentette, hogy a két vállalat hathatós erőfeszítéseket kell hogy tegyen annak érdekében, hogy a tapasztalatcserére alkalmas dolgozókat, ha lehet, egyugyanazon turnusban küldje nyaralni a tengerpartra. A továbbiakban gyermekjáték lesz (az akció spontán jellegét megőrizve) közös napozásokat, fürdéseket, étkezéseket, hajókázást és elvtársi összejövetelt rendezni, amelyeken aztán a szinte magamagától, de azért alapos elgondolással kialakított alcsoportokban a legfontosabb termelési, termelésszervezési, újítási és az utánpótlással kapcsolatos legégetőbb kérdések tüzetes vizsgálatát könnyedén elvégezhetik. A nyugodt légkörben megejtett elemzések serkentőleg hatnak majd, ötlet ötletre halmozódik, végül is győz a jón a jobb, és mindkét gyár dolgozói pihenten és barnán láthatnak munkához, saját ötleteik gyakorlatba ültetéséhez.

Lötyi aránylag könnyen meggyőzte munkatársait arról, hogy a szerelők közül Tisztafej és Facsiga érdemes a kitüntetésre, a leginkább ők felelnek meg a tapasztalatcsere követelményeinek. Beleegyezésüket nagyban elősegítette az a tény, hogy a gyár vezetősége már eldöntötte, kit küld a tapasztalatcserére. Tisztafej és Facsiga szerepeltek a küldöttek névsorában.

De azért Lötyi már egy héttel a szereldei kijelölő gyűlés előtt titkon találkozott Tisztafej egyik estis osztálytársával, akitől egy korsó világos sörért megtudta, amit már régóta sejtettek Ruganyos Őzikéről a szerelők. Őzike Tisztafej iránti vonzalma annyira világossá vált számára, mint a királynő feláldozása után következő lépések egy ismert szovjet nagymester sakkvilágbajnoki végjátszmájában. Azzal is tisztában volt, hogy Tisztafej figyelmét szabad idejének aprólékos beosztásával és Ruganyos Őzike alkalmas pillanatokban és megfelelő közelségben végrehajtott, ízléses, ringatózó sétáival is irányítani lehet. Számításaiból természetesen nem hagyhatta ki azt, amit a szereldében is megfogalmaztak már:

Facsiga odavan Ruganyos Őzikéért!

Lötyi nem olvasott szakkönyveket a párválasztásról, de tapasztalatból tudta, hogy a nők választanak maguknak férfit, és csak a látszat kedvéért hagyják magukat kérlelni. Facsiga tehát hiába kerülgeti Ruganyos Őzikét, ha az Tisztafej után epekedik. Tisztafejnek pedig előbb-utóbb feltűnik, hogy az a lány akar valamit tőle. Erről Facsiga szakadatlan áradozásaival gondoskodik majd.

Tehát Tisztafej és Ruganyos Őzike házassága elkerülhetetlen. Mi lesz Facsigával?

Lötyi fogadalma reá is vonatkozik: megnősítését az egész csoport előtt tett esküvel, szörnyű komolysággal vállalta. Lötyi elhatározta, hogy a gyorsan megvigasztalható Facsigának is szerez valakit a Kozmetikai Cikkek Gyárából.

Tervének világos gondolatmenetétől meghatódva levelet írt Emeletes Mancikának. Tisztafej nevében kérte, hogy egy országosan fontos újítás végleges kidolgozása céljából a tengerparti tapasztalatcserére küldöttek névsorából lehetőleg ne felejtse ki Ruganyos Őzikét. Mellékesen azt is megemlítette: a gépgyáriak kicsi, de jól felkészült csoportjába már besorolták Facsigát, akinek régi vágya, hogy Mancikát közelebbről is megismerje.

Emeletes Manci figyelmesen elolvasta a levelet, és szeme hirtelen könnybe lábadt. Bőgve rohant Nagy Kormoránhoz, aki mint mindig, most is tárt karokkal fogadta.

– Mancika drága! Drága Mancika! Ugye, mondtam! Előre megmondtam!

– Igen! – szipogta Mancika, és testének-lelkének minden emeletén boldog volt.

Lötyi titkos tervéről csak a felesége tudott. Bogárnak sem mondott többet, mint hogy a termelés érdekében Ruganyos Őzikét, Tisztafejt, Emeletes Mancit és Facsigát sürgősen össze kell boronálni.

– Bízd csak rám! – jelentette ki férje egyik éjfél utáni töprengését lezárva Bogár. – Majd én elintézem őket! – mondta keményen az asszony, mert általában kemény beszédhez szoktatta a férjét, és szuszogva hátat fordított neki, hogy a továbbiakban reggelig pihenjen a hitvesi ágyban.

Lötyi, hogy zavartalanul újra átgondolhassa a dolgokat, úgy tett, mint aki gödröket keres az alig két hónapja elkészült aszfaltúton: ide-oda kapkodta a fejét, káromkodott, csikorgatta a fogát. Nem a kátyúkért, amelyek mindig is voltak, hanem mert az nyugtalanította, hogy nem lehet személyesen jelen a kitervelt összeboronáláson. „Sikerülnie kell. Sikerülnie kell. Sikerülnie kell!" Gondolatban a feleségét dicsérte. A vér nem válik vízzé! A gyakorlat teszi... Az jutott eszébe, hogy őt is milyen gyorsan, alig pár nap alatt összeboronálták Bogárkával. Egy szőke nagynéni, aki ismertetőjelként combnyi vastagságú vörös felsőkart hordott, anyás mozdulattal ragadta meg Lötyi kabátjának a gallérját, miután egy alkalommal rúzsba fagyasztott mosollyal beinvitálta Bogárék belső szobájába.

– Fiatalember! Mi a szándéka?! Mert itt...

– Izé... Természetesen... – nyögte Lötyi tisztelettudóan, és amikor a következő fergeteges iramban lekavart hét után egy hajnalban férjként ébredt, kezétcsókolomot köszönt a mellette fekvő Bogárnak, és sürgősen haza szeretett volna szaladni.

– Gyújts tüzet, és tedd oda a tejet! – szólt az ellentmondást nem tűrő utasítás a paplan alól, és Lötyi azóta is engedelmeskedik a feleségének. Amikor kiértek az autópályára, Bogár kiadós szusszanással juttatta kifejezésre elismerését, mellbősége egy pillanatra teljesen kitöltötte az első üléstől a szélvédő üvegig terjedő teret. Lötyi találomra belenyúlt a szépen terebélyesedő nőies valóságba. Bogár pajzán csiklandozásnak fogta fel a szúrópróbaszerű mozdulatot, és jókedvűen felkacagott. A gyerekek a hátsó ülésen felriadtak.

– Mama, döjög! Jaj, nem fogunk füjdeni – mondta a fiú, és, a lányok sírva fakadtak.

– No, jól van. Tessék, egyél – mondta az állatszerető emberek hangján Bogár, és megkínálta Lötyit egy szendviccsel. Fél kézzel pedig anyáskodva szétpofozta a hármas ikreket a hátsó ülésen. Tanulják meg és gyakorolják az együttértést. Bogárt idejében megtanította rá az édesanyja, hogy a gyermeksírás egészséges és hasznos, mert attól nő igazán a gyermek tüdőtérfogata. Állítólag a nagy énekesek gyermekkorukban sokat és hangosan sírtak. Idejében kifejlődött egészséges tüdejüknek köszönhetően kezdtek aztán fényes pályájukon egyre magasabbra kapaszkodni. Anyjuk fürge kezének irányításától a hármas ikrek egyelőre megszeppenten hallgattak. Nem méltányolták a szülő erélyes pályairányítását, makacsul önállóságra törekedtek.

A Lötyi de lux márkájú személygépkocsi utasaival hajnalra érkezett a tengerpartra. Lötyi szerint ezzel a kocsival háborítatlanul csakis éjszaka lehet hosszabb utakat megtenni, mert ilyenkor a „sötétben minden tehén fekete" népi bölcsesség óvja. Abban lehetett valami, mert kisebb javításoktól eltekintve Lötyiéknek sima útjuk volt. Egyszer ugyan elvesztette a kipufogócsövet, háromszor ki- és visszaszerelte a karburátort és kijavított egy durrdefektet is. Bogár lelkiismeretesen segített neki. Kis kacsójában porhanyóssá vált az autórádió gombja, és véletlenül a gépkocsi jobb oldali ajtajának fogantyúját úgy sikerült megsimogatnia, hogy az rögtön letörött.

A tapasztalatcsere helyéhez közel, kicsi halászfaluban béreltek szobát. Tapasztott padlójú, tisztaszoba volt. A frissen ácsolt fekhelyeken szalmazsákok feszültek. Az asztalon sóvirág és friss újság szerénykedett.

– Itt nem kell majd a liftre várakozniuk! – jegyezte meg mosolygó arcú, apró termetű tatár háziasszonyuk, miután a tyúkokat kikergette a vendégszobából.

Lötyi kezet mosott az udvari vezetéknél, és gatyára vetkőzve kinyújtózott az egyik szalmazsákon. Mélyen, nagyokat horkolva aludt. A legyek önkéntes csoportokba fejlődve egyelőre visszahúzódtak a disznóól felé. Délutánra Bogár körül tócsákba gyűlt az izzadság, míg minden cuccot kirakott a kocsiból. A gyermekek homokozó vedrekben hordták a vezetékvizet a kocsira. A felforrósodott kocsiszekrényről párafelhők emelkedtek a magasba.

Bogár felköltötte a férjét és a jól végzett munka fölötti örömében szemrehányón nézett reá. Lötyi megkereste a fürdőnadrágját. Kicsiny, de lelkes csoportot alakított a csomagok mögül és alól előállított családtagjaiból, és alapos meggondolás után begyalogolt velük a tengerbe. Szappannal sorra bedörzsölte őket, kijelölte a fürdésre és napozásra alkalmas helyet, valamint a lakásukhoz vezető, legkevésbé veszélyes utat.

A háziasszony pincébe hűtött joghurttal kínálta. – Jó lesz leves helyett – serénykedett Bogár is a férje körül.

Lötyi bekanalazta a joghurtot, megcsókolta a gyerekeket, és beült az alaposan előmelegített kocsiba.

– Nőket ne vegyél fel! – intette szigorúan Bogár, és forró pillantást küldött a távolodó kocsi után.

Gyönyörű kék volt az ég. Időnként sirályok hasítottak maguknak utat a levegőben. Fenn a magasban egy repülőgép úszott büszkén, ezüstjét kényesen csillogtatva. Fürdővendégeket hozott, közöttük Ruganyos Őzikét és Emeletes Mancit. Mindketten azért választották a légi utat, mert gyorsan és pihenten akartak megérkezni a tengerpartra.

Boldogság elé siet így az ember. És nem csoda, hogy ilyenkor minden megszépül körülötte.

14.

És eljött a várva várt nap. Az égbolt tisztára seperve ragyogott, és nefelejcskék háziköntösben izgága termikek kürtő alakúvá híztak. A tenger már kora reggel abbahagyta ritmikus rugózását és óriási párás tükörré változott, amelyet a kőbe faragott keret, vagyis a pazarul felékesített part mentén még apró fehér fodrok is díszítettek. Voltak még: az égen hangtalanul suhanó királyi sirályok, a part mentén mozdulatlan rezgő nyárfák, tujafák és buja bokrok, piruló rózsák úton-útfélen, a napozókon és a nagyobb szállodák halljában, viruló ibolyák a dombok alján, selymes pázsit és rajta pelyhes lány, meg a távolban egy fehér vitorlás, és a vitorlás tornyán kicsi, piros zászló. Halászcsónak halászokkal, halászfiúk halászcsókkal, ajkukon szép halászének, sokféle hal halászlének. A legények fickándoztak, a halak éppen csak elnyúltak, és mindent bevont a csillogás, a nagy fogás áhítata és a megállás nélkül zuhogó napfény.

Megszokottan szelíd tengerparti nap kezdődött, az emberek békés egymás mellett éldegélésének apró, a megérdemelt jólét még hétköznapokon is kivehető örömöket termő jeleivel.

A MARS szálló csupa üveg, csupa márvány és csupa fajansz halljában a Gépgyár és a Kozmetikai Cikkek Gyára válogatott dolgozóinak üdüléssel egybekötött nyári tapasztalatcseréjét szervező különbizottság bürójának vezetősége nagyszabású fogadást adott.

A MARS szálloda kiemelt beruházással épült. Az olykor nagyon is világosan kivehető Nagy Csatornákon ömlött ide a pénz, az építőanyagok és a bizalom. Felépült a csodálatos előcsarnok és két és fél emelet, amikor olyan idők jöttek, hogy a Legnagyobb Csatornán sem jutott több pénz és építőanyag. Viszont ömlött a bizalom. Az építésvezetők sietve nyugdíjba menekültek, a munkások tiszta bizalomból még felhúztak fél emeletet, a hiányzó márványlapok helyett fajansszal díszítették a szálló hallját. Mivelhogy a szállodát tizenhárom emeletesre tervezték – tíz híján hamarosan elkészült –, és a fürdőszobákhoz egy tételben már a munkálatok megkezdésekor leszállították a csempét, jutott ebből a külső falakra is. A víz- és villanyszerelők is jól jártak, a tizenhárom emelethez szükséges készletből dolgozhattak. A fürdőkádakból úszómedence alakú és nagyságú szabadtéri közös kádfürdőt építettek, a hiányzó tíz emelet szobáinak csillárjait pedig a hall mennyezetébe építették be. A megmaradt csapok és zuhanyozók felhasználásával a hall közepére azért építettek szökőkutat, mert a vízszerelők csoportvezetője tartott a megrovástól, hiszen belső szerelést vállaltak. Tehát csakis az épületen belül dolgozhattak. A közös kádfürdő szerelésénél is csak azért engedett, mert alapjában véve jó és kényelmes ember volt. Valaki ugyanis azzal az ötlettel hozakodott elő, hogy a kádfürdőt a tetőre szereljék föl. A csoportvezető erre kijelentette, hogy ő egy tökös ember és nem enged a magáéból. Az öntöttvas-kádakat aztán már nem kellett felcipelniük a tetőre, és ezzel tetemes összeget takarítottak meg. A megtakarításért járó prémium felbecsülésére bizottság szállt ki, de a vízszerelők nem voltak már ott. Azon a héten otthon maradtak, mert úgy döntöttek, hogy a megtakarított munkaidejük futja néhány szabadnapra.

A következő héten a bizottság vezetője rettenetesen feldühödött. Kikapta egy festő kezéből az ecsetet és a szálloda halljának csupa üveg falára idegesen, reszkető kézzel felírta:

A szerelők csokoládébarnán a közeli napozó főpróbáját végezték másodállásban. A kishitűeknek úgy tűnt, tovább már nem barnulhatnak. Kívülről semmiképpen sem. Ezt jól látták a kívülállók is. A bennfentesek viszont tudták, hogy az óriási, a nagy, a beláthatatlan terep, a lehetőségek széles mezeje az ember bensejében terül el. Nagyrészt még kihasználatlanul. A vízszerelők a napozóhely kifogástalan minőségének bizonyítására tizennégy fokos barna sört ittak, önfeláldozásukat bizonyítandó, tiszteletet sugalló mennyiségben. Csoportvezetőjük szerint tökéletes, kompakt barnaság csakis barna malátalével feltöltött, egészséges emberi szervezetben jöhet létre. Minden más próbálkozás hiábavaló. Mert nem a tartós, hanem ezt az áttetsző langy-barnát eredményezi, amely hamarabb lekopik, mint a szűz lányok körméről a lakk...

A csoportvezetőjük sánta, középkorú, morcos ember. Múltjának nagy részét hadifogságban töltötte. Azelőtt semmije sem volt. Sem vagyona, sem meggyőződése, múltja a nullával volt egyenlő. Bal lábán hiányzik mind az öt lábujja. Irigyei szerint – miért éppen neki ne lettek volna – a bal lábán sohasem volt négy ujjnál több.

– Milyen a paraszt? Dicsekszik, kérem. Útszéli módon átveri legjobb barátait. Csak akkor jó a közérzete, ha hintáztathat. Miért csinálja ezt velünk, nem tudhatjuk. Örömtelen gyermekkor, családban felvett rossz szokás? Ki tudja? Mi csak azt látjuk, hogy a bal lábán egyetlen ujj sincs. Hogy volt neki legalább egy, ne vitassuk, bizonyítani úgysem tudja...

Ilyen és hasonló vélemények után már senki sem törődött azzal, hogy a csoportvezető hasonlatai olykor sántítottak és befejezetlenül maradtak, mint sok zseniális alkotó időnként reményt keltő munkája.

A vízszerelők, amikor kénytelenek voltak kis időre elhagyni a homokozót, hogy az egészségügyi berendezések működését is kipróbálják, megelégedéssel szemlélték az építők torzóban maradt művét, a félig impozáns, fél-magasépületet. Látták ugyan, hogy egy központi kiküldött idegeskedve, szálkás betűkkel, fehér olajfestékkel felírta az üvegfalra az új szálloda nevét. De nem izgatták magukat. Két-három szó olvashatatlan az összefutott olajfesték miatt, de a MARS, az tisztán kivehető volt. Később ezt öles neonbetűkkel felírták a szálloda bejárata fölé. Erről a vízvezeték-szerelők már csak szabad idejükben győződhettek meg. Egyrészt, mert egy reggel át kellett adniuk a napozót a messziről jött üdülőknek, akik nyugtákkal bizonyították, hogy minden használt homokszemért szép pénzt fizettek. Másrészt pedig, mert a villanyfeliratosok akkor még több fénynapos távolságra dolgoztak a MARS szállótól: valami nagyon jó munkához kezdhettek, és ehhez persze rengeteg időre volt szükségük. A köztudomásúan mindig sietős vízszerelők türelméből nem jutott arra, hogy kivárják a feliratosokat. De ugyanakkor máshol is vége szakadt a türelemnek: a vízszerelők utolsó figyelmeztetést és rendkívül lapos pénzes borítékot kaptak fizetéskor. Így történt aztán, hogy bár a MARS szálló kissé túlméretezett halljában még volt elég hely, a vízszerelők és sokan mások távol maradtak az érdekesnek ígérkező, szinte országos jelentőségű tapasztalatcseréről.

Kiküldöttek, beküldöttek, utazók, alapemberek, tanácsosok zümmögtek a fedett szökőkút környékén, jól öltözött bensőségesek, szívélyesek és barátságosak. A hazai, valamint a külföldi vállalatok különmegbízottjai. Szegény költők nagy mellényben. Kopaszodó írók hosszú hajjal. Újságírók fontoskodva. A fotóriporterek egyelőre a bárpult melletti sarokban nemcsak alkoholmentes italokat vedeltek, hanem kalóriadús eledeleket fogyasztottak. Magukba, zsebükbe, táskájukba és kisebb bőröndökbe gyömöszöltek mindent, ami a fogadás végén úgyis megmaradt volna. Mint mindig, roppant széles körű tájékozottságuk ez alkalommal is haszonnal járt.

Zsongott a terem. Tavasszal pont ilyen a tarka rét, s ha beszélgetni tudnának a virágok, bizonyára a teremben elhangzókhoz hasonló szövegekkel bódítanák egymást.

A nők színes pillangókként lebegtek, nyakkendősen darázskodtak a fontoskodók.

A tapasztalatcserét lebonyolító különbizottság elnöke cserepes virágokkal szegélyezett dobogón állt, és feszülten figyelt a terem végében összevont függöny felé. A függönyön túl elkerített rész mögül időnként csörömpölés, suttogás és csámcsogás hallatszott. Az elnök gondterhelten és kitartóan figyelt. Kisvártatva egy mandzsettás kéz jelent meg a függöny mögül. Az ökölbe szorított kéz ritmikusan nyitott tenyérré, majd újból ökölllé változott. Aztán a hangtalan visszaszámolást játszotta. Az elnök arca felderült. Mintha valaki az arcába öntött volna vedernyi nyájasságot. Jobb karját magasba lendítette. Mozdulata gyakorlatlan tiszteletes félállása. A mikrofonok elé lépett, az orra magasságába állította az egyiket, egész áldásra

emelte, kiterjesztette karjait és belekezdett üdvözlő beszédébe. A mikrofonok sípoltak, recsegtek, időnként elnémultak. Az elnök beszélt, mosolygott, integetett. Aztán lejött a dobogóról. De látszott rajta, hogy a tapsot kevesellte. Újra föllépett az emelvényre, még szívélyesebben mosolygott, karjait még lendületesebben széttárta, lerúgott két teljesen ártatlan cserepes virágot és végül meghajolt. Valaki megsajnálta. Lendületes tapssal sietett segítségére.

Az üdvözlőbeszéd után válaszbeszédek hangzottak el. Utána ezeket is megválaszolták. Szóban. Sok-sok szóval. Felszólalt Emeletes Manci is. Határozott volt és energikus. Egy hasonlattal kezdte. Körbemutatott a termen és felhívta a jelenlévők figyelmét a virágokra. Kötelességének tartotta megemlíteni, hogy sok szép virág látható itt mindenfelé. És nehogy azt gondolja a tisztelt hallgatóság, hogy csak a kedvező éghajlat miatt pompáznak itt a virágok. Nem. A virágok az emberek keze munkáját dicsérik, mondta Emeletes Manci, és hozzátette: Ilyen virág a most kezdődő tapasztalatcsere is. Amelyet a rendezőség megrendezett. Mégpedig a jelek szerint kitűnően és előrelátóan stb. Mert a korszerű környezet és a jó szervezés, mint az éghajlat a virágot: kibontakoztatja. De ez nem elég. Több kell! Az kell, hogy látszódjék az ember munkája, amellyel fényes sikerre viheti és betetőzheti stb. a fontos tapasztalatcserét.

Emeletes Manci fölhevülten jött le az emelvényről, körülötte most már éppen elég törött virágcserép hevert ahhoz, hogy a jelenlévők kitűnően szórakozzanak. Dugigháj lépett a mikrofonok elé. A meghívottak soraiban élénk mozgolódás támadt. Dugigháj kifogástalan fekete ruhájában olyan volt, mint egy főúr. Orrcimpái remegtek, tokája vígan hullámzott. Bejelentette, hogy a rendezőség szerény koktélpartit készített elő, azon célból, hogy valami csekélységgel hozzájárulhasson a tapasztalatcseréhez és a baráti beszélgetések kiváló hangulatának megalapozásához. Ebben a pillanatban a meghívottak villámgyors hátraarccal nekiindultak a függönynek. Két pincérfiú a szoborleleplezések hirtelenségével szétcibálta a függönyöket. A tapasztalatcsere részvevői folytatták a népvándorlást. A függönyön túl hosszú asztalok álltak minden jóval megrakottan. Vörös kabátos pincérek italokat mértek, és koktélokká rázták össze csillogó fémkeverőkben; olyanok voltak, mint egy hangtalanul játszó dél-amerikai könnyűzene-együttes.

– Tessék, kartársak – invitálta az asztalok mellé simuló földbegyökerezetteket Dugigháj.

Valaki eltört egy poharat, a fényes cipők talpa alatt morzsolódott szilánkokká. Enyhe lökdösődés támadt. Italok loccsantak a márványpadlóra és a drága ruhákra. Illatok emelkedtek és kavarodtak a levegőben. Pincérek francia konyakot hordtak körbe és finom likőröket. Whisky, gin, Cinzano keveredett a mohó gyomrokban a jó minőségű hazai italtermékekkel, hogy különféle salátákra, töltött tojásokra, majonézes nyelvre, aszpikos pástétomokra, ínycsiklandó mártásos gombára, kaviáros szendvicsekre, sajtos aprósüteményre és olajos halakra várjanak. A vendégek tányérokat ragadtak és gyűjteni kezdték a finomabbnál finomabb falatokat. Először az ínyencségek fogytak el. Aztán rendre eltűnt a körözött, a húsos rétesek, a velős medalionok. A füstölt halak, aszpikban megmerevedett rákok, olajbogyóval díszített túrós szendvicsek és köménymagos rudacskák is gazdájukra leltek.

A férfiak kigombolkoztak, a nők ülőhelyet kerestek maguknak a fal mellett sorba rakott zsámolyokon.

Egyesek már a kávénál tartottak, amikor Tisztafej Ruganyos Őzikével koccintott. Emeletes Manci kezdeményezésére pertut ittak.

– Szerbusz! – mondta Emeletes Manci Facsigának, akit gazdag tapasztalatú, de eléggé hányatott életében ilyen gyorsasággal még egyetlen nőnek sem sikerült lerohannia.

– Csókolózás nélkül – szólt Facsiga, hogy megmentse barátját Emeletes Manci vérvörösre mázolt buggyos ajkaitól.

Új poharak után néztek. Lacrima Christit töltöttek maguknak, és Facsiga olyan szomorúan nézett Őzike égszínkék szemébe, hogy hangulatváltozása Dugighájnak is feltűnt.

– Beszélgetünk, beszélgetünk...? – szólt a társasághoz és Facsigára mosolygott.

– Hallottunk hősiességéről, Kis elvtárs! Az igazgatóság bízott meg azzal, hogy gondom legyen magára. Éppen ezért félretettem egy kis aszpikos pulykát. Mandzsúriai ikra is akad még, szőke söröcskét iszunk utána, csak ritkuljon a társaság. Benéztem a konyhára: olyan ebéd vár ránk, hogy kinő tőle mindkét ujjacskája...

Dugigháj bemutatkozott a lányoknak, mondott két gyenge viccet, és továbbgurult a vendégsereg gyérülő hullámain.

Facsigának el kellett mesélnie balesetét. Megmutatta bepólyált kezét. Szerette volna, ha Ruganyos Őzike is sajnálja. De Emeletes Manci közibük lépett.

– Majd én kötözöm! Meggyógyítlak...

– Sajnos, még orvosi felügyeletre van szükségem. A napozástól, fürdéstől eltiltottak. Szomorú az én sorsom.

– Oh! – mondta elérzékenyülve Emeletes Mancika.

Tisztafej javasolta, hogy keressen más témát a beszélgetéshez, de ez nem sikerült. Így hát álldogáltak, iddogállak, és Dugigháj jóvoltából, aki nem feledkezett meg róluk, eddegéltek.

Emeletes Manci Facsigát bámulta teljes gőzzel. Leplezetlenül olvadozott, legszívesebben megsimogatta volna a fiú széles vállát, vastag nyakát, és beleturkált volna sűrű hajába.

Facsiga Ruganyos Őzike türkizkék ruháját akarta átfúrni tekintetével, hogy megsimogassa a lány puha fehér bőrét.

Ruganyos Őzike Tisztafejre emelte kék lámpásait, és pillantásával azt a két szájszögletbe tartó árkot simogatta, amely szerinte oly férfiassá tette imádottja arcát, hogy a nyugati filmekben szereplő sztárok hasonló vonásaikkal messze lemaradtak mögötte.

Tisztafej, mivelhogy nyugodt volt, kitekintett a finom hullámmintájú függönnyel díszített ablakon, a pirospettyes cseresznyefák felé. A fák ágai benyúltak az aranyhomokú napozóra, hogy felvidítsák az új turnusban érkezett, még fehér bőrű vendégeket. A napozón heverők szomorúan tapasztalták, hogy egy nap csakugyan nem elég a boldogsághoz. Pedig a fény, a tenger és legfőképpen ők maguk minden tekintetben túlteljesítették az aznapra előirányzottakat.

Két órakor rövid szünetet tartottak a tapasztalatcserére érkezett vendégek. Egyeseket felröpített a lift szobájukba, ahol zuhanyoztak és ruhát váltottak. Mások pohárral a kezükben a társalgást folytatva átsétáltak az étterembe, ahol fiatal pincérlányok és mosolygó-színesre díszített asztalok várták őket. A főúr kedves vendégnek szólította a társaság tagjait, s mindenki igen elégedettnek mutatkozott. Szobájukba érve, Facsiga szerét ejtette, hogy töredelmesen bevallja közvetlen főnökének Ruganyos Őzike iránt táplált érzéseit. Tisztafej megveregette csonka kezű barátja vállát.

– Tedd rá a szót, öregem. Mondhatom, egészen rendes kislány...

– Könnyű ezt mondani, Tisztafej. Könnyű ezt mondani! Folyton téged bámul...

– Ne marháskodj. Miből gondolod, hogy éppen engem?

– Na tessék! Odavan érted és észre sem veszed. Ó, ha csak egyszer nézne úgy rám... olyan meleg tekintettel. Rögtön feleségül venném.

– Úgy látszik, te tényleg bezsongtál. Nem kellett volna annyi pezsgőt szürcsölj. Nem sör az, hogy mértéktelenül nyakald! Ha nem vigyázol, Mancika pillanatok alatt leteper.

– Mancikát rád hagyom. Vagy rásózzuk Dugighájra. Vonzzák egymást, hiszen külsőségekben elég nagy közöttük az ellentét.

– Gyertek, fiúk! – nyitott rájuk energikusan Emeletes Manci, és elfelejtett elpirulni.

Az étteremben boldogan felsóhajtottak az egymás mellé állított asztalok, amikor az étvágygerjesztő előitalokból és előételekből jócskán fogyasztottak a vendégek.

– Ez már döfi – mondta nevetve Dugigháj, és mivel már házigazdának érezte magát, elsőnek mondott pohárköszöntőt. Kollégái most megbizonyosodhattak arról, hogy a zsírpárnák alatt egy lelkesedni tudó gyöngéd és szerény ember húzódott meg.

Levesek jöttek, sültek, mártások, töltött majorság és vargabéles. És különböző fajborok, amelyeket nem lett volna ildomos kihűlni, illetve melegedni hagyni. Mohón ettek a finomságokból, az egymást követő felköszöntők idején újra és újra erőt merítettek az evéshez. Estefelé az arcok kipirultak, hiába működött kifogástalanul a légkondicionáló berendezés. Elnehezedő testtel, akadozó nyelvvel, de nagy kötelességérzettel folytatták a tapasztalatok felhalmozását. A különféle finom sajtokból, cukrászsüteményekből, gyümölcsökből már csak néhányan vettek. A vendégek nagy része lassan elszivárgott; egymásnak, ágynak, falnak, mosdókagylónak dőlve próbáltak segíteni magukon.

A fiatalabbak a jótékony tenger hullámaiba menekültek.

Facsiga Őzike mellett úszott. Őzike piros fürdősapkájában elegáns bójához hasonlított és rém közömbösen viselkedett. Hattyúsan lebegett a vízen, és Tisztafejt sóvárogta. Facsiga bepólyált kezét a víz fölé tartva időnként tapintatlanul dörömbölt az álmodozó lány külön világának kapuján.

– Olyan szép vagy, Őzike, mint egy vadonatúj tejszeparátor. Mint egy teljesen kész családi ház. Bámullak, csak bámullak, mint kisleány a kirakatbabát.

– Hagyd a szövegelést, te jó fiú – mondta később szelíden Ruganyos Őzike. – Vess ki a fejedből, hiszen már komoly ember vagy, és én nem tudok rajtad segíteni. Nincs is neked szükséged semmiféle segítségre. Hiszen olyan erős és jóságos ember vagy, könnyen megszeretnek. Nekem is tetszel, de nem tudlak és nem is foglak megszeretni soha. Mert mást szeretek. S ha szíved van, akkor békén hagysz...

– Ne haragudj rám, Őzike – nyögte a választ Facsiga és még egy darabig ott úszkált imádottja körül, mint egy főbekólintott hal a halászbárka mellett. Aztán kivonszolta magát a partra. A gyorsan közeledő este félhomályában osont a szálloda felé.

– Facsiga, Facsiga! – sipította utána segélykérőn Emeletes Manci. – Várj meg! – Facsiga nem látott, nem hallott már bánatában. Sietve felöltözött. Egy füzetlapon üzenetet hagyott Tisztafejnek és nekiindult a kiszámíthatatlan éjszakának.

15.

Amikor Tisztafej a vízből kijött, néptelen volt már a napozó. Eltűntek a nagy, színes ernyők, a dagadtra felfújt gumi ágyak, a kiterített gyékények, a szállodákból titkon kicsempészett hófehér lepedők, a cövekek között kifeszített csíkos szélvédők és a sok egymás mellé nyújtózó, keményen izzadó, alaposan piruló, bensőségesen barnuló ember. Lábuk nyoma még ott volt a meleg homokban. Elhajított cigarettacsikkek, elhagyott játékok, kiürült sörös- és limonádésüvegek, krémes dobozok hevertek szanaszét a szeméttartók körül. Egy kóbor kiskutya a tenger lüktető hullámzásához igazítva lépteit megkezdte esti szaladgálását. Korcs lévén, jó kondíciójával szeretett volna magának utat törni a fajkutyák magas színvonalú életvitelt biztosító világába. A fáradt homok ziláltan-ájultan hevert, mint egy óriási ágy lepedője a több napig tartó nász után.

Tisztafej úgy nézett körül az elhagyott napozón, mint aki most érkezik hetekig tartó úszással a tenger ismeretlen, túlsó partjáról. Testéről hosszú, egyenletes simításokkal gondosan leseperte a vizet. Arccal a tenger felé fordult. A víz sötét volt és koszos. A nap sugarai bágyadtan hulltak a sűrűsödő szürkeségbe. Az jutott eszébe, hogy még a jóindulatú, kedves és becsületes emberek is fele részben fáradtság, kedvetlenség és szomorúság keverékéből állnak. Ha mindezeket kioldaná belőlük a tengervíz, érdemes volna reggeltől estig lubickolni benne. Frissnek érezte magát, nyugodtnak. Gondjait elmosta a víz, a tenger ezzel sósabbá, keserűbbé vált. Tisztafej azt sem tartotta lehetetlennek, hogy a tenger indulatainkat is magába szippantja, és lemossa, lerágja az emberi jellemre rárakódott salakot. Ezért rángatózik, csapkod dühösen és buzgó zubogással, ezért nyalja a móló betonkockáit, mint aki mérget vett be. Az ember-természetű tenger partján mi sem könnyebb, mint az ember tenger-természetéről gondolkodni.

Tisztafej kiegyensúlyozott volt, mint egy munkára előkészített toronydaru, érzései apró jelre, rövid csengetésre vártak, hogy olajozott gépezetként beinduljanak a hasznos teendők reményében. Nyugodt volt, mint a világítótorony, amikor két fényjelzés között sötétbe burkolózik: ilyenkor a tengert és a partvidéket egyformán nem látni róla.

– Bemégy újra?

A kérdés a háta mögül jött. Nem is kérdés volt, hanem inkább szomorú megállapítás. Ruganyos Őzike a tengerbe futó járdacsík közelében strandlepedőjén ült és fésülködött. Tisztafejtől egy jókora, bástyákkal és vizesárokkal pompázó homokvár választotta el.

– Féltem, hogy elemelik a ruháidat – mondta Ruganyos Őzike, miután Tisztafejt közelebb csalta hozzá a kíváncsiság. A fiú a járda és a homokvár között, egy homokbuckán hagyta a ruháit, és valóban kíváncsi volt, hogy ott vannak-e még. Persze hogy ott voltak hiánytalanul, hiszen Őzike, mint egy anyatigris, úgy vigyázott rájuk.

Miután Ruganyos Őzike örökre elvált Facsigától és minden merészségét előszedve Tisztafej után úszott a bójákon túli tiltott vizekre, nemcsak a hullámokkal, hanem önmaga lelkiismeretével is meg kellett küzdenie. Facsigát jónak látta, mint egy szerény kiállítású glicerinkészítményt. Ha az ember felpattintja a lapos dobozt, egyetlen pillantással átlát a tartalmán, nem érhetik meglepetések. A glicerines krém a doboz fenekéig egyugyanazon keverékből való, és mert átlátszó és színtelen, a víz tisztaságát idézi. A szomjúságot leginkább a kristálytiszta víz szünteti, de Ruganyos Őzike mégsem a vizet választotta, hanem a színesebb, a titokzatosabb italra vágyott. Egy gerinces hullám a magasba emelte: látta Tisztafejt, amint egyenletes csapásokkal a tenger túlsó partja felé úszik. Megfordult. Az alatta óriásivá növekedett hullám sebesen, a part felé sodorta. Facsigát pillantotta meg, amint szédelegve a bokáig érő vízből kilép a homokra és eltűnik az izzadó tömegben. Hanyatt feküdt a jótékony hullám hátán és a felhőtlen eget nézte. Karcsú sirályok lebegtek felette. Csend volt.

Aztán további zajtompítóként a tengervíz erőszakoskodva benyomult a fürdősapkája alá, a fülébe. Rögtön hasra fordult. Piszkálta a fülét, ám semmit sem hallott. Hullámvölgybe került. Ijesztő érzés volt, kapálózott a szélesedő vízi folyosóban. A következő hullám szájon vágta. Ivott egy adagot. Köhögés és hányinger következett. Vadul úszni kezdett a következő tarajos hátán, de úgy érezte, semmit sem halad a part felé. Halálfélelmében felsikoltott, kapkodta a levegőt, mozdulatai összegabalyodtak, ernyedten csimpaszkodott a szétomló vízbe. Oldalt feküdt, arra koncentrált, hogy ijedt rugdalózását rendszeres mozgássá, úszómozdulatokká alakítsa. Lehunyta a szemét.

Amikor újra kinyitotta, egy kék fürdősapkás alak hátán találta magát.

– Pardon! Pardon! – szólt a kék fürdősapkás, és erélyes mozdulattal továbblökte Őzikét a part felé. Megpróbált lábra állni. A következő hullám ezt nem akarta, nem szerette, kíméletlenül hátba vágta és lefektette. Békaúszással védekezett. És akkor sem kelt fel, amikor a bokáig érő vízben meztelen fenekű gyermekek hancúroztak körülötte. Hason csúszva közelítette meg a szárazföldet.

Kettő közt – a homokon. Ruganyos Őzike olyan egyedül érezte magát, mint az a fiatal tanár, aki egy távoli faluban a kihelyezés utáni első vasárnap délben konzervet bont a néptanács penészszagú vendégszobájában. Végignyúlt a meleg homokon és hagyta, hogy a hajából, szeméből csordogáló sós lé végigszántson az arcán. Őzike ezekben a percekben a csalódott fiatal nők sorsában osztozott, és sajnálta, hogy nem fulladt a tengerbe. Miért nem szárítja föl, mint cseppnyi vizet, a napsugár? Miért nem ragadja fel a szél? Miért nem nyeli be a homok, hogy egyszer már vége szakadjon a sajgó fájdalomnak, amit Tisztafej létezése miatt érez?

Ha valaki megkérdezte volna tőle, hogy mit szeret Tisztafejen, nem tudta volna, mit válaszoljon. Facsiga sportos termetét, szelíd jóságát látta és érezte. Tisztafej talán titokzatos komolyságával vonzotta. Valamiféle erős mágnes hatósugarában sodródott a fiú felé. És ebben a sodródásban nem volt semmiféle félelmetes, inkább valami biztonságot nyújtó érzés, valami gondűző, múltat és jövőt felhőtlenné alakító erő.

Ruganyos Őzike azt kérdezte magától, hogy szerelmes-e Tisztafejbe. Sajnos, az esti iskolában semmit sem tanítanak a szerelemről, ez a tárgy kimaradt az órarendből. Egyetlen könyvben sem olvasta még a szerelem meghatározását és lényegét. Példákkal kellett beérnie: voltak és vannak még Rómeók és Júliák, akik képesek meghalni egymásért. Sok példából tudta, házasságot szerelemből kötnek az emberek. Azt, hogy később mit csinálnak szerelmükkel, látta, de nem értette. Szülei erről egyáltalán nem beszéltek. Egyik kolléganője az öltözőben elmesélte, hogy szüzességét egy háromgyermekes apának adta, inkább ajándékozta, mert úgy szerette, hogy akármit is kért, semmit sem tagadott meg tőle. A szerelem védetté teszi az embert, önmagával szemben és mértéktelenül önfeláldozóvá. De ugyanakkor védtelenné, kiszolgáltatottá is. Aki szeret, és ha nem önmagát szereti, az nem lehet önző. Az tudja és érzi, hogy másokért van. Azért, akitől később elvárja és megköveteli, hogy őhozzá hasonlóan érezzen, gondolkozzék, cselekedjék.

Van úgy, hogy a szerelem pillanatokig tart. Csak néhány pillanatig vagyunk képesek a mindent odaadó áldozatra. Amikor már azt figyeljük, hogy mit nyújt számunkra egy emberi kapcsolat, és megindul bennünk egy láthatatlan elektronikus számológép, amely tartozik és követel rovatokban összegezi minden viszonyulásunkat és minden velünk szembeni viszonyulást, akkor megszűnik a szerelem. Ekkor kezdődik az egymás mellett élés, amely lehet békés is, attól függően, kinek milyen a vérmérséklete, ki mennyit tud lenyelni a másik fél hibáiból. Vannak (inkább csak voltak) életet föláldozó, csendes beletörődéssel szerető emberek, akik talán nem is tehettek egyebet, mint meghajoltak a vélt felsőbbrendűség jeleivel

érkező előtt, és imádták a diktátort. Lehet férfi, vagy lehet nő a diktátor, aki mindig megtalálja a módját annak, hogy a házasságban bekövetkező hibákat a társára hárítsa. Ez pedig megtörve, bűnbánóan mindent vállal, és a szeretett félt házi istenné nyilvánítja: csalhatatlanná, tévedhetetlenné, örök jóvá.

Ruganyos Őzike minden lehetőséget számba vett, minden járható utat végiggondolt, és úgy döntött, hogy mindenekelőtt gyereket akar Tisztafejtől. Egy hozzá hasonló kisfiút vagy egy kislányt. Esetleg egyszerre mind a kettőt.

Ruganyos Őzike jövendő anyaságára gondolt, és ehhez méltóan viselkedett. Fürdőlepedőjét asztallap simaságúvá igazította, és miután visszatért a zuhanyozó alól, törülközött, szárítkozott és olyan lassan, méltóságteljesen, aprólékosan fésülködött fürdőlepedője közepén, kihúzott derékkal, büszkén trónolva, mintha ezt valami ősi szertartás szigorú előírásai szerint tenné. Derékig érő haját ápolva fokozatosan szépült: virág nyílik ki ilyen észrevétlen.

– Mind elmentek – mondta Őzike, miközben néhány mozdulattal lófarokká változtatta hajzuhatagját. Tisztafej mellé lépett és törülközőjével felitatott egy kisebb tócsára valót a fiú hátán maradt vízcseppekből.

– Nem baj – felelte kurtán Tisztafej, és Facsiga után érdeklődött.

– Én itt maradtam, vártalak és őriztem a ruhád – szólt nyugodtan Őzike, és anyásan mosolygott. Sietve strandtáskájába gyömöszölte minden holmiját, és kék vászonnadrágjában, sokszínű pettyekkel díszített fehér blúzában egyszerű volt és természetes, mint az olcsó tündérek. Ruganyos testének ideális vonalait nemhogy elfedte volna ruházata, hanem még inkább kiemelte, sejtelmessé tette. Csupaszon maradt, telt karjai tüzeltek a magukba szívott fénytől, szája fénylett, mint a szirupos meggy.

Tisztafej felöltözött és szemöldökét masszírozva nézte a lányt. Jóleső bizsergést érzett.

– Én sem vagyok fából – mondta halkan.

– Miért lennél fából, Tisztafej? – kacagott Őzike, és trillái végigseperték a homokot. Pongyolás nőt látott, aki sietve pelenkákat aggatott egy végtelen hosszú ruhaszárító kötélre. A könnyű szélben valószínűtlenül könnyedén hajladozott, csiptetőkkel rögzítette a kötélre a hófehér vászondarabokat. Az üres mosdótálat fél kezével csípőjéhez szorítva megfordult, és megértőn mosolygott. Őzike intett, mert az volt az érzése, hogy ismeri valahonnan ezt a nőt.

– Őzike, én most rendkívül hülye helyzetbe kerültem. Itt állok előtted és semmi más nem jut eszembe, csak az a közhely, amit egy barátom lenge lányok szórakoztatására szokott mondani: „Nézem, nézem... Hát szeretem!...”

– Nem baj – mondta Őzike simogatóan.

– Csakhogy én azt is érzem, hogy nem ez, amit most mondani akarok neked. Vagy inkább: nem így akartam mondani... Valahogyan másként. Erről az egy pillanatról szeretnék neked mindent elmondani. Tele vagyok érzésekkel, gondolatokkal. Mert reád néztem, mert megláttalak... Valahogy így...

Apró bogarak duruzsoltak és kergették egymást a levegőben. Sirályok surrogtak, vijjogásuk között langyosan és sejtelmesen közeledett az este. Ruganyos Őzike szája fénylett, szeme csillogott.

– A szó nem minden. Mindent nem is tudnánk elmondani egymásnak. Várni reád, és hallgatni veled... nekem ez is jó.

Ruganyos Őzikének úgy tűnt, hogy a távolban kifeszített ruhaszárító köteten pelenkába bugyolált csecsemő lóg, és csilingelőn kacag. Az a valahonnan nagyon ismerős nő sietve újabb tál ruhát tereget.

A napozó mellett cseresznyefák nőttek és gyümölcseik a második váltásban is keményen munkálkodtak, hogy határidőre beérjenek. Tisztafej és Őzike átvágtak a ligeten, és menet közben csókolóztak.

– Ne menjünk még fel – súgta a lány, mert kivételesen szép volt ez az este, a mólón túl, a part mellett horgonyzó hajóvendéglőből gitárzene áradt könnyű foszlányokban, kíváncsiságot keltően.

– Sétálhatunk – szólt megértőn Tisztafej, és melegítés szándékával átfogta a lány vállát, ruganyos felső karjára borította forró tenyerét.

Elindultak a parti sétányon. Szótlanul mentek, összebújva. Ha nem állja útjukat az a drótkerítés, amelyet első osztályúnak gondoltak, de valójában osztályon felüli volt, még ma is mennek, vagy legalább átsétálják az éjszakát. De a kerítésnél vissza kellett fordulniuk.

Ekkor vették észre, hogy teljesen beesteledett. Benn a tengeren egy hajó fényei látszottak. Ültek a széles kőkorláton, és szótlanul nézték az imbolygó fényeket. Figyelték a közeledő vagy távolodó hajót, a sárgás holdsarlót, a hidegen csillogó és pislogó csillagokat meg egymást.

Tisztafej úgy érezte, forró kályha mellett, ül. Lassan kitartó kíméletességgel minden porcikáját átmelegítette Ruganyos Őzike odaadó szerelme. Hálás volt érte. Magához szorította és óvatosan-hosszan megcsókolta a lány holdfényben fényes, melegen buggyanó, párna-feszes, önként nyíló ajkait.

– Gondolj rólam, amit akarsz, Tisztafej, én... – szólt halkan Ruganyos Őzike – szeretlek! Komolyan mondom... nem tehetek róla. Az iskolában, a szünetben is a helyeden ültél és figyelted az ablak előtti fa koronáját. Nem tudom, mire gondoltál, de nekem nagyon tetszettél, mert éreztem, hogy komolyságod nem megjátszott, te valóban olyan vagy, mint az érett emberek, nem locsogsz. Mielőtt szólsz, mielőtt cselekszel, meggondolod a dolgot. Kitartó vagy és következetes. Önfegyelmed irigylésre méltó, melletted biztonságban érezheti magát az ember. Mondtam is a lányoknak, hogy a mi osztályunkban egyetlen férfi van – ez te vagy –, más nem jöhet számításba. Gondolj rólam, amit akarsz, de kérlek, engedd meg, hogy veled maradjak. Ne küldj el...

– Dehogy küldelek, Őzike! – sóhajtotta Tisztafej. – Ellenkezőleg! Úgy kapaszkodom beléd, mint babusgatásra éhes gyermek. Mert nagyon jó vagy, Őzike. Azt hiszem, én is szeretlek...

„No, hát ez el lett boronálva!” – szólt volna kezét dörzsölve fülig húzott szájjal Lötyi, ha szem- és fültanúként kalauzolta volna Tisztafejt a boldogulás felé az esti sétányon. De a távolság és a gondok eltakarták Lötyi elől a két fiatalt, akik az ő gyakorlati tanácsai nélkül bódultan kóválygottak a házasság kapujában. Egymásba-feledkezésük óráiban nem gondoltak arra, hogy keressék a csengőt, a kapukulcsot. Nem gondoltak arra, hogy kopogtassanak vagy dörömböljenek, hogy felköltsék a házmestert. Nem törődtek semmivel, ami illendő és szabályzatokba, pontokba foglalt vagy az újságokban naponta olvasható. Tisztafej úgy érezte magát, mint aki sikerrel kecsegtető újításon dolgozik. Ruganyos Őzike a tapasztalatcseréken szokásos izgalommal küszködött a teljes egyetértésért. És langyos volt a nyári este. A kivilágított hajót elnyelte a sötétség, csak a szolgálatos csillagok hunyorogtak. A hold sarlója vágott rendet a feneketlen magasságban. Tisztafej és Ruganyos Őzike miközben fokozódó étvággyal egymást falták – lekésték a vacsorát. A szolgálatos pincér a fejét csóválta és

rosszallóan nézett Emeletes Mancira, aki hiába foglalt négyszemélyes asztalt, hiába vágyta Facsigát, záróráig böjtölt Őzikére és Tisztafejre várva.

A tengerparti sétányon két fiatalember egymással versenyezve tépte gitárját. Kíváncsiskodók karéjába, csigalassúsággal haladtak a móló felé. Egy lány a bőrében felhalmozott napenergia kényszerítő hatására, földig érő, bő szoknyában, de hiányos felső öltözetben valamiféle vad táncot járt, forgás közben úgy látszott, egyetlen nagy melle van és két fényes köldöke.

A társaság rövid időre lehorgonyozott Tisztafejék mellett. Elénekelték a *Ne sírj, bébi* és az *Intră luna pe fereastră* kezdetű dalokat, aztán egy kozák nóta ritmusára odébb táncoltak.

– Mi lesz Facsigával?

Őzike nem értette a kérdést.

– Kivel mi lesz?

– Facsiga hetek óta rólad áradozik...

Tisztafej évtizedeken át mindenért sorba állt. Nem csoda, hogy beleidegződött a hamarabb jöttek elsőbbségének tisztelete. Önkéntelenül is bűnnek tartotta Facsiga elé tolakodni.

– Nem gondolok most Facsigával! – tiltakozott a lány. – Téged szeretlek, szükségem van reád! Punktum! – Ruganyos Őzike hevességében fölborította a tépelődő fiút. És talán mert megijedt, hogy ilyen hamar elveszítheti, könnycsatornái, akár a tavaszi záporok után a vizes árkok, színültig teltek és áradást okoztak. Az áradás nemcsak az Őzike, hanem a Tisztafej arcát is érintette. A lány szipogással, a fiú gondolatai közé vetett vészcsengő-csörömpöléssel válaszolt a különleges eseményre. „Micsoda hülye helyzetbe kerültem – gondolta Tisztafej –, ahelyett, hogy megköszönném ennek a lánynak az irántam tanúsított érzéseit, kételkedem benne. Nem csábítottam el én Őzikét, hiszen nem is volt a Facsigáé, aki csak álmodozott róla. Azt szerette volna, ha egykor majd az övé lesz. Nem tervei voltak vele, csak álmai... Nekem pedig az ölembe hull. Ha elfogadom, vége a Facsigával való barátságomnak. Mert nem hiszi el, hogy nem bátorítottam, nem szédítettem... Egyáltalán tud-e majd normálisan gondolkozni sértettségében? Nem valószínű. Mit tennék én az ő helyében? Jópofát vágnék? Elhülyésked-ném a dolgot? Vagy küzdenék érte? Esetleg bevernék egyet vetélytársamnak? És élvezném, hogy visít a lány? Félelmében vagy örömében sikongana, hogy érte verekszenek? Francot! Mihez kezdjen egy komoly ember ekkora ragaszkodás láttán?”

Tisztafej két tenyere közé fogta Őzike könnyes arcát, és ahol érte, összecsókolta. Aztán a kőkorlát tenger felőli oldalán, a meredek part puha gyepén ölelkeztek.

– Ne itt – tiltakozott erőtlenül Őzike. Bódultan ölelték egymást, és a kényelmetlen helyzet ellenére egybekeltek. Sokáig maradtak összebújva, egymáshoz tapadva, szótlanul. Tisztafej hálásan, fel-felhorgadó lelkiismeret-furdalással. Őzike szégyenlős boldogsággal, mert úgy érezte, hogy kissé erőltette-siettette a beteljesedést. Pedig örömük úgy jött, akár a langyos szélfuvallat, mint egy bátortalan simogatás. Őzike sok mindenre gondolt a megnyugtató együttlét perceiben vagy óráiban, amikor megállt számára az idő. Gondolatban berendezte azt a lakást, ahol Tisztafejjel új életet kezdenek. Beosztotta a teendőit két hétre, előre eltervezte, mit főz, mikor mos, hányszor mennek moziba, miként tanulnak együtt. Vasárnap dél-előttönként koncertekre járnának, délben jó ebéddel várná őket az anyja, délután sétálnának a parkban, vagy ha Tisztafej is futball-bolond, akkor együtt biztatnák a napos lelátóról valamelyik helyi csapatot. Színházbérletet váltanának, lehetőleg zsöllyét, ott ülnek a komoly emberek, és hajnalonként boldogan ébrednének együtt a széles franciaágyon, amit még házasságuk előtt részletre vásárolnának a bútorlerakatban.

Őzike egyszeriben hidegnek és kényelmetlennek találta a széles kőkorlát melletti lejtős, füves anyaföldet. Kibontakozott Tisztafej öleléséből és felült.

– Nem vigyáztunk – állapította meg, bűnbánóan Tisztafej.

– Nem baj, nem baj! – tiltakozott Őzike, és a fiút használta nagypárnának.

– Gyere, megmondjuk Facsigának – mondta később Tisztafej. És amikor visszafelé sétáltak a parton, már semmiben sem különböztek azoktól a pároktól, akik egymást átfogva, szótlanul andalogtak. Mindnyájan úgy érezték, el kell valahová rejteniük boldogságukat, mindazt, amivel teleitatódtak ezen a szép nyári estén.

A kulcs a zárban volt, de Facsiga hiányzott a szállodai szobából. Tisztafej szélesre tárta az óriási ablakot, és egymást átölelve sokáig nézték a tengerpart vibráló fényeit.

Higanygőz-lámpák hosszú sora, színes neonfeliratok, különös zenével telített sós levegő. A látvány mindkettőjüket elszédítette. Bizsergő testtel, mámoros lebegéssel, mindent követelő sóvárgással meztelenül zuhantak az ágyra. Semmire sem gondolva szerették egymást. A testi vágy teljes nyugodalmával észrevétlenül, csaknem egyszerre lepte meg őket az egészséges, mély álom.

Kora reggel így találta őket a szobába lépő Facsiga. Ruganyos Őzike teljesen meztelenül a hasán feküdt, hívogató lapályai, halmai lazított gömbölyűségét nyugodt boldogság tette gyönyörűvé. Ember nagyságú aktot szemlél így az ember. Facsiga nem tudott haragudni Őzikére. Óvatosan behúzta maga mögött az ajtót.

16.

Miközben Ruganyos Őzike körül keringett a vízben, Facsiga a lány meleg baráti hangjából megértette, hogy bocsánatkérése emberien őszinte, nincs már mit és nem is szabad remélnie. „Ilyen ez a tökéletlen élet...” Facsiga szomorúan állapította meg, hogy a rendes emberek nem titkolják szerelmüket. És kimutatják foguk fehérjét is, mert boldogságukban állandóan mosolyogniuk kell. Kétségbeesett szerelmében azt sem bánta volna, ha Őzikében akad egy cseppnyi Lila Ibolya hajlandóságából és Fülbemászó Dalma sokrétűségéből. Ibolya percekbe sűrített szerelme nem volt kedvére való, emlékezett arra, hogy a konkurenciát családi körben és főleg az ágyban már akkor sem szívelte. Ágyőt intett, és Libolyának nevezte, mosolyogva sértegette a lányt. Tökéletes lelki egyensúlyban vált meg tőle. „Ágy ő, bizony csak ágy, semmi egyéb! Az ő karjába és a hozzá hasonlókéba belefekszem, beleugrom, belevetődöm, ha fáradtan feszül bennem a férfiasság.” Facsiga a szerelem és a testi vágy közé néha egyenlőségi jelet tett, de józansága megóvta a végzetes hibától, hogy túlzásba vigye valamelyiket is. Dalma elvesztése fölötti bánatát is azzal csillapította, hogy keményen elítélte őt érzelmeinek és szerelemgyerekeinek oktalan halmozása miatt. Még Paplanfejű Ignác iránt is érzett némi szánalmat, amiért éppen ő kellett, hogy elszeresse tőle a hirtelen szerelmű, sekély érzelmű lányt. Most mégis azt szerette volna, hogy Őzike ezekhez a rossz álmaiban kifogott nőkhöz hasonlítson. Igen. Furcsa, de így érezte. Facsiga reménytelenül szerelmes volt. Nem tudott haragudni Tisztafejre. Belátta, hogy nem vetélytárssal kell megküzdenie, hanem a lány másfelé irányított szerelmével. Erre pedig képtelen volt. Ezért szívesen megosztotta volna a lányt Tisztafejjel, elfogadta volna könyöradományként. Szidta a tökéletlen életet, a begyepesedett szokást, amely kitart az igaz szerelem oszthatatlansága mellett. Megalázta volna magát, beérte volna Őzike félmosolyával, szerelme helyett szeretetével és azzal, ha olykor megengedi, hogy a közelében maradhasson. Facsiga vergődött, mint szárazra cibált márna,

erőlködött, mint a törpeautó a behavazott úton. Minden gondolatával, mozdulatával mélyebbre került, kivetkőzött önmagából, legjobb tulajdonságait prédálta. Ruganyos Őzike miatt szenvedett, de mert nagyon szerette, nem bántotta őt. S mert nem lázadhatott ellene, magában kereste a hibát. Miért nem őt szereti Őzike? Tisztafej helyett miért nem őt? Szívfacsaró fájdalommal ismételgette ezt a kérdést. Sokféleképpen megfogalmazta, de választ nem adhatott, nem talált rá elfogadható feleletet. Sajnálta önmagát, könnye is kibuggyant, mert megalázta kigondolt rimánkodása, az a pánikhangulat, amely eluralkodott fölötte, amikor megelégedett Őzike szerelmének morzsáival. Facsiga még nem tudta, hogy a szerelem nem ilyen. A szerelem mindig fölemel, önbizalmat és erőt ad. Nehéz küzdelmet vívott önmagával, hogy sértődöttségét legyőzze, hogy emberségét megőrizze, hogy senkire, még saját magára se haragudjék a történtek miatt. Megértette, hogy az, amit a szerelmesek vakságáról, a józan ész ellen elkövetett merényleteikről, környezetüket pillanatok alatt gyökeresen felforgató tetteikről összevissza beszéltek, nem igaz, hanem csak megmosolyogni való látszat, lényegtelen külsőség. Az igazi szerelmesek egymásra találásának és együtt indulásának gyerekes külsőségei mögött két érző és tisztán látó ember kölcsönös kitárulkozása, a teljes azonosulás lehetősége adódik. Az ilyen ritka lehetőséget sem elszalasztani, sem megakadályozni nem szabad. Megfogadta, hogy nem áll útjába Tisztafejnek, s Őzike boldogságát is szívből kívánta.

Szűkszavú levelet csúsztatott be szállodai szobájuk ajtaja alá: „A kenyérgyárba mentem. Legyetek boldogok!”

Üzenete még sokáig elolvasatlan maradt.

Tisztafej és Őzike sorsuknak azon óráit élték, amikor minden kívülről jött segítséget, tanítást, figyelmeztetést, együttérzést, de még a megértést is nélkülözni tudták.

Mit tehet az ember, ha csalódás éri? Amikor halántékában hasábfához hasonló gond-darabokat, csalódást, kitolást, mellőzést hasogat a fájdalom? Amikor úgy érzi, senkije sincs, és azért kell mindent újra elölről kezdenie, mert egy láthatatlan erő, egy könyörtelen csapás mindent romokba döntött, amit felépített és eltervezett. Erős vágyakból álmok, az álmokból tervek alakulnak, s ha nem egy új elképzelésért romboljuk le őket, akkor, mint a bútorozatlan szoba, kong az ember lelke az ürességtől.

Facsigában ilyenkor rendszerint működésbe lép egy elektromágnes, amely munkahelyéhez vonzza. A tengerpartról nem volt kedve visszamenni a szállodába. A fogadáson telezabálta magát, a fürdő segített ugyan az emésztésben, de éhséget nem érzett. Keserűségében menni, valamerre messzire elszaladni szeretett volna. Magára húzta, nedves fürdőnadrágjára kényszeríttette farmerjét, trikója nedves hátához tapadt. A város felé vette útját. Sötétedésig gyalogolt a nyaralók közötti sétányokon és a város zegzugos utcáin. Maga sem tudta, miként jutott a kenyérgyár mögé. Megkerülte az ismerős helyet, intett a kapusnak, végigjárta a sütőkemencéket. Megállt az egyik mellett és bámulta a mozgó rácson terpeszkedő, szabályosan kerek kenyereket. Valami apró szabálytalanságot szeretett volna felfedezni rajtuk, de hiába figyelt, hiába hajolt közel a szalag végén kosárba hulló, nagy kenyerekhez, semmit sem látott, ami megnyugtatta volna. Facsiga a sivár rendben egy hazai emléket, egy bátran kigömbölyödő-kivirágzó dúcot keresett, amelyre visszamosolyoghat. „Kell, hogy a munkában legyen valahol valamiféle vidámság. Különben mi a fenének temetkezünk nyakig belé bánatunkban is. Szomorú és halk szavú emberek kezéből kerül ki a legjobb munka. Náluk soha sincs baj a tervteljesítéssel. Ők dolgoznak, amíg a fáradtságtól megroggyan a testük, arcuk összegyűrődik, mint a rossz lányok sűrűn emelgetett szoknyája, hajuk kikopik és megszürkül, mint a gyümölcsöskertek a cementgyár közelében. És mégis naponta kibányásszák maguknak a kor által kiszabott legkisebb örömöt, az egy főre jutó derűt, azt az életkedv; porciót, ami nélkül nem lehet, nem is érdemes élni.”

Nagy, protekciós perecekkel kínálták a pékek, és pukkanó tojásokat sütöttek tiszteletére a kifogástalanul működő sütőkemencékben. Keveset beszélt. Újra végigsétált a kemencék között. Bepólyált kezét csöndesen himbálta az orvul rátáró indulatok ellen mély szippantásokkal, kenyérillattal degeszre tömött, széles mellkasa előtt.

„Roppant nagy, meggondolkoztató a bánat, kedves barátom. Ha tartósan rád telepszik, még filozófust csinál belőled, pipogya töprengőt. Olyant, aki mellett százhússzal robog el az élet. Talán már el is robogott. Elsüvített, mint egy fekete Mercedes. Na, te kicsi hülye! Nézd, mit műveltél az életeddel! Megint hová jutottál? Fordulsz egyet, és újból és már megint sajnálnivaló vagy. Jól mondták a fiúk és tökéletesen igazuk volt, amikor kiírták: »Meg kell a szívnek hasadni!« Újra és újra, jó nagy betűkkel fel kellene írnom ezt magamnak, hogy végrevalahára megjegyezzem, hogy elkerüljem..."

Facsiga, aki alapjában véve pozitív figura, nem szívesen egyezik bele a vereségbe, az önsanyargatásba, az elmúlásba. Ezért gondolatban így fogalmazott:

Elbúcsúzott a kenyérgyáriaktól, intett a világ legrendesebb gyárkapusának, és a sütőkemencékhez viszonyított jóleső, esti hűvösségben átvágott a régi városon. A kikötő melletti keskeny utcában egy kocsmát keresett.

– Matróztanya. Jópofa társaság... És ami a fő, hogy reggelig nyitva tart... – ajánlották azok a pékek, akik a város nevezetességeinek előszámlálásakor ezt a helyet sohasem felejtették el megemlíteni.

A tengerparti város közepén egykor vasúti végállomás volt. Az idáig húzódó két sínpár felhajlított végére talpfákat rögzítettek, hogy a vonatok ki ne szaladjanak az országból a mélyebben fekvő rakparton keresztül a tengeren túlra. A rakparton nagy deszkarakások, gabonatárolók és a hajókban kotorászó óriásmadarakhoz hasonló emelődaruk sorakoztak katonás rendben.

A régi állomás helyén parkot létesítettek, az állomásépületben korszerű múzeumot rendeztek be. Ahol néhány évvel ezelőtt jegyszedő követelte a belépőktől a vonatjegyet, most barnaruhás őr áll és vigyázza a csendet.

Facsiga átvágott a parkon, hangtalan léptekkel haladt az aszfaltos sétányon. Egyszer csak jobb felől, a bokrok mögül ismerős női hangot hallott.

– Hagyd a fenébe, nem látod, hogy tökrészeg? Az ilyenekkel csak baj van! – sziszegte affektálva egy női hang.

„Milyen furcsa – gondolta Facsiga –, mintha Fülbemászó Dalma hangját hallanám. Ezt a hangot mindig ki fogom rossz álmaimban.”

– No jó, és akkor kutyagoljunk haza, vagy költsük a pénzt taxira? Nemsokára kijózanodik?! Várjunk még!

„Hallucinálok? Ezeket mindig együtt fogom ki. Le merem fogadni, hogy ez a rikácsoló hang a Bütykös Hattyú hangja!”

– Megkergültél, egészen megkergültél! Miattad mindjárt lekapnak. Azt hiszed, itt nincsenek zsaruk!? Ha újra elkezdi a cirkuszt, rögtön itt lesznek!

Nem kétséges, Fülbemászó Dalma hangját hallotta. Megkerülte a bokrot.

A két nő megpróbált ülőhelyzetben tartani egy csapzott hajú úriembert, aki lehunyt szemmel, egyszerre mindkettőjüket fogdosta, és időnként nagyokat cuppantott a levegőbe, mert csókolózni óhajtott.

A két nő ijedten elhallgatott. Facsiga állt mellettük.

Egy rossz emlékű nyár jutott eszükbe, amikor a városi strandon egymást váltották a fiúk a kabinban, és ők ketten, majdnem ingyen, a fiúk minden óhaját, még a legfurcsábbat is teljesítették. Első közös üzleti vállalkozásukat egy mélyhangú kamasz fúrta meg: rájuk hozta a felvigyázókat. A lányok neki köszönhették a javítóintézetben töltött éveiket, ahol sokat szenvedtek, mert elzárták őket a világtól, de azért egyet s mást tanultak is, sőt bizonyos dolgokat végre szakszerűen megtanultak.

– Most mindketten szépen és villámgyorsan... mondom, a lehető legnagyobb sebességre kapcsolva, sürgősen leléptek! Világos?!

Facsiga hideg volt, mint a krumplipaprikás az önkiszolgálóban. És valamivel könyörtelenebb, mint az önkiszolgáló százhuszonegy kilós szakácsnéja, aki a hideg krumplipaprikás fölött habozó dolgozó előtt szakszerű eréllyel becsukja a tálaló ablakát. A tálaló ablaka tizenkét milliméteres páncéllemezből készült, a legutóbbi háború alkalmával a tengerparton hagyott ágyú kipróbált páncéllemezéből. Az ablakfedő khakiszínű oldalára zöld betűkkel ez volt felírva:

A konyha felőli oldalán, fehér alapon piros betűkkel, szívhez szólóan a mindennapi osztályharcos üzenet:

Ez alkalommal Facsigát kell elképzelnünk a szakács szerepében. De különben nem ő főzött, hanem a két lány. Facsiga azért volt valamivel könyörtelenebb, mint a szakácsnő, mert nem engedte, hogy a lányok saját főztjüket megegyék. Erre Fülbemászó Dalma és Bütykös Hattyú azt játszották, hogy sohasem látták, sohasem ismerték Facsigát.

– Kérem, fiatalember – énekelte Fülbemászó Dalma –, az a helyzet, hogy ez az úr, aki itt áll... Istenem, hát ül... vagyis fekszik, pihenő helyzetben, mondhatnám kissé lankadtan... szóval ez az úr... a barátunk. Tudja: külföldi. És egy kicsikét rosszul érzi magát. A kocsija itt van a parkolóban... És mi támogatjuk...

– Nem vitás, hogy támogatásra szorul. De nem a ti támogatásotokra. Kérem, hölgyeim, lelépni! Lelépni, amíg finom vagyok. Olajra, na, ha mondom! Természetesen előbb visszaadjátok a dohányt! Ne nézzetek reám olyan bambán, még fiatalok vagytok, előttetek a pálya, a nagy... a legnagyobb ÉLET! Na, gyerünk! Csak semmi szabódás, különben Facsiga bácsi kénytelen lesz kellemetleneket mondani nektek...

– De mi nem vagyunk tolvajok! – rikácsolta Bütykös Hattyú, és Facsiga tudta, hogy valószínűleg egészen a könyökéig elvörösödött a sokféle jó márkájú kozmetikai készítmény alatt, amellyel testét védte az időjárás és más egyéb viszontagságok ellen.

– Hattyúkám, ha nem tévedek, strandoltunk mi már együtt. Nem hinném, hogy szükséges káderlapot cserélnünk. Na, mi lesz?!

A két hölgy némi pénzt kotort ki kézitáskájából, és a padon fekvő idegen kabátzsebébe gyömöszölte.

– Ágyő! – szólt kurtán és szomorúan Facsiga, és ép kezével lábra állította, majd hirtelen lehajolva izmos hátára vette az idegent. Az idegen nem ellenkezett, hanem kilenc rész román konyakot és egy rész Coca Colát fújt Facsiga arcába. A parkban szökőkút is volt, ahol Facsiga egészségügyi okokból enyhe testi sértést követett el: gyöngéden felpofozta az idegent. Aztán hófehér vászonruhájára való tekintettel nem az aszfaltra, hanem a gyepre fektette. Épen maradt lapáttenyerében vizet szállított a férfi arcára és köldökig kigombolt inge által szabadon hagyott mellére. Az idegen kényes, most foltokban piros-fehér bőréhez szőke, puha hajat viselt, élénk kék nyakkendője meglazítva, elhanyagolva. A szőke fej mellett egy feliratos tábla állott, a sétány felé fordítva:

FÚRE LÉPNI TILOS!

Az idegen nyugodtan feküdt a pázsiton. Két lába testénél magasabban, az útszegélyező kockára támaszkodott. Sovány, négyikszes férfi volt, az italosok jópofaságot erőltető, nagy-nagy családjából.

Facsiga kijózanító igyekezetét eleinte megmosolyogta, aztán láthatóan megerőltette magát, és felnyitotta a szemét.

– Ááá... áá! Ismerni kegyed, fiatalember! Lenni együtt experience fogadás... alsó...

Facsiga hallgatott. Azt akarta, hogy beszámolója, amit majd írnia kell, lehetőleg rövidebb legyen.

– Sprechen Sie Deutsch? – kérdezte az idegen. – Parlez vous en francais? English? – más nyelven is próbálkozott, de Facsiga nem sietett segítségére.

– Nem megy?... Megggy!?... Nerozumiem vas. (Nem értem önt.) Nem megy... – motyogta magyarul és szlovákul. A kabátja felső zsebéből, ahonnan gyűrött, kék zsebkendője kókadtan kikandikált, elővette névjegykártyáját, amelyen ez állt:

– Nem baj – mutatkozott be Facsiga és jobb karjára vette a gyengélkedő idegent.

– Chcia bym dowiedziec sie, gdzie, kiedy, jak, kto, co? Dlaczego... (Szeretném megtudni, hol, mikor, hogyan, ki, mi? Miért?...) – Facsiga semmit sem értett lengyelül, de az idegen kérdéseit sokallta és helytelenítette. Járt egyszer a Hosszú utcai kocsmában, ahol minden törzsvendég tudta és terjesztette a szabályt: „Egy úriember nem kérdez, nem fizet és nem csodálkozik!” Különben ez egészen jól olvashatóan szerepelt azon az időtől és légypiszoktól megviselt táblán, amely a pult mögött rohangáló kocsmáros feje fölött Damoklesz kardjaként függött:

Ugyanott egy másik táblára festett gyászjelentésen ez volt olvasható:

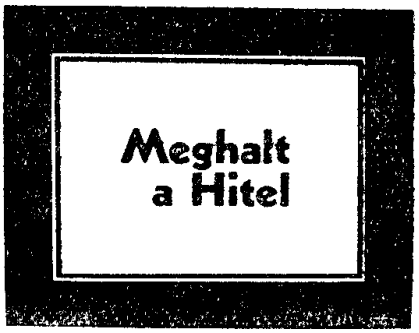

A kocsma régi vendégei tudni vélték, hogy a szabály szövegéből a második nemet, még a gyászjelentéses tábla elhelyezése előtt, törülte a kocsmáros apja.

„Ezek szerint – gondolta Facsiga – az idegen csak fele részben úriember. Többi részét átitatta, belepte és elzsibbasztotta a konyak.”

Hajnal felé Facsigának sikerült megtalálnia az idegen kocsiját.

– Ez az! Ez az! Ez az! – ujjongott a kereskedelmi utazó, és csodák csodája, a kocsi kulcsa valóban talált a kék Fiatba. De Facsiga nem engedte kormányhoz ülni az idegent. A hátsó ülésre fektette, és elhajtott vele a külföldieknek fönntartott szállodáig.

A kereskedelmi utazó kezében félliteres konyakosüveggel indult megérdemelt pihenőre, föl a szálloda márvány lépcsőjén.

– A román konyak a legolcsóbb konyak! – jelentette ki búcsúzóul, és gügye reklámmosolyt produkált. Azt sem értette, hogy Facsiga miért nem kíséri őt a szobájába.

– Vén hülye – intett búcsút Facsiga is. Zsebre dugott kézzel indult hazafelé.

Facsiga elhatározta, hogy ennyire illetlenül ő sohasem fogja forszírozni az életet.

17.

Emeletes Mancit egész éjjel furdalta a kíváncsiság és a vágy. A kíváncsiság Ruganyos Őzike távolléte miatt nem hagyta aludni, a vágy pedig, mint fedő alatt a gőz, feszített benne, és folyton Facsiga izmos testére emlékeztette.

Azon az emlékezetes fogadáson, amit a széles körű tapasztalatcsere elindításakor rendeztek a MARS szálló összes termeiben, Dugigháj örökké fényes arcára egyszer csak kiült a szesszel ébresztett szerelem. Egyre sűrűbben kacsingatott Emeletes Mancira. Ekkor már alig volt beszámítható ember az asztalok körül. A fiatalabbak jó étvággyal, gyorsan és sokat ettek, sorra végigkóstolták az ismeretlen italokat, kávéztak, gyümölcsöt, bonbont majszoltak és rágyújtottak a hosszú asztalokon szanaszét heverő, ízléses dobozokba csomagolt, finom cigarettákra, aztán feltűnés nélkül leléptek. Végül is főleg a tenger kedvéért jöttek a néhány napos találkozóra. Napozni, fürödni vágytak és elvegyülni a tömegben. A szervezők idejében gondoskodtak arról, hogy szabad idejüket ne pazarolják hiábavalóságokra. A tanácskozásokon felszólalók beszédeit éjjel-nappal szolgálatos újságírók még indulás előtt megírták, felelős személyek ellenőrizték és jóváhagyták. Minden ment, mint a karikacsapás. Egyesek szerint általában nem csapásról, hanem objektív folyamatról van szó. Mert, ami a szervezést illeti, mindig mindenütt jócskán volt és akad javítanivaló. Ettől eltekintve a tapasztalatcsere résztvevői nem panaszkodtak. Ők is biztosak voltak a sikerben.

A befejezhetetlen ebédről rendre elszállingóztak a vendégek. Dugigháj önfeláldozóan, akadályt nem ismerve, kis számú, de lelkes csoport élén indult rohamra az újabb borosüvegek ellen. A borosüvegek előbb a dugóhúzónak adtak meglepetésszerűen nem kemény, hanem puha munkát: a parafa dugók ugyanis inkább széttöredeztek, elporladtak, semhogy elhagyják az üvegek száját. Később tartalmuk nehezítette a fogyasztók munkáját. Szétáradva a vendégek bensejében, csalafinta módon mámoros könnyedséget okoztak, utána meg észrevétlenül elnehezítették az emberek fejét, nyelvét és végtagjait. Dugigháj egy őszintén és a végtelenig lelkes kis csoport élén az étterem egyik sarkába húzódott. Maga mellé intette három, összerűsítő szakmunkásnak álcázott népi zenészét, akik egy hegedű, egy klarinét és egy tangóharmonika segítségével különben becsületes munkával, a mozgósító művészbrigádok próbáin és a túlórában végzett kiszállásokon keresték mindennapi kenyerüket. Sokoldalú szakosodásuk ellenére valami csökönyösen hangszerük mellett tartotta őket, hogy a szüleiktől eltanult régi-régi bús és víg nótákkal szórakoztassák a különböző versenyeken olykor a közönségnél is nagyobb létszámú zsűrit, és akár a jól nevelt focisták, hol egyik, hol másik gyár vagy vállalat színeiben nyerjenek dicsérő oklevelet a kultúr- és sportfelelősök véka alá sohasem rejtett megelégedésére. A tengerparti kiszállás egyáltalán nem volt a kedvükre. A bronzbarna bőr már születésük pillanatában sajátosságaik közé tartozott. A tapasztalatcsere megbeszélésein ragadt le a szemük az álmosságtól. Dugigháj, aki viselkedésükért felelősséggel tartozott, figyelte és megszólította őket, ha a székre támaszkodva vagy elejtett fejjel a kását fújták. Zaklatott és hányatott életük legnagyobb keserűsége, hogy a tengerparti kötelező megjelenés miatt két esküvőt kellett lemondaniuk. Ez pedig nem kis összeget és nem csekély élvezetet jelentett volna számukra. Amikor felvették őket a gyárba, már nyílt titok volt, hogy nem a szakmunkásoknak kijáró alapfizetésből fognak megélni.

A háromnyelvű zenészek az alkalomhoz és a helyhez igazodva többnyire operettmuzsikát produkáltak. Zsizsi, a prímás olykor magasba emelte a vonóját, hadonászott, és a rongyos életről énekelt.

Dugigháj állandóan éber volt. Figyelmeztetően magasba lendítette a karját, és mutatóujjával tagadóan intett. Zsizsi alázatosan mosolygott, és a „Te, gyöngyös élet!” sorral folytatta a dalt.

Aztán cserzett bőrhöz hasonlatos rücskös és izzadt képét kopott hegedűjére fektette és olyan fergeteges iramot diktált, hogy Emeletes Manci akaratlanul is felsikított az élvezettől.

Régen divatjamúlt, érzelmes dalok következtek, és újabb minőségi borok. Egy óra múlva Dugigháj ingujjra vetkőzve pajzán nótákba kezdett. Puffadt, cipónagyságú öklével hadonászott és az asztalt döngette. Aztán egyik nótát a másik után énekelte. Zsizsi egykedvűen és nagy rutinnal oldotta meg a zenei kísérettel járó gyors fordulatoktól, váltásoktól és Dugigháj időnkénti lapszusától is terhes feladatát. A társaság besegített a főnöknek, akit sem megállítani, sem túlénekelni nem lehetett már. Egy valamirevaló vendéglői kultúrával rendelkező, józan ember könnyen rájött volna, hogy Dugigháj és Zsizsi nem most találkoznak először. Műsorukat több fáradságos alkalommal az unalomig gyakorolhatták már.

Dugigháj nem törődött a világgal. Mulatni akart. Dalolás közben olyanokat kacsingatott Emeletes Mancire, mint egy kifáradt indexlámpa. Sovány, kidagadt szemű ember ült Emeletes Manci mellett, és időnként akkorákat sóhajtott, hogy beillett volna kiadós böfögésnek is. Senkinek sem volt már ereje, hogy csendre intse.

Dugigháj pattintgatott. A sovány böfögött. Emeletes Manci megpróbált mosolyogni. Mindenki azt csinált, amit akart. Ki-ki a saját belátása szerint vidám vagy szomorú volt, csettintgetett vagy fütyült, vedelte a bort vagy belekönyökölt a savanyúsággal tele tányérba, az asztalra vagy valamelyik szomszédjára dőlt, ordított vagy feltámasztott fejjel hallgatott, igenelt vagy fogcsikorgatva tagadott, rugdosott és nyállal fröcskölte a közelében ülőket, vakságot sem színlelve tapogatott vagy ölelkezve, nemre való tekintet nélkül megkezdte összecsókolni a világot. Euforiás hangulatban mindenki szabadnak hitte magát.

De éjfél után még ez is nagy-nagy erőfeszítéssel járt. A válogatott társaság minden egyes tagja személyesen érezte, hogy mind testileg, mind politikailag kissé elfáradt.

Dugigháj az asztalra borulva aludt. A poharak ijedten remegtek és cincogtak körülötte. Némelyik pohár, mint a szundító kutya tányérja körül a verebek, ide-oda ugrándozott. Emeletes Manci mosolya vigyorrá fagyott. A cigányok ülve cincogtak. Azt várták, hogy Dugigháj horkantásai állandósuljanak. Rendre elhúzták a csíkot. Emeletes Manci keszeg szomszédja falfehéren, kezét a szája előtt tartva imbolygott a mellékhelyiség felé.

Emeletes Manci gurgulázva felnevetett. Megpróbált felállni az asztal mellől, de egy láthatatlan erő újra visszahuppantotta a székébe. Eleinte élvezte a játékot. A sokadik próbálkozás után megrémült a következményektől. Összeszorított szájjal, csigalassúsággal feltápászkodott és méltóságteljesen megindult a szobája felé. Úgy tett, mint aki mélyen elgondolkozva nem vesz tudomást környezetéről.

A lépcsőfordulóban utolérte a sovány ember.

– Mancika, én el... – nyögte, és hirtelen fájdalmasat villantott kiugrani készülő szemével. – Bocsánat – nyögött újra szája elé kapott zsebkendője mögül, és leszaladt a lépcsőn, a kijárat felé.

Emeletes Manci pillanatra behunyta a szemét, és megértő mosollyal fogadta a félbeszakadt vallomást.

– Megvárlak, és a tiéd leszek... – suttogta odaadóan. És negyedóráig kitartóan a lépcsőkorláthoz simult.

Kintről, a csillagfényes, nyugodt éjszakából tartalmas böffentések hallatszottak. Aztán szomorú csend borult a tájra. Emeletes Mancit is körülölelte, soványította, bevonta szürke unalommal.

Ruganyos Őzike ágya érintetlen volt.

– Érdekes – motyogta Emeletes Manci; és enyhe izgalmat érzett, de a lány kimaradását tovább nem firtatta. Agyában jókora ködgomolyag mögül önző gondolat cseperedett. Arra gondolt, ha nem is pont akkor, de kicsit később mindenképpen nyugodtan rátörhetne már Facsiga. Egyáltalán nem bánná meg. Karját kitárva fogadná, és suttogva közölné vele, hogy jöjjön bátran, ne féljen, régóta várja már, és szívesen kicseréli a többnapos strapától elpiszkolódott kötését még így is erős, vállig szőrös bal karján.

Az elképzelt örömtől ágyába szédült, és rövid idő alatt kellemeseket álmodott. Pacsirta volt és a kék egekbe emelkedett kősipkás hegyek között. Ezüstszalagként csillogtak alatta a folyók, zöld és sárga, asztallap simaságú földeket látott. Jobbról óriási hegyek szegélyezte völgyből, mint könnyű muszlinsálak, bárányfelhők úsztak méltóságteljesen a levegőben. Balról, a látóhatárig nyújtózkodva, a tenger kékje világított.

Éppen a kukorica és a búza hektáronkénti hozamát latolgatta, amikor fölötte a kiterjesztett szárnyú sas a Nagy Kormorán hangján megszólította:

– Repüljön, Mancika! Repüljön, emelkedjék! Mert ha megfogom, elvtársi szavamra mondom, megbóbitázom!

Emeletes Mancika trillázott, röpködött és a látszat kedvéért emelkedett egy kicsit. Nagy Kormorán férfiasan röhögött, és erőteljes szárnycsapásokkal kavarta a levegőt Mancika körül. Közben ezt dúdolta:

Hallo bébi, madmazell!
Hai cu mine la hotel...
Hálóingben kaptalak,
Ha még egyszer így kaplak,
Bizony isten megraklak...

A sas bukfencezett egyet jó kedvében, és Emeletes Mancikához dörgölőzött. Mancika visított. A sas Dugigháj hangján énekelt.

Nagyságos asszonyom...

Aztán diszkréten elnyomott egy böfögést és hosszúra nyúlt testtel, süvítve-száguldva, foszforeszkáló betűkkel, szív alakban felrajzolta az égre:

Leszek a cselédje...
Fölmosom az előszobát

Emeletes Mancika végignyújtózott egy habfehér felhőpárnán, és szívből nevetett. Facsiga kéznyújtásnyira tőle, hason fekve könyökölt, és a semmibe bámult. Mellésimult és a tarkóját simogatta. Facsiga széles mellére kúszott és Karádi Katalin hangján imádottja arcába suttogta:

Mindig az a legszebb perc,
Mit meg nem ád az élet...

Aztán ölébe kapta, megforgatta, és magához szorította Facsigát. Hófehér párnákra zuhantak, olyan erővel, hogy a párnák, az ágy és minden kilyukadt alattuk. Tovább hulltak puha selymek között, szénaboglyán át, vadvirágos mezőkön, langyos vizű patakon, hópihéken, hóbuckákon, léggömbökön, vízsugáron, tejszínhabon, tollhalmon át, lila levegőben.

– Álljunk meg, Facsiga! Igazán, kérlek, álljunk meg egy kicsit. Azt hiszem, rosszul vagyok...

Emeletes Manci nyögve ébredt, és valóban rosszul volt. Párnáját olyan erővel szorította magához, hogy ujjai elfehéredtek. Nem kapott levegőt, fokozódó hányingert érzett. Még mindig zuhant a feneketlen mélység fölött, fél kézzel papírzacskó után kutatott. A lepedő alá nyúlkált, és Ruganyos Őzikét szólította.

– Ruganyoskám, segíts – kérlelte szobatársát, és halálfélelemmel tusakodott.

„Jaj Istenem, mi van velem? Gyenge vagyok, mint a harmat, erőtlenebb a mentolos krémünknél, lágyabb a saját mellemnél. Mi ez, ami a fejembe hasít? Halántékom lüktet, gyomrom kavarog, szemhéjam ólomnehéz, beszélni is nehezemre esik. Ez a halál! Jaj, meg kell halnom. Istenkém, mit vétettem? Miért kell ilyen borzasztó kínok között elpusztulnom? Jesszusom! Hiszen még nem is éltem! Éppen csak aktiváltam egy kicsit, intéztem ezt-azt, dolgoztam, túlóráztam, irányítottam, szerveztem... Jaj, hol a fejem? Mit csináljak?”

– Ruganyoskám! Ruganyoskám, ments meg!

„Jaj, milyen mélyen alszik ez a lány! Mi lesz velem? Talán nem hallja? Nem akarja meghallani? Meg akar alázni. Ide jutottam... Magamra hagyott... végem van!”

– Ruganyos elvtársnő! Ide, hozzám! – sikította kétségbeesetten Emeletes Manci.

Válasz helyett néma csend. A zuhanyozóban a vízcsap homokórának képzelte magát. Rendszeres önátképzéssel magasabb szakmai színvonalra törekedett egész éjjel, hangos homokóraként működött.

Amikor Emeletes Manci észrevette, hogy egyedül van a szobában, elbőgte magát. Papírzacskó hiányában hosszas munkalátogatást tett a fürdőben. Aztán, nagy erőfeszítéssel ugyan, de összeszedte magát. Úgy nézett ki, mint akit előbb zöldre, aztán áttetsző sárgára meszeltek. Szédüléssel és fejfájással küszködve, bekopogott Facsigáékhoz. Az ajtó zárva volt. Nem bánta, hogy lekéste a reggelit, úgy érezte, ezek után már semmit sem tud lenyelni.

Öregasszonyosan kisétált a tengerpartra. A cseresznyefák árnyékában kóválygott. Nem hagyta magát, és ezzel javított valamicskét közérzetén. Később a móló betonkockájának árnyékában tyúkszemét áztatta a sós vízben. Fejére vizes törülközőt rakott.

Déltájban magával elégedetten tért vissza a közös napozóra, hogy újra megkedveltesse magát, és hogy jelenléte valamiképpen a közösség hasznára váljék. Elégedett volt apró, de megérdemelt győzelme birtokában, hiszen sikeresen megküzdött egyedüllétével, és az elmúlt nap semmi olyan nem történt vele, amiért szégyenkeznie kellett volna.

Emeletes Manci továbbra is feddhetetlenül folytathatta útját embertársai körében, akik furcsa módon és teljességgel megmagyarázhatatlanul ezek után sem voltak hajlandók fölnézni rá. Persze mindig és mindenütt vannak kivételek. Mint például Bogár.

Bogár sokszínű, széles napernyő alatt ült, és arra a jókora csomag margarinra hasonlított, amit energiafogyatékos időkben a kirakat hűtőszekrényében felejtenek a körültekintésben jártas eladók. Ebben az olvadékban nagy szív és roppant fürge szempár működött kifogástalanul.

– Emeletes elvtársnő! Emeletes elvtársnő! – hadonászott Bogárka mindkét (egyenként hat kilónyi tiszta hús) karjával, miközben nagy szíve nagyot dobbant. – Tessék már közelebb lépni! Jöjjön, üljön ide mellém. Éppen találkozni szerettem volna magával!

Emeletes Manci végigdőlt a kikeményített, hófehér lepedőn, amit Bogárka fürdőtáskájából ráncigált elő és sebtében a magáé mellé kisimított, és nem csodálkozott azon, hogy honnan ismeri őt ez az asszony.

– Pillanatnyi türelmet kérek – mondta a szavait külön-külön szívélyes mosolyba bugyoláló Bogár. – Éppen csak elrendezem a gyerekeket...

– Gyerekek! – változtatott hangot Bogár. – Elég volt! Ma már nem mentek többet a vízbe!

A gyerekek a nagy, színes ernyő árnyékának peremén turkáltak a homokban. Anyjuk figyelmeztetésére pattantak, mint a bádogdobozból előkerült, érintetlen, fehér teniszlabdák, és megiramodtak a tenger felé.

Bogár utánuk mosolygott.

– Drágáim – mondta átmenetileg elérzékenyedve, majd összeszedte magát és barátian megsimogatta Emeletes Manci csontos karját.

– Maga még nem ismer engem, Mancika. De majd ha meg fog ismerni, meglátja, hogy megszeret. Mert én egy egyszerű és szolid asszony vagyok. Valószínűleg találkozott már a férjemmel. Lötyinek hívják. Facsigával együtt dolgozik a Tisztafej csoportjában. Rendes ember a férjem, semmi panaszom reá. Jó ember. Nem mondom, egy kicsit bogaras, de kérdem én, hol kap ma az ember minden szempontból hibátlan férfit? Tudja, Mancika, a férfiak mind önzők, és bizony kissé primitívek, kialakítanak maguknak egy életmódot, és aszerint élnek, attól nem tágítanak. Ha meccsre járásba élik bele magukat, akkor ha esik, ha fúj, nekik muszáj ott lenni a mérkőzésen. Így van a halászattal is. Van, aki sakkozik, de ez még a jobbik eset. Az ilyesmit mind ki kell bírni. Higgye el, jobb így, mint ha szoknyák után futkosnának. Mert az aztán mindennél több pénzbe kerül. Nem is asszony az olyan, aki az ilyesmit elnézi az urának. És hiába beszél ilyenkor az ember az erkölcstelenségről, nem használ az semmit. Ha szól a kollégáinak vagy a munkahelyén a főnökének? Ez a legrosszabb. Pláne, ha mérges természetű a férj. Mindjárt árulkodásnak veszi, és sértett önérzettel távozik a családi fészekből. Egyetlen okos dolgot csinálhat ilyenkor a magunkfajta diszkrét asszony: bedobja magát! Mondja, mi lenne velünk, Mancika, ha nem volna magunkhoz való eszünk? Bedobja magát az ember szívvel-lélekkel, strapálni kell a férfit, akkor nyugton marad. Csak semmi finnyáskodás! Azzal semmire sem megyünk. Van egy barátnőm, picit kancsít és alig észrevehetően biceg. De ne gondolja, hogy amolyan visszahúzódó természetű. Ellenkezőleg. Majd minden este magára húzza a férjét. Bizony bedobja magát, a többire nincs gondja. Igaz, kicsit unja már az urát, de mit tehetne egyebet, hogy maga mellett tartsa. Nem jó az, kérem, hogy szabadságában rövidítsük meg a férfit. Menjenek meccsre és halásszanak. Mindenhova el kell engedni őket, de azért otthon is dolgozzanak, mozdítsanak valamit. Magam is kipróbáltam a módszert. Bevált. Most adtam két hétre szabadságot a férjemnek, és látja, nem izgatom magam. Pedig most valóban itt kellene lennie velem. Ó, nem azért, hogy ellenőrizzem. Azt olyan sűrűn csak a házasság elején lehet csinálni. Mondjuk, két vagy három évig. Aztán nyugszik az ember vére, kár a strapáért. A szomszédasszonyommal az történt, hogy a férje rettenetes kívánós volt. Első ötéves tervükben ment is neki zokszó nélkül. Aztán mi történt? Nagyon megszokta azt az asszony, és nem tudott nélküle elaludni. Az ember meg hanyatt dőlt, és mindjárt

horkolt. Jószívű asszony volt, nem zavarta. De aztán mást kellett keresnie, és abból kifolyólag néha összeszólalkoztak. Sajnos lebontották a házukat, és helyére pengeblokk került, ez pedig a mi életünket is beárnyékolta. Én azzal az asszonnyal olyan jól, de olyan jól el tudtam beszélgetni. Egy távoli lakónegyedben adtak nekik lakást. Válni akartak, de a lakás miatt és mivel két szép gyermekük is volt, türtőztették magukat. Szóval Lötyi, mert így hívják a férjemet, rám bízott egy nagyon fontos dolgot. Röviden mondom, mert nem szoktam hosszú lére engedni a szövegemet. Mi a levesben is a sűrűt szeretjük. Szegény férjem megeszi a híg levet is, de én nem. Hallottam, hogy a sok folyadék hizlal, én meg a gyermekekkel, ugye, felszedtem néhány fölösleges kilót. Lötyi elmondta nekem – a férjemet hívják így a gyárban –, elmondta, mert különben is mindent elmond nekem, nem mintha én olyan kíváncsi természetű volnék. Mondhatom, utálom azt, aki ok nélkül kíváncsiskodik, és mindenbe beleüti az orrát. Jó édesanyám még lánykoromban megszoktatott a diszkrécióra. Azt mondta, ó, hányszor mondta: „A magad dolgával törődj, fiam! A lábad alá nézz! Seperj a magad portáján!” Ilyeneket mondott. Áldott jó asszony volt. Apa nélkül nőttem fel. Nekem hagyta azt a kis házat, amiben családi fészkünket kialakítottuk. Régen tehenet tartottunk, az istállót garázsnak használja az uram, ott az ő birodalma. Mielőtt idejöttünk volna, elárulta a férjem, hogy van a csoportjukban egy behemót nagy ember, jóindulatú, intelligens fiú. Tudtam, hogy Facsigáról van szó. Mint a vajat, kenyérre lehet kenni. A nőkkel viszont nincs szerencséje. Tudja, hogy van az ilyenekkel. Félszegek, nem tudják, mit akarnak. Pedig hát akarnak, erre mérget vehet. A férjemmel pont ez volt a helyzet. Udvarolt nekem. Hát egyszer azt kérdeztem tőle: „Mondd csak, szeretsz te engem?” „Hát persze!” – válaszolta riadtan. Gondoltam, rögtön elmenekül. Nem engedtem. Vallatóra fogtam: „Komolyan?” „Komolyan.” „Aztán mennyire komolyan?” „Hát komolyan.” „Szóval, komoly szándékkal?” „Igen.” „És mi a szándékod?” „Hát...” – nyekeregte, és megvakarta a feje búbját. Mindig megvakarja, amikor bajban van. „Csak játszol velem?!” „Dehogy...” „Talán feleségül vennél?” „Igen, hogyne...” „Akár holnap is?” „Holnap?” „Miért, túlórázol? Gyűlésetek van? Vagy a barátok az elsők?” „Dehogy, dehogy...” „Rendben van, akkor ebben megegyeztünk!” – Határozottan kezet adtam, és még aznap elvittem vérvizsgára. A többi ment magától! Így volt. És valahogy így kell történnie Facsigával is. Ahogyan őt én ismerem, azt hiszem, nem tévedek, amikor kijelentem, hogy egy határozott nőre van szüksége. Egy valódi feleségre, aki őt rendbe szedi, irányítja, új életet kezd vele. Facsiga nem buta gyerek. Sejti, hogy ennek így kell történnie, ha azt akarja, hogy jó irányba vigye a sorsa. És ő is ezt akarja. Hallgasson reám, Mancika! Tudom, mit beszélek. Ismerem én a Facsiga-fajtákat, tudom, mi az orvosságuk. Mancika, én csak azért mondtam el most ezt a dolgot, mert Facsiga sorsa magától függ. Facsiga kedveli magácskát. Ha reám hallgat, Mancika, bizony nem utasítja el. Ennek a szegény fiúnak mindene megvan, ami az új élet elkezdéséhez szükséges. Nem iszik, nem dohányzik, nem jár meccsekre, kártyázni sem tud. Édesanyjával lakik, szép házuk van. Gondolja meg, Mancika! Öt év alatt a kocsira valót is összegyűjthetik. Ha eladják a házat, hamarabb is összejön a pénz. Ketten összejárhatják a világot, hiszen még olyan fiatalok, maguk előtt az élet, a rengeteg nagy lehetőség.

– Facsiga mást szeret... Lötyiné! – jelentette ki szigorúan Emeletes Manci, és keményen az olvatag asszony szemébe nézett.

– Bogár a nevem, Mancika! Azt hiszem, én vagyok az idősebb, tegezhetjük egymást, ugye? Nos, Mancika, hidd el, nem akarok neked rosszat. Értesüléseim pontosak. Nem beszélek a levegőbe. Ruganyos Őzikére gondoltál, amikor Facsigát emlegetted, de ez nem komoly. Mert nem lehet komoly, hiszen Ruganyos Őzike Tisztafejt akarja, és ahogyan látom, meg is szerzi magának. Nem tudom, mit esznek a férfiak Ruganyos Őzikén?! Tény, hogy van neki sikere. De a férfiakat, drágám, ismerni kell. Bámulják, majd kiesik a szemük, de elvenni, azt nem; százszor is meggondolják... Facsiga vonzalma, ha egyáltalán szó lehet erről, csakis átmeneti.

Nem komoly. Facsiga különben sem tudja, mit csinál. A harmadik iksz után már kételkedők a férfiak. Magukban sem hisznek. Segítségre van szükségük. Tényekre, tettekre. Döntésre kell kényszerítenünk Facsigát. Mancika, legyen szíved! Ne kínozz egy ilyen rendes embert. Aki meleg családi fészekre vágyik...

– Alig ismerem... Futólag...

– Majd megismered. Hallgass a szívedre. Tetszik, vagy nem tetszik?

– Tetszeni tetszik. Egyszer már...

– Ez a lényeg... A többit bízd reám! Rám bízod?

– Mit?

– Elintézem: könyörögni fog, hogy légy a felesége!

– Hogyan?

– Bízzad reám. Mondtam, hogy bízzad reám. Egyszerű...

– Beszélsz vele?

– Természetesen, előbb beszélek vele. Aztán összehozlak vele.

– Nem lesz furcsa?

– Apróság. A lényeg az, hogy vallomásra bírjuk. Ez a legfontosabb. Éppen ezért arra gondoltam, hogy holnap ebéd után légy a szobádban.

– Jó, ott leszek.

– Van szíved?

– Van.

– És kávéd?

– Neszkávém van.

– Nem baj, készíts három jó kávét. A konyakot is töltsd ki a poharakba. Felviszem Facsigát. Előbb persze elterelem Őzikét. Sokáig nem maradhatok, a gyerekeket a házinénire hagyom, de nem tudhatom, meddig alszanak. Ha felébrednek, sok baj van velük. Tehát én lelépek. Ekkor te előjössz...

– Honnan?

– Honnan, honnan? Hát a szekrényből!

– A szekrényből?

– Igen, a szekrényből. Remélem hoztál magaddal valami jópofa csipkés kombinét?!

– Kombinét?

– Persze, jobb Triumph melltartóban és egy pici bugyiban. De azt hiszem, számodra nem volna előnyös. Jól teszed, hogy egybe-fürdőruhát hordasz... Maradjunk abban, hogy kombinéval...

– De Bogár?! Mit képzelsz rólam?! Hogyan...

– Mancika drága, ne haragudj, nekem most mennem kell. Bízzad csak rám. Mindent elintézek! Mondom, hallgass reám! Ennyi az egész... Jesszusom! A gyerekek lilára fagytak már ebben a koszos vízben...

18.

Őzike és Tisztafej, ha akarták volna, akkor sem tudták volna eltitkolni nagy-nagy örömüket. Az egy emberre jutó átlagnál jóval nagyobb öröm úgy hullott az ölükbe, mint ismeretlen jótevő ismeretlen ajándéka. Boldogságukból azért jó szívvel a körülöttük lévőkre is sugároztak valamennyit. Nem sajnálták, pazarlóan bántak a mosolygással, tréfával és szemük fényével. Közvetlenek, természetesek és barátságosak voltak. Ösztönszerűen értelmes viselkedésükkel az emberi melegség végtelen áramlatát indították a külvilág felé, hogy nemcsak közvetlen környezetüket, de az általuk megismerhető világmindenséget is megvilágítsák, átlényegítsék, és elviselhetően ünnepibbé tegyék. Körülöttük kuncogva sziporkáztak a homokszemcsék, feszesen tapadt a lányokra a fürdőruha, a medúzák gyönyörűt nyújtózkodtak a vízben, a napsugarak borzongó izgalommal menekültek a tengerfenéken libegő moszat-takaróba.

A szalmakalapos fényképész aznap készítette legsikerültebb felvételeit. Az egyik képen Őzike látható derékig sós lében. Előtte Tisztafej fürdősapkás feje hátulnézetben, szorosan a lány mellére tapadva. A felületes néző három közepes méretű labdát lát. Az előtérben egy felhorgadó, derékig érő borzas hullám. Fölötte Őzike furcsa mosolya. Mintha szégyellené kissé, hogy három melle van, s hogy egyik kissé nagyobbra nőtt. A háttérben fenyegető sötét vízfal az emelkedés egyetlen megmerevedett pillanatában, itt-ott lecsurgó habtetővel.

Tisztafej hanyatt feküdt a forró homokban, és szívből röhögött.

– Zike, ez a fénykép a világ minden fotórejtvény-pályázatán első díjat nyerhetne. Mosolyod a huszonegyedik századi Mona Lisáé, én pedig a lelked közepéből induló, fejlődőképes púp vagyok...

– Szép nyári emlék lesz ez a kép, Tisz. Meglátod, évek múlva is elkap majd a nevetés, ha előveszed...

Őzike hófehér lepedőn feküdt. Tisztafej illatos napolajat planírozott a hátán, és közben csiklandozta. Őzike sikított.

– Ne marháskodj, Tisz! Hagyj napozni, mert olyan fekete akarok lenni, mint a sötét éjszaka.

– Miért akarsz a sötét éjszakához hasonlítani, Zike? – kíváncsiskodott Tisztafej, és engedelmesen a lepedő mellé feküdt. Kisujjával a lány kisujjába akaszkodott.

– Alighanem azért, hogy nehezebben találj reám. Ha lehunyom a szemem, eggyé válok az éjszakai feketeséggel.

– Két tenyered világít majd és a szád...

– Magam felé fordítom vagy összeteszem a kezem. A számat meg beharapom...

– Úgy is megtalállak. Nyitott áramkör vagy, és amint hozzád érek, szikrák lobbannak, izzó fény keletkezik. De miért gondolod, hogy éjjel kereslek?

– Ezt én nem gondoltam.

– De bizony erre gondolhattál. Mondjuk úgy, hogy tudat alatt. Én pedig arra gondolok, hogy nem értem akarsz te napbarnított lenni.

– Hanem kiért?

– Mondjuk, hogy nem valakiért. Hanem csak úgy... Azért, hogy otthon majd irigyeljenek a lányok, és utánad forduljanak a pasasok...

– Miféle pasasok, Tisz?

– Férfiak, Zike. Igazad van, így másként hangzik. Hogy te milyen érzékeny vagy?!

– És mi van abban, ha megfordulnak utánam a férfiak?

– Semmi, csak irigykedem.

– Mire irigykedsz, Tisz? Hát nem érzed, hogy a tiéd vagyok? Szeretlek és lerohantalak...

– Nekem meg úgy tűnt, hogy én rohantalak le. Különben szeretném, hogy valóban az enyém légy. Érted, hogy mire gondolok?

– Igyekszem, igyekszem... – felelte hanyagul Őzike, kisujját kiszabadította Tisztafej szorításából. Az addig sziporkázó fények kialudtak a lány szemében, bőre megfakult, arckifejezéséből eltűnt az öröm. Tisztafej mellett egy teljesen idegen nő feküdt, a hőségtől enyhén püffedt arcán az izzadság és a napolaj külön-külön csíkokat rajzolt.

Dugigháj sörökkel felszerelkezve zöttyent Őzike mellé. Pocakjának csaknem egyharmadát takarta fürdőruhája. A többi a föld vonzerejének engedelmeskedve elfolyt a hófehér lepedőn.

– Gyerekek, hát nem jobb itt, mint a szereldében?

A költői kérdéssel együtt egy-egy sört nyomott a kezükbe. Koccintottak, és az égre tekintve kortyolgatták a hűs árpalevet.

– Jobb egy sörhas, mint egy vízfej – jelentette ki a hirtelen beálló csendben Dugigháj. Az üres üveget a homokba, gurgulázó nevetését pedig Őzike és Tisztafej közé dobta.

– Meleg van – mondta illendőségből Tisztafej.

– Menjünk fürödni – indítványozta Őzike.

– Várjatok egy pillanatra – komolyodott el Dugigháj. – Azért jöttem, mert baj van! – Mutatóujját úgy emelte magasba, mint aki a széljárást tanulmányozza. Aztán Tisztafej felé bökött: – Facsigával baj van! Összevissza kódorog, italos. Tegnap éjjel két nő támogatta a parkban, olyan részeg volt. És külföldiekkel érintkezik. Látták az egyiknek a kocsijában. Hozzád tartozik ez a fiú, Tisztafej! Nem szeretném, ha valami csúnya ügybe gabalyodna. Mert milyen a fiatal? Tenger, nők, príma szórakozási lehetőségek... Könnyen elveszti a fejét. Az egyik kollégám komolyan aggódik miatta. Azt mondja, az ilyenek írják a feljelentéseket. Megkérlek, maradjon ez magunk között: kollégám gyanítja, hogy Facsigát, vagyis Chişut, beépítették közénk. Jó lesz vigyázni!

– Hülyeség! Ki az a süket alak, aki kitalálta ezt a sok marhaságot?

– Gyerekek! Jobb félni, mint megijedni! Én csak azt mondhatom, amit hallottam. Sok mindent összebeszélnek az emberek, de azért van benne igazság is. Tudhatjuk mi azt, hogy Kis elvtárssal mi a helyzet?

– Ezt bízza csak rám, Dugigháj! – mondta a dühtől rekedten Tisztafej, és mint az álljfeljancsik, hirtelen talpra ugrott, hogy valamiképpen véget vessen a Dugigháj által kierőszakolt társalgásnak.

Ruganyos Őzike kézen fogta Tisztafejt, és elvontatta a méregkeverő zsírpacni mellől.

Tisztafej hangtalanul ketyegett, mint a kvarcóra. Pergett róla a rárakódott homok. Telt-múlt az idő. Sütött a nap. Hullámzott a tenger, és a játék győzött mindenekfelett. Feledték a történteket és azokat is, amik megtörténhettek volna. A valóságot, amely minduntalan görcsbe rángatta idegeiket, nem firtatták.

Halakká szerettek volna átalakulni. Fickándozni hangtalanul, és eggyé válni a végtelennel. Mint minden vízbe mártott test, annyit veszítettek súlyukból és gondjukból, amennyi vizet – és gondot – magukból kiszorítottak.

Amikor újra partot értek, Dugigháj felöltözve várta őket a napozóhelyükön. Roppant idegesnek látszott. Tokája remegett. Két mázsás kezét csípője magasságában szép, hordó alakú termetéhez támasztotta. Csapott vállai hurkányit emelkedtek a felsőkarjáról visszagyűrődő hájtól. Földrengést átélt, élő kariatidához hasonlított, aki önmagát feláldozva, erkély helyett az egész társadalmat a hátán tartja.

– Ugye, megmondtam! Hát most baj van! Facsigával nem lehet bírni... Gyertek gyorsan! Öltözzetek! A saját szemetekkel láthatjátok... Ilyenekkel nem lehet dolgozni! Szégyent hoznak a fejünkre. Tessék... kész a baj! Tisztafej, a maga embere egy közönséges huligán!...

Dugighájt Bogárka küldte a szerelmespár után. Tanúnak kellettek.

Ha lett volna Bogárnak káderlapja, bizonyára szerepel a bejegyzések között a jó szervező, mozgékony, lelkes, lényegre törő, meggyőző ereje rendkívüli és más hasonló minősítés.

Emeletes Manci a megbeszélt órában legszebb csipkés kombinéjában, szállodai szobájának szekrényéből leskelődött. Kávé az asztalon. Konyak a poharakban. Egész délelőtt arra készült, hogy „bedobja magát”. Egy darabig a móló elhagyott részén szikár földszintjét és alsó emeleteit áztatta a másodpercnyi pontossággal rátörő hullámok frissítő vizében. Reményeihez képest halk volt, kimérten viselkedett. Aztán a napozó hosszában végiggyalogolt a térdig érő vízben. Facsigát kereste a bronz hangyabolyhoz hasonló parton. De nem látta, nem találta sehol.

Lubickoló gyermekeket sodort felé néhány szép sörényű hullám. Csupán a látványra táncolt át némi vidámság-töredék Mancika legfelsőbb emeletén, és mocorgott az ünnepi fogadásról maradt frizurája romjai alatt kevés célirányos gondolat.

Az első csoporttal bejutott az étterembe. Idegesen gyűrögette papírszalvétáját. Alig evett valamit. Fölment a szobájában, zuhanyozott, fésülködött, kozmetikázott. A Vörös Láng Kozmetikai Cikkek Gyárának minden termékéből hozott magával mutatónak valót. Találomra éjszakára ajánlott, félzsíros krémet kent a homlokára, ráncait masszírozta. Nem volt ereje habosra kikeverni a neszkávét. Löttyintett rá egy kis meleg vizet. Töltött magának a konyakból. Gyorsan rendbe szedte a szobát, magára húzta lilacsipkés kombinéját, és elhelyezkedett a szekrényben.

Bogár a cseresznyefák árnyékában találta Facsigát. Fejét a fa törzsének támasztva bóbiskolt, behunyt szemmel álmodozott. Mellette nyitott verseskönyv hevert a gyepen. Bogár lehúzott egy faágat, és találomra néhány pirosodó gyümölcsöt szedett. Megállt a nyitott könyv mellett, és beleolvasott:

Tagjaidnak hordozása
Mint vizeknek szép folyása
Csöndes elmúlása.
Kézhez magad szép adása
Nyárban mint szőlő nyílása
Nekiújulása.
Oly kedves vagy mindenekben,
Mint narancs is idejében
A te kebeledben.

Bogár azt hitte, cseresznyézik. Közben meggyet szedett. A meggy savanyú volt. Kiköpte. Facsiga kinyitotta a szemét és felült.

– Savanyú még... – mondta Bogár.

– Az. Kezét csókolom... Hogy vannak az apróságok?

– Valami egyetemista lányokra bíztam őket. Nagyon szeretik itt a tengerparton...

– Lötyi már hazament? Nem is találkoztunk.

– Sietnie kellett. Amióta maguk ketten itt javítgatnak, nem engedélyeznek egyetlen szabad napot sem. Azt mondja Lötyi, hogy rengeteg a meló. Mit olvas?

– Valami költeményeket. Nem hiszi el, itt találtam a könyvesboltban... Van belőle vagy húsz darab. Gondoltam, hadd fogyjon. Vettem egyet...

– Facsiga, én nem akarok beleszólni a maga dolgába. De látszik magán, hogy szerelmes. Ismerek egy lányt, aki hasonlóan érez... Ma délben várja magát a 107-esben. Nyilván nem szeretné, ha kompromittálná, ezért, amíg tisztul a helyzet, én is ott leszek. Tudja, ezekben a kétágyas szobákban tekintettel kell lennünk a szobatársunkra. Nem jó az, ha minden apróságért felborul közöttünk a barátság... Facsiga, maga nagyon kedves fiú. Én olyan szívesen segítek magának. Tudja, nekem van szívem... Ezek a mai fiatalok még annyira gyermekek... Meglátja, minden szépen elrendeződik. Nem kell majd így félrehúzódva a közösségtől...

Bogár felkapta a gyepről a verseskötetet, belelapozott, majd találomra rámutatott egy szakaszra.

Ez a világ minékünk
Miben mi most élünk,
Vendégfogadó házunk...

– Jó, Facsiga? – kérdezte távozóban Bogár.

– Jó, jó... – felelte Facsiga, és vidáman folytatta a versolvasást:

Kiben, ha nem lakunk,
Vagy jót, vagy bút látunk,
De holnap meg kimúlunk;
Azért azon legyünk,
Amíg tart életünk,
Légyen víg telünk, nyarunk!

Fél háromkor Facsiga frissen mosott farmerben, hófehér, lyukacsos pulóverben kopogtatott a 107-es szoba ajtaján.

Bogár nyitott ajtót. Átvette a vendégtől a három szál vörös szegfűt, a zuhanyozóban vizet engedett a vázába, belehelyezte a virágot, és gyönyörködve sétált vele a szobában.

– Jaj, Istenem! Hogy fog örülni neki! Hova tegyük?

Az egyik éjjeliszekrényre állította a virágvázát.

– Mindjárt itt lesz! Mindjárt... A fodrásznál időzik. Tudja, ez a nők sorsa. Ebben a melegben... Abban a tumultusban...

Facsiga nem figyelt a Bogárból induló szózuhatagra. Ruganyos Őzike szobájában ült, a kicsi asztal mellett felkínált széken, és elképzelte, hogy Őzike ül vele szemben. Mosolyogva néz

reá, és szigorú döntését, mellyel ott, a vízben lelombozta, most visszavonja. Bevallja, hogy tévedett, barátságuknak nincs és nem is lehet semmi akadálya. És akkor ő megkérné, engedné meg, hogy megsimogassa a haját. Megcsókolná, és sétálni hívná a lapidáriumba.

Facsiga tudta, hogy valószínűtlenséget gondol, jóleső vágyálmot lát. Látomását nagy nehezen elhessegette, hogy valósabbal helyettesítse. Az jutott eszébe: Őzike baráti segítséget kér ahhoz, hogy a hátralévő napokat Tisztafejjel egy szobában tölthesse. Tudta, hogy fájó szívvel, de rögtön igent mondana. És megcsókolná Őzike gyönyörű kezét...

– Egészségünkre, Facsiga! – emelte rá poharát a vele szemben ülő nő. Bogár volt az Őzike helyén. Koccintottak.

– Azt hiszem, a férjem nem ellenezné, hogy veled pertut igyam. Szerbusz, Facsiga! – Bogár újra töltött Facsigának, és háziasan viselkedett. Facsiga éppen elvette szájától a poharat, amikor Bogár tenyerén szervírozta a kávét. Az összeütközés elkerülhetetlen volt.

– Jesszusom! Milyen ügyetlen vagyok! – sipította Bogár, és hátrahőkölt. Szemügyre vette művét, és elégedetten bólintott.

– Ezt jól megcsináltam!...

Facsiga hasán tocsogott a kávé, odanyúlt, lapogatta. – Ne kend el, vesd le gyorsan!

Bogár gyakorlata a gyermekvetkőztetésben döntőnek bizonyult, a siker zálogává vált. Húsz másodperc alatt Facsiga tornagatyában állt. Bogár a zuhanyozóban korszerű mosógépet utánozott: mosott, csavart, szárított – nem nagy sikerrel.

– Így nem maradhatsz! Rohanok, hozok neked alsóneműt, nadrágot... Zárd be utánam az ajtót! Hallod? Zárd be utánam az ajtót!

Bogár hangosan, furcsán hangsúlyozva megismételte utasítását. Írásban ez valahogy így néz ki:

Záhárd behe utánaham ahaz ahajtóhót!

Facsiga kulcsra zárta az ajtót. Indult volna a zuhanyozó felé, de amikor megfordult, kővé dermedt:

Emeletes Manci állt előtte lilacsipkés kombinében.

19.

– Mi történik itt? – kérdezte diadalmasan Dugigháj, amikor emberei élén berobbant a 107-es szobába.

Facsiga, karjában az izgalomtól alélt Emeletes Mancivel, megpróbált sóbálványosdit játszani. Úgy gondolta, előbb ők lesznek sóbálványok, aztán pedig szépen sorjában mások, akik beállnak majd a játékba. Sokan jöttek, préselődtek befelé a fancsikákra szedett 107-es ajtón. Dugigháj nyomában a zeneileg kifinomult lelkű három szakmunkás, a szálloda apró termetű, teljesen kopasz és pattogó természetű igazgatója, a nyugdíj előtt álló szobalány és mások: kis létszámú, de lelkes küldöttség a tapasztalatcsere részvevőinek képviseletében. Közepes nagyságú faluban kapálás idején, úgy délelőtt tíz óra tájban, amikor a földekre indul a nép, akkor lehetne összegyűjteni ennyi érdeklődőt, s akkor is csak úgy, ha kidobolják: városiak jönnek, szakmai továbbképzésre!

Benyomultak, bepréselődtek a jóemberek a 107-esbe. És az érkezés sorrendjében sóbálvánnyá váltak. A férfidivat ilyen gyors változására egyikük sem számított. Facsiga hanyag eleganciával mindössze egy pár piros kockás zoknit, testre feszülő kávépacnit és néhány rúzsnyomot hordott.

– Vigyázzon, még megfázik! – figyelmeztette valaki a tömegből. Facsiga nem válaszolt. Elfoglaltsága miatt szóhoz sem jutott. Emeletes Mancit szerette volna mielőbb levakarni magáról.

– Kicsodák maguk? – kérdezte idegesen a szálloda igazgatója. – És milyen jogon...

– Ismerem őket! – vette át a vezetést Dugigháj. – Sajnos, ez a fiatalember... Aki ezt a hölgyet lerohanta, és, mint látják, most is erőszakoskodik vele... Sajnos, a mi gyárunkból való. De a tettéért felelni fog!

– Adjanak rájuk valamit... Há sze nem vagyunk a kuplerájban – restelkedett Zsizsi, a prímás.

– Pokróc! – sikította Mancika, és beszaladt a fürdőszobába.

Bogár átverekedte magát a tömegen. Dugighájt Tisztafej után küldte, Facsigát felöltöztette. Hangos szóval intézkedett:

– Mindenki fáradjon a szobájába. Ha tanúra lesz szükségünk, majd hívjuk önöket. Maga, fiatalember, velem jön!... Nem! Itt marad! És a hölgy... Hol a hölgy?! Kérem, ne próbálják eltussolni az ügyet! Súlyos erkölcsi tévelygés esete áll fenn. Nálunk ilyen még nem fordult elő!

A szállodaigazgató kérlelhetetlen küzdelembe kezdett a kíváncsiskodók ellen. Rendre kituszkolta őket a szobából.

– Pofátlanság – mondta Facsiga, és gyanakodva figyelte Bogár sürgölődését.

– Igen... Hát rhendben van. Közhvagyhon ellen elkövetett többhendbeli erőszak. – A szállodaigazgató megvizsgálta a maradék ajtót, és kijelentette, hogy az ajtók és az erkölcsök valamivel szilárdabbak is lehetnének.

Bogár javasolta, hogy a fennálló huzat miatt csukják be az ablakot, az ajtóra pedig tegyenek lepedőt. Az igazgató jóváhagyta, és a szolgálatos takarítónő segítségével kivitelezte a javaslatot.

Bogár előállította Emeletes Mancit. Egyelőre fürdőköpenyben.

– Hogy töhtént? Ha jól éhtettem, ez a maga szobája, ezéht kéhem, mondjon el mindent! Segítsen nekünk lehántani... – Az igazgató a fontoskodástól egyre idegesítőbben raccsolt. Bogár anyáskodott.

– Tessék szépen r-rel mondani: répa, retek, mogyoró... Rrrrrrrr! Tehát lerántani...

– Rendben van. Tehát... lehántani a leplet a bűnösről. Közbeszólás nincs! Csendet kéhek!

– Igazgató elvtárs! Tudom, mi a kötelességem a társadalommal szemben. Mielőtt idejöttünk, nekem a Nagy Kormorán elvtárs mindent elmagyarázott. Nem szórakozni jöttünk ide, hanem komoly szándékkal. Kikérem magamnak, hogy velem ilyen hangon beszéljenek, amilyen hangon velem még sohasem beszéltek. Én nem vagyok akárki, hanem egy mesternő. Megmagyarázhatatlan dolgok történnek itt. Például: teszek-veszek a szobában. Belép Facsiga. Bezárja az ajtót... Majdnem elájultam.

Emeletes Manci megmutatta, miként történt. És az igazgató nyakába zuhant.

– De elvtársnő kéhem!... Minket főleg az ajtó éhdekel... ugyebáh.

– Tessék szépen u-gye-bárt mondani. Egyszerű: ugyebár... – Bogár kedvesen mosolygott. Nem lehetett reá haragudni.

– Csendet kéhek! Csen-det ké-hek! – erőlködött az igazgató. – Hallgassuk meg a másik felet is. Báh ezek után nem tudom, mit hozhat fel mentségéhe...

– Idefigyeljen, kedves bőrhajú barátom – kezdte nagy önuralommal Facsiga –, szeretném tudni, maga mit tett volna a helyemben. A kávé az ölemben, a nadrágom a fürdőben, és Emeletes elvtársnő a nyakamban... És akkor rám törik az ajtót!

– Nem éhtem, nem éhtem! Álljon meg! Ki törrrte be az ajtót?

Dugigháj műkedvelő színjátszóként sohasem ért el akkora sikert, mint amikor az igazgató végszavára, a lepedőt erélyes mozdulattal félrebillentve, büszke fejtartással, dagadó öntudattal belépett.

– Én! – mondta egyszerűen, és nyíltszíni tapsot kapott. Az igazgató tapsikolt örömében. Aztán a kezét dörzsölte.

– Akkoh hát maga fizet!

Dugigháj ezután még sokáig nem kapott elég levegőt.

Tisztafej és Ruganyos Őzike nyomában újabb erősítések érkeztek a szobába. Bogár bedobta a bizalmi kérdést.

– Higgyenek nekem! Véletlenül itt voltam, és mindent láttam. Az ajtót valakinek be kellett törnie, mert kint és bent is akkora volt az öröm... Két kollégánk egymásra lelt! Nem erkölcstelenség történt, hanem Emeletes Mancikának kérője akadt. Ezt másként nem is lehet magyarázni!

– Micsoda?! – bődült fel Facsiga, és bepólyált bal kezét a füléhez igazította.

Bogár lábujjhegyre emelkedett, hogy felérjen Facsiga megpótolt füléhez. – Ne szamárkodjon, Facsiga. Én a maga javát akarom... Különben szörnyű baj kerekedik...

Facsiga a suttogástól begerjedt. Úgy viselkedett, mint egy durván kezelt atommag.

– Hát erre megy ki a zsuga? Minek néznek engem? Hímringyónak? Nekem ebből az emeletes szerencsétlenségből, ebből a sziget-nőből elegem van! Ebből egy csipetnyi is halálos adag... Hülyének néztek? Az orromnál fogva vezettek, és most azt hiszik, hogy idepiszkolok a félelemtől... Én ehhez a nőhöz egy ujjal sem értem... Ha megpróbál még egyszer közeledni... kitekerem a nyakát... Vagy... vagy nem tudom, mit csinálok!

Emeletes Mancika legfelsőbb emeletén hirtelen csőrepedés keletkezett. Könnyei elárasztották csontos arcát. Ám Bogár nem hagyta magát.

– Összevissza beszél mindent. Ki érti ezt? A lényeg az, hogy kínos helyzetbe hozott egy kiváló kádert. Egy nőt! Viselnie kell a következményeket. Elmúltak már azok az idők, amikor csak úgy kompromittálni lehetett a kiszolgáltatott és védtelen gyengébb nemet! Javaslom, hogy Facsiga... legyen férfi!

– Fizesse ő az ajtót! – dörögte Dugigháj.

– Álljon meg a menet! Zárjuk le... – mondta csoportvezetői szigorral Tisztafej.

– Úgy van! Példás büntetést neki! – lelkesedett Dugigháj.

– Há nem ölt. Nem is lopott... – szólalt meg Zsizsiben az igazságérzet. Dugigháj rendre intette:

– Ácsi!... Ne beszéljünk egyszerre!

Tisztafej folytatta.

– Zárjuk le előbb az ajtó-ügyet. Ki rongálta meg az ajtót?

– Az elvtáhs beismehő vallomást tett... – mutatott Dugighájra az igazgató.

– Igen, de mások mondták! Hogy menjünk és... és csak menjünk.

– Ki mondta?

– Zsizsi...

– Igaz ez?

– Annyit mondtam, hogy nézzük meg, mi történik itt benn. Hátha éppen harapják egymás fejit... De nem törtem be az ajtót. Nem szokásom...

– Bogár küldött – árulkodott Dugigháj.

– Na hallj oda! Még rám fogja, hogy én törtem be az ajtót. Nem szégyelli magát? Szólok a férjemnek...

– Szóljon a nagymamájának! – lépett előre Dugigháj. Az igazgató elejét vette a hajcihőnek.

– Az ajtó árát és a büntetést a vállalatnál levonják majd a fizetéséből...

– Micsodát? A büntetést? Hát ez már több a soknál! Vegye tudomásul, hogy a tapasztalatcsere részvevői nevében panaszt teszek. Az embert kényszerítik, hogy betörjön egy ajtót, és még büntetést is felszámítanak... A közösség érdekében cselekedtem. Mert tenni kellett valamit... Első az erkölcs! Nem azért teszünk valamit, hogy éljünk, hanem azért élünk, hogy tehessünk egyet s mást. Ezt pozitíven tudom...

Dugigháj legyintett. Nem bízott benne, hogy mondanivalójának értelmét a továbbiakban is követni tudják. Az igazgatót, aki életében több szép és hosszabb beszédet is hallott már, nem hatotta meg Dugigháj sziporkázása.

– A következő legkisebb fegyelmi kihágás a szállodából való rögtöni eltávolítással jár. Ugyanez éhvényes Emeletes Mancikáha és Facsigáha is. Döntsék el véghe, hogy nász-éjszakáha vagy tapasztalatcsehéhe jöttek. Mindenesethe vállalatukhoz levél megy ahhól, hogy itt miként viselkedtek...

– És ha elveszi? – próbálkozott Bogár. – Ha itt és most megtartjuk az esküvőt?

– Ne beszéljen hülyeségeket! – ordított Facsiga. Mások is toporzékoltak. Az igazgató fejben számolt.

– Lehet hóla szó. Ha ötven személynél többet számolhatunk... Másként nem kifizetődő... Máhmint a díszvacsoha...

Zsizsi ajánlkozott.

– A muzsikát olcsón megszámítjuk...

Tisztafej felháborodott.

– Álljon meg a menet! Kérdezzük meg Emeletes Mancit! Mancika, mondja, feleségül menne Facsigához?

Emeletes Manci gondolkodás nélkül rávágta:

– Igen, igen! – A visszhangot Bogár produkálta. Az összecsengés csakugyan szép volt.

Tisztafej Facsigához fordult.

– Most téged kérdezlek, kedves atyámfia, jó csoporttársam. Akarod-e nőül Emeletes Mancit?

– Nem! És hülyülni sincs tovább kedvem. Menjetek... ahová én gondolom... a francba!... – Facsiga mint valamiféle gyatra bokor útban álló ágait, könnyedén félrenyomta az embereket és az ajtón lobogó lepedőt.

Elment, pedig verekedni lett volna kedve. A legszívesebben mindenkit alaposan és módszeresen felpofozott volna, s valószínűleg a közvetlen környezetét képező embereket előnyben részesíti, ha nem tudja, hogy a makarenkói pofozkodás ideje rég lejárt, a nevelésben ma már látszólag nemtörődömséggel, de ugyanakkor bonyolult ráhatással érnek el reményt keltő eredményeket. Nevelni azoknak kell – gondolta Facsiga –, akiket ezért fizetnek. Nem pedig olyanoknak, akiknek fogytán a türelmük, szabadságuk és hajszálaik.

– Láthatják – kezdte a távozó Facsiga után intve Tisztafej –, hallhatták, hogy tévedésről van szó! Előfordul az néha, hogy az ember nem látja, amit hall. Biztosíthatom önöket, hogy a kollégámnak esze ágában sincs megnősülni. Munkaasztala fölött sokáig feliratos tábla lógott, a táblán pedig jól olvashatóan ez állt:

Aki nősül, az marha.

Tudják meg, hogy Facsiga nem az az ember! Emeletes Manci persze férjhez menne hozzá... Ez biztos! Tehát teljesen világos, kinek az érdeke volt megrendezni ezt a furcsa találkát. Az erőszakoskodó nem óhajtja erőszakának tárgyát. A látszólag sértett fél viszont egy egész életre ellenfele nyakába varrná magát?! Gondolják meg! Hát nem nevetséges?

– Nem igaz! – kardoskodott Bogár. – Itt egyes-egyedül Mancikának van... vagyis volt vesztenivalója. Facsiga végeredményben kompromittálta... Hát nem?!

– Na, de ebben a korban?! – csodálkozott Zsizsi.

– Előfordul! Igenis, még egy ilyen nőszeméllyel is előfordulhat! – erőltette Bogár. – Miért ne? Honnan tudjuk? Talán itt volt valaki, aki gyertyát tartotta?!

A társaság elnézően mosolygott.

– A teljes igazság érdekében tisztázni kellene, hogy mit keresett Emeletes Manci kombinéra vetkőzve a Facsiga nyakában – kíváncsiskodott a tangóharmonikás.

– És miért zárta be Facsiga az ajtót belülről? – piszkálódott az irigy Dugigháj.

– Az is talány, hogy ki és mikor vetkőztette le Facsigát. Farmere és inge – a corpus delicti – itt ázik a zuhanyozóban...

Az igazgató mély gondolatokba merült.

Tisztafej sem volt rest. Felmutatta a kávéfoltos ruhadarabokat. Emeletes Manci gyorsan elzárta a sós vizet a legfelső emeletén, és meglepetésszerűen átalakult aktívan működő vulkánná.

– Ez az asszony a hibás! – mutatott Bogárra. – Mindent összekevert. Ráöntötte a kávét... Levetkőztette Facsigát, és belülről bezáratta vele az ajtót. Pedig tudta, ő tudta, hogy én a szekrényben voltam... Szégyenbe hozott! Elárult! Kiszolgáltatott... Fogják meg! Megölöm!...

Emeletes Manci a rajzfilmek macskájához hasonlóan megfeszítette, csattogtatta kiengedett karmait és nekiesett Bogárnak.

– Hát ez a hála! – ordította Bogár. Félmázsányi húsfölöslegét remegtetve, páros poffal utasította rendre Mancikát. Aztán szúrópróbaszerűen kiemelt egy tincset áldozata hajából, utána egyetlen rántással fürdőköpenyéből is kivetkőztette Mancikát.

– Hát ide figyelj, te gyengén tiprott liliomutánzat! Te zörgő deszkavirág! Te emeletes bájbimbó! Vedd tudomásul, hogy igenis, ezt a kis cirkuszt én rendeztem. Mert te egy magamfajta tisztességes asszonnyal nem fogsz elbánni. Azt hiszed, nem tudom, hogy a férjemmel is kikezdtél? Egy sokgyermekes apával... A sovány micsodáddal akarsz érvényesülni? Süljön le a képedről a bőr! Kessler-nővérnek képzeled magad, mert véletlenül hosszú a combod?! De ne hidd, hogy túljárhatsz egy arányosan molett munkásasszony eszén! Aki önfeláldozóan gyerekeket nevel a fejlődés érdekében... Tudod, mi vagy te? Egy nyakigláb tehén! Vigyázz, vigyázz, Mancika, ha még egyszer utamba kerülsz, ha még egyszer meghallom, hogy a férjem körül illegeted magad, kikaparom a szemed! Szavamra mondom, hogy kirázlak a bugyidból!...

Bogár nem tétovázott, ígéretét gyakorlati bemutatóval akarta hatásosabbá tenni. Emeletes Manci az egyenlőtlen erkölcsi küzdelemben szőnyegre került. A szobában tartózkodók közül senki sem óhajtotta megtekinteni, mi rejtőzik Mancika lila fehérneműje alatt. A kívülállóknak úgy tűnt, mindnyájan Bogárt akarják megölelni.

– Jaj, Istenem, mindjárt visítok! – sipította Bogár, és férfias dulakodásba kezdett.

Emeletes Manci nagy odaadással, közvetlen közelről a látogatók lábbelijét figyelte. Ilyet még nem csinált kombinéra vetkőzötten. Bogár a rácsimpaszkodó férfiakat püfölte, mert egész életében utálta a tétlenséget és a lustálkodást.

– Ki ez a nő? – kérdezte az igazgató, aki titkon a női erősportok csodálója volt.

– Nálunk nincs is bejelentve... Nem lakik itt... Be sem kellett volna engedni! – visította a szolgálatos szobalány. Közben megérkezett az erősítés. Pincérek, konyhalányok és személyesen a főszakács.

Bogárt igazoltatták és kitessékelték a MARS szállóból. Dugigháj azzal védekezett, hogy részeg volt. Duzzogva ugyan, de végül mégis kifizette az ajtó árát és a büntetést. A társaság pihegett, sajnálkozott és igyekezett rendet teremteni, hogy az élet visszazökkenjen a régi, megszokott kerékvágásba. Emeletes Manci eltűnt a kavarodásban.

Ruganyos Őzike és Tisztafej később tűvé tették érte a környéket is, mégsem találták meg.

Késő este jött meg Emeletes Manci. A szolgálati bejáraton át osont a szobájába. Szigorúan lépett be az ajtón, újra a régi volt. Visszanyerte lelki egyensúlyát, később a ruháit is. Nyugodtnak, kimértnek és sziklaszilárdnak mutatkozott.

– A nudistáknál voltam – újságolta Őzikének. – Tudod, ott legalább nem bámészkodnak, nem molesztálnak, és nem fényképeznek...

Tisztafejt egy darabig levegőnek nézte. Aztán, csontos ujját nekiszegezve, főmesteri mosolyt erőltetett az arcára.

– Most pedig, Tisztafej, megkérem, hagyjon magunkra... Ugyanis rengeteg a dolgunk. Csomagolnunk kell! Holnap hazautazunk!

20.

A Jégtörőhöz címzett kocsma bejárata fölött valódi viharlámpás égett. Keskeny lépcső vezetett a pincehelyiségbe az összezsúfolt, ácsolt asztalok közé. Bennebb, néhány lépés után hajószéles teremben találta magát. Matrózruhás pincér, irigylésre méltó tengerésznyugalommal imbolygott az asztalok között. Facsiga az árbocot utánzó fémoszlop mellett talált magának asztalt. Egyedül ült. Örült, hogy nem kellett helyet kérnie s így zavartalanul magában lehet. A sűrű cigarettafüstöt tengeri ködnek képzelte. Valamiféle apró halat rendelt, hogy sört is kapjon. Az első korsóhoz fél deci rumot hozott a pincér. Rumos sör – ez volt a kocsma különlegessége.

Nekivetette a hátát a hűvös fémoszlopnak, várta az öreg tengerészt, hogy asztalához üljön, meséljen az életéről, mely, nem vitás, tele van elgondolkoztató tanulságokkal.

Körülbámult. Sehol semmilyen tengerész. Bizakodó hangulatából semmi sem maradt a harmadik korsó sör után. Egyre pocsékabbul érezte magát. Az sem vigasztalta, hogy a tengerészre várást csak időtöltésből gondolta ki. Cél nélkül már a kocsmában sem érezte jól magát. Ezért aztán egy álmodozásaiból előráncigált alakkal, egy halovány óhajtással ült a kocsmaasztalhoz. Bánta már nagyon. Koccintani szeretett volna néhány igazi, romantikus lelkű tengeri medvével. Recsegő hangú, ezerráncú ivóbajnokkal. Még akkor is, ha kékcsíkos, kifakult ingüket rég fölcserélték kockásra vagy egyszínű, unalmas kivingre, s vigyázva, hogy ki ne tűnjenek a tömegből, gondosan tisztított, duplaszűrős szipkákból olcsó cigarettákat szívnak, rendszerint csak felet, talán sohasem volt öreg pipájukat, ugyebár, egészségügyi okokból rég félretették, fáradt szótlansággal ürítik ki a söröskancsókat, sűrűn repdeső tekintetük pedig szakasztott olyan, mint az ország bármelyik köpködőnek titulált kocsmájában az egymásról mindent tudó, ráérős nyugdíjasoké.

„Hol vagytok ti, mindent kibeszélő, gondot, bánatot a magatok mindig nagyobb gondjával-bajával összevető, lekicsinylő és csendes szóval feledtető öregek? Hol vagytok? S ha itt sem vagytok, miért jöttem ide? Mit akarok itt? Gyorsliftként jár bennem a fájdalom. Vajon másokkal is így van ez, ha egyedül maradnak? Nem jó egyedül. Nem, mert érzem, nemsokára jön a mindegy és megöli minden kívánságom. Talán éppen itt kezdődik el, itt, ennél az asztalnál. Először is mindegy lesz, hogy mit iszom s mennyiért, a kaja már nem is érdekel. Igen, így kezdődik... S aztán az emberek... Nem fognak érdekelni. Csak üljenek, igyanak és dohányozzanak. Csak akarják, hogy zajban és füstben megértsék egymás botladozó nyelvét. Csak mondják el, amit nem halaszthatnak holnapra, mert holnap úgyis új panaszolnivalót teremt nekik az élet. Csak nyomják a szöveget holnap is. Csak tömjék az alig ismerős emberek egymás fejét az időjárásról, a hétköznapok értelméről, az óriási szerelmekről, mindenről, amit megéltek és összehallgattak. Csak mondjanak mindenről tökéletesebbnél tökéletesebb véleményt. Csak hallgassák végig a körülményeskedőket. Nekem mindegy lesz. És belőlük is kiöli a kíváncsiskodást a közömbösség.”

Egész halom apróra tört fogpiszkáló hevert előtte. Hirtelen elszégyellte magát. Az idegeskedést szégyellni való betegségnek érezte.

„Erős leszek és azért sem panaszkodom! Miért is panaszkodnék? Minek? És főleg kinek? Mondjam el egy idegennek, hogy úgy hordom magammal a szerencsétlenségem, mint más a haja színét? Hogy mindig büszkének vagy nagyon szomorúnak kell látszanom, esetleg mélyen elgondolkodónak? Hogy magam sem tudom, miért vagyok ilyen? Rideg és szürke vagyok, mint egy gránitkocka. Se benn, se kinn semmi fény, csak az unalmas szürkeség, és még ez is csupa-csupa külsőség. Mint a ruha, a hang, a szó. Elkoptatjuk, megunjuk, elszórjuk. Újabbat akarunk mindenből. Testhezállóbbat, zengzetesebbet, divatosabbat és mit tudom én milye-

nebbet. Egy szekér nyomorúság vagyok – ez a helyzet. És azt se tudom, milyennek kellene lennem?! Például éppen most. Nyugalom, Facsiga, nyugalom! Lehet, hogy még most sem késő. Lehet, hogy később... majd később... Majd ezután...

Fiatal pincér könyökölt a bárpulton. Pántlikás tengerészsapkájával játszott. Láthatóan unta a termelést. Két dühös vendég integetett neki a sarokból. Nem mondhatni, hogy kitörő örömmel ment az asztalukhoz. Nemsokára indulatos szavak fröcskölték tele a kocsmát. A vendégek azt állították, hogy fél liter bor jár még nekik, amit már rég kifizettek. A pincér pirulva bizonygatta, hogy csak annyit fizettek, amennyit megittak – minden aprópénzüket összekotorták, hogy ki tudják fizetni a számlát. Három liter bor és csupán fél liter ásványvíz árát írtam fel – mondta a pincér. A bor csökönyössé tette a két embert. A fiatal pincér nem bírt velük. Faképnél hagyta őket, és sértettségében elhajította a nagy, nikkelezett tálcát, amely csörömpölve csúszott a bárpult és Facsiga asztala közé.

Facsiga emberismerete bőven elég volt ahhoz, hogy rájöjjön: a fiatal pincér kezdő, tulajdonképpen egyetemi hallgató, aki nyáron ilyenformán keresi kenyerét.

„Néhány héttel ezelőtt bizonyára korszakalkotó elképzelései lehettek a felnőtt-nevelésről. Talán meg akarta váltania világot. Bízott magában és az emberekben. Szegény. S most, tessék, rendre összetöri legszebb álmait, vége a világ megnevelésének, csodálatos tervei fennakadnak két borgőzös pacák mámoros akaratosságból font hálójában, amelybe a fiatalok tapasztalatlanságával, idegszálaival máris beleakaszkodott. Ha így folytatja, sajnos, le kell mondania a felnőtt-nevelésről. S ha sürgősen nem akad valaki, aki őt is megnevelje, akkor a repülő tálcák korszaka következik, a nagy bonyodalmak és csörömpölések ideje."

Lehajolt és fölemelte a tálcát.

– Nyugi! – kacsintott a fiúra, amikor átadta. Ki nem állhatta a durcás embereket.

– Bocsánat... – mondta a fiatal pincér elpirulva –, tudja, én egy olyan hülye vagyok... mindent a szívemre veszek...

– Ez így van! – ismerte be Facsiga az emberiség legnagyobb hibáját. – Ez van! Ez van! – ismételgette gyarapodó örömmel. Sorstársának érezte a fiatal pincért.

„Ha sikerülne, hogy ne vegyem szívre a dolgokat, akkor nyugodt lennék. De hát ez olyan, mint erős dohányosnak a slukk, tüdőre kell szívni. Gyötröm magam, mint a nikotinzabálók. Fulladozom a magánytól, és az élvezet csupán annyi, hogy »problémás embernek« mondanak."

Tovább bámulta a kocsmában összegyűlt embereket. Egyiken-másikon ott ragadt a tekintete, mint valami éjszakában megállapodott fényszóró. Ráncaikat figyelte, furcsa arckifejezéseket raktározott el magában, egy-egy mozdulatból, arcvonásból emberek valószínű történetét szerette volna kitalálni.

Kórházi alkalmazottak ültek az egyik sarokban három összetolt asztal mellett, az egyszerű emberek szívélyességével két, nyugdíjba vonuló társukat búcsúztatták. A vacsorához megterített asztal alól időnként előszedték a hazai szilvóriumot, és fájdalmasan szép, régi nótákat dúdoltak csendesen. A fiatalabbak időnként a dalolást megszakítva felpattantak, és hadonászva, néhány mondatos pohárköszöntőkben dicsérték a levitézlett öregeket. A fehér hajú ünnepeltek közül a bajuszos újra és újra belekezdett búcsúbeszédébe. Talán egész életében ez volt az egyetlen alkalom, amikor nagyon szerette volna, hogy mindenki rá figyeljen, de az elérzékenyüléstől mindannyiszor már az első mondatnál abba kellett hagynia a beszédet. Szégyellte volna kibuggyanó könnyeit.

– Kedves kollégák! Drága barátaim! Én egész életemben becsülettel dolgoztam, és most emelt fővel... Igen, emelt fővel...

A másik öreg, nagy csontos, hallgatag ember, koccintásra emelte poharát és felsóhajtott. Új dal következett, nagy nekibuzdulással kezdték. Aztán lágyan, búsan, vigasztalva és vigasztalódva. Az öregek kimondhatatlanul szépnek találták a búcsúzkodást és elképzelhetetlennek az ezután következő napokat.

Facsiga szeretett volna az asztalukhoz ülni. Vicceket mesélt volna, hogy megnevettesse őket. De nem mozdult. Lemondott hirtelen jött ötletéről, mert úgy gondolta, az élet szomorúan is szép. Nem szabad és nincs is miért beleszóljon a mások életébe. Úgy érezte, nem szabad elősegítenie a feledést, a sebként felszakadó emlékek útját. A maga bánatára is gondolt. Magának sem engedhette meg a könnyű feledést. „Érzések nélkül olyan az ember, mint egy üres szardíniás doboz..."

Később odajött az asztalához egy kicsi, csuparánc ember. Furcsa aszalt képű, de határozott fellépésű és tekintélyes. Olyan volt, mint egy patinás ezüstszobor. Mély ráncaiban, arca horpadásaiban és a szemében korom volt, máshol tisztára súrolt ezüstként ragyogott. Nyílt tekintetéből is fény sugárzott, amikor tengermély, rekedtes hangján engedelmet kért, hogy az asztalhoz üljön.

– Lehet, hogy egyáltalán nem érdekel. Az egyensúlyomat keresem... Lezöttyent a székre és rumot kért.

– Keresem a lelki egyensúlyomat – mondta csaknem kiabálva, amikor már kezében volt a pohár. Rövid ujjú, hófehér vászoninget, kék pantallót viselt az öreg. Kopott, de nagyon tiszta, napellenzős tengerésztiszti sapkáját dühösen eltolta homlokán.

– ... és azt sem bánom, ha egyáltalán nem érdekel! Világos?

Poharába nézett. Megbánta a heves bemutatkozást.

Facsiga sóhajtva rábólintott.

Az öreg erre felkapta a fejét. Újra elöntötte a düh.

– Bólingatsz? Hát persze! Erre jól megtanítottak. Halványlila gőzöd sincs az élethez, de te illedelmesen bólogatsz. Meg sem kérdem, hol tanultad ezt a ronda viselkedést... Úgy látom, más vidékről vagy. Hát jól van, most az egyszer még megbocsátok neked. Nem másért, csak azért, mert ha alaposabban megnézlek, látom, hogy nem a szarháziak közül való vagy. Ne haragudj, már vagy negyedórája nézem a szomorú pofádat. Naaa! És a kezeden is látni a melót. Jószívű, mulya gyerek vagy. Mi? És most azt gondolod magadban, hogy egy vén piás szarházi vagyok. Hát ha ezt gondolod, nincs igazad. Nincs biza! Egyáltalán nem vagyok vén..., és mert nem tudok aludni, rettentően hosszúak az éjszakáim. Sokszor hiábavalóan égetem a villanyt. Ilyenkor mintha a feleségem hangját hallanám „Fiam, ne ülj egyedül! Megmondtam, ne ülj egyedül..." Mit tehetnék? Megiszom egy pohárral. Néha többel is, mert irtózatosan hosszúak a mostani éjszakák. A vérnyomásom pedig alacsony. Mondd, érted te ezt? Van, akinek magas, mint például... Hmm. Hát ő elpatkolt... Másodszori gutaütéssel. Egy cimborámról beszélek, aki a végén alig evett, inni aztán semmit sem ivott, de folyton szédült, azt mondta, fekete karikák táncolnak a szeme elölt. Aludni ő sem tudott. Együtt sétáltuk át az ilyen szép nyári éjszakákat. Nappal nem mert kimozdulni. A leginkább a háztetőn üldögéltünk, szép, lapos tetejű házban lakott, a kikötő mellett. Az egész kikötőt belátni onnan, a rakpartot néztük. Figyeltük, hogy rumliznak a fiúk az éjszakai váltásban. És jópofákat mondtunk egymásnak. Hogy mi mindenre visszaemlékszik az ember a mostani szép éjszakákon! Egyre gyakrabban történik meg velem, hogy állok az élelmiszerüzletben, tömöm a kosaramat és közben azon bosszankodom, hogy pont az nem jut eszembe, amiért az önkiszolgálóig mentem. Az ilyen szép éjszakákon mintha befelé nyílna a szemem. Negyven évvel ezelőtti

gondolataim jutnak eszembe. De ez semmi! Látom magam, amint négyévesként halászni megyek testvéreimmel, és a kristálytiszta vízben négy hal indul a horgom felé. Biztosan tudom, hogy négy, pedig akkor még nem is tanultam számolni. De most azt látom, amit akkor... És a legnagyobbat szerettem volna kifogni, de ügyetlenkedésemmel elriasztottam valamennyit. Az én életem egy óriási tükör. Csörömpölve tört darabokra valamikor. Szilánkjaiban látom tovatűnt perceimet. Tudom, mindenki így van ezzel. Ha van ideje nézegetni ezeket a tükörszilánkokat. Mondhatom, érdekes dolgokat figyelhet meg. Az tutti, hogy mi a cimborámmal nem unatkoztunk. Vidám dolgokra emlékeztünk, mert ilyesmi is előfordul az életben. Hazudik, aki ezt nem ismeri be. Hallottad volna a nagy meséket. Azt, hogy mi mindent végigcsináltunk mi annak idején a szőkékkel. Hogy rengeteget dicsekedtünk, az igaz. De hát ilyenkor ezt lehet... ezt szabad. Sőt muszáj, mert különben furt a buzisokra kellett volna gondolnunk. Tömve velük minden hosszújáratú hajó...

Az öreg mintha megbánta volna ellágyulását, újra felcsattant:

– Hiába bólogatsz, fiam! Nekem te ne bólogass! Amikor egy csomó dolog még sehogy sincs megoldva. És hiába bólogat sok szarházi, akinek a vérnyomása se nem alacsony, se nem magas, hanem pont megfelelő! Az is lehet, hogy neked most a legjobb a vérnyomásod. De szeretnélek látni néhány év múlva. Mondjuk, tíz év múlva... szeretnék akkor találkozni veled, hogy meghallgassam a panaszod. Bizonyára lesz mit panaszolnod. És ne gondold, hogy vérnyomásod a mostani lesz. Szart! Látod?... Például ez a dolog sincs megoldva. És még egy egész sor dolog. Itt vannak, ugye, ezek a hosszújáratúak. Hajók, amelyek negyedévig, de olyanok is vannak, amelyek fél évig nem látnak kikötőt. És ha nem kötnek ki sehol és nem is jönnek haza, kérdem én, hol a francba találkozik a legénység a szőkékkel? Azt mondhatnád erre te, hogy nem ez a leglényegesebb megoldatlan probléma. Tudod, mit válaszolok én erre neked? Azt, hogy minden egyes meg nem oldott szarházi probléma fontos! Ezt válaszolom...

Facsiga kért még egy rundot, mert kiürültek a poharak. Az öreg is áttért a sörre. Facsiga beleegyezően emelte koccintásra a tele korsót.

– Nem is tudom, miért mondom el neked mindezt – folytatta az öreg szelíden. – Hiszen nagyon jól látom, nem vagy a mi vidékünkről való. Egyedül ültél be ide sörözni. Őszintén szólva, nagyon furcsának találom, hogy egy fiatalember egyedül ül be ide sörözni. Mert ki iszik magában? Mi? Megmondom neked. Én mondom: hitvány, szarházi emberek isznak magukban! Így van? Megsértődtél? Nem lényeges, hogy megsértődtél vagy sem. Nem azért jöttem az asztalodhoz, hogy sértegesselek, hanem mert láttam, alapjában véve rendes fickó vagy. Egy nagy mulya. A sok közül...., aki arra sem képes, hogy egy kis szőkét csípjen fel magának. Komolyan mondom, tisztára szégyen. Egy ilyen nyári éjszakán!? Mert az ilyen nyári éjszakákon igenis föl kell csípni a kis szőkéket. Hogy az ember picikét megtornásztassa őket. Lelkizés és minden franc nélkül apró kacajokat és vidám visongást préseljen ki belőlük. Ehelyett te mit csinálsz? Körbehordozod a szomorú képedet. Ezt csinálod. Búcsúra készülsz? Körmenetre? Az ilyen bús pofájúak könnyeket csalnak a nők szemébe. Sajnáltatják magukat, és aztán csak csodálkoznak, hogy a sok sóhajtozásból semmi sem lesz... De semmi az égvilágon! Mert, ugye, ez a probléma sincs még megoldva. Na jó! De akkor nekem senki se bólogasson. Érted? Senki! Te se! Itt ülsz egymagadban, mert magamat már nem számíthatom. Különben is: egy vén szarházival több vagy kevesebb, igazán nem lényeges... Szóval itt ülsz... Ahelyett, hogy okosan intéznéd az életed, pocsékolod a drága éjszakát. Szent Isten, micsoda gyönyörűek az éjszakák! Ide figyelj, nem tudom, mi a helyzet veled: hogy nős-e vagy nőtlen vagy, de ha van feleséged, írnod vagy telefonálnod kellene neki. Ha meg nem vagy nős, akkor valahol ott kellene meresztened a szemed, ahol találhatsz egy magadnak valót. Komolyan mondom! Hajaj! Tudod, hányan várnak rád, hogy kipróbáld őket? S hogy kipróbáljanak. Te

meg csak ülsz és bámulsz ebben a francos lebujban. Bizony, ha megkeseredik benned az öröm, aztán már hiába lötyögsz ide-oda, nem kellesz majd senkinek. Hiába vagy lajhár. A nők nem kilóra veszik a férfit, mint a marhahúst. A játékosságunkat figyelik, hogy ne kelljen minket állandóan fölmelegíteniük. A második műszak végén erre nincs már erejük. Bármennyire is akarják egyesek, ez nem mindig sikerül nekik. Elhiheted, ha én mondom... És akár elismerik, akár nem, ez is olyan probléma, amely még megoldásra vár...

Az öreg megivott még egy korsó sört. Sehogy sem fogyott ki a problémákból. Kérdéseket tett föl, és egyre gyorsabban pergette a szót. Mindet meg akarta válaszolni. Közben korholta, szidta Facsigát. És ontotta zűrzavaros életének tapasztalatait.

Záróra után sétára indultak. A tengerparti sétányon sós vizet permetezett rájuk a kósza szél. Halásztörténetekkel traktálták egymást. Végignézték a napfelkeltét. A halászfalut, ahol az öreg lakott, felszippantották az üdülők. Parányi kert, szőlőlugas, tornácos ház volt az öregé. Döngölt földes szobájában sokgyermekes nyaraló vendégek hortyogtak. Időtől barnult, csupasz asztalhoz ültek a konyhában, és estéről maradt, valószínűtlenül vörös rákokat törtek fel. Az öreg teát főzött. Elnézte, hogyan pepecsel Facsiga a rákokkal.

Kiültek a tornácra. Vitorlavászon-tiszta, nyugodt nap kezdődött.

21.

Őzike biztatóan mosolygott, Tisztafej integetett, miközben a vonat hangtalanul távolodott azon a keskeny földnyelven, amely a tenger és a tatárul csíkosnak nevezett tó között húzódik. Régi filmek zárképein láthat ilyent az ember. A néptelen pályaudvaron elárvult hős szívszorongatóan bús alakja és a távolodó szerelvény egyre kisebbedő, később ponttá zsugorodó képe nehéz sóhajokat fakasztott a nézőkből. A távolodó vonattal együtt nemcsak a filmbeli kedves vonult ki a képből, a szívekből és a megnyugtató jelenből, hanem a folytatás szép lehetősége, a végtelennek látszó véges élet, maga az ifjúság is.

Tisztafej a távolban egyetlen ponttá zsugorodó sínpár mellett állt, és arra gondolt, hogy minden ember egy egyenes, amely néha csak a végtelenben találkozik társával. Minden egyéb találkozás esetleges, és csak bajjal jár, beláthatatlan következményekkel a rajtunk és velünk elvonuló élet számára. Minden találkozás szövevényes váltórendszer beépítését igényli, amely újabb végzetes hibák forrása lehet. A váltók nagy részét valahonnan távolról, láthatatlan központokból irányítják, minden bizonnyal valami jól átgondolt terv alapján, amely valószínűleg annyira bonyolult, hogy nekünk a véletlen művének tűnik minden kapcsolatunk.

Őzikével való kapcsolata is a véletlen műve, a sors ajándéka. Egy hétre, bizonytalan időre? Egy életre? Ki tudná megmondani? Tisztafej a vonat indulása óta erős kényszert érzett arra, hogy Őzikével közös jövőjét átgondolja és megtervezze. Talán éppen erre biztatta őt a lány mosolya, a tovatűnő vonat ablakából küldött szótlan üzenete. De milyen ajándék az, amelynek a tervszerűség kalitkájában képzelnek állandó helyet? Őzike odaadó szerelme nem nyűgös teherként, nem a következmények súlyos árnyékával nehezedett a fiúra, hanem gondűző pilleként, a hajat borzoló fuvallat játékosságával. Őzike úgy adta oda magát, olyan önzetlenül, olyan tiszta alázattal, hogy Tisztafej minden lelkiismeret-furdalás nélkül állt a kicsi tengerparti vasútállomás peronján, és integetett hasonmásának, aki azért mosolygott annyira megnyugtatóan a vonat ablakából, mert maga is tudta, hogy bár lassan a szerelvénnyel együtt távoli ponttá zsugorodik, mégis ott marad a peronon, a fiú gondolataiban, előtóduló emlékeiben fájón feszít, és minden eddiginél emberibb vágyat ébreszt benne.

Mert akart, Tisztafej tudott is uralkodni vágyai és érzései felett. Alapjában véve lelkes ember volt, de nem a selyemzászló lobogásával, hanem a zászlórúd szilárdságával lelkesedett. Külön bejáratú ötéves tervében az önmegvalósítás a munka és a tanulás szigorú formáiban szerepelt. Idejéből másra nem futotta. Őzike, mint vasárnapi ebédnél a harmadik fogás, kissé fölöslegesnek tűnt számára. Tisztafej úgy érezte, önmagában bízhat csak igazán.

Amikor nekiindult a maga tervezte meredek lépcsőn, nem gondolt arra, hogy útitársa is lesz, akit segítenie kell, ha elmaradozik, óvnia, ha emberfeletti a küzdelem, eltűrnie, hogy időnként belécsimpaszkodik, visszatartja, visszarántja, lelassítja vagy elkedvetleníti azzal, hogy szemébe mondja: a lehetetlenre vállalkozott. Tisztafej férfiasan önző volt és tudatosan rideg. Már az előtte beérő generáció akaratos tagjaiból is mindegyre hiányzott valami apróság, ami megkurtította egész-emberségüket. Egyikük-másikuk nem tudott táncolni, volt olyan, aki a sportot, más a muzsikát vagy a mosolygást felejtette megtanulni. Ünnepelni, örülni csak nagyon kevesen tudtak. Egyszerűen nem volt idejük rá. Olyan messziről jöttek és olyan nagyot akartak, hogy az élet apróságait, mint falusi nyári konyhában a gazdaasszony a legyeket, elhessegették, de azok százszor is visszaszálltak, szemtelenül és idegesítően.

Tisztafej előrelátásával emelkedett társai fölé, de ugyanaz a tulajdonsága visszahúzta és megcsonkította őt emberségében. Állt a peronon, integetésből lehanyatló kezét ösztönösen zsebre dugva, ráérősen, határozatképesen, de megjátszott határozatlansággal, az elodázás boldogító, önmagától elcsent perceiben. Úgy nézett ki, mint formabontó színházi előadás felvonásvégén a játéktéren gyökeret eresztett szendvicsember, vigyorgó képe alatt a felírással:

SZÜNET,

mint aki alig várta, hogy végre tíz percnyi nyugalmat leljen, amikor az ügyelőre sem kell már figyelnie, bámulhatja a zsibongó nézőteret, a közönség színes hullámzását.

Az állomásfőnöki iroda ajtaja előtt fiatal, bajuszkás vasutas állt, és mosolyogva csapkodta zöld „palacsintasütőjével” a napfürdőzni vágyó, korán kelő legyeket. Tisztafej átsétált a peronon, és szólt az állomásfőnöknek, hogy délig akár ki is tehetik a táblát:

– Én inkább egy szép névtáblát javasolnék GONDOLKODÓK TERE felirattal és alatta Ovidius szobrával. Hogy az elutazó lányokat kikísérő fiatalemberek a megfelelő helyen és megfelelő pózban nyugodtan gondolkozhassanak elkövetett ballépéseikről...

– Az unokatestvérem volt az a lány, akit kikísértem...

– Én azt mindjárt láttam, hogy közeli rokonod, mert úgy bámultad, hogy szinte kiesett a szemed. Sejtem, hogy ti, erdélyiek, nagy rokonimádók vagytok és bogáncstermészetűek. Miattatok sem jutunk mi a szép lányok közelébe. A táblajátékot ismered-e?

– Ismerni ismerem – szabódott Tisztafej. – De sakkozni szeretek inkább...

– Sörben!

– Annyira azért nem tudok...

– Próbáljuk ki!

– Megpróbálhatjuk...

Sakkoztak. A harmadik vereség után az állomásfőnök megduplázta a tétet. Vesztett. Amikor Tisztafej egy láda sörrel vezetett, áttértek a táblajátékra. A gyors érkezéséig az állomásfőnök egyenlített. Amíg sétáltatta a „palacsintasütőjét", Tisztafej az érkezőket szemlélte. Ismerős is akadt közöttük.

Utcabeli családnak segített a cipekedésben. Az állomás melletti megállóban már az első roham alkalmával sikerült az autóbusz ostroma. A későbbiekben Tisztafej azzal tette hasznossá magát, hogy vállalta a két gyermek felügyeletét a napozón arra az időre, amíg a szülők elrendezik a szállást és követhetik fürdőző kedvű csemetéiket.

– Mi tudunk úszni! – büszkélkedett a harmadikos kislány, és bátyja után vetette magát a langymeleg vízbe. Tisztafej bevitte őket a bóján túl. Versenyt úszott velük, víz alatti fogócskával, kagylóhalászattal fárasztotta ki őket. Később elnyúltak a forró homokban, és szüleik sértetlenül vehették át őket Tisztafejtől, aki elérkezettnek látta az időt ahhoz, hogy Facsigával néhány baráti szót váltson.

Facsiga jobbhátvédet játszott minden idők legjobb tengerparti labdarúgócsapatában, a Barnákban. A néhány napja érkezettekből összeállt Fehérek a szégyentől és állítólag a naptól tartósan elpirultak az első félidő végére. A Barnák két góllal vezettek, Facsiga mindent és mindenkit elrúgott kapujuk előteréből. A támadók távoli lövései pedig nem vezettek a kívánt eredményre.

– Gyere söröznI – szólt Tisztafej a pálya széléről, és kérése ahhoz hasonló hatást keltett, mint amikor ökölvívó küzdelem idején az edző bedobja a törülközőt: Facsiga rögtön lelépett. A Barnák elsápadtak a nem várt veszteségtől. A Fehérek az addiginál gyorsabban kapkodó lábbal táncoltak a tüzes homokon, és lerohanták naptól, víztől, sörtől cserzett, pihenésben edzett ellenfeleiket.

Facsiga hüvelykujjával befogta a sörösüveg száját, megrázta, megpörgette, majd nagyra tátott szájához emelte, és szinte nyelés nélkül leengedte torkán az üvegből elszabaduló, jégbe hűtött árpalevet. A második üveg hasonló sorsra jutott volna, ha Tisztafej le nem fékezi sok mindenre szomjas barátját.

– Mi van veled, Facsiga? – kérdezte a gépkocsivezetők óvatosságával, mint amikor síkos úton a fékpedálra kényszerül a lábuk.

– Szomjas vagyok, Tisztafej! Ennyi az egész... Ja! És ha jól értettem, a te vendéged. Nekem ilyenkor prímául csúszik a sör!

Tisztafej nem nézte a pénzt, megtöltötte barátja ölét tele üvegekkel. Néhány szemfüles nyaraló riadtan érdeklődött:

– Mi az, holnaptól emelik a sör árát?

– Amit ma megihatsz, ne halaszd holnapra! – tanácsolta Facsiga a helyzethez illő komolysággal, és árnyékos helyet kerestek a teraszosan magasodó part tövében. Rövidesen kiderítették, hogy bár mindketten Őzikét szeretik, egymásra nincs miért haragudniuk, végül is nem ők, hanem a lány döntött arról, hogy kié legyen.

– Egész sor dolog nincs még megoldva – idézte sóhajtva az öreg tengerészt Facsiga, és a párválasztás objektív nehézségeiről váltott néhány tanulságos gondolatot Tisztafejjel. De mindketten tudták, hogy attól még nem lesznek okosabbak. A szerelem, a könyvekben leírt, sokszor megálmodott nagy szerelem makacsul elkerülte mindkettőjüket.

– Ilyen az élet – mondta elgondolkozva Tisztafej. – Azt hiszem, mindent bátrabban kell csinálnunk ahhoz, hogy jó legyen. A nagy szerelmekhez nagy merészség kell... És legalább akkora lendület, amekkorával gyerekkorunkban egyetlen lövelléssel átvizeltünk a szomszéd kerítésen...

– Jobb egy sörhas, mint egy vízfej – jelentette ki Facsiga, és a következő üveg után nyúlt. De Tisztafej értett a szóból és elhallgatott.

Mellettük gyermekek hancúroztak. Egy hajtatásos uborka formájú léggömböt próbáltak megfogni. Ha pillanatra sikerült valamelyiküknek, hét-nyolc ellenfelük is akadt, akik rögtön kihúzták, kiütötték, kicibálták kezéből a játékot. Kezdődött újból a gyurakodás, a vidám hajcihő a porondon. A harmadikos kisleány és bátyja is ott tolongott. A kislány, aki valóban jól úszott, és erről Tisztafejt is meggyőzte, egyszer sem jutott a léggömbhöz, és ezért bátyját hibáztatta.

– Szégyelld magad! Te mindig ellöksz engem... Édesanya! Édesanya!

– Árulkodó Júdás... – énekelte a fiú, és nyitott tenyérrel homlokon taszította a nyávogót. A kislány rögtön leült. Közben a fiú elkapta a léggömböt, amely váratlanul kipukkadt, és utálatos foszlányokban a kezében maradt. A kislány elbőgte magát.

– Síró baba, bújj a... – énekelte a fiú, és messzire, a hullámokba hajította az uborka formájú léggömb darabjait.

– Ti milyen nyelven beszéltek? – kérdezte kíváncsian az egyik hancúrozó.

– Magyarul, magyarul... Bújj a kamarába! – hadarta a fiú, de a testvére már nem sírt, érdeklődve figyelte a kérdezőt.

– Hol laktok?

– Blokkban – sietett a felelettel a kislány.

– Nem azt kérdi, hanem a várost – magyarázta a bátyja. A kislány megmondta szülővárosának nevét.

– Menj már! Ott nem is laknak magyarok! – hitetlenkedett a kérdező.

– Erdélyben mindenütt laknak – mondta a fiú.

– Nem igaz, nem igaz – kapcsolódott a beszélgetésbe egy vele egykorú kislány. – Ezt mi nem tanultuk.

– Mi sem tanultuk, de én tudom. Azt is tudom, hogy miként telepedtek le!

A kislány bátyja nem kérleltette magát. Elmondta, amit a népvándorlásról és a magyarok letelepedéséről egy gimnazistának tudnia kell. A gyerekek és a szülők szájtátva hallgatták.

– Úgy tűnt nekem, hogy idegenek vagytok – mondta a kiselőadás végén a kíváncsiskodó fiú. A kislány bátyja vállat vont, és harsány kiáltással a mászórúdra vetette magát.

– Gyertek, versenyezzünk!

Facsiga hirtelen ellenállhatatlan vágyat érzett arra, hogy apává legyen. A hancúrozók közül bármelyiket elfogadta volna gyermekének.

– Hajaj! Vannak még problémák! – szólt az elmerengő Tisztafejhez.

– Persze – bólintott Tisztafej. – És abban is igazad van, hogy még egy sor kérdést illenék megoldanunk...

– Mármint nekünk?

– Nekünk is! Különben, ha még egy, ilyet kérdezel, nem kapsz több sört! Facsiga, én mérnök szeretnék lenni. Új gépeket akarok tervezni. A legszívesebben a mintapéldány-műhelyben dolgoznék. Szombatonként összegyűjteném a fiúkat, és úgy, ahogyan most mi ketten dumcsizunk, beszélgetnénk. Arról, hogy ki mit érez hülyeségnek a héten végzett munkájából. Meg bevezetném azt, hogy utáljuk a fölösleges potyamunkát. Ott úgy dolgoznánk, hogy a mérnök gondolatát fölcsípné a szaki és szépen tovább folytatná. Ehhez persze olyan mérnökké kell válnom, akinek vannak gondolatai és épkézláb elképzelései. Remélem, hogy nekem lesznek jó gondolataim. Másként talán nem is volna szabad dolgoznunk. Engem a robotolás nem érdekel, gazdag úgysem lehetek, hiába is gürcölnék egy életen át. Úgy akarok élni, hogy a munkától soha meg ne csömöröljek, az mindig tetsszék, és izgalmas legyen. Nyisd ki a szemed, Facsiga! Nézz körül, és láthatod, hogy a homlokunkon a bélyeg: UNOM A MELÓT.

Tisztafej lerajzolta a homokba, milyennek képzeli a szóban forgó bélyegzőt.

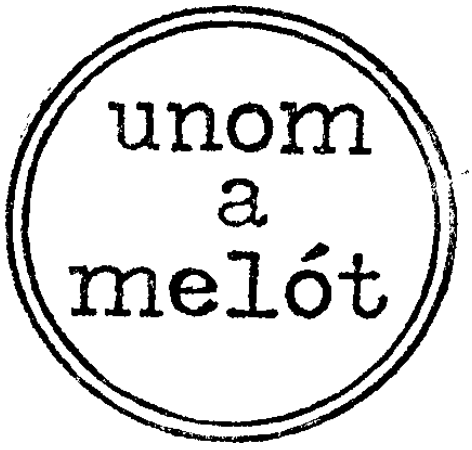

– Nem is a homlokunkon hordjuk, hanem a hátunkon, mint a marhák. A tomporunkon, a bőrünk alatt, az agytekervényeinkben, pillantásunk sugarára tekerve, hangszínünkbe keverve. Merthogy az nincs még megoldva, Facsiga, hogy emberré váljék az ember. Leszálltunk a fáról, két lábra álltunk, falvakba gyűltünk, városokat építettünk, feldúltuk a természet évszázados rendjét, jártunk a Holdon, újabb és újabb csoportokba osztottuk az emberiséget, milliókat elpusztítottunk és milliókat megmentettünk, kizsákmányoltunk és felszabadítottunk. Kineveztük a népet a legfőbb úrnak, és leborultunk még a kis kapacitású, láthatóan nem egészen normális diktátorok előtt is. De a tartós boldogságot nem ismerjük! Még kísérleti alanyon

sem próbáltuk ki az egyetlen elfogadható emberi állapot kialakítását. Pedig nem másért vagyunk a világon, hanem csakis azért, hogy boldogok legyünk benne! Ha alkatrészeire bontjuk az örökmozgó élet gépezetét, bizonyára megtaláljuk önmagunkat és a magunk helyét. Akkor bizonyára tudnánk, hogy miért kell valamivé vagy valakivé válnunk. Hol az a mérnök, aki tudja ezt? Te érted ezt, Facsiga?

– Az ösztön az a mérnök, Tisztafej... – mondta halkan Facsiga, arra gondolt, hogy ő a legszívesebben valakié lenne, mert érzése szerint az hozza meg a várt boldogságot. – Nem az a baj, hogy lelkesedsz, Tisztafej! Voltam én is fiatal, tudom, mi az. Tiszta, jó érzés, mondhatom. De nem mindenkit boldogít. Ha akarod tudni, szerintem a munka: szükséges rossz. Sokan vagyunk, és egyre többen leszünk, mindannyiunknak élnünk kell, hangyákként sürgölődünk, mert életünkhöz hozzátartozik a sok flanc, helyet akarunk biztosítani magunknak a bolyban, mindenütt... Még az utánunk következők emlékezetében is. Ennyi az egész: francos tülekedés. Az igazi boldogság az, amikor érzed, tudod, látod, hogy valakinek szüksége van reád... Neked elmondom, keresek egy lányt, aki engem akar. Akinek kellek. Nem bánom, akármilyen legyen is. De ha rám néz, ragyogjon, mint a töklámpás, duruzsoljon, mint a szeszlámpa, ha meggyújtom. Ragadjon, mint a gumiarábikum. Lássam rajta, hogy boldog velem. Nekem ennyi is elég...

– Jól nézünk ki, Facsiga! – jegyezte meg Tisztafej szigorúan. – Mi van abban a sörben? Még időnap előtt teljesen megkomolyodunk!

Facsiga kiitta maradék sörét, az üres üveget a többi mellé állította a homokba.

– Málé van benne, öregem! Az puffasztja a szokásosnál nagyobbra a gyomrunkat és minden gondolatunkat. Tudd meg, már régóta gyanítom: az igazság roppant egyszerű dolog.

– Példát mondjál, Facsiga.

– Mondok néhányat, ne félj... Nagyon szeretem Őzikét. Te nem tudhatod, milyen nagyon, mert te nem tudsz szeretni... Pedig az sem kisebb igazság, hogy Őzike téged szeret. Neked bele kellett volna születned az ő szerelmébe, és folyton újjászületned benne. De te nem egy nyelvet beszélsz vele, és ha így folytatod, idegennek néz előbb-utóbb, megszól és kételkedni kezd benned, mint ahogyan a két ismerős gyerekkel tették társaik az előbb...

– Tudatlanságból tették.

– Kinek a tudatlanságából adódnak az ilyen esetek? Visszamenőleg hányad íziglen felejtjük el azokat, akik mellettünk éltek? És miként vesszük számba a jövőben őket, ha már most elfelejtünk szólni róluk?

– Apró szépséghiba... Mi az, elfogyott a sörünk?

– Apró szépséghiba? Éppen úgy beszélsz, mint az a bányászvárosbeli újságíró, akivel egy bányásznapon söröztünk. Mondta, hogy a magyar nyelvű lapnál dolgozik. Hát csak úgy mellesleg megkérdeztem tőle, mi újság, megírják-e a teljes igazságot? Letácsolt. Azt mondta, jegyezzem meg magamnak, hogy „itt nem ugrálunk”. Vajon minek nézett engem az az ember? Szépséghiba, mi? Tisztafejkém, látom, messzire kerülöd az igazságot!

– Hiába zsémbelődsz, nem kapsz több sört! Az igazsághoz pedig az is hozzátartozik, hogy nem mindenki tudja, mit akar. Ténfereg ide-oda, mindenbe beleköt, beledugja az orrát, aztán kiderül, hogy saját magával sincs tisztában. Hát ember az ilyen, Facsiga? Én tudom, mit akarok az élettől, elképzeléseim, terveim vannak. De nem vagyok meggyőződve arról, hogy például Őzike és te hasonlóképpen gondolkoztok. Amíg én a maximálisra emelem a mércét, ti

a könnyebbet választjátok. Kicsire mentek. Miért? Önbizalomhiányból? Dehogy! Inkább kényelemből...

– Nincs igazad, Tisztafej! Olyan vagy, mint a rakéta, rendre elhagyod üzemanyag-tartályaidat. Tonnákkal indulsz és kilókkal érkezel a célba. Az sincs jól, hogy fontosabb dolgokban óriási az előrelépés, kevésbé fontosabban pedig semmi mozgás. Mintha szépséghiba nélkül nem is lehetne élni.

– Élni mindenképpen jó. Talán bizony nem magad írtad fel fáskamrátok ajtajára:

Írjuk ki a trikónkra ezt a bölcsességet, sétáljunk végig a napozón és a zenés vendéglő környékén. Meglátod, sorban ránk nevetnek az emberek. Az élet szép! – ez egy olyan konklúzió, Facsiga, amit sohasem szabad elfelejtenünk...

Facsiga elgondolkozott a dolgon, hümmögött, sóhajtózott, rázta a fejét és legyintett.

– Most az lesz a legokosabb, ha ezekből az üvegekből visszaviszek egy öllel...

– Miért, Facsiga? Hiszen van még arra időnk!

– Látod, öregem, én már ilyen vagyok... Mindenkor szeretem idejében megkapni a garanciát...

Felkerekedtek és beálltak a fegyelmezetten kígyózó sorba, hogy még napnyugta előtt pénzükhöz jussanak.

22.

Dugigháj vérig sértve tért vissza a tengerpartról, és a tapasztalatcsere mérsékelt sikerére hivatkozva hangsúlyozta, hogy eljött a nagy változások ideje.

– Tovább már nem tűrhetjük, hogy mindenki azt csináljon, amit akar! Véget kell vetni mindenféle spontán akcióknak, amelyekkel egyesek megtörik az egyöntetű cselekvés célirányos vonalvezetését. Fel kell vérteznünk magunkat az ellenség ellen. Sziklaszilárdan, minden erőnkkel! Éjt nappallá téve, egy emberként, lankadatlan szorgalommal, hovatovább... Senkinek sem szabad megfeledkeznie arról, hogy nem azért lettünk ide állítva... ide rakva... ide téve... Tőlünk függ, rajtunk múlik és dől el... Akiknek pedig ez nem tetszik, azoknak megmutatjuk, hogy harcolni fogunk... Ha kell küzdeni fogunk és kivívjuk. Mindent el fogunk követni, mert a harcban nincs megállás. És félreseperjük őket...

A gyáriak eleinte mosolyogtak Dugigháj fokozódó lelkesedésén. De miután harmadnap sem változtatott lemezt, megszeppentek és elkomolyodtak. – Meglátjátok, ez a zsírpacni megint kitalál valami hülyeséget – mondta csendesen Púpos Vöcsök. Hosszú lábú, magas székén úgy gunnyasztott a szerelőasztal mellett, mint kitömött bagoly a könyvespolcon.

– Elmúlik neki, csak érkezzék az estvéli gyors... Azzal jön meg az esze a tengerpartról... – Férces volt aznap a csoport vidámságfelelőse. Röhögő Relé, mint máskor, most is szívből támogatta.

– Ibolyánál hagyta az eszét a szerencsétlen. Háháhúú! Nem csoda, hogy mindent összezagyvál.

– Miféle Ibolyáról nyekeregsz, Relé? Tudtommal Mancikáról van szó. A feleségem azt írta, Dugigháj úgy begerjedt, hogy miszlikekbe aprította a hölgy szobájának ajtaját...

Kínos csönd támadt. Ilyen szenzációra nem számítottak a csoport tagjai. Lötyi sietve visszakozott.

– De ki hiszi el az ilyen asszonybeszédet! Ha volt egyáltalán valami nőügy... Mancika vagy Ibolyácska? Hát nem mindegy?

– Lehet, hogy neked mindegy, Lötyikém – magyarázta nagy buzgalommal Röhögő Relé –, Dugighájnak azonban minden oka megvan arra, hogy Ibolyát eltitkolja. Véletlenül jól ismerem a hölgyet, magam is találkoztam vele. Ultra Ibolyának hívják, és központi fűtő a Napnál. Nyilván kidöglesztette, kiszívta, leégette a pasast. Háháhuhu! Hát miért kímélte volna?

– Az fix – mondta Fiksz Öcsi, és amíg Röhögő Relé háháhuzott, valami okosságon törte a fejét.

– Amennyire én az ilyen nőcikéket ismerem, Ibolyának esze ágában sem volt szeplőtleníteni kedves barátunkat. Sőt, fix az ellenkezőjét forszírozta... De akkor Dugigháj sem volt még olyan nagy fiú, mint most. Hát úgy néz ki, mint aki sziklaszilárdan, éjt nappallá téve, meg egy emberként és hova tovább? És a cselekvő egyöntetűség célirányos vonalvezetésének gyakorlatával? Ugyan már!

Lötyi úgy tett, mint aki nem érti a viccet.

– Hagyjuk a pletykát! Az ilyen emberekkel nem jó tréfálni...

A felesége leveléből úgy tudta, hogy Dugigháj legyeskedett Emeletes Manci körül. Az ajtót is irigységből törte be. Bogár nem tudhatta, hogy az ilyen ember még tanúnak sem jó. Lötyi tisztában volt a mindennapi élet alapvető szabályaival: tudta, hogy a rendeleteket három hónap után már senki sem veszi komolyan, és azt is, hogy a szabályzatokat nem érdemes áthágni, hiszen azok már eleve úgy készülnek, hogy nyitva hagynak néhány kiskaput, ahol szépen, illedelmesen meg lehet kerülni őket... És az is teljesen világos volt számára, hogy Dugigháj nem hagyta a magáét, mert valahol föntt támogatóra talált. Azért szedte elő a célirányos vonalvezetés szükségességét és más hasonló ködféleségeket.

Lötyi látta, hogy Dugigháj munkakezdés óta a főmester nyomába szegődött. Nem mozdult arról a hosszú folyosóról, ahonnan az irodák nyíltak. A két új fiú testőrként állt mellette.

Lötyinek, aki több okból is jónak látta Dugigháj csoportját sokoldalúan erősíteni, megsúgta a vérig sértett diszpécser, hogy nagy változások lesznek Tisztafej és Facsiga minősíthetetlen tengerparti viselkedése miatt a szerelőcsoportban.

A bronzvörös hajú lakatos gumiorra remegett az izgalomtól. Tisztafej távozásakor azzal a gondolattal vállalta magára a csoportvezetői teendőket, hogy majd egyszer, amikor lehetőség adódik, ő lesz a főnök. Arra számított, hogy Tisztafej jártassága a szervezésben, komolysága és iskolázottsága előbb-utóbb előléptetéssé érik. És akkor ki lép majd a helyére? Természetesen az, aki a helyettesítéssel kellő gyakorlatot szerzett, és képes zökkenőmentesen tovább vezetni a csoportot. Lötyi néha maga is beismerte, hogy nem szeret dolgozni. Nemcsak akkor, amikor jókedvűen dudorászta kedvenc dalát:

„Temetjük a munkát
Danadanadanadanadam...”

Hanem akkor is, ha elfogta a méreg a hiányzó alkatrészek, a rossz szerszámok és az állandó siettetés miatt. Ilyenkor a keze ügyében lévő munkadarabot minden erejéből abba a hatalmas tolóajtóba vágta, amely a szereldét a festődétől elválasztja. Káromkodott, átkozódott, és rövid idő alatt lelépett a műhelyből. Ilyenkor is hatalmasat döndült a fémlemez-ajtó, behorpadt és lepergett róla a festék. A szokásos heti nagyvizitnél a főmester újra és újra kiigazíttatta a szépséghibát a festőkkel. A festöde mestere pedig mindig Marcsának adta ki ezt a munkát, aki szívesen töltött néhány órát a szerelők között. Marcsa azt hitte, Lötyi készakarva rongálja az ajtót, hogy láthassa őt, hiszen imádja a lapos fenekű nőket.

– Lötyi a lötyögés mestere – jelentette ki egyszer még a kezdet kezdetén Facsiga, és a meghatározáson még maga Lötyi sem vitatkozott.

„Ha csakugyan baj van Tisztafejjel – gondolta Lötyi, amikor Dugigháj mellé állt az irodaház folyosóján –, akkor itt a nagy lehetőség! Ha leváltják, kell az új vezető. Jó, ha ilyenkor szem előtt van az ember. Dugigháj amolyan önkéntes káderes, segíthet nekem.”

Dugighájból fröcskölt a méreg, de nyomban elhallgatott, amikor a nyomában kullogó hallótávolságnyira került hozzá. Lötyi szemügyre vette a két fiatalembert. Az egyik magas, testes: hátrafésült, göndör hajával, kávébarna bőrével, nyakkendős ünnepélyességével, meglepően ápolt lapát-kezeivel nem tartozott a bizalomgerjesztő emberek közé.

A másik újonc orra helyén egy jókora pacnit hordott.

A szemrevételezés után Lötyi rögtön belekarolt Dugighájba, és erélyes mozdulatokkal kituszkolta emberét a lépcsőfordulót díszítő faliújság elé.

– Kik ezek, Dugigháj? – kérdezte fojtott hangon.

– A szerelőcsoport új tagjai. A főmester maga iktatja be őket. És én azon vagyok, hogy minél előbb megtörténjék! Mégpedig a termelés érdekében. Többet, jobbat, olcsóbban! Hogy vállalt kötelezettségeinket mielőbb teljesíthessük. Ki kell teljesítenünk önmagunkat az építés jelenlegi szakaszának megfelelően. Alapvetően minőségi kérdések várnak reánk, elvtársam!

A faliújságon a régi cikkek pirultak, mint a hónapos retek. Dugigháj időnként nagy adag semmit igyekezett csomóba kötni, és rásózni valamelyik gyárbeli dolgozóra. Lötyi nem kért belőle. Úgy tett, mint aki nem hall, nem lát, és gusztusa sincs az ilyen portékához.

– Fődiszpécser elvtárs! Ezt a bodor frizurást, ezt a nyakkendőst láttam már valahol... honnan jött?

– Nincs rajta semmi kifogásolni való. Egyre több nálunk is az ilyen vágású ember... – Dugigháj halkabbra fogta a hangját. Megpróbált suttogni. – A fővárosból jött. Ismeri a főkönyvelőt is...

– Érdekes... Pedig ismerős az arca... A társa viszont egy közönséges szivacs. Látszik rajta, hogy szereti a tütüt...

– Ránk sózták a szerencsétlent a többi kalauzzal együtt. Lötyi, látta már, milyen elmés kis szerkezetek kerültek a helyükbe? Az utas bedobja abba a forgó micsodába a negyven baniját, és oldalt szakíthat magának jegyet, amennyit csak akar.

– Tényleg? Kerékpárral járok, még nem ültem buszon.

– A trolin is ilyen önkiszolgálás van. Ma reggel valaki a sofőrig húzta ki a feltekert jegytömböt, hogy megmutassa, csak egyetlenegyet szakít le róla. Volt nagy röhögés... Hát ilyen komolytalanok az emberek!

Lötyi éppen a tengerparti ügyekre akarta terelni a beszélgetést, amikor hirtelen kivágódott az igazgatói iroda párnás ajtaja, és két kezét a magasba emelve a főmester lépett ki rajta.

– Mindent bele! – üdvözölte a reá várakozókat. Aztán a nyakkendőshöz sietett, és barátságosan kezet rázott vele. – Mi mindent megteszünk, Ion elvtárs! Bár tudjuk, hogy ezek nem könnyű percek...

A főmester összecsapta a bokáját, tisztelgett, majd kockás zsebkendőjébe törülte izzadt képét. Aztán kiadta a lelkesítő parancsot:

– Előre!

A társaság levonult oda, ahol már várták, hogy eldőljön a termelés sorsa. A főmesteri iroda az új, csupa üveg gépműhely egyik sarkában állott. Csupa üveg falain égszínkék függöny szaladt körbe, hogy a túlságosan nagy fény ne zavarja munkájukban az ott-tartózkodókat. Az új fiúk munkaköpenyeget és védősisakot kaptak. Aztán lekezelhettek néhány mesterrel és csoportvezetővel. Füzike, a technikás technikuslány kávékat osztogatott és szódavizet. Ittak, beszélgettek.

Lötyi egészen jól érezte magát közöttük. A főmester Ion elvtársnak, Dugigháj a főmesternek, a mesterek Dugighájnak, a csoportvezetők pedig a mestereknek udvaroltak. Lötyi a lila pacnis új fiú mellé került. Paplanfejű Ignác egykedvűen állt az iroda egyik sarkában. Néhány nap óta fogalma sem volt, mi történik vele. Amikor megkapta áthelyezési papírját, rögtön reklamált.

– Első a fémipar, és annak legfőbb támasztéka a gépgyártó ipar! – mondta mély meggyőződéssel a személyszállítási vállalat káderfelelőse. És így folytatta: – Önnek különleges szerepet szántunk e fontos támaszték megerősítésében. Nézze, barátom, minek titkolóznék?! Szükségünk van tanult emberekre. Tudjuk, hogy közel áll az érettségihez, aktív levelezője sajtónknak, alapjában véve rendes, fejlődőképes káder. Mi az, ami hiányzik továbbfejlődéséhez? Ne fáradjon. Megmondom. A közösségi élet. Az bizony, barátocskám. Úgy, ahogy mondom. Éppen ezért arra gondoltunk, hogy a továbbiakban tevékenykedjék a gépiparban...

Paplanfejű Ignác gyenge egészségi állapotára hivatkozott és kimerült idegeire. Ekkor a káderes az építőipart ajánlotta figyelmébe és a szabad levegőn való tizenkét órás munkát. Paplanfejű erre elsápadt. Vörös haja tüzelt az akarattól. A szabad május elsejét emlegette és hagyományszeretetét. Végül könnyebb munkáért könyörgött. A káderes megveregette a vállát, és azzal biztatta, hogy a gépgyárban minden lehetséges.

– Minden embert a megfelelő helyre – jelentette ki Lötyi, és gazdaszemmel nézett Paplanfejű Ignác képébe.

– Csoportvezető elvtárs, ön minden körülmények között számíthat reám! – nyilatkozott könnyedén Ignác. Legszívesebben végleg letelepedett volna az irodában.

– Gondom lesz reád – ígérte beszélgető társa könnyed hangnemét átvéve Lötyi, de nem folytathatta, mert Dugigháj magához intette.

– Ebben a csoportban, amelynek vezetését ma lesz szíves átvenni, többnyire olyan kiváló munkások dolgoznak, mint az elvtárs – mutatta be Lötyit a kövér diszpécser. – Komoly ember, több gyerek apja. Eddig még nem okozott nekünk nehézséget... Ismerkedj meg az új csoportvezetőddel, Lötyi!... – Dugigháj kézszorítás-közelbe tolta a hirtelen citromképűvé vált lakatost. – Mondj valamit, te barom – sziszegte dühösen. Lötyi megpróbált elmosolyodni. Gumiorra ellapult. Szája fodrossá vált, mint a májas hurkának kiszemelt vastagbél.

– Csoportvezető elvtárs... én minden körülmények között... Szóval: számíthat reám! – Lötyi dadogott, kényszeredetten elvigyorodott; és kezet fogott Ion elvtárssal.

Ezután a társaság, mint egy kiadós hideghullám, átvonult a szereldén, és megállapodott Púpos Vöcsök munkaasztalánál. Lötyi egy intésére kikapcsolta a bejáratás alatt levő kenyérdagasztó gépeket.

– Emberek! – kezdte a főmester szigorúan. – Tudják, hogy úgy kell a dagasztógép, mint a foszlós bélű, ropogós héjú kenyér. Egyik a másik nélkül ma már el sem képzelhető. Csoportjuktól tehát többet várunk. Adjanak több gépet, hogy nagyobb kenyeret kapjanak. Az utóbbi időben két munkatársuk távolléte némileg visszavetette a csoportot a megfelelő eredmények elérésében. A vezetésben is hibák voltak. Éppen ezért arra gondoltunk, hogy megerősítjük ezt a munkakollektívát. Új csoportvezetőt kapnak, aki nagy szervezési tapasztalatokkal rendelkezik. Olyan munkahelyeken dolgozott, ahol szigorú fegyelem, pontosság és rend uralkodik. Fegyelem. Pontosság. Rend. Ezek azok a területek, ahol a csoport munkáját a jövőben tovább javíthatják. Így legyen! Annál is inkább, mert a másik munkatárs, akit ma itt beiktatunk, bár iskolázott ember, a szakmában még kezdő. Arra kell törekedniük, hogy hamarosan kiváló káderré nevelkedjék. Ehhez kívánok én maguknak jó munkát, egészséget!

– Egészséget!

Lötyi tapsolt. Az új csoportvezető tapsolt. Paplanfejű Ignác tapsolt... A terebélyesedő ünnepi hangulatot Lötyi rövid válaszbeszéddel fékezte meg.

– A csoport és a magam nevében üdvözlöm az újonnan érkezőket, személyesen Ion elvtársat...

– Pop. I. Ion elvtársat – súgta vicsorítva Dugigháj.

– Popi Ion elvtársat – helyesbített Lötyi. – És köszönöm a vezetőség gondoskodását... Nagyjából ezeket akartam mondani.

– Jól van – jegyezte meg a főmester, és kezet fogott az új csoportvezetővel.

– Ne zavartassák magukat – mondta az új csoportvezető, miután a főmester és Dugigháj elvonult. Levette a kényelmetlen védősisakot a fejéről, a belső zsebéből fésűt kapott elő, megigazította lelapult hajfodrait, elmosolyodott.

– Maga, fiatalember, ismerkedjék meg új munkahelyével. Holnap majd munkát kap... – szólt Paplanfejűnek. Lötyit maga mellé intette és aprólékosan kikérdezte, hogy mit hogyan csinálnak. Lötyi megmutatta, hogyan szerelik be az üreges öntöttvas-testbe a villanymotorokat, és miként alakítják kúpkerekek segítségével a vízszintes irányú mozgást függőlegessé. Megmagyarázta, hogyan működnek a kenyérdagasztó gép kései az óriási henger alakú dagasztó kádakban. Bemutatta, milyen könnyedén siklanak és fordulnak ezek a behemót tálak apró kerekeiken. A csoportvezető bólogatott, hümmögött, és jobb kezét nadrágja zsebébe dugva vakarózott. Aztán a csoport tagjairól kérdezte Lötyit.

– Milyen vallásúak?

– Hogyhogy?

– Az érdekel – magyarázta az új csoportvezető –, hogy van-e közöttük szombatos? Mert akkor nehézségeink adódnak a munkaidő teljes kihasználását illetően...

– Nincsenek szombatosaink. Legalábbis én nem tudok róla. Viszont, olykor késnek a munkából az emberek. És a trolibuszt hibáztatják. Nem tudom, hogyan járnak a trolibuszok, mert én kerékpáron járok be dolgozni, és sohasem kések.

– Hát majd utánanézek én ennek a hiányosságnak – mondta az új csoportvezető, és hirtelen felindultságában összehívta, és egyes számúnak nevezte azt a röp-munkamegbeszélést, amelyen elsőnek tette le a garast.

– Holnaptól senki sem késik. Gyalog vagy kerékpárral, a föld alatt vagy a levegőben jön, nem érdekel. De pontra beér! Meg kell szoknunk munkakezdés előtt munkához látni. Megértették?

Férces vigyázzba vágta magát. – Igenis!

– Végeztem! – dörögte a csoportvezető, és oszolj-t parancsolt.

Röhögő Relé bal kezét munkanadrágjának varrásához szorítva, jobbját ellenzős sapkájához tisztelgésre emelve lépett ki egy majdnem kész kenyérdagasztó gép mellől.

– Csoportvezető elvtársnak jelentem, kérdezni szeretnék.

– Tessék – mondta az új fiú nyájasan, mert Röhögő Relé rezzenéstelen arcán a komolyságot és a szolgálatkészség enyhe pírját látta szétterülni. Tévedett.

– Ne hülyéskedj! – intette Lötyi idegesen, de már késő volt.

– Ki vele, ki vele... – sürgette az eseményt a csoportvezető.

– Alázatosan jelentem, pipilni szeretnék. Mehetek-e?

Csak a csoportvezető nem röhögött. Lötyi és Paplanfejű Ignác bárgyúan mosolygott.

– Gyerünk dolgozni! – mondta halálosan komolyan a csoportvezető, és mielőtt kiment volna a szerelőműhelyből, Lötyinek meghagyta, hogy a szakszervezeti irodán keresse, ha valami különleges nehézség adódik a csoport munkájában.

– Mit vétett nektek ez a szegény ember? – ordította Lötyi, amikor Röhögő Relé kötelező háháhuja elült a majdnem kész kenyérdagasztó gépek között, és a csoport tagjai készek voltak arra, hogy elgondolkozzanak a történtek fölött.

– Ki lehet vele jönni, hiszen nem sok vizet zavar majd. Dugighájtól tudom, hogy csoportvezetői beosztása mellett szakszervezeti vonalon fog dolgozni. Sok mindenben segítheti a társaságot. Csakis előnyünk származik abból, ha kollégiálisan viselkedünk vele szemben.

– Fix, hogy nem így van! – vágta el a dicséret és a meggyőző munka már eddig is hosszúra nyúlt fonalát Fiksz Öcsi, és kimondta, amit gondolt: – Nyakunkba akasztottak két embert, hogy dolgozzunk helyettük, és még lelkesedjünk is!

Lötyi magához intette Paplanfejű Ignácot, és sürgősen elküldte cigarettáért.

– Öcsi! Vigyázz a szádra! Nem tudod, mit beszélsz... És most már nem vagyunk magunkban. Mit tudjuk mi, ki ez a lila pacnis pacer!

Férces továbbra is komolyan vette vidámságfelelősi beosztását.

– Azért mi se most léptünk le a falvédőről, Lötyikém! Mi is tudjuk, hogy kik szoktak párosával fel-le járkálni...

Púpos Vöcsök krétával írta a kenyérdagasztó tál oldalára:

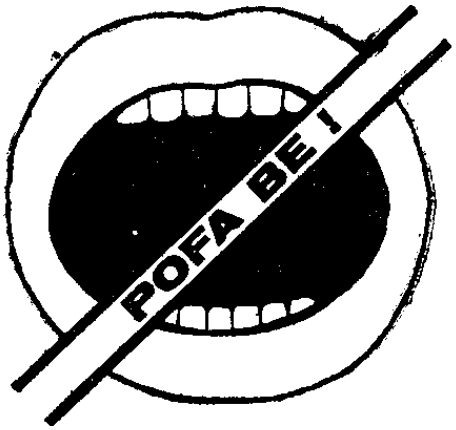

– Hülyék vagytok! – mérgelődött Lötyi.

– Az fix! – piszkálódott Fiksz Öcsi.

Őrlődött a társaság. Malmuk üresen járt.

Mindenikük magával volt elfoglalva. Egyikük sem gondolt Tisztafejre.

23.

Abszolút Laji egy toronyház nyolcadik emeletén lakik, kétszoba-konyhás lakásban. A kisebbik szoba ablakából és az erkélyről az örökké mozgalmas kikötő látható.

Vacsora után a házigazda megmarkolt néhány, Murfatlar borral tele üveget, és kituszkolta vendégeit az erkélyre. A levegőzés úgy kellett nekik, mint a nyári utca felforrósodott aszfaltjának az öntözés.

Facsigából alkohollal telített, élénk gőzök csavarodtak a csillagfényes nyári ég felé.

– „Az ember egy léha, könnyelmű senki...” – kezdte Facsiga halkan, és arra várt, hogy mások is bekapcsolódjanak a háború utáni, közismerten nagy sláger szívrepesztő előadásába. Amennyire a törpék méreteihez viszonyítva tágas erkély engedte, nyújtózott egyet, forgatta a fejét, majd hülye gyerek pózban, lefittyedt ajakkal, bambán bámult Tisztafejre.

– „És mégis milyen jó embernek lenni...” – zúgta régi mulatós hangján Abszolút Laji, miközben bort töltött a Csöppecske által a kisasztalra készített poharakba. Tisztafej nem folytatta a dalt, hagyta, hogy a két régi barát megmártózzék abban a régi, de számára idegen hangulatban, amely ennek a bús dalnak a zenéjéből és röhejt fakasztó szövegéből áradt. A nyüzsgő kikötőt bámulta, a hunyorgó, időnként felsziporkázó fényeket a tengeren. De azért Laji pongyola fogalmazását szó nélkül nem tűrhette. Emlékezett még arra, amikor vacsora előtt Laji lerohant, hogy „adjon a kollégájának egy telefont”. És arra is, amikor visszajött, és azt mondta, hogy a nyilvános telefon „sajnos, a másik scara bejáratánál van”. Tisztafej megjegyezte, hogy ő is szeretne egy telefont kapni, de nem akárkitől, hanem csakis a telefonszerelőktől. Laji nem értette a dolgot. Nem sokat töprengett miatta, hanem Cseppecskéjére

terelte a szót, akiből ő már a felcseperedés után következő esztendőkben olyan, de olyan... fiút nevel, hogy csodájára járnak. Ezen nem volt mit vitatni. Inni viszont lehetett reá.

– „...milyen jó embernek lenni!" – hangsúlyozta Tisztafej is erőltetett nevelő szándékkal, és újból kiitta a feléje nyújtott poharat. Beszédes kedvében volt, hát folytatta: – Beszélő virág lehetne az ember... De nem az. Hanem rusnya, lusta állat! Laji, javasolom, hogy már holnap a feleséged Helena Rubinstein rúzsával írd a fürdőszobád tükrére a következő örökigazságot:

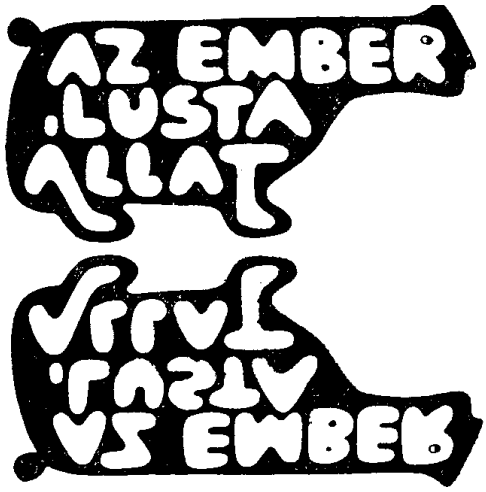

Tisztafej hangosan szótagolva a levegőbe írta a szöveget, aztán folytatta: – Csakis ennek az igazságnak az ismeretében válik valamiképpen érthetővé, miért rondítjuk a nyelvünket. Feledékeny, lusta állatok vagyunk, pedig anyanyelvünket úgy kellene csiszolgatnunk, tisztogatnunk, mint mindenre elszánt cigányné az eladásra kínált karikagyűrűt, hogy amikor a kuncsaft meglátja, örömmel és sóvárogva felkiáltson: arany! „Ha nagy állhatatossággal nem iparkodunk, hogy az időt hasznosan eltöltsük, dicsőség nélkül, barmok gyanánt fogunk az életből kimúlni!" Ezt egy apáczai ember mondta vagy háromszáz évvel ezelőtt, és szerintem a hangsúly azóta is barom voltunkon van. Úgy bánunk a nyelvünkkel, mint egy nyálas operettben a kicsapongó gróf az örökségével: elisszuk, elkártyázzuk, elszórjuk, elhagyjuk... Ész nélkül, nem gondolunk az utánunk jövőkre! Ne sértődjetek meg... Különben bánom is én, mit tesztek. A lényeg az, hogy mi jobb sorsra születtünk. Lehetne belőlünk beszélő virág, nem zörgő bogáncs, nem útszélen lapuló, satnya levél...

Facsiga hangosan felröhögött.

– Ne haragudj, Lajikám! Te még nem ismered Tisztafejt. Talán sohasem fogod igazán megismerni, mert ő tetőtől talpig csupa ész és hazajáró lelkiismeret. Amikor jól bekajál és többet iszik a kelleténél, valószínűleg feltalálja a spanyolviaszt, további fél pohárért pedig képes megváltani az egész világot! Ő ugyanis a talpától a feje búbjáig gondolkodó ember. Abban látja a lét értelmét, hogy az alkotásra esküszik. Minden új gondolatáért odaadná az összes régit. A mindennapi gyakorlatban is roppant következetes. Elfogadja a felkínálkozók szerelmét, cserébe nagyvonalúan eldobja a férfibarátságot, a célért a soha vissza nem térő napok sorát, a tanításért magát a tanulót...

– Álljon meg a menet! Állj meg, Facsiga! – szólt erélyesen Tisztafej. Belátom, igazad van! Tévedtem! Nem lehet mindennel humorizálni. Megsértettem a barátodat. A saját házában útszélien viselkedtem. Dühösen véded, de igazad van. Bocsássatok meg, nem akartam. Az irigység beszélt belőlem. Ugyanis a kitűnő vacsora közben tetszett nekem Csöppecske sürgölődése, a nagymama egyszerűsége és anyás viselkedése, amiből kiérzett, hogy fiává fogadta Lajit... Irigylem Cseppecskéjét is. Egy ilyen bátor, okos, ügyes és szép kisfiú apjának

képzelem magam, és ez valóban nem mindennapi érzés... És miközben jó falatokkal tömtetek, és bőven öblögettünk ebből a muskotályos borból, arra is gondoltam, hogy hiába zengi nekünk Laji az ő boldogságát. Ugyanis amire felnő a fia, ő maga olyan egyedül marad, mint a forgalmi rendőr az útkereszteződésbe állított csíkos dobogón: hiába gesztikulál, forgolódik és sípol, az emberek elkerülik, szóra sem méltatják. Ki hiszi el, hogy éppen ő akarja ezt? Ki hiszi el Lajiról, hogy szép lakásért, nyugalmas életért, biztos keresetért, jó kajáért, príma borért, a kocsivásárlás lehetőségéért feladja önmagát? Bizonyára sok gyerek apja lesz ő. Hűtőszekrényt, pianínót, perzsaszőnyeget vásárolnak, és kiskertet bérelnek. Lajinak minden nap meglesz az adag söre, cigarettája és a kedvenc tévéműsora. Egyszer majd szabad ideje is lesz, és akkor sokféle hasznos tudnivaló között azt is kíváncsian megkérdi, honnan jött, kik voltak a szülei, miért éltek, mit akartak az élettől. Érdekelni fogja saját fajtája, nyelve, irodalma, zenéje, történelme. Minden, amibe iskolás korában belekóstolt, aminek ízét – mert ezt nem is lehet – nem tudja elfeledni! Mit kezdesz akkor magaddal, Abszolút Laji? Irigykedésembe most sajnálat vegyül. Meg sem próbálom a Laji helyébe képzelni magam. Engem csak az előre kigondolható élet lelkesít. Felelőtlenségnek és elhamarkodottnak érzem az ilyen korai boldogságot.

– Mondd, Laji, te boldog vagy?

– Abszolút! – rikkantotta Laji, és Csöppecskéjéért kiáltott, hogy sürgősen átölelhesse.

– A jövődről gondolkoztál-e már, Laji?

– Gondolkoztunk... – bólintott a házigazda, és elengedte az asszonyt, hogy úgysem érti, miről beszélnek, és Cseppecskéjüket fürdetni kell. – A kocsit is csak azért vennénk – magyarázta Laji –, mert időnként majd hazalátogatunk. És azt is elhatároztuk már, hogy nálunk, a családban a testvériességnek két pontosan egyforma oldala lesz. Minden tőlünk telhetőt elkövetünk annak érdekében, hogy a dolgok jól menjenek, és egyre nagyobb sikereket érjünk el tevékenységünk minden területén. A mi gyermekeink fejében a nyelvek, az irodalom, a történelem úgy keveredik majd, hogy sem egyiknek, sem másiknak bántódása ne essék. Ezt akarjuk! És ez nem mese. Ez nem lehet valamiféle nyári mikulás...

Facsiga a házigazda felé nyújtotta üres poharát.

– Nem azért mondom, de vannak még lusta emberek...

– Nézz körül, láthatod, hogy mi nem vagyunk lusták – mutatott körül a sötétben a város fölé nyújtózkodó erkélyről Abszolút Laji, miközben újabb tele üveggel fenyegette a társaságot.

– „Az ember egy lusta, könnyelmű seeenkiii!” – bőgte részegséget erőltetve Facsiga.

– Nem lusta, ahogyan te gondolod... – magyarázta Lajinak Tisztafej. – Bátorságában lusta! Te érted ezt? Ha úgy tetszik: gyáva. De az is meglehet, hogy műveletlen. Merthogy ma már az is lustaságnak számít. Mondok egy példát. Ismertem egy üvegfúvó mestert. Havasi ember volt az apja. Ő is a juhok mellett nőtt fel. Aztán valami protekcióval bejutott az üveggyárba. Ez régen volt. Akkor még lopni kellett a mesterséget. Bizonyára nem volt rest. Még németül és magyarul is megtanult. Na most figyeljetek! Ilyen még nem volt. Megnősült, gyerekeiből derék embereket nevelt: mindenikük három nyelvet beszél. És közben sohasem változtatott nevet. Igaz, sok csúfságot eltűrt román nemzetisége miatt, de akárhogy is volt, megmaradt józan gondolkodásúnak. Mondhatnám, európainak...

– Mondok én is egy példát – jelentkezett kezét iskolásan feltéve Facsiga.

– Elég a példákból, emberek! – szólt csöndesen Abszolút Laji.

– Pedig mondanék nektek egyet... De még olyat... négyet-hatot, hogy...

Facsiga be volt rúgva. Ilyenkor nem szabad – nem is illik – ráfigyelni.

– Nékem olyan életem volt... – folytatta Abszolút Laji. – Sehol sem éreztem magam igazán otthon. Most meg saját lakásom és családom van. A boldogság pedig – ezt komolyan hiszem – nem kicsi madár. Nem lehet olyan, hogy az ablakon ki-be repülgessen... Most nekem muszáj példát mondanom, ebből majd megértitek... Volt egy barátom. Szakiskolát végzett, egy távoli kisvárosba került gyakorlatra. Volt ott egy szép lány, annak udvarolt az egész osztály. A barátom később levelezett is vele, aztán egy szép napon utána ment, feleségül vette és elhozta. Gyönyörű terveik voltak. Nem lett belőle semmi. Azt hiszem, a barátom meghibbant: kisiparos akart lenni, mindenkitől független, szabad ember. Az asszony, úgy látszik okosabb volt, megpróbálta lebeszélni férjét esztelen tervéről. Eredménytelenül. Telt az idő... Egyszer nagy üzletet látott a barátom az inggombgyártásban. Innen vitte a nyersanyagot a tengerpartról. Zsákszámra cipelte a sok kagylót... A készáruval aztán járta az országot, vásárokban adott túl rajta. Sokat utazott. Kislányuk talán egyéves lehetett, amikor elváltak. „A válás oka – mondta akkor a barátom – az volt, hogy két különböző nyelvet beszéltünk.” Szerintem a barátom nem értette az idők szavát. Azt hitte, könnyűszerrel sok pénzhez juthat, és akkor boldogok lesznek. Mi a tanulság? Abszolút hülye az, aki szerelem nélkül nősül, de még nagyobb tajdak, aki azt hiszi, hogy a szerelem örökké tart. A házasságban, ha egyik fél csakis önmagát akarja megvalósítani, akkor azt házastársa hátrányára teszi. Férj és feleség sohasem lehet egyenlő. A gyereket az asszony vállalja, a pénzszerzés nehezét a férj. Egymást kiegészítve kell önmagukra találniuk.

– Mint minden elmélet, ez is gyönyörű. A gyakorlat valamivel nehezebb... Mert a család egy állandóan működésben lévő patikamérleg. De ki meri azt állítani, hogy állandóan egyensúlyban van?!

Tisztafej még folytatta volna, de Laji nem engedett a magáéból.

– Gyertek el hozzám... mondjuk egy év múlva. És meglátjátok, hogy minden tökéletes rendben lesz! Tíz év múlva? Remélem, akkor is...

– Ebben maradunk – szögezte le Facsiga. – Tisztafejnek különben éppen szüksége volt erre a kis leckére. Ugyanis nemsokára nősül... Még egy kis ész, még egy kis kurázsi, aztán bele a közepibe!

Facsiga „kicsavarta” az utolsó üveg tartalmát is.

– Ki lesz a feleséged, Tisztafej? – érdeklődött Laji.

– Ezt a kérdést ne firtassuk! Korai még... – szabadkozott Tisztafej, mert előre látta, hogy Facsiga elbőgi magát.

– Szép lány – sóhajtott Facsiga. – Olyan szépet nem láttál, te Laji! Olyan, mint egy vadonatúj tejszeparátor... – Hófehér és zümmög... izé, dorombol, mint a kismacska...

– Facsiga még mindig azt hiszi, hogy elszerettem tőle azt a lányt. De nem igaz! – védekezett Tisztafej.

Facsiga szomorú volt, mint egy befejezetlen szerelmes regény. Ruganyos Őzike barátságos szavai jutottak az eszébe: „Vess ki a fejedből, hiszen már komoly ember vagy, és én nem tudok rajtad segíteni.”

– Elszeretted, nem szeretted? Te sem tudod! Elfogadtad a szerelmét, ez az igazság. És most azt gondolod: ami volt, elmúlt, semmi közöd többé hozzá. Nem illik távlati tervedbe. Nincs időd reá... El nem küldöd, de megtartani sem akarod. Miért nem hagytad akkor inkább szabadon?

Facsiga most meglepően józannak mutatkozott. Tisztafej megpróbált önmaga számára is megnyugtatót válaszolni.

– Hát nem érted? Azért nem ígértem neki semmit, mert szabadnak akarom tudni... Mert úgy érzem, még nincs jogom hozzá... Úgy érzem, még csak fél ember vagyok...

– Gyáva vagy, Tisztafej! Nem mersz vele életet kezdeni... Ez a te gyávaságod!

– Ne veszekedjetek! – szólt közbe, a házigazda. – Inkább énekeljünk. Ebben a házban még soha senki sem reklamált azért, mert mulattam... Még azt hiszik a szomszédok, hogy holmi besavanyodott emberek vagyunk. Azt tudjátok-e, pajtikáim, hogy „Nagy a feje, búsuljon a ló...”

A szomszédok tanúskodhatnak arról, hogy tudták. És fújták. Rögtön utána még legalább három tucatnyi friss nótát, dühösen, szilajul, nekikeseredve. A szomszédok ilyeneket még sohasem hallottak. Csodálkoztak a furcsa hanglejtésen, a nekik szokatlan ritmuson. Szombat este volt. Nem kopogtattak.

Később Csöppecske erős kávéval józanította a bátor borivókat, és Facsiga bevérzett bal kezén kötést cserélt.

A másnapi lapokban egyetlen szót sem írtak arról, hogy Tisztafej vezetésével Facsiga haza-utazott a hajnali vonattal.

A helyi lapban viszont arról olvashatott képes riportot az olvasó, hogy a MARS szállóban lezajlott széles körű tapasztalatcsere eredményes és gyümölcsöző volt, minden valószínűség szerint országszerte beszélni fognak még róla.

24.

Krém Erik átvágott a régi tyúkpiacon, kalapot emelt a Nagy Író friss mellszobra előtt, mert tudomása szerint a szobornak köszönheti a város, hogy a régi központ közelében nyugalmas, csendes kis park alakult, ahol a nyugdíjasok azt találgatták, mikor járt, ha járt egyáltalán a Nagy Író városukban. Ennél jobb beszédtémát keresve sem találhattak volna. Ettől vércukruk szintje nem szökött magasabbra, szívbántalmuk sem újult ki, viszont irodalmi műveltségük fokozatosan elmélyült.

Krém Erik a mozgósító művészbrigádok nagyszabású seregszemléjéről igyekezett hazafelé, a bíráló bizottságnak kijáró konyakból és kávéból elfogyasztott protekciós adagtól émelygett a gyomra. Amikor őszinte volt, magának bevallotta, hogy unja a brigádműsorokat. Kezdő újságíró korában lelkes cikkeket írt a bátran kiálló művészi mozgósítókról, akik balalajka kísérettel kórusban énekeltek a Nagy Kalapács minden rosszat elsöprő erejéről. Az évek elrepültek, a régi rosszak helyébe újabbak jöttek. A zsűri asztalától időnként hátrapillantott a nézőközönségre. Úgy tűnt, a színpadon szereplők mondókáját sokan kommentálják. Később rájött, hogy a nézőközönség a soron következő mozgósító művészbrigádok tagjaiból áll, egymást váltják nemcsak a színpadon, hanem a nézőtéren is. A zsűri sokszor késő éjszakába nyúlóan vitatkozott egy-egy szenzációt keltő betörésről vagy szerelmi botrányról, amíg a szakszervezeti alapból lecsípett konyakból tartott. Beszámolójukban aztán kiemelték, hogy a seregszemlén jelentkező mozgósító művészbrigádok színvonalán van még javítanivaló. Ennek érdekében sürgették a következő seregszemlét, amelyet hatalmas plakátokkal hirdettek, meghívókat nyomtattak, és díszes okleveleket ajándékoztak a csoportok vezetőinek, akik a zsűrizést tőlük telhetően szilvapálinkával és szendvicsparádéval igyekeztek ünnepélyesebbé

tenni. A szükség aztán többnapossá tette ezeket a találkozókat. Erik felfigyelt arra, hogy a brigádok időnként bátran bírálták vállalatuk igazgatóját is, amiért egészségével nem gondolva robotol. Az újítási felelősök is megkapták a magukét sorozatos hanyagságukért, a faliújságról pedig mindannyiszor lerántották a leplet. Egyes szervezők szerint a sikerültebb brigádműsorokat ebédszünetben a dolgozók előtt kellene bemutatni. A józanabbak azonban leintették a forrófejűeket, és arra hivatkoztak, hogy az eredmények felsorolását nem lehet olyan rövidre fogni, hogy ki ne fusson az ebédidőből. E nélkül pedig nem ildomos bírálatba kezdeni, mert félreértésre adna okot, és a vezetőség egyoldalúsággal vádolhatná a mozgósító művészeket, kiszállási díjukat pedig anyagi nehézségekre hivatkozva törülné.

Az újságokban mindebből a gondhalmazból nyilvánosság elé került a termelés és a műkedvelő mozgalom összefüggésének kérdése. Később Erik, mezőgazdász kollégájához hasonlóan, erre a témára több előre gyártott cikket tartogatott minden eshetőségre készen íróasztala fiókjában. A kollégája a trágyázásról, ő a brigádműsorokról gyártott mutatós című szövegeket. Itt az ideje, írta a mezőgazdász. Most kell, írta Erik. Előfordultak még Itt és most, Most és itt, Legyen mindenütt, Hagyjunk fel a késlekedéssel, Hagyományok szerint, Ne tétovázzunk, Ki vele, Pontosan, szépen és egyéb címek. Ezek a cikkek nem okoztak fejtörést a szerkesztőségi titkárnak. „Megy a trágya” – mondta a titkár a mezőgazdásznak, ami azt jelentette, hogy készítheti a következőt. „Megy a brigád” – szólt a titkár Eriknek, mintegy elismerésképpen. És akkor Erik nekiült megfogalmazni a következő hasonló témájú és terjedelmű írást. A titkár egyszer sem szólt Eriknek azért, hogy önmagát ismétli. Ha egyszer-kétszer jó volt, miért ne lenne többször is! Később újságírói gyakorlatában Erik már ott tartott, hogy elég volt benéznie a seregszemlére, megmutatnia magát, elfogyasztania a felkínált konyak- és kávéadagot. A többi ment magától. Az eseményről előre leadott hírt rendszerint megerősítette a nyomdában. Ha volt a seregszemle színhelyén telefon, akkor hangoskodva intézkedett és fontoskodott. A szervezők ezt újabb pohár konyakkal jutalmazták. Erik, mivel egyre nagyobb gyakorlatra tett szert a nyüzsgésben, a nyomdára hivatkozva otthagyta a tömegkulturális rendezvényeket és hazamehetett lefeküdni.

Krém Erik tehát sietve átvágott a parkon, tisztelettel kalapot emelt volna a mellszobor előtt, de mert télen-nyáron fejfedő nélkül járt, ezt csak gondolatban tette. Amikor zsebre dugott kézzel és mélyen elgondolkozva a Malomárok-híd elé ért, beleütközött egy fekete-piros ruhás, kendős lányba.

– Nono... – búj elő a lány mögül egy posztóharisnyás, kék lajbis legény, és egy földre esett szalmakalap után hajolt. A lány vidáman felkacagott, és csizmája rézsarkán perdült a fahíd korlátjáig.

– Mi van? – kérdezte ijedten Erik.

– Csütörtök este – mondta most már a szalmakalap alól a széki legény.

– Egészséget! – nyújtott kezet hirtelen Erik, és újságírói minőségét hangoztatva, szidta a tökéletlen közvilágítást.

– Nekünk így is jó! – feleselt a gyermekarcú lány. Elhúzta a legényt az újságíró elől. Odébb a félhomályban négyesével lányok forogtak körbe-körbe, és valami szomorúan lassú dalt énekeltek. Eriket a lányok forgása és a szabályos időközökben felhorgadó dallam a bütykös tengely mozgására emlékeztette.

Húzzad cigány azt a vígat,
Hogy ne lássák, hogy búsulok...

A lányok fáradhatatlanul forogtak, a láthatatlan bütykös tengely a sorvégeken fölkapta a dallamot, és fájdalmas jajként dobta fel az egyetlen ostornyeles lámpa fénycsöve alá, a szúnyogpettyes fénybe. Erik rákönyökölt a híd karfájára, figyelte a feleselő szöveget.

Úgy búsulok, majd meghalok,
Mégis jó kedvet mutatok...

Addig állt ott a közelükben, amíg úgy gondolta, hogy már megszokták jelenlétét, és kíváncsiskodása nem zavarja szórakozásukat. Aztán közelebb ment a táncolókhoz, és a beszélgetők közé állt. A lányok forgása hol felgyorsult, hol lelassult.

Akkor búsulok igazán...
Sír a szemem, kacag a szám.

Erik tudta, hogy ezeket a cselédlányokat kitiltották a főtérről, sokgyermekes kolléganője hónapok óta abban járt, hogy valamelyik klub befogadja őket. Miért nem mennek dolgozni valamelyik gyárba? A kérdésre a legegyszerűbb válasz az lehetett volna, hogy ezek a lányok elmaradtak az öntudatosodásban. De a válaszadással kevesen töltötték drága idejüket, a panaszok közül pedig nem ez volt az, amit haladéktalanul orvosolni akartak.

Erik megtudta a lányoktól, hogy nincs annyi széki cseléd, amennyit szolgálatra felfogadnának. Ezért már a kicsik közül is sokan bejöttek pesztránák.

– Ez felháborító! – mondta Erik, és felháborodva hazarohant lefeküdni. Másnap reggel hatkor betelefonált a szerkesztőségbe. Megkérte a takarítónőt, írja be a neve mellé a nyilvántartó füzetbe, hogy terepre ment.

Autóbusszal érkezett a faluba. Az iskolában még ott találta az igazgatót. Tizenhat iskolaköteles gyermek nevét és városi címét tudta meg tőle. Alkalmi kocsival tért vissza a városba. Másnap végigjárta a megadott címeket, és beszélt néhány kislánnyal.

A riportot, amelyben sorsukat leírta, visszatartotta a főszerkesztő. Még aznap behívta Eriket a szobájába, és atyai hangon kioktatta.

– Hogy vannak a szüleid, Erik? Jól vannak, ugye? Na, ennek aztán szívből örülök. Apádat régóta ismerem, közöttünk mindig elvtársias, mondhatni baráti volt a viszony... Hanem ez az írásod a szolgálólányokkal, hogy úgy mondjam, kissé elhamarkodott. Persze hogy jobb körülményeket kell teremtenünk számukra a művelődésben is... De te is voltál gyerek. Majd, ha családot alapítasz és jönnek a gyerekek, mit csinálsz velük? Kire hagyod őket? Kell a segítség a háztartásban, Erik! Kell a pesztra, szükségünk van a széki lányokra...

– Iskolakötelesek... – jegyezte meg halkan Erik, de a főszerkesztő leintette.

– Barátainkat ok nélkül sértenénk meg írásod közlésével. Zavarba hoznád a lapot vele... Hát nem érted?!

Erik hallgatott, és kérdően nézett a főszerkesztőre.

– Ami a művelődési igényeiket illeti, elismerem, reális probléma. Maradjon hát ez a kérdés cikkedben a vörös fonal, a többit elhagyjuk...

A főszerkesztő útmutatása szerint a főtitkár összekaszabolta Erik riportját átgépeltette és leküldte a nyomdába. Erik a gépírónőtől megmentette az eredeti kéziratot, kiradírozta a kozmetikázás ceruzanyomait, és mivel éppen tisztafej-szolgálatos volt, a szokottnál korábban ment be a nyomdába: az első, pecsétes oldal kivételével az eredeti szöveget küldte a gépszedőnek. Hajnali háromkor indíttatta a lapot percenként százszámra okádó rotációst. A szolgálatos füzetbe nagy betűkkel ezt írta:

Másnap reggel nyolckor küldték utána a szerkesztőségi kocsit. Fél kilenckor szerkesztőbizottsági ülésen utolsó figyelmeztetésben részesítették, egy fizetési beosztással visszaminősítették, és fél évre kitiltották a nevét a lapból. A másnapi lapban a mozgósító művészbrigádok seregszemléjéről írt jegyzetét mínusz jellel szignálták. A főszerkesztő még ezt is zárójelbe tétette.

A főtitkár egy deci ginért megmagyarázta Eriknek a helyzetet.

– Öregem, sajnálni való barom vagy! Hát nem tudtad, hogy a főnök gyerekeire is egy még iskolaköteles széki lány vigyáz?! Nekem köszönheted, hogy nem dobott ki... Azzal érveltem, hogy fiatal vagy és tapasztalatlan... Elneveltek, mondta, és ne haragudj, de elég simán megúsztad!

Erik csöndben volt, mint aki odapiszkolt. A szerkesztőségi gyűlésen önkritikát gyakorolt, vállalta, hogy megkomolyodik és megjavul. Önbírálatát a faliújság csaknem teljes egészében közölte. A következő napon a kora reggeli órákban újra behívatta a főszerkesztő.

– Krém elvtárs, keress magadnak állást! – mondta fojtott hangon a főnök. Két öklére támasztott felsőteste fenyegetően előre hajolt.

– De...

– Ki vagy rúgva! Végeztem...

Erik kifordult az ajtón. Kollégái a szerkesztőségi folyosón sugdolóztak. A rovatvezetők szokásos heti fejtágítójáról hozták a hírt: Krém papát előrehaladott kora miatt kihagyják a tartományi vezetőségből. A rossz nyelvek tudni vélték, hogy eddig is csak az összetétel miatt választották meg. Mások szerint az öreggel az volt a helyzet, hogy amíg hallgatott, jó volt. De az utóbbi időben egy gyűrött papírlapról mindig ugyanazokat a kérdéseket olvasta föl, bármi is szerepelt a tanácskozás napirendjén. Minden alkalommal szót kért, és akadozva, döcögős kiejtéssel előadta kérdéseit. Mindannyiszor megnyugtatták, hogy mindenik kérdésére választ kap, amikor eljön az ideje. Persze, voltak ott sokkal fontosabb teendők és tárgyalni- meg határoznivalók. Az öreg mindig és mindenhez hozzá akart szólni, és már vette is elő a gyűrött papírlapot a kérdéseivel, de egyre sietősebben kellett megoldania sok fontos ügyet, ezért a különvéleményeket írásban kérte a vezetőség. Az öregnél aztán mindig volt egy példány a már közismert kérdések gyűjteményéből. Ideje rengeteg volt, kérdéseit csiszolgatta, kerekítette, bővítgette.

Aztán betegségére hivatkozva egy-két megbeszélésre egyszerűen elfelejtették meghívni... Tény, hogy nem volt könnyű együtt dolgozni vele. A gyorsuló idő félreállítja az akadékoskodókat. Ez történt – mondták a tájékozottak, és hozzátették, hogy nincs ezen semmi csodálkoznivaló, semmi szenzáció...

Amikor Erik munkakönyvével jelentkezett a munkaközvetítőnél, az irodafőnök átnézte az iratait, csóválta a fejét és kárörvendően elmosolyodott.

– Jár így az iparos... Ha reám hallgat, bemegy a gépgyárba. Éppen most kezdődik ott a jövő... Lépjen bele bátran!

Popi szerelőcsoportjába osztották.

– Egészséget! – mondta komolyan Erik, és sorban kezet fogott a csoportban dolgozókkal. – Velem az a helyzet, hogy érettségi után dolgoztam vagy két hónapig ebben a gyárban, mint pontátor. Apám közbenjárására kiemeltek a helyi laphoz. Éppen most rúgtak ki, mert nem bírtam tétlenül nézni a sok konyakot. Mesterséget szeretnék tanulni. Ha lehet...

Sínadrágban, hegyes orrú, kitaposott, fekete lakkcipőben és cipzáros kockás ingben állt új munkatársai körében. Aktatáskájából negyedliteres konyakot vett elő a zsíros kenyér mellől. Csavarhúzóval benyomta a dugót az üvegbe, belekóstolt és átnyújtotta a csoportvezetőnek. Popi elvette az üveget. Zsebéből újságot húzott elő, letépett belőle egy darabot, dugóvá sodorta, benyomta az üvegbe, az üveget pedig eltüntette munkaköpenye zsebében.

– Tilos a munkahelyre italt behozni! Ajánlom, hogy a gyár belső rendjét biztosító fegyelmi, valamint a munkavédelmi szabályokat máskor figyelmesebben olvassa, és annak minden pontját alkalmazza is a gyakorlatban. Másként megbomlik a fegyelem, a szemezés döcög, a munka lankad, csökken a termelés. Kinek az érdeke ez? Nem a miénk! Most pedig lássanak munkához...

A csoportvezető tisztelgésre lendült keze idejében, félúton lehanyatlott, a szabályos hátraarcot sikerült csattogás nélkül, amolyan civil módra végrehajtania. Jókora száraz nyelések röppentek utána, amíg kisétált a szerelőműhelyből.

– Seggfej! – ordított Férces. – Hát éppen Popival kellett kezdened?!

– Az fix! – helyeselt Fiksz Öcsi.

– Sekfej! Háháhu – selypített Röhögő Relé.

– Ez lesz a neved.

– Két gével... – jegyezte meg csöppet sem haragudva Erik. – Ámbár ez a szó a helyesírási tanácsadó szótárból is hiányzik, de azért nem árt helyesen kiejteni és leírni. Tehát nem egy g-vel, mint Ignác, és nem k-val, mint Fiksz kolléga mondta, hanem két g-vel... Úgy mint két kisüveg cognac...

Kiemelte a második üveget a táskájából, a csavarhúzóval benyomta a dugót, megkóstolta, és átnyújtotta Púpos Vöcsöknek, aki magas szerelőszékén ült és vigyorgott.

– Végezzetek vele gyorsan! Akármikor visszajöhet a főnök... A munkahely nem kocsma... – siettette a társaságot Lötyi.

– Persze, hogy nem kocsma, hogy állandóan itt üljünk! – szellemeskedett Férces.

– Fizetéskor is vendégei leszünk... – szólt Facsiga és barátságosan hátba vágta az új fiút. Paplanfejű Ignác lila pacnija remegett az izgalomtól.

– Munkaidőben nem iszom! – jelentette ki, és a nagyobb nyomaték kedvéért hátat fordított a konyakosüveget táncoltató szakiknak.

– Ragadd meg a szerszámosládát és gyere velem – mondta aztán Tisztafej az új fiúnak. – Nekiugrunk, és délig összehozunk egy bűbájos kenyérdagasztó gépet...

– „Hej halászok, halászok... Kiszakadt a gatyátok...” – énekelte vidáman Festődei Marcsa a kijavításra váró tolóajtó előtt, fönn a létra tetején. És úgy illegette rettenetesen lapos fenekét, hogy a szerelőműhelyben dolgozókat rögvest elkapta a jókedv. Előbb csak aprókat lobbant, később aztán teljes erővel fellángolt bennük a töretlen munkalendület.

25.

Facsigát préselik a trolibuszon. Túljut az ülőkalauz elárvult helyén, a „ruhaszaggató-szoroson”, elkapja a fogódzó rudat, lóg a szeren, és annak is tud most örvendeni, hogy nem kell a primitív pénztárgéppel bíbelődnie. Valamelyik pihent agyú, újítási pénz-harácsoló készítette azokat a frizsider nagyságú pénzkeverő perselyeket, amelyeket néhány hetes működés után leállították, rendre kicseréltek és kidobigáltak a buszokból. Helyettük lyukasztó szerkezeteket szereltek az ablakkeretekre. De az ülőkalauz helye megmaradt. Akik a hátsó ajtón szálltak föl a kocsiba, a kerekek fölé szerelt kettős ülőhely és a kalauz kuckója közötti dugóba kerültek, levegő után kapkodtak, szidták egymást, lökdösődtek, köpdösődtek, rugdalóztak és megfogadták, hogy többé sohasem a hátsó ajtón, hanem csakis az elsőn lépnek fel a buszra.

Facsiga nem értett egyet a rendbontókkal. Sohasem gondolt arra, hogy ne a Felszállás felirat mellett nyíló ajtón nyomuljon fel a kocsiba. A feliratokat tisztelte, a szabályokat betartotta. Nem köpött a földre, nem lépett a fűre, nem énekelt a kocsmákban, nem rondított bele a kötelező csöndbe, szabályosan közlekedett, a légynek sem ártott. Magától értetődő következetességgel a rend embere volt. Reggelenként serény mozdulatokkal fölmelegítette súlyzóit, elolvasta és hitte a fáskamra oldalán a már-már elmosódó feliratot, miszerint az élet szép, és egész nap, mindenben ehhez tartotta magát. Frissességét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a trolibuszon általában könnyen a lyukasztó közelébe jutott, és ha beleszorult a jegye, nem püfölte a szerkezetet, hanem óvatosan szétszerelte, helyreigazította benne a rugót, és működését azzal ellenőrizte, hogy maga lyukasztotta ki a busz utasai nagy részének a jegyét. Ilyenformán tette hasznossá magát már a kora reggeli órákban, és az utazás kényelmetlenségét feledte a szívességét köszönő utasok fel-felvillanó mosolyának szívet melengető tüzében.

Hirtelen fékez a trolibuszvezető, egymásnak feszülnek, préselődnek a dolgozók. Facsiga hátába vágódik két forró kézilabda, és ott marad rajta, mint két csinos púp. Szivárvány-illatot érez, tiszta nyári szagot. Óvatosan megfordul. A kézilabdák leválnak a hátáról és el-elpattanva gurulnak, simogatva úsznak a mellére. Facsiga bokáig elpirul. Amennyire teheti, hátra húzódik. Ruganyos Őzike áll előtte. Ha akarná, fejéről ehetné a kását. A lány megérzi a jóindulatot. Felpillant, mosolyog.

– Szia, Facsiga!

– Szia...

Facsiga megilletődve hallgat.

– Fogadjunk, hogy ma gumidefekt nélkül megússzuk... – segíti át pillanatnyi zavarán a fiút Őzike.

– Fogadjunk! – kapaszkodik a lány ötletébe Facsiga, és ádámcsutkája ugrándozik örömében.

– Miben?

– Sörben.

– Kávéban.

– Egy kávéban?

– Tejszínhabbal.

– És egy adag puncsfagylaltban...

– Legyen inkább csokoládé.

– Legyen csokoládé. Kezet reá!

– Most nehéz lesz. Másként nem érvényes?

– Nem – mondta Facsiga, és lapáttenyerével végigtapogatja a leány derekát. Aztán a karja mentén lenyúl, megfogja és megrázza Őzike cekkert tartó kezét.

– Ma délután, jó lesz? – kérdezi a lány kezét szorongatva. – Ha veszítek, akkor csak fizetéskor...

– Rendben van! – zárja le az ügyet Facsiga, és olyan bizalmas baráti hangon érdeklődik Őzike hogyléte felől, hogy a lány nem képes visszautasítani. Különben Őzike amúgy is beszélő kedvében van. Amióta Emeletes Mancival visszatértek a tengerpartról, sok minden történt a Kozmetikai Cikkek Gyárában, amit vágyott már magából kibeszélni. Őzike, amióta megtudta, hogy állapotos, teljesen megváltozott. Közlékenysége, nyíltsága, a férfiak iránti közömbössége, anyás pillantása és kimért mozdulatai mutatták érettségét. Facsiga így talán még inkább kedvelte. Bizsergő jó érzéssel, bódultan hallgatta szaporává gyorsult beszédét.

– Emeletes Manci nagyon haragszik reád, azt mondta, hogy egy kiállhatatlan melák vagy, Dugigháj is mamlasz zsírhólyag. Rólam pedig azt híreszteli, hogy közönséges ringyó vagyok. A tisztelettábláról letépte a fényképemet és sírva-átkozódva rohant a kádereshez. De Nagy Kormorán mester kidobta, meg sem akarta ismerni, mert távollétünkben vizsgálatot kezdtek ellene. Valaki feljelentette, hogy időnként néhány nővel feltűnően alaposan elbeszélgetett az irodában. Tizenhárom nő nevét sorolta föl a feljelentő, köztük van Emeletes Manci is. Állítólag az egyik nővel aztán rajtakapták... Ott az irodában. Nevét nem mondták, de sokan tudni vélik, hogy Bog Violáról van szó. Ez egy háromgyermekes özvegyasszony, és állítólag kijelentette, hogy az ördöggel is lefekszik, ha az állásában nem bolygatják és hagyják keresni... Lehetett valami a dologban, mert Nagy Kormorántot sietve nyugdíjazták. Egyszer találkoztam vele az utcán, és nem sült le a pofájáról a bőr! Megszólított és azt hadarta, hogy arany karórát vesz nekem, ha levetkőzöm neki. Mindjárt lehányom, mondtam a vén trottynak. Azt hiszem, kiabáltam, mert eliszkolt és a járókelők megálltak egy pillanatra. És jött a rendőr. Figyelmeztetett, hogy ügyeljek a táskámra, a tolvajok mostanában elegánsak és hivatalnokképűek. Szép kis botrány volt, mondhatom. De még nincs vége, mert Emeletes Mancit leváltották, betegszabadságra kellett mennie, de amikor visszatér, még betegebb lesz. Ugyanis az előkészítőbe osztották nem könnyű, viszont pocsékul fizetett munkára. Talpig Tóni most a mesterünk, és a gyárkapura csupa színes betűből elképzelése alapján kiírták:

Völá Koci.

A fogkrémes tubusokon is ez áll, és csupa-csupa virág minden kenőcsös dobozunk. Tóni bácsi szerint a Vörös Láng úgy is sikereket arathat külföldön, ha időnként visszafogjuk mindenre elszánt lobogását, esetleg hunyorogtatjuk kissé, vagy átfestjük olykor, például kékre, mert minden tűznek a fűtőanyagtól függően sajátos a színe, és amikor ezt figyelembe veszik, akkor ég igazán... Sőt, az igazgatónk is állítja, betörünk a nemzetközi piacra, és kijelentette: itt vannak a nagy változások...

– Nem bírom ezt a ronda gagyogást! – jegyzi meg egy frissen bodorított hajú lány, akit Őzike ideiglenesen ugyan, de a zsúfoltság miatt a hátán tart. Kartársnője, akihez a bodorított szólt, nem válaszolt. Valószínűleg azért, mert olyan hirtelen szakadt a városra, mint a barátnője; sietve levágott copfját még ott érezte a vállán, megszokott falusi ruháit még hiányolta, az erőltetett átvedlés fizikai fájdalmat tikozott neki, túlfeszített akarása túlkapássá fajult mindenben, amiben a városiaknál is városibbnak, a divatosnál is divatosabbnak szeretett volna látszani.

Facsiga felkapta a fejét a megjegyzés hallatán. A lányokra néz, de pillantása egyikével sem találkozik. A trolibuszban beáll a hirtelen csönd. Mintha a beszélő, a sugdolózó és arcjátékkal meg pillantással is kommunikáló emberek közé – pontosan a szemük elé – tiltó táblákat állítottak volna:

Ilyenkor nyilván hirtelen megszakad az emberi kapcsolatok áramköre, és valahol az ellenőrző központban a következő felirat vibrál a képernyőn:

– Hagyd el! Ne figyelj oda! – súgja Őzike. Facsiga zápfogai kemény falatot éreznek, arcizma olyan sűrűn rángatózik, mint a fuvaros gebék ostorral puhított, löttyedt bőre, amikor a vizes homokkal teli szekér előtt emelkedőnek indulnak.

Ruganyos Őzike női, sőt anyai ösztönnel szörnyű bajt sejt. Facsiga figyelmét azzal igyekszik elterelni a trolibuszban utazók számára is szemmel láthatóan kényes kérdésről, hogy gyorsan elhadarja, kibővíti, aláhúzza és kiemeli mindazt, amit a Vörös Láng Kozmetikai Cikkek Gyáráról addig elmesélt.

Facsiga úgy érzi, két halántéka között forrósodó vér buzog, elönti agyát, szétfeszíti köztudomásúan kemény koponyáját. Mi a teendő? E klasszikus kérdéssel lépten-nyomon találkozott már az életben. De most reklámfeliratok lüktetésével, pillanatról pillanatra nőtt, növekedett, a szeme előtt nagyobbodott a kérdés:

Őzike előtt nem hagyhatta megválaszolatlanul a kérdést. Érezte, hogy a saját önérzeténél itt most sokkal, de sokkal többről van szó.

Facsiga nézi, amint Őzike hátrahajtott fejjel időnként úgy tekint föl rá, mint aki csókot akar. Látja puha ajkát, meg-megvillanó fogait, miközben sűrű egymásutánban lehelet-meleg szavak sorát indítja fölfelé a busz elhasznált, súlyos levegőjébe, talán még azon is túlra, az ordító magasságba, egyenesen a világűrbe, mintha nemcsak útitársának és útitársainak, hanem a világ minden emberéhez beszélne. Nézi Őzikét, de nem látja. Hallgatja, de nem hallja, mit beszél. Csak a kérdést látja és hallja. Próbálja eldönteni magában a helyes választ. Hasonló helyzetben szerinte a lehetséges magatartás a következő formákat öltheti:

1. Mosolyog, mintha nem fájna...

2. Egy válogatott káromkodással, amelyben a lány anyukáját is elősorolja, meghökkenti a lányt, meggondolkoztatja, elhallgattatja.

3. Tiltakozik. Hivatkozik az alkotmányos jogokra, az együttélés elemi szabályaira.

4. Karon fogja a lányt, rendőrhöz viszi, igazoltatja, feljelenti. Elégtételt követel.

5. Kíséri a munkahelyéig, beszél a felettesével, szól a KISZ-titkárnak és a lány szüleinek.

6. Megírja a helyi lapnak.

7. Nem tiltakozik, nem szól, nem jelenti, nem írja meg. Nem vesz róla tudomást. Kihívóan néma marad. Tűr türelmesen. Az idő mindent, de mindent meggyógyít.

Facsiga sűrűn rángatózó arccal hallgat. Lehajtott fejjel nézi Őzikét, és a lány szavainak duruzsoló melegében úgy dönt, hogy nem a hallgatást választja, hanem a célravezetőbb beszédet. Beszélgetnie kell Őzikével, mintha semmi sem történt volna.

– Tisztafejnek mit mondjak? – kérdezi hirtelen jött ötlettel. Őzike furcsán néz reá.

– Mi köze ennek Tisztafejhez? Arról beszélek, hogy megy végre a Völá Kocizás, rátértünk az uborkatej gyártására, Tóni bácsi azt mondta, nem kell már félnünk a ráncoktól; az egy főre eső kozmetikai cikkek tekintetében mindenkit túlszárnyalunk, biztosítjuk a jó képet tömegméretekben, ha fene fenét eszik is. És erre te előhozod Tisztafejt... Üzent talán valamit?

– Üzenni nem üzent. Azt hittem, jóban vagytok és rengeteg mondanivalótok van egymásnak.

– Lehetséges, hogy így van, de amióta hazajöttünk a tengerpartról, annyi minden történik velünk és körülöttünk, hogy találkozni sem jut időnk. Tudod, Facsiga, én szeretem a barátodat. Arról is szólhatnék neked, ami nagy igazság, s magad is tisztában vagy vele: az ember nem kapaszkodik arra a szekérre, amelyikre nem veszik föl! Valójában az történik, mindnyájan megpróbálunk felkapaszkodni reá, ha úgy tetszik. És a lekászálódásban sem hagyjuk magunkat befolyásolni, mert végül is mindennél inkább az önállóságunkat szeretjük. Nem is szívesen adjuk fel, az biztos!

– Őzike, úgy teszel, mintha értenéd Tisztafejt...

– Azt hiszem, értem én ezt az embert. De elsősorban nem arra törekszem, hanem arra, hogy magammal legyek tisztában, s hogy engem is megértsenek.

– Könnyű neked, Őzike!

– Miért volna éppen nekem könnyebb az élet, Facsiga?

– Azért, mert tudod, mit akarsz. S amit akarsz, azt elérni törekszel. Addig nem nyugszol, amíg célhoz nem érsz. Magam is ilyen szeretnék lenni...

– Te jó vagy, Facsiga! Én tudom, hogy jó ember vagy. Bíznod kell magadban. Ennyi az egész...

– Ennyi az egész? De hát nem ilyen egyszerű...

– Nem! Merthogy elkomplikálod.

– Nem én bonyolítom, Őzike. Az élet ilyen...

Őzike piciket bólogatott, és arra gondolt, hogy éppen ilyen beszélgetős apát szeretne a fiának. Közben a trolibusz bal hátsója nehéz sóhajtással visszaadja lelkét teremtőjének. Az utasok balra dőlnek, a fék visításába sikoltások vegyülnek és egészséges káromkodások. A kötél-idegzetűek zötyögősen röhögnek. Általában elég megszokottan fogadják a balesetet. Tudják, hogy nem történt más, mint ami előrelátható volt: a gyenge gumik fölmondták a szolgálatot.

– Nyertél, Facsiga! Tudtam, hogy szerencsés vagy! Fizetéskor megkapod a kávédat.

– Tejszínhabbal és fagylalttal.

– Nem fogsz elhízni?

– Ledolgozzuk, Őzike!

– Úgy szeretsz te dolgozni, Facsiga?

– Nagyon...

– Hát akkor miért nem keresel magadnak munkatársat?

– Szüntelenül keresem, Őzike. De ő még nem talált meg engem...

– Nyugi, nyugi! – vigasztalta a lány Facsigát, miközben gyalog folytatták útjukat a gyárnegyed felé.

Az utcán nyomozás folyt. Egy furcsa öregurat kerestek az önkéntesek. Akik segíteni akarták őket, fénymásolással sokszorosított papírlapról megtudhatták a tökéletlen öreg személy-leírását. A papírlapok mindenfelé ott zizegtek a levegőben az emberek körül.

Őzike menet közben kézbekapott egy röpcédulát és Facsiga elé tartotta:

NEM ÚR PORTRÉJA

Különleges ismertetőjegyei:

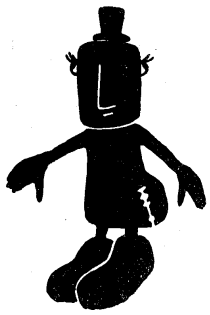

• nagyzási hóbort

• nincs szeme az előrelátásra

• kockafej

• maga felé hajlik a keze

• pengeélen lovagol

• lábbal tiporja a mások véleményét és igazát.

– Látod, Őzike, mennyire bonyolultak a dolgok? Nekem például úgy tűnik, hogy ez az ember ismerős. Pedig ilyen ember nincs is. Ha ilyen sablonos a nem, akkor milyen lehet az igen...

Facsiga igyekezett többnek látszani, mint aki valójában volt. Valamiként tetszeni akart Őzikének.

– Menjünk a NEM ellen, Facsiga. Látod jól, hogy ezt akarja tőlünk mindenki, aki él és mozog!

– Pozitíve mondod?

– Komolyan mondom!

– Ezek szerint mondjunk igent? A nőknél ez egyáltalán nem szokásos. De én benne vagyok. Sőt, alig várom...

– Ne hülyéskedj! Arra gondoltam, hogy ha lehet, igeneljünk... Ez igazán nem nagy dolog! Megszokhattuk volna már!

– Ezt sohasem lehet megszokni... Csak úgy általában...

– Rendben van, legyen hát: általában! Most például azt kérdem tőled, beérünk-e idejében a gyárba? Mit felelsz erre?

– Azt felelem, hogy nem. Mégpedig a gyatra közlekedés miatt...

– Én pedig azt mondom, hogy igen... Mert én szaladok egyet. Szervusz, Facsiga!

Ruganyos Őzike iramodása szép volt, mint a levelek hullása. Facsiga szomorúan nézett utána, mert csakugyan ősz volt, hullottak az irigy-sárga, bús-barna levelek, cseppet sem törődve azzal, hogy az emberek időnként sok mindent összevissza beszélnek.

26.

Púpos Vöcsök magas széken ül a szerelőasztal mellett és a marósokat szidja. Csapkodja a bádoglemezzel borított asztalt, és dühöng, mint egy gyermek. Hagyják, hogy dühöngje ki magát, joga van ehhez. A csoportban mindenki tudja, hogy a marósok fuserálnak, a tengelyek hornyát figyelmetlenül vágják, Púpos Vöcsöknek ezért sokat kell bíbelődnie az ékekkel. Krém Erik és Paplanfejű Ignác a kenyérdagasztó gépek tartályait csiszolják, Tisztafej az öntödéből érkező szürke géptesteket vizsgálja, tapogatja. Itt-ott le kell faragnia belőlük, mielőtt Röhögő Relé végigszánkáztatja rajtuk kézi köszörűjét.

– Mit faragsz, Tisztafej?! – kérdi idegesen Lötyi, aki nem szereti, ha munkatársai pepecselnek. Tisztafej érti a felelősségre vonást, de esze ágában sincs megsértődni vagy vitába szállni a magát helyettes csoportvezetőnek képzelő Lötyivel.

– Nem faraghatok mást, csak a saját fájdalmamat – idézi hirtelen jött ötlettel Michelangelo veretes szövegét. Lötyi felkapja szemöldökét, ajka lefittyen. Azt hiszi, Tisztafej hisztizik.

– Hagyd a francba a simítgatást, kigittelik a festők... A fájdalmad pedig ne fitogtasd. Nősülhettél volna, de elszalasztottad a nagy alkalmat... Belőled és Facsigából sohasem lesz már komplett ember! Hiába minden segítség... A feleségem is megmondta... Elpocsékoltátok az egész drága nyarat...

– Az fix! – helyeselt Fiksz Öcsi.

Facsiga a dagasztógép késének beállításával kínlódik.

– Azért ti ne búsuljatok! Eltelt valahogy... Jobb is jön talán...

– Ha ott lehettem volna veletek, nem ússzátok meg nősülés nélkül... Rátok uszítottam volna a nőket... – erőlködik Lötyi.

– Háháhu! Amennyi eszed van, előbb még ki is próbáltad volna őket! – szól Röhögő Relé a köszörűgép mellől.

– Mivel, te?! – csodálkozik orrára csúszott szemüveggel Férces, miközben a szerelőrajzok között kutat.

– Mivel? Háháhu! Mivel? – röhög Relé. – Mivelhogy erre bizonyára szakított volna magának időt a tapsifüles. A kis lötyögős... Csupa litty-lötty lötyögés... Lötyögős pötyögés. Ennyiből áll az egész ember. Semmi egyéb. Ami ezen kívül néha előjön, azt le kell adnia az asszonynak. Beszélik a szomszédok, amikor Lötyi hazatér, az asszony előveszi és dekára pontosan megméri. Hiány esetén aztán ráver a fakanállal... Háháhu! Szegény Lötyi, dehogy is próbálgatja a nőket! Szerintem az ő nyara is oda van...

– Nem hiszem én ezeket a meséket a nyárral – jelenti ki Krém Erik. A konyakozás óta őt is beleszólási joggal ruházták fel a csoport belső ügyeit illetően. – Szerintem ez a nyár is pont olyan, mint a többi. Viszont a képzelet szépecskén működik. Még csak az hiányzik, hogy akár a tévében az időjárást, térképekkel, ügyes kis rajzokkal előre jelezzék a fantáziák alakulását. „Kedves nézőink! A dagasztógép-szerelők munkalátogatása után emelkedő tendenciát mutat a képzelet. A mindenhonnan betörő sok csinos nő-, a hűtött sör- és a kényes kérdéstömegek hatására további szellemi élénkülés várható. Itt-ott ködösítés, elszórva röhej-felhők és kificamított hajnalhasadás, miegymás...” Ki hiszi el nektek, hogy ilyen egyszerű az élet?

– Ne legyen Fiksz Öcsi a nevem, ha ez nem így van! Ha ebben nincs valami... Mert csakugyan többet is hozhatott volna ez a nyár...

– Ez a nyár... ez a nyár! Mást nem tudtok? – Facsigát idegesítette és lehangolta ez a téma. Őzikére gondolt. Nem arra, akivel fizetéskor találkoznia kell, hanem arra a tengerpartira... Akiért talán most már örökre fájni fog néki az emlékezés. – Ez a nyár is elment, akár a többi. Van, aki elhülyéskedte. Mások elkomolykodták... A lényeg az, apafejek, hogy akármilyen is volt ez a nyár... vége. Nincs többé... És nem is jön vissza soha már...

– Fix: tangó! – mondja Fiksz Öcsi.

– És akkor mi van?! – méltatlankodik Lötyi. – Hányan találjátok fel ma a spanyolviaszt?

Krém Erik engedelmet kért, újra jelentkezett:

– Akkor az van, kedves uraim, hogy öregebbek vagyunk egy egész nyárral. Többen és többek is.

– Ne hülyéskedj! Hogy lennénk öregebbek – tiltakozik Tisztafej –, hiszen a nyár kimondottan fiatalít!

– Lelkesít, feldob, kijavít, erőt ad... – helyesel Férces.

– És leéget – toldja meg Röhögő Relé. – Nézzétek például Lötyit! Piroskás, törtető galóca... Ha egyáltalán van ilyen állat.

– Mindenféle rengeteg ilyen állat van. Ez biztos! – igenelt Fiksz.

– Megható! Mondhatom, igazán megható... Mindjárt összevizelem magam félelmemben. És itt fog kijönni... – Lötyi mutatja, hogy vörös szőrpamaccsal keretezett szeméből fog húgyozni, ha le nem szállnak róla. De Röhögő Relé nem tágít.

– Mi van, öregem? Hát neked arra sem jó a fityegőd? Hááháhu! Siratódalt is kapsz. Énekeljük el, kedves testvéreim, a Lötyi dicsőítésére, az Ott fogsz majd sírni, ahol senki sem lát dallamára azt, hogy ott fog majd sírni, ahol mindenki látja. Háháhu, háháhu! És mondd Lötyi, mit szólnál ahhoz, ha a szemgolyódat szorítanák a zacskód helyett? Háháhu! Megérdemelnéd, hogy mind a négyet megszorongassák, amikor hülyeségeket beszélsz!

– Szünet! – jelenti be Lötyi, mert úgy látja jónak, hogy a csoport tagjai ne csak őt egyék.

Púpos Vöcsök, aki eddig csendben ült, új feliratos táblát függeszt a szerelde falára. Egy régebbi és jóval hosszabb jelmondat alatt most ez áll:

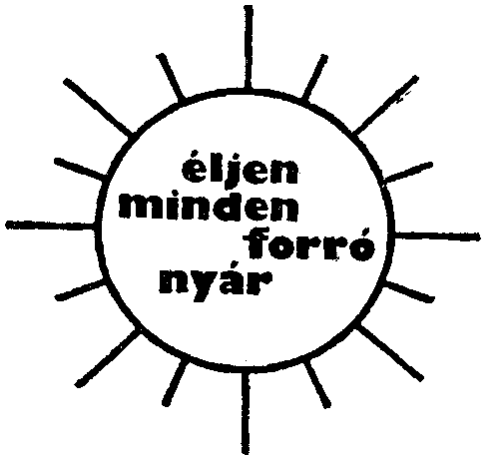

– Éljen! – lelkesednek kórusban a szerelők.

Belép Popi. Rendszerint a csoport és a szakszervezeti iroda között ingázik. Az éljenzésre elfelejt tisztelegni. Leszedi és darabokra tépi a kartonlapot, amelyen a friss felirat áll.

– Itt nem lehet állandóan hülyéskedni! Itt dolgozni kell!

A szerelők leteszik kezükből a szerszámokat. Kérdőn néznek a csoportvezetőre.

– A jövő hónaptól kezdődően megkezdjük a nagy kapacitású festőgépek gyártását. Volt alkalmam már működésben látnia gépet. Nem nagy dolog az elkészítése. Úgy gondolom, hogy az eredetinél mi néhány változtatással jobbat is készíthetünk. Több fegyelmet, hozzáállást, érdeklődést és komolyságot várok!

A szerelők szótlanul álltak, semmit sem kérdeztek. Olyan halkan viselkedtek, mint a város környéki kirándulók, amikor a nem kívánt valamibe sorban egymás után belelépnek.

– Ebédszünet van – töri meg a csendet Lötyi, és elvonul a csoportvezetővel. A szerelők veszik az elemózsiájukat, kiülnek a szerelde előtti térre, ahol egykor kosárlabdapálya volt. A fal mellett selejtes alkatrészekből kialakított ülőhelyekre melegen süt az őszi nap. Az épület mellett sorakozó juharfák kopaszodnak. Sárga köszönőleveleket küldözgetnek az elsietett nyár után, sötétebb árnyalatú panaszleveleket a közeledő télnek. Facsiga megosztja zsíros kenyerét Tisztafejjel. Potyolva puhított vöröshagymát esznek hozzá.

– Még hogy odalett a nyarunk... – dohog öregesen Facsiga. – Itt az ősz a nyakunkon. Minden nyár után ősz jön, Tisztafej?

– Igen, Facsiga. Még egyszer sem történt meg, hogy nyárra nyár következzék. De azért így is sok szép nyarunk lesz még... Ugye, tata?

– Lesz, lesz. De egy sem lesz olyan, mint amilyen ez volt... Mert ez a nyár... ez a nyár... szép volt.

– Szép. Tényleg szép volt, Facsiga. De jöhet ennél jobb is.

– Jöhet, mind jöhet, ha a fiatalság nem jön vissza már...

– Apám azt mondta, amikor beszekerezett velem a városba: „Fiam, előre nézz! A többivel ne törődj!” Bölcs volt az öreg, a „kustifáját!”

– Figyelted, Tisztafej, ahogy távolodunk a gyermekkortól, úgy komolyodunk és csendesedünk. És egyre hidegebbek ezek a forrónak nevezett évszakok...

– Csakugyan... Ezek a mostani nyarak a sokévi átlagnál hűvösebbek.

– Apránként kimegy belőlünk a melegség. Ennyi lenne az élet?

– Nem hiszem, Facsiga. Én másként érzem.

– Mit érzel, Tisztafej?

– Hát csak azt, hogy egyszer a forró, máskor a hideg esik jól: a hideg sör, a forró kávé. Még a gyors változtatásoknak is értelme van. Gondolj csak az anyád receptjére. A két mosdótáljára. Egyikben jéghideg a víz, a másikban buzog. Hol egyikbe, hol a másikba kell belemártogatnunk a lábunkat a reumás fájdalom elűzése végett...

– Pedig szerintem jó volna az örökös nyár.

– Menj Afrikába. Szerelhetsz csinos kis petróleumfinomítókat.

– Most nem olyan nyárra gondoltam, hanem ami bennünk van.

– Bennünk, ha úgy akarjuk, duruzsolhatna időnként egy kis kályha...

– Mivel tápláljuk, Tisztafej?

– A tulajdon lelkünkkel.

– De önmagunkért nem éghetünk!

– Persze, kellene valami...

– Ez az, Tisztafej. Kellene néhány szép gondolat. Valami megfoghatatlan, fölöttünk álló...

– Hát azért az sem árt, ha megtapogatható, ugye, Facsiga?

– Ilyen volt már ezen a nyáron is. Nem sikerült. Meguntuk, azt hiszem.

– Mindig így járunk, ha hiányzik belőle valami...

– Ezt mondom én is, Tisztafej!

– Majd hoz az idő másat. Másokat. Jobbat is.

– Nem hiszek az időben.

– Miben hiszel?

– Miben higgyek?

– Csak kell akarnod valamit...

– Magunkban hinnék a legszívesebben.

– Magadban?

– Kettőnkben.

– Ez érthető, hiszen barátok vagyunk.

Egymásra néznek. A zsíros kenyér megpihen vasreszelékes-olajbalzsamos kezükben.

– Azért mégsem ment teljesen kárba ez a nyár – állapítja meg okosan Facsiga.

– Kárba csak a pénz megy!

– A pénzt nem szeretem. Olyan, mint az idő.

– Pedig az idő az igazi érték. Ha elegendő időm volna, utaznék, olvasnék és többet tanulnék...

– Söröznél is?

– Söröznék, sétálnék, beszélgetnék... Még vitatkoznék is veled. De most nem tehetem, mert sietnem kell.

– Hova igyekszel, Tisztafej? Még rengeteg időnk van.

– Alkatrészekért, Facsiga. Tudod, hogy megint fusiznak az esztergályosok... A tervteljesítés Damoklész-kardja lóg a fejünk felett.

– Na, akkor én is megyek!

– Hová, hová, Kis elvtárs?

– Megmondom. Oda, ahová a király is gyalog jár.

– És amikor onnan visszajössz, azt hiszed, jobb lesz?

– Jobb bizony. Nekiugrunk a munkának!

– És akkor mi lesz?

– Semmi különös. Mindenki csinálja a magáét. De ha nem kapunk idejében alkatrészeket, tudod, mi lesz? Ha nem érdekel, akkor is megmondom: le lesztek sz...a!

– Mi ez, Facsiga? Szellemesség?

– Á, dehogy! Kínomban mondtam...

Ebédszünet után Púpos Vöcsök visszakucorodik a szerelőasztal mellé rögzített magas székre. A satu két, rézlemezzel borított pofája közé illeszti a soron következő tengelyt. A csoport tagjai ott szöszmötölnek körülötte. Azt latolgatják, miként fizet majd a nagy kapacitású festőgép.

– Ami pedig az elmúlt nyarat illeti – zárja le az előző vitát Púpos Vöcsök –, úgy döntöttem, jó lesz emléknek! Egyféle összehasonlítási alapra gondolok. Úgy érzem, szükségünk lesz valami ilyesfélére. Mert ha nem tévedek, a következő nyár is a miénk lesz...

– Ez aztán fix! – löki unalmas szövegét hanyagul Fiksz Öcsi. Festődei Marcsán legelteti szemét, és sűrűn pislogva vigyorog.

A világ leglaposabb fenekű festőnője egy sor makulátlan mosolyú szakiskolás lánnyal közeledik a szerelőcsoport jobb napokat is látott munkaasztala felé.

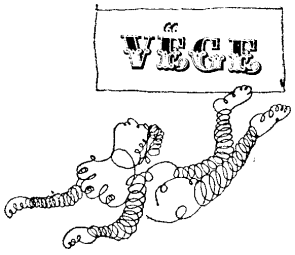

Az újraalakult Erdélyi Szépmíves Céh tagjai

Ábrahám János - Kolozsvár, Ábrám Zoltán dr. és Noémi - Marosvásárhely, Adonyi Nagy Mária - Nagyvárad, Adorjáni Adél - Marosvásárhely, Adorjáni Attila - Marosvásárhely, Adorjáni János - Marosvásárhely, Adorjáni Zoltán - Marosvásárhely, Ágoston István dr. - Marosvásárhely, Ágoston Margit - Marosvásárhely, Ajtai Puskás Katalin dr. - Marosvásárhely, Ajtai Sándor ifj. - Marosvásárhely, Ajtai Tibor - Marosvásárhely, Ajtay Ilona - Marosvásárhely, Ákosfalvi Református Egyházközség, Albert Emőke - Szászrégen, Albert Gabriella - Marosvásárhely, Albert István - Sepsiszentgyörgy, Albert Sándor és Júlia - Marosvásárhely, Ambrus József dr. - Székelyudvarhely, Ambrus Vilmos - Marosludas, András Ilona - Nagyvárad, Andrássy Árpád - Marosludas, Angyal Piroska - Marosvásárhely, Antal Magda - Kolozsvár, Antonné Krebsz Edit - Kolozsvár, Apáczai Csere János Baráti Társaság - Kolozsvár, Aradbelvárosi Római Katolikus Plébánia, Aradi 1-es számú Általános Iskola, Arany Béla - Nagyvárad, Áros Melinda dr. - Székelyudvarhely, Asztalos Béla dr. - Medgyes, Ávéd Ervin - Marosvásárhely, Baculea Jánosy Margit - Marosvásárhely, Bagoly Ágota - Sepsiszentgyörgy, Bagothay Sámuel - Marosvásárhely, Bajka Katalin - Sepsiszentgyörgy, Bakcsi Ibolya - Csíkszereda, Bakk Rozália - Marosvásárhely, Bakos Katalin - Kolozsvár, Bakos Mária - Szováta, Bakos Paula dr. - Marosvásárhely, Baksai Károly - Szilágycseh, Balás Árpád és Erzsébet - Marosvásárhely, Balázs Árpád - Székelyudvarhely, Balázs Dezső - Marosvásárhely, Balázs István - Segesvár, Balázs Julianna - Kolozsvár, Balázs Lajos dr. - Csíkszereda, Balázs-Oldal Gyöngyvér - Marosvásárhely, Bálint Ágnes Júlia - Kolozsvár, Bálint Éva - Segesvár, Bálint József dr. és Ildikó dr. - Marosludas, Bálint J. Zsolt - Székelyudvarhely, Bálint Kálmán - Székelyudvarhely, Bálint Lajos - Gyulafehérvár, Bálint Lajos dr. - Szilágycseh, Bálint Lajos - Kolozsvár, Bálint Mózes - Székelyudvarhely, Bálint Róbert - Székelyudvarhely, Bálint Tibor - Kolozsvár, Bálint Zsuzsanna Katalin - Marosvásárhely, Balla Irén - Magyardécse, Ballai Ágnes - Marosludas, Ballai Csaba - Marosludas, Ballai István ifj. - Marosludas, Balog Júlia - Zilah, Balogh Béla - Nagyvárad, Balogh Csaba - Mezőpanit, Balogh Edgár - Kolozsvár, Balogh Emese - Marosvásárhely, Balogh Ferenc - Kolozsvár, Balogh Imre és Erzsébet - Bonyha, Balogh Károly - Csittszentiván, Balogh Rozália - Mezősámsond, Bancsi Margit - Marosvásárhely, Bándi Irén - Marosvásárhely, Bánffy István - Kolozsvár, Bányai Csaba - Székelyudvarhely, Bányai Mária - Nyárádszereda, Bara Ágnes - Székelyudvarhely, Bara Lajos István - Zilah, Bara Sándor - Szilágycseh, Bara Teréz - Marosvásárhely, Barabás Adél - Kolozsvár, Barabás Béla - Kolozsvár, Barabás Berta - Szászrégen, Barabás Dénes dr. és B. Pány Éva dr. - Csíkszereda, Barabás Ferenc - Marosvásárhely, Barabás János - Marosvásárhely, Barabás László - Marosvásárhely, Barabás Sándor - Marosvásárhely, Barabási Ferenc - Marosvásárhely, Bárányi Ferenc dr. - Temesvár, Baráth János - Marosvásárhely, Bárdossy Ilona - Marosvásárhely, Barra Zoltán dr. - Szilágycseh, Barta Béla - Szászrégen, Bartha Ágnes - Göcs, Bartha András dr. és Julianna dr. - Szováta, Bartha Árvay Katalin - Sepsiszentgyörgy, Bartha Endre - Marosvásárhely, Bartha István - Marosvásárhely, Bartha Jolán - Mezőpanit, Bartha József - Holtmaros, Bartha József - Szováta, Bartha László - Szászrégen, Bartha Levente - Marosvásárhely, Bartha Rózsa - Marosvásárhely, Bartha Zoltán - Kolozsvár, Bartha Zoltán - Marosvásárhely, Bartha Zsuzsanna - Marosvásárhely, Bartók Béla Elméleti Líceum - Temesvár, Bartos Miklós - Erdőszentgyörgy, Basa Mária - Kolozsvár, Báthory Éva Gabriella - Szatmárnémeti, Batiz Csaba - Szászrégen, Bató Domokos és Ildikó - Marosvásárhely, Baumann Ferenc - Marosvásárhely, Bayer Márta dr. - Marosvásárhely, Becze Béla és Ella - Szováta, Bencze Béla - Székelyudvarhely, Bencze Krisztina - Nagybánya, Benczédi Sándor - Kolozsvár, Bendel József - Tasnád, Bene Endre dr. és Enikő - Marosvásárhely, Benedek Elemér - Székelyudvarhely, Benedek Zsuzsanna - Marosvásárhely, Beneffy Sándor - Fehéregyháza, Benkő Emőke - Bardóc, Benkő József - Marosvásárhely, Benkő Levente - Barót,

Benkő Samu - Kolozsvár, Berde László - Székelyudvarhely, Berecki Béla - Marosvásárhely, Berecki Gergely és Ágnes - Marosvásárhely, Bereczki Szilárd és Katalin - Nagykároly, Bereczky Ildikó - Dés, Berekméri József - Marosvásárhely, Béres Miklós - Marosvásárhely, Berkeczi Zsuzsa - Székelyudvarhely, Bernády György Művelődési Egyesület - Szováta, Berszán István és Ilona - Marosvásárhely, Bertalan Enikő - Erdőszentgyörgy, Bethlen Anikó - Marosvásárhely, Bibó Zoltán - Székelyudvarhely, Bige Csaba dr. - Erdőszentgyörgy, Bihar megyei Műemlékvédő Egyesület, Binder Péterné - Marosvásárhely, Bíró Barna - Marosvásárhely, Bíró Gábor - Marosvásárhely, Bíró Gábor dr. - Kézdivásárhely, Bíró István - Bún, Bíró József Zete - Kolozsvár, Bíró Mária - Andrásfalva, Bitay Csaba - Kolozsvár, Bitay Endre - Kolozsvár, Bitay Ödön és Hajnalka - Sepsiszentgyörgy, Blaga Pálma - Szászrégen, Blénessy Ádám - Székelyudvarhely, Blényesi István - Sepsiszentgyörgy, Bocsárdi János - Marosvásárhely, Bocskai István Alapítvány - Nyárádszereda, Bocskai István Közművelődési Egyesület - Nyárádszereda, Bocskay István dr. - Marosvásárhely, Bocskay Lajos - Marosvásárhely, Bocskay Vince és Margit - Szováta, Bod Attila Árpád - Marosvásárhely, Bod Csongor Sándor - Marosvásárhely, Bod Kinga Zsuzsanna - Marosvásárhely, Bódizs Ildikó dr. - Marosvásárhely, Bodó Barna - Temesvár, Bodó Béla - Marosvásárhely, Bodó Magdolna és Sarolta - Marosvásárhely, Bodoki Halmen Márta - Zilah, Bodrogi Ildikó - Székelyudvarhely, Boérné Jakab Ilona - Kolozsvár, Bogáti Bokor Péter - Nagykároly, Bognár Miklós és Melinda - Marosvásárhely, Bogyó Levente - Marosvásárhely, Bokor Anna - Szováta, Bokor Imre - Székelyudvarhely, Bokor János - Székelyudvarhely, Boni Ferenc - Marosvásárhely, Boni Mária - Marosszentgyörgy, Borbáth Endre - Sepsiszentgyörgy, Borbély Ernő - Csíkszereda, Borbély Hajnal - Szászrégen, Borda Annamária - Marosvásárhely, Boros Csaba - Marosvásárhely, Boros János - Kolozsvár, Boros Zoltán Alpár - Sepsiszentgyörgy, Borsos Géza - Gyergyócsomafalva, Borsos László - Bethlen, Borzási Margit - Segesvár, Both Ákos dr. - Székelyudvarhely, Both András - Segesvár, Both János - Marosvásárhely, Bőjte Lídia - Szászrégen, Brassói Fuchs Herman - Kolozsvár, Bunyitay Könyvtár - Nagyvárad, Burp, D. Michael - Kolozsvár, Bustya Dezső dr. - Marosvásárhely, Butta Barbara - Kolozsvár, Búzás Pál - Kolozsvár, Buzetzky Sándor - Nagyszalonta, Buzogány Lenke dr. - Segesvár, Buzsa Annamária és Koncz Tímea - Marosvásárhely, Buzsa Sándor ifj. - Marosvásárhely, Caritas Catolica - Nagyvárad, Cebuc Schmelz Erzsébet - Kolozsvár, Ciucu Antonia - Sepsiszentgyörgy, Ciula Angéla - Marosvásárhely, Czegői Rozália és Lőrinc - Bethlen, Czellecz Jenő és Klára - Marosvásárhely, Czellecz László és Gyöngyi - Marosvásárhely, Czellecz Zoltán és Sára - Marosvásárhely, Czirják Árpád - Kolozsvár, Czurai István - Szilágysomlyó, Csákány Julianna - Marosludas, Császár Donát - Kolozsvár, Cseh Gábor - Marosvásárhely, Cseke Péter - Kolozsvár, Csekme István - Marosvásárhely, Csekme Jolán - Marosvásárhely, Csepei Lénárd István - Zilah, Csepreghy András - Marosvásárhely, Csergőffy László - Marosvásárhely, Csernátony Beatrix - Kolozsvár, Cs. Gyímesi Éva - Kolozsvár, Csibi Ilona - Mezősámsond, Csibi Magdolna - Erdőszentgyörgy, Csiha Kálmán dr. - Kolozsvár, Csíki Béla - Nyárádszereda, Csíki Dénes - Gyulafehérvár, Csíki Dénes - Marosvásárhely, Csíkos József - Marosvásárhely, Csiszár Anna dr. - Marosvásárhely, Csiszér Annamária - Marosvásárhely, Csiszér Sándor és Mária - Marosvásárhely, Csont Anna-Mária dr. - Marosvásárhely, Csorvásy Rozália - Marosvásárhely, Csulak Imre - Marosvásárhely, Csurka Attila - Szászrégen, Csutak István Ferenc - Csíkszereda, Csutak Zsolt - Nagyvárad, Daczó Árpád Lukács - Fogaras, Dakó Csaba - Kolozsvár, Damó Zsolt és Éva - Marosvásárhely, Dán Anna - Marosvásárhely, Dániel Gábor - Marosvásárhely, Dániel Zsuzsanna - Marosvásárhely, Dankanits László - Kolozsvár, Daradics Mária Magdolna - Marosludas, Darvas Ignácz - Szászrégen, Dávid Gyula - Kolozsvár, Dávid Sándor - Székelyudvarhely, Deák Gyula és Anna - Marosvásárhely, Deák Gyula Levente - Sepsiszentgyörgy, Deák Ilona - Székelyudvarhely, Debreceni István - Marosvásárhely, Décse Ferenc Sándor - Marosvásárhely, Dely Vid - Szászrégen, Deme Enikő Gabriella -

Szászrégen, Deme Gábor dr. - Szászrégen, Demény Lajos - Bukarest, Demeter Árpád - Kolozsvár, Demeter Erdei Zoltán - Marosvásárhely, Demeter Ernő - Kolozsvár, Demeter Ferenc - Marosvásárhely, Demeter Ignác - Székelyudvarhely, Demeter Kamilla - Marosvásárhely, Demeter László - Marosvásárhely, Demeter Levente - Székelyudvarhely, Demeter Mihály és Hajnal - Kolozsvár, Demeter Piroska - Szováta, Dénes Katalin - Gyulakuta, Dérer Ferenc - Nagyvárad, Déry Károly és Ilona - Kolozsvár, Derzsi Erzsébet Edda - Marosvásárhely, Dicsőszentmártoni RMDSZ Könyvtár és Sipos Domokos Közművelődési Egyesület, Dobai Sára - Zilah, Dobri György - Uzon, Dobri István - Kolozsvár, Dóczi Ildikó - Marosvásárhely, Dóczy Ildikó - Marosvásárhely, Dóczy Miklós dr. - Marosvásárhely, Dombiné Máthé Olga dr. - Székelyudvarhely, Domokos Anikó - Segesvár, Domokos Attila - Szováta, Domokos Ferenc - Szilágycseh, Donáth Réka - Marosvásárhely, Dósa György - Kisteremi, Dukrét Géza - Nagyvárad, Duma István - Nagyvárad, Dundler Attila - Kézdivásárhely, Dunkler Sándor és Franciska - Kolozsvár, Dvarzsik József - Nagyvárad, Égető Zsuzsanna - Marosvásárhely, Egyed Ákos - Kolozsvár, Egyed Emese - Kolozsvár, Egyed Szende - Segesvár, Egyed Tibor és Klára - Marosludas, Ekkertné Meskó Éva - Nagybánya, Elek Ildikó - Nagyvárad, Elekes Béla és Mária - Szováta, Éltes Enikő - Sepsiszentgyörgy, EMKE Aradi Szervezete, EMKE Szilágycsehi Városi Szervezete, EMKE Szilágy Megyei Szervezete, Engi Klára dr. - Marosvásárhely, Erdei Ferenc - Marosvásárhely, Erdélyi Etelka - Szentjobb, Erdő János - Kolozsvár, Erdős László Csaba - Marosvásárhely, Erőss Mária dr. - Marosvásárhely, Eszényi Noémi - Kolozsvár, Fábián András dr. - Kolozsvár, Fábián András - Szászrégen, Fábián Gábor - Marosvásárhely, Fábián Mónika - Nagyvárad, Faluvégi Ilona - Szászrégen, Fancsali Ferenc és Eszter - Nyárádszereda, Farcádi Gabriella - Marosvásárhely, Farczádi István - Mezőpanit, Farkas Albert - Marosvásárhely, Farkas Annamária - Marosvásárhely, Farkas Balázs - Kolozsvár, Farkas Domokos ifj. - Szászrégen, Farkas E. Zoltán - Nagybánya, Farkas Ernő - Marosvásárhely, Farkas Evelyn dr. - Marosvásárhely, Farkas Gábor - Bethlen, Farkas Lajos és Éva - Szováta, Farkas László és Csilla - Marosvásárhely, Farkas Miklós - Segesvár, Farkas Zoltán - Kolozsvár, Fazakas Dezső Miklós - Marosvásárhely, Fazakas Edit - Andrásfalva, Fazakas Éva dr. - Vatra Dornei, Fazakas Gyöngyvér - Marosvásárhely, Fazakas Jenő - Székelyudvarhely, Fazakas Lajos dr. - Parajd, Fazakas Szabolcs - Székelyudvarhely, Fazakas Zita - Marosvásárhely, Fazakas Zrinyi Erzsébet - Marosvásárhely, Fazoli Csaba József - Kolozsvár, Fekete Béla és Katalin - Segesvár, Fekete Gyula - Marosvásárhely, Fekete Julianna - Marosludas, Fekete Kamilla - Nyárádgálfalva, Fekete Mihály - Marosvásárhely, Fekete Ödön - Szováta, Fekete Réka - Kolozsvár, Feleki Károly és Elvira - Kolozsvár, Felfalusi Kovács Antal Alapítvány - Brassó, Felházi Lenke Zsuzsanna - Kolozsvár, Felméri István Árpád - Kolozsvár, Ferencz Gábor - Torockó, Ferencz István - Barót, Ferencz József - Marosvásárhely, Ferencz László és Mária Magdolna - Marosvásárhely, Ferenczy István - Marosvásárhely, Ferenczy Judit - Kolozsvár, Feszt György dr. - Marosvásárhely, Fiatal Fórum - Székelyudvarhely, Filep Csaba Kálmán dr. - Gernyeszeg, Filep Julianna - Marosvásárhely, Finta Gyula - Kolozsvár, Finta Zselyke Virág - Marosludas, Fodor Aranka - Segesvár, Fodor Éva Emese - Szilágysomlyó, Fodor Ibolya - Marosludas, Fodor József - Nagyvárad, Fodor Rebeka - Dicsőszentmárton, Fogarasi József - Marosfelfalu, Fórizs Edit - Kolozsvár, Formanek Gyula dr. - Marosvásárhely, Friss Béla - Marosvásárhely, Friss Mária - Marosvásárhely, Fuccaro Péter - Marosvásárhely, Furu Árpád - Kolozsvár, Füley András - Székelyudvarhely, Fülöp Gábor Dénes - Marosvásárhely, Fülöp Mária - Marosvásárhely, Fülöp Veronika - Nyárádszereda, Fülöp Zoltán - Szászrégen, Gábor Erzsébet - Marosvásárhely, Gábor Márton - Marosvásárhely, Gábosi Emese és Zoltán - Marosvásárhely, Gál Gyöngyike - Marosvásárhely, Gál Ibolya - Mezőpanit, Gál Katalin - Marosvásárhely, Galambfalvi Hajnalka - Szováta, Galambos Gyula - Marosvásárhely, Gálfalvi György - Marosvásárhely, Gálfalvi Zsolt - Bukarest, Gálfi Balázs - Marosvásárhely, Gáll Ilona - Szováta, Gáll Magdolna - Marosvásárhely,

Garai Magda - Nagyvárad, Gáspár Attila - Zilah, Gáspár Erzsébet és Réka - Marosvásárhely, Gáspár Éva - Szilágysomlyó, Gáspár Melinda - Marosvásárhely, Gáspár Sándor - Marosvásárhely, Gavallér Lajos - Mezőtelki, Gazda József - Kovászna, Gazdag Sándor - Medgyes, Gencsi András - Marosvásárhely, Geréb József - Székelyudvarhely, Geréb Kálmán - Székelyudvarhely, Gergely Erzsébet és István - Kolozsvár, Gheorghian Cseke Éva - Kolozsvár, Glück Erzsébet - Marosvásárhely, Godza Zoltán - Zilah, Golya János és Júlia - Gernyeszeg, Görög Miklós - Marosludas, Gráma László - Nagyvárad, Gulácsi Ildikó - Marosvásárhely, Gulácsi Melinda - Segesvár, Gyalay György - Szilágycseh, Gyík Enikő - Kisbács, Gyöngyösi István - Székelyudvarhely, Györffi Árpád - Marosvásárhely, Györffy Mária - Nyárádszereda, Györfi Ildikó - Kolozsvár, Györfi László - Székelyudvarhely, Györfi Mihály - Segesvár, György Árpád - Marosludas, György Béla - Marosvásárhely, György Gabriella - Marosvásárhely, György Ildikó - Kolozsvár, Györgybíró Sándor - Marosvásárhely, Györgyfi Sándor - Marosvásárhely, Gyulai Csaba - Nagyszalonta, Gyulai István - Nagyszalonta, Gyurka Ferenc - Nagyvárad, Haáz Sándor - Marosvásárhely, Hadnagy Károlyné dr. - Székelyudvarhely, Hajdó István - Székelyudvarhely, Hajdú István - Marosvásárhely, Hajdú László Péter - Kolozsvár, Hajek Péter - Nagyvárad, Halász Béla - Marosvásárhely, Halmen István - Marosvásárhely, Haraszti Judit - Marosvásárhely, Harkó Antal - Marosvásárhely, Harkó Előd - Sepsiszentgyörgy, Harkó Katalin - Marosvásárhely, Harkó Zoltán - Marosvásárhely, Harmath Erzsébet - Marosvásárhely, Harmath István - Marosvásárhely, Haszmann Pál - Csernáton, Hegedüs Attila - Székelykál, Hegedüs Tivadar - Segesvár, Hegyi Izabella - Nagyvárad, Hegyi Zoltán - Marosvásárhely, Heim András - Kolozsvár, Héjja Etelka - Héderfája, Henter György - Marosvásárhely, Henter Viktor - Marosvásárhely, Herchi István - Nagyvárad, Herédi Gusztáv - Kolozsvár, Herman Margit és Annamária - Marosvásárhely, Hirschfeld Ida és Éva - Kolozsvár, Hollandus S. Erzsébet - Kolozsvár, Holtmarosi Református Egyházközség, Hornyák Istvánné - Szamosújvár, Horváth Andor - Kolozsvár, Horváth Árpád és Ilona - Kolozsvár, Horváth Dániel dr. - Szászrégen, Horváth Gabriella - Kolozsvár, Horváth László és Éva - Kolozsvár, Horváth Miklós - Marosvásárhely, Horváth Réka - Kolozsvár, Horváth Zsuzsa - Kolozsvár, Hosszú Éva - Székelyudvarhely, Huber Péter - Kolozsvár, Hunyadi Imre - Szilágycseh, Hunyadi László - Szilágycseh, Ilkei Árpád - Homoródújfalu, Ilyés Albert - Szászrégen, Illyés Levente - Marosvásárhely, Imre János - Székelyudvarhely, Imreh Katalin - Marosvásárhely, Imreh Zsuzsa - Marosvásárhely, Incze Béla - Székelyudvarhely, Incze Ibolya - Sepsiszentgyörgy, Incze Judit Éva - Marosújvár, Incze Klára Etelka - Marosvásárhely, Incze László - Parajd, Incze Levente - Sepsiszentgyörgy, Incze Magdolna - Marosvásárhely, Ipó György - Marosvásárhely, Istvándi István Attila - Segesvár, Istvánffy Katalin és Miklós - Marosvásárhely, Iszlai József és Ilona - Nyárádszereda, Izsák Anna - Marosvásárhely, Izsák Balázs - Marosvásárhely, Izsák László és Ildikó - Erdőszentgyörgy, Jakabffy Attila és Edit - Marosvásárhely, Jakabházi Béla - Segesvár, Jakabos Csaba István - Kézdivásárhely, Jakó Zsigmond - Kolozsvár, Jakubinyi György - Gyulafehérvár, Jaricza János - Szentjobb, Jámbor László - Nagyszalonta, János Mária - Marosvásárhely, Jánosi Judit - Marosvásárhely, Jánosi Károly - Sepsiszentgyörgy, Jánosy Zoltán - Marosvásárhely, Jére Ágoston Fülöp - Székelyudvarhely, Jeremiás István Béla - Marosvásárhely, Jeremiás László - Marosvásárhely, Jeszenszky Zoltán Attila - Marosvásárhely, Joó Tamás - Magyardécse, Jósa Piroska dr. - Nagyvárad, Jósika István - Nagyvárad, Józsa Ferenc - Marosvásárhely, Józsa Miklós - Nagyenyed, Józsa Zoltán és Andrea - Kolozsvár, József Árpád - Székelyudvarhely, Juhász András dr. - Marosvásárhely, Juhász Bálint - Marosvásárhely, Juhász Géza - Kolozsvár, Kabdebó Szilárdné dr. - Kolozsvár, Kacsó Irén - Marosvásárhely, Kádár Attila - Marosvásárhely, Kádár Csaba - Székelyudvarhely, Kádár Gyöngyi - Nyárádszereda, Kádár István - Marosvásárhely, Kádár János - Marosvásárhely, Kádár Katalin - Marosvásárhely, Kádár Miklós - Domokos, Kakassy Sándor dr. - Dicsőszentmárton, Káli Király István - Marosvásárhely,

Kálmán Ungvári Dénes - Csíkszereda, Kántor Attila Béla - Marosvásárhely, Kántor Lajos - Kolozsvár, Kányádi Sándor - Kolozsvár, Kapdebó Ivo és Gertrud - Kolozsvár, Kápolnási Lajos - Székelyudvarhely, Kapusi Csaba - Marosvásárhely, Kárp György - Marosvásárhely, Kása Zoltán dr. - Kolozsvár, Kassai F. Zsombor - Székelyudvarhely, Kassay F. Emőke Adrienne - Székelyudvarhely, Kassay F. Györgyi Amália - Székelyudvarhely, Kátai Katalin - Székelyudvarhely, Kátay László dr. - Medgyes, Katona Béla - Arad, Katona Előd - Marosludas, Katona Ferenc és Erzsébet - Erzsébetváros, Katona István - Arad, Katona Miklós - Kolozsvár, Katona Sándor - Marosludas, Katyi Antal - Marosvásárhely, Kazatsay Ödön - Marosvásárhely, Kecseti Éva - Kolozsvár, Kecskés Ildikó - Marosludas, Kedves Mária dr. - Marosvásárhely, Kékedy László dr. - Kolozsvár, Kelemen Atilla dr. - Marosvásárhely, Kelemen Emőke - Marosvásárhely, Kelemen Éva - Marosludas, Kelemen László - Marosvásárhely, Kelemen Levente - Okland, Kelemen Mária - Nagyvárad, Kelemen Zsombor dr. - Marosvásárhely, Kercsó Lajos - Marosvásárhely, Kerekes Jenő - Sepsiszentgyörgy, Kerekes Judit - Marosvásárhely, Kerekes Péter Pál - Marosvásárhely, Kerekes Sándor - Kolozsvár, Kerekes Tóth Erzsébet - Marosvásárhely, Kerekes Zoltán - Bethlen, Kerekes Zoltán - Székelyudvarhely, Keresztes András - Mezőpanit, Keresztes Imola - Mezőpanit, Keresztes László Endre - Kolozsvár, Keresztes Pál és Éva - Marosvásárhely, Keresztes Zoltán - Kolozsvár, Keresztesi Dezső - Marosvásárhely, Keresztesi Gyöngyvér - Nagyenyed, Kerezsi János - Mezőbánd, Keszegh János dr. - Székelyudvarhely, Kibédi Zsuzsanna - Marosvásárhely, Kicsi Judit Gyöngyi - Nárádszereda, Kikeli Pál dr. - Marosvásárhely, Kilyén Ernő és Katalin - Marosvásárhely, Kilyén Ilka, Dániel és Krisztina - Marosvásárhely, Kincses Előd és Ajtay Mária - Marosvásárhely, Király Károly - Sepsiszentgyörgy, Király Kinga Júlia - Marosvásárhely, Kirkósa Gyula - Kolozsvár, Kirkósa Gyula id. - Kolozsvár, Kirkósa Gyula ifj. - Kolozsvár, Kis Emese - Kolozsvár, Kis Zoltán - Sepsiszentgyörgy, Kisgyörgy Árpád dr. - Marosvásárhely, Kisgyörgy Benjámin - Sepsiszentgyörgy, Kisgyörgy Réka - Kolozsvár, Kisgyörgy Zoltán dr. - Marosvásárhely, Kiss Albert - Nagyvárad, Kiss András dr. - Nagyvárad, Kiss Andrea - Arad, Kiss Anikó - Temesvár, Kiss Csekme Márta dr. - Marosvásárhely, Kiss Emese - Marosvásárhely, Kiss Ernő - Marosvásárhely, Kiss Ernő és Jolán - Marosvásárhely, Kiss Ferenc dr. - Marosvásárhely, Kiss Gyula és Csilla - Marosvásárhely, Kiss Ibolya - Marosludas, Kiss István - Szentjobb, Kiss Jenő - Kolozsvár, Kiss Madocsa és Kiss Éva dr. - Marosvásárhely, Kiss Mihály - Székelyudvarhely, Kiss Noémi - Marosludas, Kiss Péter ifj. - Marosvásárhely, Kiss Szidónia - Kolozsvár, Kiss Zoltán - Torda, Kiss Zoltán és Zsófia - Zilah, Klein Cristoph Dr. - Szeben, Kobori Annamária - Felvinc, Kóbori Mária - Szentjobb, Kocsis Anna - Kolozsvár, Kocsis Anna - Nyárádszereda, Kocsis Attila - Szilágycseh, Kocsis Enikő - Bethlen, Kocsis Mária - Marosvásárhely, Kolcsár Sándor - Marosvásárhely, Kolozsvári Ilona - Marosvásárhely, Kolozsvári István és Aranka - Marosvásárhely, Kolozsvári Nagy Zsuzsanna - Nagyvárad, Kolumbán Huba - Kolozsvár, Kolumbán Pál dr. - Marosvásárhely, Koncság Gyöngyi - Marosvásárhely, Koncz Vera és Attila - Segesvár, Kónya Sándor - Kolozsvár, Koós Ferenc - Kolozsvár, Korodi Gál Botond - Kolozsvár, Korodi Zsuzsanna - Kolozsvár, Koros Adél - Marosvásárhely, Kós Ágnes - Kolozsvár, Kós András - Kolozsvár, Kós Anna - Kolozsvár, Kósa Jolán - Marosvásárhely, Kós Károly dr. - Kolozsvár, Koszorus Enikő - Kolozsvár, Koszta András - Szováta, Kotsch Odette - Segesvár, Kotsis Gábor - Marosvásárhely, Kovács Ágnes - Marosvásárhely, Kovács Ágoston - Székelyudvarhely, Kovács Béla dr. - Kolozsvár, Kovács Edit - Fehéregyháza, Kovács Endre - Marosvásárhely, Kovács Erzsébet - Zilah, Kovács Gabriella - Marosvásárhely, Kovács Gyöngyvér - Marosvásárhely, Kovács György - Szováta, Kovács Ilona - Segesvár, Kovács Jenő - Kolozsvár, Kovács József - Marosvásárhely, Kovács Katalin - Marosludas, Kovács Lajos dr. - Kolozsvár, Kovács László - Kolozsvár, Kovács László - Marosvásárhely, Kovács László dr. - Marosvásárhely, Kovács Zsolt - Csíkszereda, Kováts Zoltán - Marosludas, Kovrig Anna

Katalin - Segesvár, Kovrig Magdolna - Erdőszentgyörgy, Kovrig Zoltán - Erdőszentgyörgy, Köllő Gábor - Szászfenes, Kötő József dr. - Kolozsvár, Kövendi Nagy Erzsébet dr. - Marosvásárhely, Kozma József - Szászrégen, Kozma Rozália - Szászrégen, Krajnik-Nagy Károly - Kolozsvár, Králik Júlia - Nagyvárad, Kräuter Sebastian - Temesvár, Krizbay Miklós - Bethlen, K. T. - Sarmaság, Kueres-Okolicsányi Erna - Nagyszalonta, Kueres-Okolicsányi Rita - Nagyszalonta, Kulcsár Irén - Kibéd, Kuti Dénes - Szováta, Kürthi András és Katalin - Marosvásárhely, Laczkó Angi Kinga - Marosvásárhely, Laczkó Károly és Éva - Marosvásárhely, Laczkó Margit - Marosvásárhely, Ladányi Henrietta - Nagyszalonta, Láday Zoltán - Marosvásárhely, Lakatos Irén - Marosvásárhely, Lakatos Jolán - Szilágycseh, Lakó Miklós - Kolozsvár, Lantai-Csont Judit dr. - Marosvásárhely, Lányi Szabolcs dr. - Bukarest, László Anna és Endre - Marosvásárhely, László Dénes dr. - Székelyudvarhely, László Erzsébet - Székelyudvarhely, László Herta - Kolozsvár, László János - Havad, László Levente - Székelyudvarhely, László Sándor - Szentjobb, László Zoltán Ernő - Marosvásárhely, Lászlóffy Csaba - Kolozsvár, Lázár Emőke - Nagyenyed, Lazsádi Katalin - Marosvásárhely, Lendek Pál - Dés, Lengyel Dezső - Szamosújvár, Lengyel László - Szászrégen, Lohinszky Loránd - Marosvásárhely, Lokodi Edit Emőke - Marosvásárhely, Lorántffy Zsuzsanna Egyesület - Marosvásárhely, Lorencz Lajos - Marosvásárhely, Losonczy Enikő - Erdőszentgyörgy, Lozsádi Klára - Marosvásárhely, Lőrincz Attila dr. - Marosvásárhely, Lőrincz Zsófia - Marosvásárhely, Luca Rozália - Marosvásárhely, Lukács Csaba - Parajd, Lukácsi László - Székelyudvarhely, Lukácsi M. Szilamér - Erdőcsinád, Madaras Péter - Szászrégen, Magó Mária Magdolna - Kolozsvár, Magos György és Méta Mária - Marosvásárhely, Magos István - Marosvásárhely, Magos Margit - Kolozsvár, Magyarfülpösi Református Egyházközség, Magyari Enikő - Nyárádszereda, Magyari Lajos - Sepsiszentgyörgy, Magyari Zsuzsanna dr. - Segesvár, Magyaros Hunor - Marosvásárhely, Magyarosi László - Kiskend, Magyarosi Sándor - Szászrégen, Májai Ferenc - Kolozsvár, Májai György és Éva - Szováta, Májernyik Mihály - Szilágycseh, Major Andrea - Marosvásárhely, Major Ferenc - Zilah, Major István - Kolozsvár, Major István - Marosludas, Major Katalin - Zilah, Major Pál - Marosvásárhely, Makfalvi Mátyás - Marosvásárhely, Makkay Ferenc és Klára - Kolozsvár, Maksay Ádám - Kolozsvár, Máriás József - Szatmárnémeti, Márk Anna-Mária - Kolozsvár, Márk Endre - Szászrégen, Markó Béla - Marosvásárhely, Márkodi Ernő ifj. - Sepsiszentgyörgy, Márkos László - Zovány, Marosfelfalusi Református Egyházközség, Marosfelfalusi Református Nőszövetség, Marosvásárhelyi Alsóvárosi Református Egyházközség, Marosvásárhelyi Cserealji Református Egyházközség, Marosvásárhelyi Evangélikus Parókia, Marosvásárhelyi Felsővárosi Református Egyházközség, Marosvásárhelyi Ferences Rend, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Magyar Tagozata, Marosvásárhelyi Református Kántortanító-képző Intézet, Marosvásárhelyi Szabadi úti Református Egyházközség, Marosvásárhelyi Színművészeti Akadémia Szentgyörgyi István Tagozata, Marosvásárhelyi Unitárius Egyházközség, Marosvásárhelyi Vártemplom, Marthy László dr. - Székelyudvarhely, Marthy Ödön - Kézdivásárhely, Márton Árpád - Sepsiszentgyörgy, Márton Árpád dr. - Nagybánya, Márton Endre - Marosvásárhely, Márton Ernő - Marosvásárhely, Márton János - Marosvásárhely, Marton József dr. - Gyulafehérvár, Márton Károly - Marosvásárhely, Márton Katalin - Szováta, Márton Tünde és Hám Péter - Szamosújvár, Máté Judit - Szederjes, Máté Rózsa - Nagyvárad, Máté Tünde - Segesvár, Matekovics Mária - Arad, Máthé András - Székelyudvarhely, Máthé András és Klára - Marosludas, Máthé Csaba - Nagyvárad, Máthé Dávid - Bethlen, Máthé Ferenc - Segesvár, Máthé László és Katalin - Szováta, Máthé Zsuzsanna - Marosvásárhely, Mátó Erzsébet - Marosvásárhely, Matos Ferenc - Nagyvárad, Mátyás Endre és Imola - Szováta, Mátyás Zoltán és Katalin - Marosvásárhely, Méder Ákos - Kolozsvár, Méder Ilona Matild - Kolozsvár, Méder István - Kolozsvár, Méder Zsolt - Nagyvárad, Méhes Gizella dr. - Marosvásárhely, Melczer Éva - Bukarest, Méliusz József - Bukarest, Menyei József és Ágnes - Marosludas,

Menyhárt József - Marosvásárhely, Menyhárt Mihály - Marosvásárhely, Mester Imre - Marosdécse, Mester János és Erzsébet - Szováta, Mezei Zoltán - Kolozsvár, Mezőbándi Református Egyházközség, MIDESZ - Szalonta, Mihály István - Marosvásárhely, Mihály István - Marosvásárhely, Mihály József - Erdőcsinád, Mihály Melinda - Kolozsvár, Mihály Zoltán - Szentegyházasváros, Mike Sarolta - Zilah, Miklós János Antal és Mária - Marosvásárhely, Miklós Levente József - Székelyudvarhely, Mikó Lőrinc - Kolozsvár, Miriszlai Lázár és Vajda Ilona - Marosvásárhely, Modok Gusztáv - Vársonkolyos, Mohos Katalin - Nagyvárad, Moldován Endre - Káposztásszentmiklós, Moldován Erzsébet - Marosvásárhely, Moldován Gizella Anna - Kolozsvár, Moldován László dr. - Marosvásárhely, Moldován Magdolna - Szováta, Molnár Csilla - Vulkán, Molnár Dénes - Marosvásárhely, Molnár Dénes ifj. - Marosvásárhely, Molnár Emese Júlia - Szilágycseh, Molnár Endre - Marosvásárhely, Molnár Éva - Szováta, Molnár János és Anikó - Segesvár, Molnár Kálmán - Szilágycseh, Molnár Krisztina - Marosvásárhely, Molnár Levente - Balázstelke, Molnos Lajos és Sarolta - Kolozsvár, Monoki István dr. - Marosvásárhely, Mózes Árpád - Kolozsvár, Mózes Gyula dr. - Székelyudvarhely, Mózes Katalin - Marosvásárhely, Mult Csaba - Marosvásárhely, Muntean Jenő - Szászrégen, Murvai Béla - Marosvásárhely, Muzsi Anikó - Beszterce, Muzsi Levente - Marosvásárhely, Muzsnay Magda - Sós Árpád - Kolozsvár, Müller Péter - Nagyvárad, Nagy Attila - Kiskend, Nagy Attila - Kiskend, Nagy Attila - Marosvásárhely, Nagy Attila és Berta - Marosvásárhely, Nagy Attila Mihály - Homoródszentmárton, Nagy Béla dr. - Szatmárnémeti, Nagy Csilla - Nagyszalonta, Nagy Elemér - Marosvásárhely, Nagy Ernő - Marosvásárhely, Nagy Erzsébet - Marosvásárhely, Nagy Erzsébet - Szászrégen, Nagy Etelka - Nyárádszereda, Nagy Éva - Segesvár, Nagy Ferenc - Kolozsvár, Nagy Ferencz István - Nagyszalonta, Nagy Heléna Emese - Marosludas, Nagy Ibolya - Marosludas, Nagy Imre - Mezőpanit, Nagy Imre - Mezőpanit, Nagy István - Marosvásárhely, Nagy János - Kolozsvár, Nagy János - Segesvár, Nagy János és Ibolya - Marosvásárhely, Nagy Jenő ifj. - Nyárádszereda, Nagy Jenő és Kinga - Nyárádszentanna, Nagy József - Marosvásárhely, Nagy József Levente - Marosvásárhely, Nagy Judit - Marosvásárhely, Nagy Judit - Székelyudvarhely, Nagy-Korodi László - Segesvár, Nagy Lajos dr. - Réty, Nagy Lajos dr. és Ildikó - Székelyudvarhely, Nagy László - Ákosfalva, Nagy Levente és Judit - Marosvásárhely, Nagy Levente dr. - Marosvásárhely, Nagy Magda - Kiskend, Nagy Márta - Gyulakuta, Nagy Miklós Kund és Éva - Marosvásárhely, Nagy Pál Tamás - Marosvásárhely, Nagy Réka - Nagyszalonta, Nagy Rozália - Mezősámsond, Nagy Sándor - Marosvásárhely, Nagy Sándor - Zilah, Nagy Tünde - Segesvár, Nagy Vince - Szentjobb, Nagy Zoltán Attila - Marosvásárhely, Nagy Zsuzsanna - Nyárádszereda, Naphegyi György - Marosvásárhely, Nemes Árpád - Szászrégen, Nemes Béla - Marosvásárhely, Nemes Csongor - Marosvásárhely, Nemes István - Marosvásárhely, Nemes László - Szászrégen, Nemes Magdolna - Marosvásárhely, Németh Béla - Szentjobb, Németh János - Szováta, N. N. - Érábrány, Népújság Impressz Kft. - Marosvásárhely, Nistor Gheorghe Gáspár és Krisztina - Kolozsvár, Nits Árpád és Ilona - Kolozsvár, Novák Sándor és Erzsébet - Marosvásárhely, Nyárádszentbenedeki Református Egyházközség, Nyilas Géza - Segesvár, Nyíri József - Székelyudvarhely, Nyírő Gábor dr. - Székelyudvarhely, Ochiş-Dali Ibolya - Bukarest, Olariu Zsolt dr. és Erika - Székelyudvarhely, Oltean Katalin - Marosvásárhely, Oltyán Mihály - Marosvásárhely, Oniga Erzsébet dr. - Segesvár, Orbán Bálint - Kolozsvár, Orbán Dániel - Szederjes, Orbán János Dénes - Brassó, Orbán László - Bethlen, Orbán László - Kolozsvár, Orbán Márton - Udvarfalva, Orbán Rozália - Marosvásárhely, Orosz Gusztáv és Katalin - Marosvásárhely, Ortenszkyné Gyenge Ildikó - Kolozsvár, Ördögh Loránd - Bukarest, Ötvös József - Póka, Páczai Piroska - Marosvásárhely, Paizs József dr. - Marosvásárhely, Pakó Benedek - Szászrégen, Pál Magdolna - Marosvásárhely, Pálffy Károly - Kolozsvár, Páljános Mária - Sepsiszentgyörgy, Páll Ferenc - Marosvásárhely, Páll István - Szováta, Páll Tamás - Parajd, Pallai Ildikó - Szatmárnémeti, Palotás János és Annamária - Marosvásárhely, Pályi

Béla - Nyárádszentbenedek, Pány Ödön és Margit - Dés, Pap Talán Ilona - Marosvásárhely, Pap Zoltán dr. - Marosvásárhely, Papp A. Zoltán - Zilah, Papp Árpád - Marosvásárhely, Papp Éva - Segesvár, Papp József - Brassó, Papp László dr. - Marosvásárhely, Pásztori Kupán István ifj. - Nagyenyed, Pataki Enikő - Kolozsvár, Pataki László és Judit - Kolozsvár, Pataki Sándor - Marosvásárhely, Patka Ildikó - Ákos, Patka Katalin - Ákos, Patka Melinda - Ákos, Pavlovics Ilona - Kolozsvár, Péntek Márta Boglárka - Kolozsvár, Pete Anna-Mária - Nagyvárad, Péter Enikő - Marosvásárhely, Péter Eszter - Marosvásárhely, Péter Éva - Marosvásárhely, Péter Ildikó - Nyárádszereda, Péter István Ödön dr. - Medgyes, Péter Levente - Székelyzsombor, Péter Mihály dr. és H. Mária dr. - Marosvásárhely, Péterfi Árpád - Marosvásárhely, Péterffy Enikő - Kolozsvár, Péterfy Mihály - Kolozsvár, Pethő Károly és Rozália - Marosvásárhely, Pettenkoffer Sándor - Kolozsvár, Petzinger György - Marosvásárhely, Pilinszki Éva dr. - Székelyudvarhely, Pillich László - Kolozsvár, Pintér István - Nagyvárad, Pitó Antal - Mezőpanit, Podhrádszky László dr. - Kolozsvár, Pogán Zsuzsanna - Marosvásárhely, Pokol Bertalan - Gálospetri, Pop Ioana Emese - Kolozsvár, Popa Borbála - Marosvásárhely, Portik Adél - Szászrégen, Protestáns Theológiai Intézet Könyvtára - Kolozsvár, Pungucz Károly - Marosvásárhely, Puskás Attila - Sepsiszentgyörgy, Puskás István - Székelyudvarhely, Rácz Béla - Kolozsvár, Rácz Eszter Tímea - Kolozsvár, Rácz Gizella - Szilágysomlyó, Rácz Hajnal - Marosvásárhely, Rácz Rozália és Holló Timea - Marosvásárhely, Ráduly Mihály - Székelyudvarhely, Rákosi Mária - Sepsiszentgyörgy, Rázmán Erzsébet - Szászrégen, Regéczi Anna és Emil - Kolozsvár, Regéczi Éva - Arad, Reizer Pál I. és II. - Szatmárnémeti, Reksán Dávid - Marosvásárhely, Rigó Béla - Székelyudvarhely, RMDSZ Maros megyei szervezete, RMDSZ Marosludasi szervezete, RMDSZ segesvári szervezete, RMDSZ szászrégeni nőbizottsága, RMDSZ szászrégeni szervezete, RMDSZ szilágycsehi szervezete, Román János és Erzsébet - Máramarossziget, Roman Victor - Homoródszentmárton, Romániai Magyar Kereszténydemokrata Párt Maros Megyei szervezete, Romániai Magyar Kisgazda Párt Maros megyei szervezete, Romhányi András - Székelyudvarhely, Röser Ferenc - Kolozsvár, Ruja Gabriella - Marosvásárhely, Ruja Rozália - Marosvásárhely, Sajgó Ferenc - Kolozsvár, Sala György - Kolozsvár, Salamon József - Szászrégen, Salat Csaba dr. - Marosvásárhely, Salat József - Marosvásárhely, Samu Mária Magdolna - Szászrégen, Sándor Attila - Marosvásárhely, Sándor Irén - Székelyudvarhely, Sándor László - Marosvásárhely, Sárkány Vera - Marosszentgyörgy, Sárközi Gerő - Nagyvárad, Sárossy Sándor - Marosfelfalu, Schneider-Németh Antal - Nagyvárad, Sebők Tünde - Kolozsvár, Senkálszky Endre - Kolozsvár, Serban Elvira - Marosludas, Sigmond Júlia - Kolozsvár, Siklódi Enikő - Marosvásárhely, Siklódi Ildikó - Nyárádszereda, Simó Edit - Segesvár, Simó Ildikó - Székelyudvarhely, Simon Alpár - Kolozsvár, Simon Csaba Endre - Kolozsvár, Simon György - Marosvásárhely, Simon Lajos - Törcsvár, Simon László - Marosvásárhely, Simon Rozália - Nagysármás, Simonfi Éva - Torda, Sinkó Ferenc - Zilah, Sipos István - Máramarossziget, Sipos Mihály - Marosvásárhely, Sipos Zsolt - Marosvásárhely, Sófalvi István - Kolozsvár, Sólyom Csenge Zsuzsanna - Kolozsvár, Somfalvi Edit - Szatmárnémeti, Somodi János - Szászrégen, Somogyi Gizella és József - Marosvásárhely, Soós Árpád - Marosvásárhely, Soós Edit - Kolozsvár, Soós József - Medgyes, Soós Klára dr. - Székelyudvarhely, Soós Margit - Marosvásárhely, Soós Zsuzsanna - Marosvásárhely, Sorbán Daniella - Erdőszentgyörgy, Sorompó László - Kolozsvár, Sorompó Mercédes - Kolozsvár, Spielmann Mihály - Marosvásárhely, Stanciuné Tőke Márta - Marosvásárhely, Starmüller Géza - Kolozsvár, Stega Ilona - Marosvásárhely, Stehlik Judit - Szászrégen, Suciu Erzsébet - Marosludas, Sumălan Judit - Marosvásárhely, Sükösd Mária - Marosvásárhely, Sütő András - Marosvásárhely, Szabadhegyi Árpád - Nagyvárad, Szabó András - Marosvásárhely, Szabó András - Marosvásárhely, Szabó Béla - Tövis, Szabó Bojta - Sepsiszentgyörgy, Szabó Csaba - Nagyvárad, Szabó Frigyes - Marosvásárhely, Szabó Gizella - Szováta, Szabó Ildikó - Marosvásárhely, Szabó Ilona - Marosvásárhely, Szabó István - Maros-

vásárhely, Szabó János dr. - Székelyudvarhely, Szabó Kinga - Marosvásárhely, Szabó Kinga - Andrásfalva, Szabó László - Kolozsvár, Szabó László - Marosvásárhely, Szabó Mihály ifj. - Szováta, Szabó Pál - Szatmárnémeti, Szabó Sámuel - Kolozsvár, Szabó Sándor dr. - Székelyudvarhely, Szabó Sándorné Zágoni Nagy Judit - Csíkszereda, Szabó Terézia dr. - Marosludas, Szabó Zoltán dr. és Kovács Ágnes dr. - Marosvásárhely, Szabó Zsuzsa dr. - Marosvásárhely, Szakács Anna - Kolozsvár, Szakács István és Éva Katalin - Marosvásárhely, Szakács Mária - Nagyvárad, Szalma János - Kolozsvár, Szalma Katalin - Marosvásárhely, Szántó Éva - Marosvásárhely, Szarvadi László - Marosvásárhely, Szász Albert - Nyárádszereda, Szász István - Marosvásárhely, Szász Mária - Bethlen, Szász Rózsa - Marosvásárhely, Szász Sándor - Jobbágyfalva, Szász Zoltán - Marosvásárhely, Szász Viktor - Székelyudvarhely, Szászkay Miklós - Marosvásárhely, Szászrégeni Bolyai Társaság, Szászrégeni Kemény János Művelődési Társaság, Szatmári Csaba - Kolozsvár, Szatmári Ferenc - Szentjobb, Szegedi László - Nagyvárad, Szeghalmi Lajos - Nagyvárad, Székely András és Ilona - Szilágycseh, Székely Emese és István - Nagyenyed, Székely Erzsébet - Nagybánya, Székely István - Kolozsvár, Székely István - Marosvásárhely, Székely Lajos és Erzsébet - Csittszentiván, Székely László - Kolozsvár, Székely Mária - Marosludas, Székely Réka - Marosludas, Székely Zsejke - Kolozsvár, Szekeres Adél - Marosludas, Szekeres Erzsébet - Marosvásárhely, Szénási Réka - Nagyszalonta, Szenczi Erzsébet - Marosvásárhely, Szente Éva - Marosvásárhely, Szente Gabriella - Marosludas, Szentkúti Éva - Marosvásárhely, Szent László Katolikus Gimnázium - Nagyvárad, Szentjobbi Református Egyházközség, Szentlélek-Váradolaszi Parókia, Szent Mihály Plébánia - Kolozsvár, Szép Attila és Anna-Mária - Segesvár, Szepessy Ágnes Enikő - Erdőszentgyörgy, Szepessy László - Marosvásárhely, Szeredai Noémi - Marosvásárhely, Szilágyi Annamária - Marosvásárhely, Szilágyi Erzsébet - Marosvásárhely, Szilágyi Géza - Marosvásárhely, Szilágyi Gyula - Marosvásárhely, Szilágyi Ilona - Nyárádszereda, Szilágyi Piroska - Magyardécse, Szilágyi Zoltán - Erdőszentgyörgy, Szilágyi Zoltán és Éva - Zilah, Szilágycsehi Református Egyházközség, Szilveszter Csaba Gábor - Marosvásárhely, Szilveszter Frigyes - Szecseleváros, Szilveszter Sándor és Eszter - Székelyudvarhely, Szobolai György és Ildikó - Marosvásárhely, Szoboszlai István - Margitta, Szotyori Ildikó - Segesvár, Szőcs Ferenc - Kolozsvár, Szőcs Gábor Endre - Nagyszalonta, Szőcs Gazdi János - Székelyudvarhely, Szőcs Géza - Kolozsvár, Szőcs István - Kolozsvár, Szőcs István János - Székelyudvarhely, Szőcs József és Jozefa - Marosvásárhely, Szőcs Katalin - Kolozsvár, Szőcs Levente és Tünde - Marosvásárhely, Szőcs Mihály dr. és Teréz dr. - Marosvásárhely, Szőcs Vilma - Székelyudvarhely, Szőke András - Szováta, Szőke Éva - Kolozsvár, Szőke László - Sepsiszentgyörgy, Szőke László - Székelyudvarhely, Szöllősi Árpád - Marosvásárhely, Szöllősi Tibor - Máramarossziget, Szőts Gábor dr. - Marosvásárhely, Sztranyiczki Mihály - Kolozsvár, Takács Csaba - Déva, Takács Gábor - Kolozsvár, Takács Tibor dr. - Marosludas, Tálas Gyula - Marosvásárhely, Tamás Mária-Anna dr. - Székelyudvarhely, Tamási Csaba és Hajnal - Marosvásárhely, Tamási Ildikó - Marosvásárhely, Tapodi Zsuzsanna - Sepsiszentgyörgy, Tar Károly - Kolozsvár, Tatár Emese és Krisztina - Marosvásárhely, Tatár Tibor - Marosludas, Taut Zeno - Margitta, Tavaszi Klára - Székelyudvarhely, Teleki Sámuel Cserkészcsapat - Marosvásárhely, Tempfli József - Nagyvárad, Theil János - Kolozsvár, Thiesz Erzsébet Renáta - Erdőszentgyörgy, Tibád Levente - Kolozsvár, Tibád Zoltán és Maksay Ágnes - Kolozsvár, Tibori Szabó Zoltán - Kolozsvár, Tivadar Lenke - Marosludas, Toader Gizella - Marosvásárhely, Todea Cornel és Csilla dr. - Marosvásárhely, Tófalvi Mózes - Székelyudvarhely, Tófalvi Zoltán és Mária - Marosvásárhely, Tófalvi Zselyke - Marosvásárhely, Tompa Gábor - Kolozsvár, Tonk István - Kolozsvár, Tonk Sándor dr. - Marosvásárhely, Tot Levente - Marosvásárhely, Tóth Árpád - Vajdakamarás, Tóth Irén - Keresztvár, Tóth János - Segesvár, Tóth József - Kolozsvár, Tóth Katalin - Piatra Neamț, Tóth Márta - Nagyvárad, Tóth Noémi - Nagyszalonta, Tóth Noémi Emese - Kolozsvár, Tóth Zoltán - Nagy-

szalonta, Tóth Wagner József - Sepsiszentgyörgy, Tőkés András és Gálfy Zsuzsanna - Marosvásárhely, Tőkés Eszter dr. - Kolozsvár, Tőkés Hajnal - Marosvásárhely, Tőkés István dr. - Kolozsvár, Tőkés László - Nagyvárad, Török Árpád - Marosvásárhely, Török Béla dr. - Szászrégen, Török István - Marosvásárhely, Török Miklós - Nagyvárad, Török Téka-László és Katalin - Marosvásárhely, Tuduka Oszkár - Nagyvárad, Tulipán kft. - Marosvásárhely, Tulipán kft. - Nagyvárad, Tunyogi Lehel - Kolozsvár, Tüzes István - Marosvásárhely, Ugrai Gyöngyi - Marosvásárhely, Ugron Ildikó - Erdőszentgyörgy, Újhelyi Imre - Kisbács, Újhelyi Valéria - Kisbács, Újvári Ferenc dr. - Kolozsvár, Újvári Ilona - Bihardiószeg, Vajda Anna - Sepsiszentgyörgy, Vajda Anna és Sándor - Bethlen, Vanyovszky Mária - Szentjobb, Váncza Ferenc - Szilágycseh, Váradi Ilona - Kolozsvár, Váradi István - Kolozsvár, Várdai Tibor - Szilágycseh, Varga Alfonz - Kolozsvár, Varga András - Nagyvárad, Varga Anna - Marosvásárhely, Varga Dezső - Nagyszalonta, Varga D. István - Szilágycseh, Varga István - Nagyszalonta, Varga Ferenc - Marosvásárhely, Varga Orbán Ilona - Erdőszentgyörgy, Varga Sándor és Viola - Nyárádszentmárton, Varga Zoltán - Kolozsvár, Vargha Pál - Sepsiszentgyörgy, Vargyas Cecília Csilla - Szászrégen, Vargyas Emese Tünde - Szászrégen, Várhegyi Júlia - Kolozsvár, Várterész Pál - Marosvásárhely, Vas Botond - Marosvásárhely, Vass Julianna - Érmihályfalva, Vass Sándor és Anna - Szováta, Vay István dr. - Sepsiszentgyörgy, Vayda Domokos - Marosfelfalu, Vayda Domokosné Bedő Ella - Marosfelfalu, Véber Éva - Nagykároly, Veér Győző dr. és Aranka - Szováta, Végh György és Zsuzsanna - Kolozsvár, Vekov Károly - Kolozsvár, Venczel Márta - Marosvásárhely, Veres-Barta Katalin - Marosvásárhely, Veress Endre és Erzsébet - Kolozsvár, Veress Etelka - Marosvásárhely, Veress Ferenc - Székelyudvarhely, Veress Gáspár és Erzsébet - Szováta, Veress László - Segesvár, Vida Ferenc - Sepsiszentgyörgy, Vida György - Szilágycseh, Vikárius Károly - Csíkszereda, Vild Olga - Székelyudvarhely, Vincze Enikő - Nagybánya, Vincze Ferencné Erdős Margit - Marosvásárhely, Vincze Mária - Kolozsvár, Virágh Károly és Enikő Judit - Kolozsvár, Visciglia Júlia - Kolozsvár, Vitályos Anna Orsolya - Marosvásárhely, Vitos Gábor dr. és Katalin - Marosvásárhely, Vogel Katalin - Székelyudvarhely, Vörös Előd - Kolozsvár, Wagner István - Nagyvárad, Walter Márta - Kolozsvár, Wass András - Szászrégen, Weszely Tibor dr. - Marosvásárhely, Wolf Erzsébet - Segesvár, Zajzon Antal dr. - Medgyes, Zakariás Attila és Mánya Zita dr. - Sepsiszentgyörgy, Zakota Zoltán - Szatmárnémeti, Zanathy Gábor - Kolozsvár, Zeffer Erika - Nagyvárad, Zoltán Kati - Kolozsvár, Zonda Attila - Marosvásárhely, Zöld György - Székelyvaja, Zöld István - Marosvásárhely, Zsakó Erzsébet - Kolozsvár, Zsidó István - Sepsiszentgyörgy, Zsidó Nagy György - Kolozsvár, Zsigmond Andrea Zsuzsanna - Marosvásárhely, Zsigmond Barna - Marosvásárhely, Zsigmond Ilka - Kolozsvár, Zsigmond István - Kolozsvár, Zsigmond László - Sepsiszentgyörgy

Az újraalakult Erdélyi Szépmíves Céh, magyarországi tagjai

Alföldi Géza - Makó, Alföldi László - Budapest, Alföldy Pálné - Budapest, Anton Krisztián - Budapest, Atzél Endre - Budapest, Baczynski Istvánné - Budapest, Balázs Ernő Péter - Bánokszentgyörgy, Bálint István János - Budapest, Barabás T. János - Budapest, Barakonyi István - Piliscsaba, Bartha László - Budapest, Bartis Ferenc - Budapest, Bartos Sándor - Debrecen, Báthory István - Budapest, Beke György - Budapest, Bencze Márton - Budapest, Bérces Gyula és Éva - Budapest, Bertha Zoltán - Debrecen, Bobok György és Beáta - Budapest, Bodor Pál - Budapest, Boldog Gyula dr. - Budapest, Bolváry Gellért - Budapest, Bolyki János dr. és Gabriella - Budapest, Boross Péter - Budapest, Bögözi Kádár János - Budapest, Börcsök Béláné - Budapest, Brumár Mihály dr. - Karancsság, Czeglédi Enikő - Budapest,

Csáky Zoltán - Budapest, Csapody Miklós - Budapest, Csernátony-Kovács György dr. - Budapest, Csiszár Mihály - Hajdúböszörmény, Csoóri Sándor - Budapest, Csucsai Imre - Budapest, Csulak István - Budapest, Csurka István - Budapest, Daczó Imre - Posfa, Dankó László - Kalocsa, Demszky Gábor - Budapest, Dobozy Attila dr. - Szeged, Domjánné Sebestyén Erzsébet dr. - Budapest, Domokos László - Makó, Entz Géza Dr. - Budapest, Erdélyi Gyülekezet - Budapest, Erdősy István dr. - Nagylak, Fejéregyházi Barna dr. - Budapest, Fejéregyházi István dr. - Budapest, Ferdinandy György - Budapest, Flórián Antal - Szeged, Fodor Gábor - Budapest, Fodor Olivér - Budapest, Fülöp Mihály - Budapest, Fodor Pál - Budapest, Für Lajos - Budapest, Gilcze János - Makó, Gombár Csaba - Budapest, Göncz Árpád - Budapest, Göncz Béla dr. - Tatabánya, Guba Ferenc dr. - Szeged, Gündisch György és Gajzágó Mária - Békéscsaba, Gündisch Klára dr. - Győr, Gündisch Mária - Szombathely, Gündisch Mihály - Szombathely, Györffy Csongor dr. és Gy. Barabás Éva - Körmend, György László - Budapest, Gyulai Endre - Szeged, Hanák Gábor - Budapest, Hatos Samu - Debrecen, Hegedüs Lóránt - Budapest, Horn Gyula - Budapest, Illés Gyula - Budapest, Ilyés Péter - Szentgotthárd, Imre Kaiser Gabriella dr. - Szeged, Inczeffy Judit - Budapest, Jegesi Gábor - Kaposvár, Jókai Anna - Budapest, Jungbert Béla - Székesfehérvár, Kalmár László dr. - Budapest, Kádár István - Budapest, Kántor János - Szeged, Kántor Károly - Budapest, Kelemen Olga - Budapest, Keresztes István Zoltán - Budapest, Kerezsi János - Mezőbánd, Kiss Balázs - Dunaújváros, Kiss Csaba - Dunaújváros, Kiss Gecse Béla - Komló, Kiss János - Szolnok, Kiss Miklós - Ajka, Kiss Tünde - Budapest, Kocsis Elemér - Debrecen, Kocsis Róza - Hajdúböszörmény, Kocsis Sándor - Budapest, Kocsis Zoltán - Budapest, Kollányi Ákos - Kalocsa, Kóra Ilona - Budapest, Korponay Zsuzsanna - Budapest, Kovrig Nagy Ádám dr. - Szeged, Kövesdy Pál dr. - Szekszárd, Kulin Imre dr. - Budapest, Kulin Katalin dr. - Budapest, Kupás Kende - Budapest, Lakatos Miklós - Fót, Lipcsey Ildikó - Budapest, László Gyula - Budapest, Lisztóczky László - Eger, Lezsák Sándor - Budapest, Máltai Lovagrend - Budapest, Leitersdorfer Sándor dr. - Budapest, Magossy László - Budapest, Magyari Sándor, Makovecz Imre - Budapest, Maráné Dely Annamária - Budapest, Markos Miklós - Budapest, Matkovics Béla dr. - Szeged, Medgyesi György dr. - Budapest, Mezei Zoltán ifj. - Budapest, Mezey András dr. - Budapest, Mezey Éva dr. - Budapest, Molnár András - Budapest, Molnár Jenő - Szigethalom, Nagy Iván - Budapest, Nagy M. Gábor, Nagy S. Zoltán dr. - Győr, Nagy Zsoltné - Budapest, Nemes József - Debrecen, Obál Ferenc dr. - Szeged, Orbán Viktor - Budapest, Pálfalviné András Annamária - Budapest, Pandur Kálmán - Budapest, Papp Ferenc - Szombathely, Paskay László - Esztergom, Péter András Gimnázium - Szeghalom, Péter Sándor dr. - Budapest, Péter Zoltán dr. - Budapest, Péterffy István - Budapest, Pető Iván - Budapest, Petrányi Győző dr. - Budapest, Pohl Tibor dr. - Fonyód, Pozsgay Imre - Budapest, Püski Könyvesház - Budapest, Püspöki István - Budapest, Ravai Elek dr. - Kunszentmárton, Retezár Péter - Budapest, Ringelhann Béla dr. - Budapest, Román Éva - Eger, Rudas Ernő - Budapest, Sajgó Csanád - Budapest, Sajgó Kálmánné - Budapest, Sajgó Szabolcs - Budapest, Sajgó Zsolt - Budapest, Sára Sándor - Budapest, Sárdi Mihály - Budapest, Schütz Ödön - Budapest, Selmeczy György - Budapest, Seprődi Kiss Attila - Budapest, Séra Zoltán - Budapest, Serdültné Benke Éva dr. - Paks, Seregély István - Eger, Simon Záven - Budapest, Simonné Sipos Éva, Sólyom Ferenc dr. - Érd, Soós László dr. - Záhony, Strasser Zoltán - Budapest, Sulyok Istvánné - Budapest, Surján László - Budapest, Szabó Ágnes - Budapest, Szabó Árpád és Sajgó Csilla - Budapest, Szabó László - Budapest, Szabó László dr. - Budapest, Szabó Miklós és Gyöngyvér - Budapest, Szabó Zoltán dr. - Debrecen, Szalayné Kessler Gyöngyi - Budapest, Szél Vince - Budapest, Széles Gyula és Virág - Budapest, Szentgyörgyi Réka - Budapest, Szentiványi István - Budapest, Szentpétery Elemér - Budapest, Szilágyi István dr., Szokai Imre - Budapest, Szöllősi István dr. - Szeged, Tabajdi Csaba - Budapest, Tamás Attila dr. - Komló, Tasnádi Gergely - Budapest, Tordai Ferenc dr. - Budapest, Torgyán József -

Budapest, Tornai József - Budapest, Tóth Árpádné dr. - Budapest, Tóth Géza és Enikő - Biatorbágy, Tóth István - Budapest, Tóth János dr. - Budapest, Tóth Kálmán - Budapest, Tóth László - Budapest, Tőkés István ifj. - Budapest, Ugron Béla - Solymár, V. Zoltán - Budapest, Vajda Zoltán dr. - Budapest, Vajna zoltán Dr. - Budapest, Varga Zsolt - Gyöngyös, Vári György dr. - Budapest, Várszegi Asztrik - Pannonhalmi Apátság, Vayda György - Biharkeresztes, Végh Attila Péter - Solymár, Végh Sándor - Budapest, Vekerdi László - Budapest, Vertel József - Budapest, Vida Sándor - Makó, Vincze Ferenc - Várpalota, Zalatnay István - Budapest, Závodszky Péter dr. - Budapest, Zöld Ferenc - Budapest, Zrínyi János Gábor - Százhalombatta

Az újraalakult Erdélyi Szépmíves Céh külföldi tagjai

Aykler Béla és Pap Zsuzsa - Kanada, Bárczay Gyula dr. és B. Erzsébet dr. - Svájc, Bartha István és Erdős Irma - Svédország, Bereczky Sándor és Veress Bíborka - Svédország, Bertalan Imre ft. - USA, Bessenyei Kör - USA, Bethlen Gábor irodalmi kör - Montreal, Bornemisza Thyssen, Hans Heinrich - Németország, Dénes Judit - Svédország, Dusa Ödön - Svédország, Edvi Péter - Németország, Egyesült Magyar Alap - Toronto, Erdélyi Bizottság - USA, Erdélyi Magyarok Ausztriai Egyesülete, Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem - Svájc, Fodor Jenő és Olga - Franciaország, Fodor M. Enikő - USA, Fejtő Ferenc dr. - Franciaország, Földes Ágota - Svédország, Galamb Katalin és Ávéd Levente dr. - Ausztria, Gyergyay István - Németország, Habsburg Ottó dr. - Ausztria, Hámos László - USA, Havadtőy Sándor dr. - USA, Hilf Ádám - Svédország, Hoványi Gyula dr. - Svédország, Illés Lászlóné - Németország, Irányi Béla dr. - Svájc, Ito Yoshiaki és Natsuko - Japán, Jakabffy Ernő - Svédország, Jalics Györgyné - USA, Jaskó Tamás dr. - Anglia, Kaba Géza dr. és Piroska - Hamburg, Kalb Gerhárdné Kilyén Éva - Németország, Karádi Pál - USA, Kékessy Dezső dr. - Svájc, Kékessy György - USA, Kifor Imre dr. - USA, Kifor Olga dr. - USA, Komjáthy Aladár - USA, Konrád Katalin - Ausztria, Konrád Katalin dr. és Vass László dr. - Németország, Kőszegi & Bunus - Németország, Kótay Lajos - Svájc, Kovács Zsigmond - Spanyolország, Kovalszki Péter dr. - USA, Kozma Szigeti Éva - Belgium, Krebszné Szabó Márta - Németország, Kudor Dioszegi Noémi - Németország, Lantos Tamás - USA, Lauer K. Edith - USA, Marks Zsuzsi - Németország, Márton Zoltán és Julianna - Svédország, Matzák Parti Edit - Németország, Nagy Dénesné Mezei Ildikó - USA, Nagy János ifj. - Ausztria, Okolicsányi Ágoston - Ausztrália, Orbán Nagy Irma - USA, Orbán Zoltán dr. - Ausztria, Parragi László és neje - Ausztria, Pataki George - USA, Pethő Zsigmond - Svédország, Publik Antal - Svédország, Pusztai Péter és Irina - Kanada, Sajgó Apor - Belgium, Schlezack Kozma Angéla dr. - Németország, Schmegmer-Korponai Éva - Ausztria, Schroven Magdolna - Németország, Schwerdtfeger Hajnal - Németország, Schusterné Balló Ildikó - Németország, Sohler Csaba Imre - Németország, Sőni Pálné - USA, Szabó C. Ákos dr. - USA, Szentkirályi Csaga dr. - Svédország, Szilágyi Szabolcs - Németország, Szőllősi Antal - Svédország, Szőllősy Árpád dr. - Svájc, Tar-Bengtsson Zsuzsanna és Hakon - Svédország, Teleki-De Gerando Antoine és Felicie - Franciaország, Tóth Ildikó - Svédország, Telea Jenő - Németország, Zolcsák István - Brazília, Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége, Wass Albert - USA, Wessely Károly - Ausztrália, Wieder László - Kanada